

Begroting 2027

Oktober 2026

Gemeente Leeuwarden

Inhoudsopgave Begroting

Samenstelling van het bestuur **4**
Leeswijzer **5**

1. Inleiding **7**
1.1 Inleiding **7**

2. Beleidsbegroting **11**
A Programmaplan **11**
2.1 Samenleving 12
2.1.1 Bestaanszekerheid *14*
2.1.2 Kansengelijkheid *17*
2.1.3 Gezond samenleven *21*
2.2 Leefomgeving 32
2.2.1 Mobiliteit, water en groen *34*
2.2.2 Wonen en ruimte *39*
2.2.3 Milieu *45*
2.3 Economie en cultuur 53
2.3.1 Economie *55*
2.3.2 Cultuur *58*
2.4 Veiligheid 62
2.4.1 Veiligheid *64*
2.5 Bestuur en Ondersteuning 74
2.5.1 Bestuur *76*
2.5.2 Ondersteuning *80*
B Paragrafen **86**
2.6 Leeuwarden Oost 87
2.7 Sociaal Domein Fryslân 99
2.8 Investeringsprogramma en fondsen 109
2.9 Lokale heffingen 111
2.10 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 121
2.11 Onderhoud kapitaalgoederen 130
2.12 Financiering 135
2.13 Bedrijfsvoering 139
2.14 Openbaarheidsparagraaf 144
2.15 Verbonden partijen en andere samenwerkingsverbanden 146
2.16 Grondbeleid 171

3. Financiële begroting **182**
3.1 Baten en lasten **183**
3.1.1 Overzicht van baten en lasten incl. uitsplitsing algemene dekkingsmiddelen 183
3.1.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten 185
3.2 Uiteenzetting financiële positie **186**
3.2.1 Ontwikkeling financiële positie 186
3.3 Enkele specifieke onderwerpen **191**
3.3.1 Meerjarenraming baten en lasten 192
3.3.2 Overzicht van incidentele baten en lasten en structurele stortingen en onttrekkingen reserves 196
3.3.3 Geprognotiseerde balans 201
3.3.4 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen 204
3.3.5 Arbeidsgerelateerde verplichtingen 208
3.3.6 EMU saldo 209
3.3.7 Overzicht van baten en lasten per taakveld 211

Bijlagen **217**
Bijlage A. Overzicht mutaties financiële positie **218**

Bijlage B. Meerjaren investeringsprogramma 230
Bijlage C. Overzicht subsidies aan instellingen 236
Bijlage D. Overzicht kengetallen.....242

Samenstelling van het bestuur

Burgemeester Foort van Oosten
Verantwoordelijk voor:
* Openbare orde
* Brandweer en Politie
* Integraal veiligheidsbeleid en Handhaving
* Ondermijning
* Horecabeleid
* Communicatie
* Grote Stedenbeleid
* Public Affairs en lobby
* Voorzitter college en Raad en Kabinetszaken

Hein Kuiken (PRO)
Portefeuilles:
* Sociaal domein (coördinerend)
* Jeugd
* Wmo en maatschappelijke opvang
* Inkomen, armoede en schuldhulp
* Financiën

Julie Bruijnincx (D66)
Portefeuilles:
* Wonen en bouwen
* Vergunningen, toezicht en handhaving
* Grondbedrijf
* Erfgoed en monumenten
* Asiel en migratie
* Beheer openbare ruimte
* RO-projecten Weaze, Zuidlanden en Middelsee

Marcel Visser (VVD)
Portefeuilles:
* Werk, participatie en arbeidsmarkt
* Cultuur
* Evenementen en marketing
* Inclusie en diversiteit
* Bedrijfsvoering
* Digitale agenda
* Dienstverlening
* Vastgoed
* Programma Leeuwarden Oost

Abel Reitsma (CDA)
Portefeuilles:
* Onderwijs
* Kennis en innovatie
* Economie
* Recreatie en toerisme
* Sport en gezondheid
* Sociale basis
* Overheid en samenleving
* Dorpen en wijken (coördinerend)

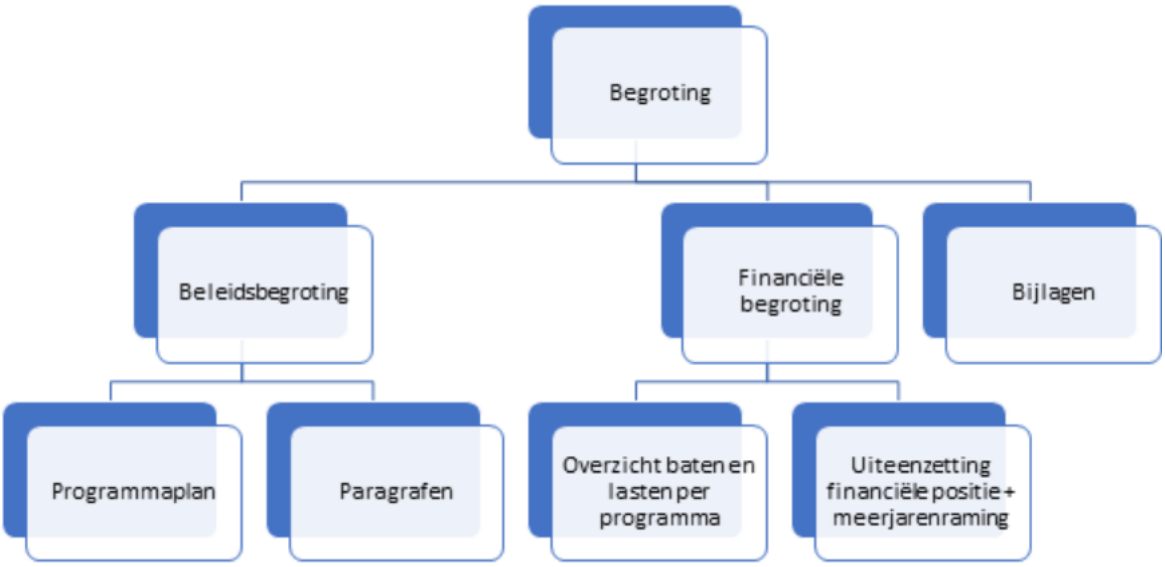
Evert Stellingwerf (PRO)
Portefeuilles:
* Ruimte en leefomgeving
* Gebiedsontwikkeling
* Omgevingsvisie en omgevingsplan
* Klimaat, energie en duurzaamheid
* Circulaire economie
* Natuur, bodem, water en landbouw
* Infrastructuur en mobiliteit
* RO-projecten Spoorzone, Spoordok en Binnenstad

Gemeentesecretaris Eelke de Jong
Verantwoordelijk voor:
* De gemeentelijke organisatie

Leeswijzer

Hoofdstructuur
Voor de opzet en inhoud van de begroting gelden wettelijke eisen die zijn vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De opbouw van deze begroting is als volgt:

Figuur 1 Hoofdstructuur begroting

Leeswijzer
In hoofdstuk 2 staat de beleidsbegroting. De focus deze bestuursperiode is gericht op de doelen en maatregelen, zoals gesteld in het coalitieakkoord Ruimte voor de toekomst 2026-2030 (2026). Uitgangspunt is dat de begrotingsuitvoering voor ongeveer 80% uit reguliere activiteiten bestaat. Dat zijn *going concern* taken (vermeld in de financiële overzichten met taakvelden aan het eind van iedere hoofdopgave). Daar is minder politieke sturing op nodig, zolang er geen essentiële afwijkingen zijn. Hoofdstuk 2 met de **beleidsbegroting** bevat:

1. Elf programma's onderverdeeld naar vijf hoofdopgaven. Iedere hoofdopgave bevat:

- Een kort overzicht van doelen en ambities deze bestuursperiode: ***Wat willen we bereiken?***
- Een tekstuele toelichting per programma op de voorgenomen maatregelen en speerpunten in 2027, die bijdragen aan de realisatie van doelen en ambities: ***Wat gaan we daarvoor doen en met wie?***
- Een overzicht met (bij ministeriële regeling vastgestelde) beleidsindicatoren. De resultaten zijn te vergelijken met die van andere gemeenten: www.waarstaatjegemeente.nl.
- De raming van baten en lasten voor 2027 op taakvelden niveau: ***Wat gaat dat kosten?***

2. In afzonderlijke programmaoverstijgende paragrafen staan enkele beleidsinhoudelijke onderwerpen die extra aandacht vragen, de beleidslijnen met betrekking tot de lokale heffingen en relevante beheersmatige aspecten. Het betreft:

- Leeuwarden Oost;
- Sociaal Domein Fryslân;
- Investeringsprogramma en fondsen;
- Lokale heffingen;
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- Onderhoud kapitaalgoederen;
- Financiering;
- Bedrijfsvoering;
- Openbaarheidsparagraaf;
- Verbonden partijen en andere samenwerkingsverbanden;

- Grondbeleid.

In hoofdstuk 3 staat de **financiële begroting** met daarop een toelichting. Hoofdstuk 3.2 bevat een overzicht van geraamde baten en lasten per programma. In de Hoofdstuk 3.3 staat onder meer de financiële gevolgen van het in de programma's opgenomen beleid en een geprognosticeerde begin- en eindbalans voor het begrotingsjaar en de 3 daarop volgende jaren (meerjarenraming). Ook staat hierin een overzicht van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves (3.3.4) en een overzicht van baten en lasten per taakveld (3.3.7). Die laatste betreft een verdelingsprincipe van voorgeschreven taakvelden ten behoeve van de informatie voor derden (ministerie en CBS). Tegelijkertijd maakt dit ook de vergelijking van onze financiën met andere gemeenten mogelijk: www.financiengemeenten.nl.

Na hoofdstuk 3 volgen de **bijlagen**. De bijlagen bevatten onder andere overzichten met mutaties in de financiële positie, met subsidies aan instellingen en financiële kengetallen.

Doelen, indicatoren en monitoren
De doelen in de begroting beschrijven het maatschappelijk effect dat we beogen met de programma's. De indicatoren geven inzicht of het beoogde effect wordt bereikt. Indicatoren geven een zeker inzicht in de gemeentelijke bijdrage aan maatschappelijke doelen, maar kunnen niet de volledige werkelijkheid vangen. Meer inzicht dan de indicatoren in de begroting bieden rapportages in de beleidscyclus. Die geven namelijk meer en rijkere informatie over de voortgang en de realisatie van het beleid. Daarnaast geeft Leeuwarden in Cijfers op een toegankelijke wijze een zo actueel mogelijk beeld van Leeuwarden in cijfers over thema's als wonen, werkgelegenheid, zorg & gezondheid en milieu & duurzaamheid. Hier worden over meerdere jaren kerncijfers en ook de beleving door inwoners gepresenteerd op gemeenteniveau en soms ook per wijk.

1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Ruimte voor de toekomst
In deze begroting en meerjarenraming staan de geraamde inkomsten en uitgaven van de gemeente Leeuwarden voor 2027 tot en met 2030. Dit is de eerste begroting van het nieuwe college voor de bestuursperiode 2026–2030. Het coalitieakkoord Ruimte voor de Toekomst' is het kader voor de keuzes die we de komende jaren maken.

De komende bestuursperiode willen we vooral *doen*. We bouwen daarbij voort op wat de afgelopen jaren in gang is gezet. Tegelijkertijd leggen we nieuwe accenten. Veel maatschappelijke opgaven vragen niet om nieuwe plannen, maar om uitvoering, samenwerking en het zichtbaar maken van resultaten. Daarom ligt de focus de komende jaren op het realiseren van onze ambities en doelen en op het positief beïnvloeden van de brede welvaart van onze inwoners.

Dat vraagt om duidelijke keuzes. De beschikbare ruimte – financieel, maar ook in mensen en in de fysieke ruimte van onze gemeente – is beperkt. Niet alles kan tegelijk. Daarom richten we onze inzet op de opgaven waar we het meeste verschil kunnen maken. We werken daarbij samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden. Waar beleid goed werkt, bouwen we voort. Waar dat nodig is, sturen we bij.

Een veranderende wereld
De gemeente Leeuwarden staat midden in een wereld die voortdurend verandert. Internationale ontwikkelingen en geopolitieke spanningen hebben ook lokaal gevolgen voor onze samenleving, economie, energievoorziening en veiligheid. Economische ontwikkelingen kunnen invloed hebben op de koopkracht en bestaanszekerheid van onze inwoners. Tegelijkertijd blijven grote maatschappelijke opgaven bestaan, zoals het bouwen van voldoende woningen, het verlichten van de druk op zorg, het omgaan met klimaatverandering en de krapte op de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen buiten onze gemeente hebben invloed op de ruimte die wij hebben om onze ambities te realiseren. Zo kiest Fryslân komend jaar een nieuw bestuur voor de Provinciale Staten. Tegelijkertijd zet het nieuwe kabinet de komende periode nieuwe beleidsmatige en financiële lijnen uit. De gevolgen daarvan voor gemeenten zijn nog niet op alle terreinen duidelijk. Dat geldt onder meer voor de financiële verhouding tussen het Rijk en gemeenten en voor de manier waarop taken in het sociaal domein worden gefinancierd. Voor een gezonde financiële positie op de middellange en lange termijn blijft voldoende en passende financiering vanuit het Rijk noodzakelijk. Wij blijven ons hiervoor inzetten.

Deze ontwikkelingen vragen om een gemeente die koersvast en tegelijkertijd wendbaar is. We blijven investeren in de toekomst van Leeuwarden, maar doen dat gericht en realistisch. We maken bewuste keuzes over waar we onze middelen inzetten en zoeken daarbij nadrukkelijk naar samenwerking en mogelijkheden om efficiënter te werken. Zo houden we ruimte om te investeren in wat voor onze gemeente van blijvende waarde is.

Een solide financiële basis
Deze begroting heeft een omvang van € 847 mln. Een gezonde financiële positie is een belangrijke voorwaarde om onze maatschappelijke ambities te kunnen realiseren. Daarom zorgen we voor een sluitend meerjarenperspectief en houden we onze financiële reserves en risico's zorgvuldig in beeld.

Tegelijkertijd is de financiële ruimte beperkt. De komende jaren staan we voor keuzes die gevolgen kunnen hebben voor het tempo waarin ambities worden gerealiseerd en voor de manier waarop we onze dienstverlening organiseren. Het college wil deze keuzes zorgvuldig maken en steeds kijken naar de verhouding tussen de maatschappelijke effecten en de beschikbare middelen.

We kijken daarbij niet alleen naar nieuwe uitgaven. Ook binnen bestaande budgetten en werkwijzen zoeken we naar mogelijkheden om efficiënter te werken en middelen anders in te zetten. Het coalitieakkoord kiest nadrukkelijk voor het kritisch bekijken van bestaande processen en het benutten van efficiencyruimte binnen de organisatie. Komend jaar zetten we hierin de eerste stappen. Een deel van de beschikbare budgetten wordt richting de Midterm Review (MTR) in 2028 opnieuw beoordeeld.

Om de ambities uit het coalitieakkoord mogelijk te maken, zijn keuzes gemaakt in de inzet van de beschikbare financiële ruimte. Het coalitieakkoord bevat zowel voorstellen voor nieuwe investeringen als maatregelen die financiële ruimte creëren. Vanaf 2027 starten we met de uitvoering van deze keuzes. De financiële effecten zijn impliciet onderdeel van de programmabegroting en worden daarbinnen uitgevoerd.

Een solide financiële basis geeft ons de mogelijkheid om ook op langere termijn te blijven investeren. Tegelijkertijd blijven we alert op ontwikkelingen die onze financiële positie kunnen beïnvloeden, in het bijzonder de ontwikkeling van de rijksbijdragen en de kosten binnen het sociaal domein.

Brede welvaart als kompas
Bij het maken van deze keuzes kijken we verder dan alleen de financiële gevolgen van beleid. Brede welvaart is het kompas voor de keuzes die we maken. In deze bestuursperiode willen we dit perspectief verder benutten. Bij de uitvoering van het coalitieakkoord kijken we daarom waar mogelijk door de bril van brede welvaart: wat betekenen ontwikkelingen en maatregelen voor de kwaliteit van leven van onze inwoners, voor verschillende groepen in onze samenleving en voor de toekomst van onze gemeente? Onze eigen brede welvaartsmonitor biedt daarbij een belangrijke basis voor het volgen en duiden van ontwikkelingen. Zo helpt brede welvaart ons om de verschillende opgaven in samenhang te blijven zien en om het gesprek te voeren over de vraag waar we als gemeente daadwerkelijk het verschil kunnen maken.

Speerpunten in 2027
In 2027 richten we onze inzet op een aantal belangrijke opgaven. Daarbij zetten we concrete stappen om onze ambities verder te brengen. Zo willen we de woningbouw versnellen en meer tempo maken in de ontwikkeling van nieuwe woningen en woongebieden. Ook werken we aan een strategische investeringsagenda voor fysieke projecten, waarmee we meer samenhang en prioritering aanbrengen in onze investeringen in de fysieke leefomgeving. In het sociaal domein zetten we de transformatie verder door, met meer nadruk op preventie, samenwerking, de sociale basis en passende ondersteuning voor inwoners.

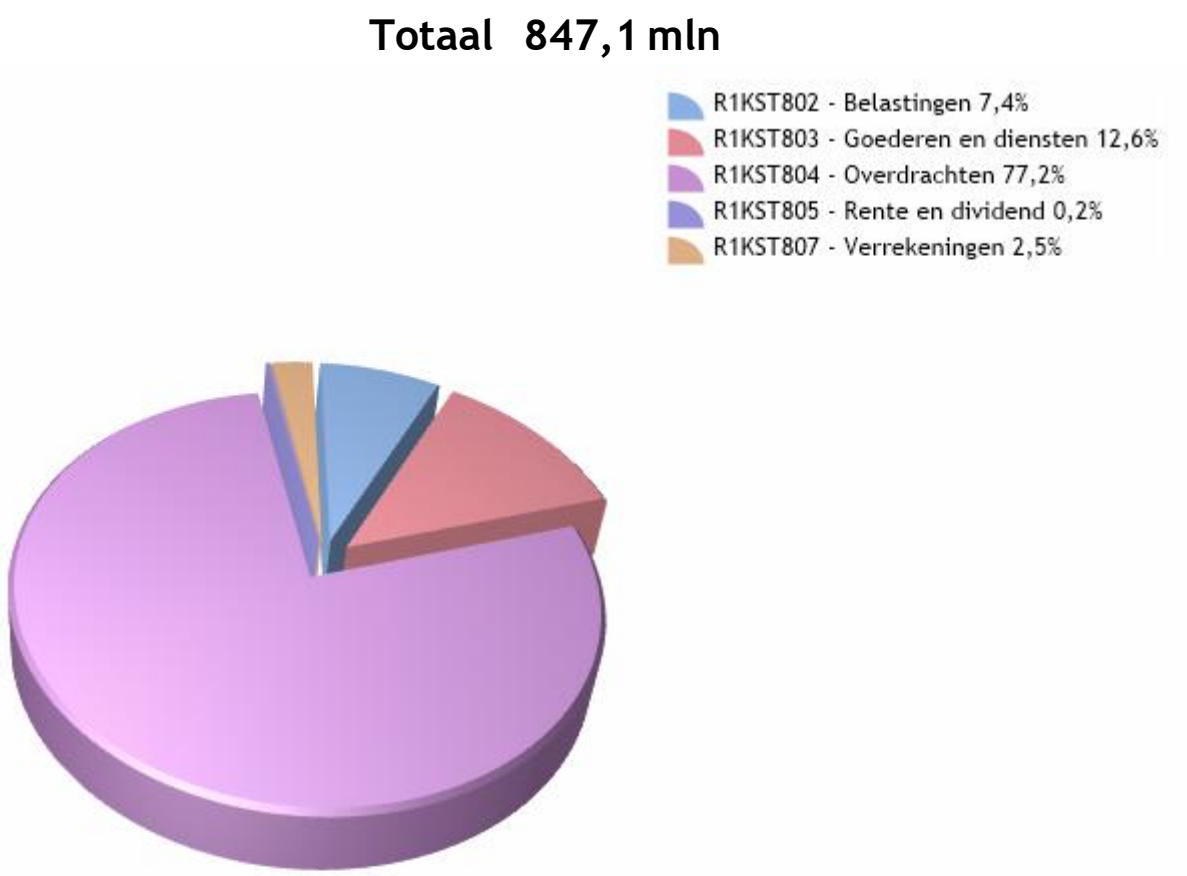
Al met al werken we aan voldoende en betaalbare woningen en sterke, leefbare wijken en dorpen. We zetten in op bestaanszekerheid, gelijke kansen en gezondheid, en op een samenleving waarin inwoners mee kunnen doen. We versterken de economische kracht van Leeuwarden en investeren gericht in cultuur, duurzaamheid en een gezonde leefomgeving. Ook veiligheid en weerbaarheid blijven belangrijke voorwaarden voor een gemeente waarin mensen prettig kunnen wonen, werken en leven. Bij al deze opgaven geldt hetzelfde uitgangspunt: we focussen ons op de plannen die er liggen, sturen bij waar nodig en zetten ons in voor een goede uitvoering met maximale impact.

Vooruitblik
2027 is het eerste volledige jaar van de nieuwe bestuursperiode. Het is daarmee het jaar waarin de ambities uit het coalitieakkoord verder worden vertaald naar uitvoering. De komende jaren willen we laten zien wat er gebeurt wanneer we focus aanbrengen, keuzes maken en plannen realiseren.

Dat doen we in een omgeving die niet volledig voorspelbaar is. Landelijke en provinciale ontwikkelingen, economische en geopolitieke onzekerheden en veranderingen in de financiële ruimte kunnen invloed hebben op onze mogelijkheden. Niet alles ligt binnen onze invloedssfeer. Wat wel binnen onze invloed ligt, is hoe we daarmee omgaan: door koers te houden, scherp te kiezen, samen te werken en waar nodig bij te sturen. Zo werken we aan een gemeente waarin inwoners goed kunnen wonen, werken en leven. Een gemeente die vandaag investeert in de kwaliteit van leven en oog houdt voor de gevolgen van keuzes voor de toekomst. Met uitvoering als focus, brede welvaart als kompas en een gezonde financiële basis werken we samen aan een sterk en leefbaar Leeuwarden.

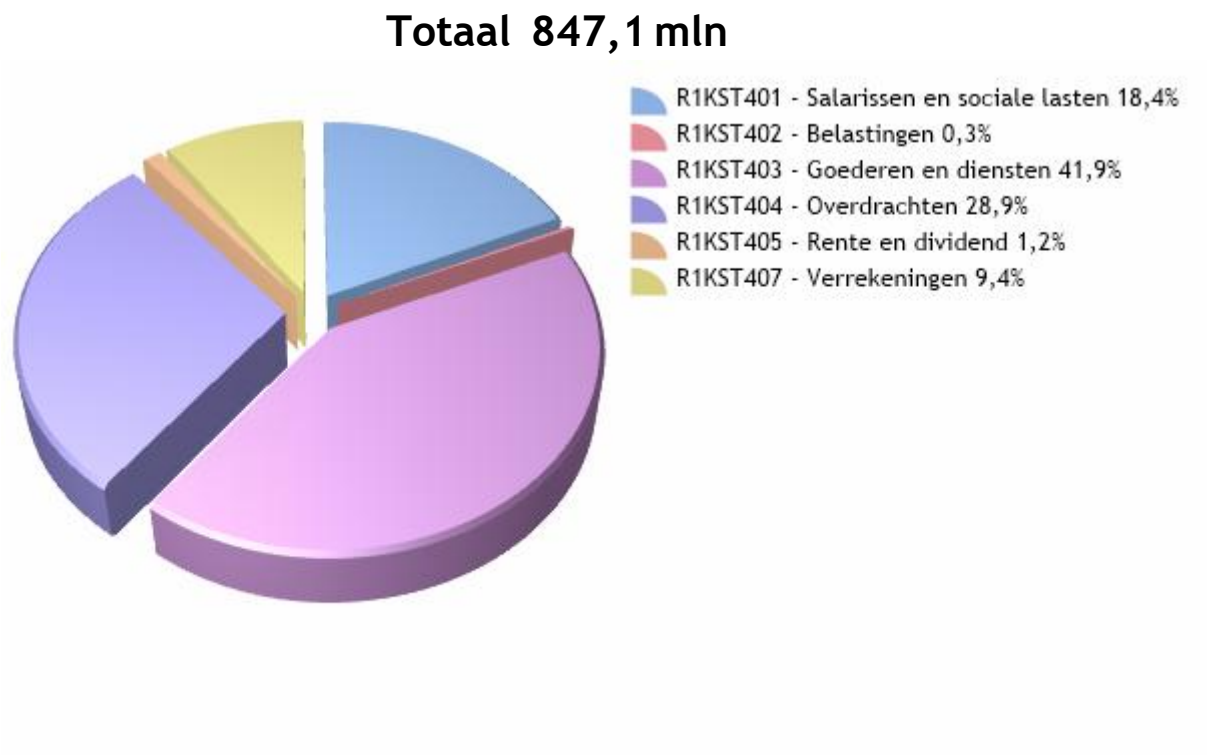
Hoe dekt de gemeente haar uitgaven?

Figuur Baten inclusief onttrekkingen aan reserves

Hoe wordt het geld besteed?

Figuur Lasten inclusief stortingen in reserves

2. BELEIDSBEGROTING

A Programmaplan

2.1 Samenleving

Wat willen we bereiken?

Strategisch doel:
Een samenleving voor iedereen

Ambitie:
We willen dat inwoners meedoen aan de samenleving, zich kunnen ontwikkelen en waar nodig de ondersteuning krijgen die nodig is. Veel gaat goed in de gemeente Leeuwarden, maar tegelijkertijd hebben steeds meer inwoners moeite om rond te komen, gezond te blijven of mee te doen. Daarnaast hebben ook demografische ontwikkelingen, zoals de dubbele vergrijzing, gevolgen voor onze gemeente. Zorg en ondersteuning staan steeds meer onder druk.

Waar we kunnen, versterken we bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid. Ook investeren we in een sterke sociale basis in wijken en dorpen. We zetten extra in op preventie en organiseren ondersteuning dichter bij inwoners. Daarnaast verbeteren we de samenwerking tussen zorg, welzijn, participatie en onderwijs, zodat hulp makkelijker bereikbaar wordt en inwoners meer regie ervaren.

In deze periode werken we gericht aan concrete doelen voor 2030, zoals het vergroten van participatie, het verminderen van armoede en gezondheidsverschillen en het verbeteren van kansen voor kinderen en jongeren om zich te ontwikkelen. Zo bouwen we aan een sociale en leefbare gemeente waarin iedereen mee kan doen.

Doelen- en prestatieboom

Wat willen we bereiken?		Wat gaan we daarvoor doen?	Programma
Een samenleving voor iedereen	**Minder inwoners leven in armoede of hebben problematische schulden. Hulp is eerder beschikbaar en regelingen worden beter benut**	- Voorkomen van armoede van generatie op generatie - Versterken van financiële zekerheid - Versnellen en toegankelijker maken van de schuldenaanpak - Gemeentelijke aanpak herbeoordelen met de focus op de schuldhulpverlening	Bestaanszekerheid
	Meer inwoners doen mee via werk, opleiding of participatie en minder mensen staan langdurig langs de kant. In het verlengde hiervan hebben inwoners toegang tot een toekomstbestendig sociaal ontwikkelbedrijf dat hen perspectief biedt	- Uitvoeren beleidskader Meedoen Telt - Samenwerken met partners om participatie en doorstroom te bevorderen	
	Meer kinderen en jongeren groeien gezond, veilig en kansrijk op en ervaren mentale veerkracht en steun vanuit hun omgeving. Daarnaast hebben minder jongeren jeugdzorg nodig	- Uitvoeren Hervormingsagenda Jeugd en Jeugdagenda - Inkoop jeugdzorg 2028 en verder - Monitoring effecten - Samenwerking SDF	Kansengelijkheid
	Onderwijs, kinderopvang en ondersteuning sluiten	- Stimuleren van gelijke kansen en inclusiviteit	

	beter op elkaar aan. Daardoor krijgen meer kinderen gelijke kansen en blijven minder kinderen thuis van school	- Bevorderen van integrale samenwerking rondom kinderopvang, onderwijs en omgeving - Ontwikkelen toekomstbestendige en duurzame onderwijsvoorzieningen	
	Inburgeraars doen sneller mee in de samenleving door goede begeleiding, taalonderwijs en toegang tot werk of opleiding	- Inzetten op een nieuw uitvoeringsplan Inburgering - Uitvoeren van de (wettelijke) urgentieverordening (wonen) en het maken van jaarlijks prestaties afspraken met corporaties over de huisvesting van statushouders - Samenwerken in de regio aan de opvang en integratie van nieuwkomers - Investeren in samenhang inburgering en participatie	
	Meer inwoners ervaren regie over hun leven en vinden sneller passende ondersteuning dichtbij huis, doordat preventie, zorg, welzijn en participatie beter op elkaar aansluiten. Meer inwoners kunnen langer zelfstandig thuis wonen.	- Uitvoeren Wmo - Ontwikkelen lokale toegang	Gezond samenleven
	Meer inwoners bewegen regelmatig en ervaren sport en bewegen als toegankelijk en dichtbij	- Inzetten van sport- en beweegcoaches - Investeren in sportaccommodaties - Ondersteunen sportverenigingen - Ontwikkelen strategie zwembaden	
	Meer inwoners ervaren een goede mentale en fysieke gezondheid en gezondheidsverschillen tussen wijken en dorpen zijn kleiner	- Uitvoering uitvoeringsprogramma wonen met zorg - Uitvoering gezondheidsbeleid: Samen gezond - Uitvoering geven aan landelijke zorgakkoorden en regionale samenwerkingen	
	Sociale overlast, huiselijk geweld en situaties met onbegrepen gedrag worden eerder gesignaleerd en beter aangepakt	- Opstellen van een uitvoeringsagenda zorg en veiligheid	
	Meer inwoners ervaren sociale samenhang, vertrouwen en ontmoeting in hun wijk, buurt of dorp.	- Versterken van de infrastructuur rondom ontmoetingsplekken - Stimuleren en faciliteren ontmoeting in wijk, buurt of dorp - Maatwerkplannen per wijk of dorp	
	Openbare ruimte, dienstverlening en voorzieningen zijn beter toegankelijk. Iedereen kan meedoen, ongeacht beperking, achtergrond of basisvaardigheden.	- Uitvoeren lokale inclusie agenda - Bevorderen inclusie en toegankelijkheid - Versterken basisvaardigheden	

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?

2.1.1 Bestaanszekerheid

Portefeuillehouders: H. Kuiken, M. Visser

1. **Minder inwoners leven in armoede of hebben problematische schulden. Hulp is eerder beschikbaar en regelingen worden beter benut**

Bestaanszekerheid is belangrijk om goed mee te kunnen doen in de samenleving. Voor mensen die financiële problemen hebben, moeite hebben om rond te komen of schulden hebben, is deze zekerheid vaak onzeker. Daarom richten wij ons met onze armoedebestrijding op het voorkomen en verminderen van armoede en schulden. We zorgen voor passende inkomensondersteuning en signaleren problemen zo vroeg mogelijk. Ook maken we het makkelijker voor mensen om gebruik te maken van de regelingen die er zijn. Een speciaal aandachtspunt is het doorbreken van generatiearmoede. Zo voorkomen we dat financiële problemen van ouders worden doorgegeven aan hun kinderen. Op deze manier versterken we de financiële zekerheid van inwoners en vergroten we hun kansen om volwaardig mee te doen in de samenleving.

- **Voorkomen van armoede van generatie op generatie**

  Om armoede van generatie op generatie te doorbreken, richten we ons in 2027 speciaal op kinderen die opgroeien in armoede. We zetten ons beleid voort om ervoor te zorgen dat alle kinderen in de gemeente Leeuwarden kunnen meedoen aan school-, sport- en culturele activiteiten. Zo voorkomen we dat zij buitengesloten worden. Hierbij werken we samen met belangrijke partners die zijn aangesloten bij Samenvoorallekinderen.nl. Met dit beleid hebben we al 10.000 kinderen bereikt en dit willen we ook in 2027 voortzetten. We blijven ook maatwerk leveren. Dit betekent dat gezinnen met een inkomen net boven 120% van het sociaal minimum, maar met een laag netto inkomen, toch gebruik kunnen maken van onze regelingen.

  Daarnaast blijven we in 2027 werken aan het vergroten van de ontwikkelkansen van kinderen. We doen dit samen met verschillende partners, waarbij de gemeente de regie voert. We blijven samenwerken met JINC (Jongeren INCorporated). In 2027 bereiken de projecten van JINC minimaal 3.250 kinderen. Ook zetten we de samenwerking met het Jeugdeducatiefonds voort. Via dit fonds krijgen kinderen op 13 basisscholen in Leeuwarden individuele en groepsondersteuning. Zo worden in totaal minimaal 12.500 kinderen geholpen.

- **Versterken van financiële zekerheid**

  In 2027 richten wij ons op het vergroten van de zekerheid voor iedereen. Dit doen we door onze dienstverlening simpel, betrouwbaar en mensgericht te maken. Belangrijke stappen zijn de invoering van de Participatiewet in Balans en de Wet Proactieve dienstverlening SZW. We zorgen ervoor dat deze wetten goed worden uitgevoerd. Daarnaast willen we dat meer mensen gebruikmaken van de minimaregelingen. Daarom stimuleren we het bereik en het gebruik van deze regelingen actief. Zo werken we samen aan een betere ondersteuning voor iedereen.

  We willen voorkomen dat inwoners ondersteuning mislopen. Daarom stimuleren we het gebruik van minimaregelingen. We maken deze regelingen makkelijker toegankelijk. Dit betekent dat inwoners de regelingen beter kunnen vinden, begrijpen en aanvragen. Hiervoor zetten we de Voorzieningenwijzer en Geldfit voort. Daarnaast informeren we inwoners actief over de beschikbare ondersteuning. We bieden ook hulp bij het aanvragen van regelingen. Hierbij werken we samen met maatschappelijke organisaties. Verder bereiden we onze dienstverlening voor op de Wet proactieve dienstverlening SZW. Deze wet zorgt ervoor dat wij inwoners die mogelijk recht hebben op inkomensondersteunende regelingen, minimavoorzieningen of schuldhulpverlening, beter kunnen bereiken en ondersteunen.

Met de invoering van de Participatiewet in Balans versterken we de financiële zekerheid van inwoners. De nieuwe regels geven meer ruimte voor maatwerk en vergroten de rechtszekerheid. Ook zorgen ze voor een beter voorspelbare verrekening van inkomsten uit werk. Dit maakt het voor inwoners makkelijker om stappen te zetten richting werk, zonder dat ze direct financiële zorgen of onverwachte terugvorderingen krijgen. Daarnaast richten we ons op een dienstverlening die uitgaat van vertrouwen en rekening houdt met de persoonlijke situatie van inwoners. Zo ondersteunen we hen op een respectvolle en effectieve manier.

- **Versnellen en toegankelijker maken van de schuldenaanpak**

  De inzet op vroegsignalering van financiële problematiek wordt in het komende begrotingsjaar voortgezet, ondanks het ontbreken van structurele financiering vanuit het Rijk. Daarbij werken we aan de uitvoering van de bestuurlijke afspraken richting 2028, met als doel het bereik van vroegsignalering te vergroten en de ongewenste uitval van signalen te halveren. Daarnaast worden de pilots SchuldenvrijLWD, Vroegtijdige Doorbraak en Jongeren Perspectief Fonds geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten bepalen we de vervolgstappen en eventuele structurele inbedding van succesvolle werkwijzen.

2. Meer inwoners doen mee via werk, opleiding of participatie en minder mensen staan langdurig langs de kant. In het verlengde hiervan hebben inwoners toegang tot een toekomstbestendig sociaal ontwikkelbedrijf dat hen perspectief biedt

Meer inwoners doen mee via werk, opleiding of participatie en minder mensen staan langdurig langs de kant. In het verlengde hiervan hebben inwoners toegang tot een toekomstbestendig sociaal ontwikkelbedrijf dat hen perspectief biedt. Meedoen aan de maatschappij via werk is belangrijk. Het helpt mensen om financieel zelfstandig te zijn, zelfredzaam te blijven en contact te houden met anderen. Daarom vinden wij het belangrijk dat iedereen naar vermogen deelneemt aan de samenleving, het liefst met betaald werk. Als betaald werk nog niet mogelijk is, richten we ons op persoonlijke ontwikkeling en andere manieren om actief mee te doen in de maatschappij.

We willen voorkomen dat mensen langdurig zonder werk blijven en bieden daarom ondersteuning die past bij wat iemand kan en nodig heeft. Vooral mensen voor wie de stap naar werk moeilijk is, krijgen extra aandacht. We helpen hen om vaardigheden te versterken, werkervaring op te doen en waar mogelijk de stap naar betaald werk te zetten. Zo werken we aan meer kansen op werk, ontwikkeling en een zelfstandig bestaan.

- **Uitvoeren beleidskader Meedoen Telt**

  In 2027 voeren we het beleidskader Meedoen Telt uit. We werken hierbij langs vier belangrijke lijnen:

  Gerichte dienstverlening
  We maken bewuste keuzes over wie we wanneer en op welke manier ondersteunen. Hierbij besteden we extra aandacht aan jongeren, statushouders en gezinnen met kinderen. Vanaf het eerste contact kijken we wat nodig is om inwoners stappen te laten zetten richting werk of maatschappelijke deelname. Ook richten we ons op het versterken van basisvaardigheden, zodat inwoners beter kunnen meedoen en zich verder kunnen ontwikkelen. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij de situatie van de inwoner.

  Leren en verbeteren
  We volgen beter wat onze dienstverlening oplevert. We gebruiken resultaten, ervaringen van inwoners en kennis van professionals om onze aanpak steeds te verbeteren. We kijken daarbij niet alleen naar het aantal inwoners dat ondersteuning krijgt, maar ook naar de stappen die inwoners daadwerkelijk zetten richting werk, opleiding, ontwikkeling of maatschappelijke deelname. Daarnaast versterken we de vakkennis van onze medewerkers en geven we ruimte om nieuwe werkwijzen te ontwikkelen en uit te proberen. Wat werkt, willen we vervolgens breder toepassen en structureel onderdeel maken van onze dienstverlening.

  Meer passend werk

We zetten hulpmiddelen zoals scholing, werkervaring en loonkostensubsidie gerichter in. Zo vergroten we de mogelijkheden voor inwoners om zich via werk te ontwikkelen en een baan te vinden die bij hen past. We werken daarbij samen met werkgevers om meer duurzame en passende werkplekken te creëren, ook voor inwoners die extra ondersteuning nodig hebben om aan het werk te gaan of te blijven.

Zekerheid voor inwoners
We zorgen ervoor dat werken loont en toekomstperspectief biedt. We ondersteunen inwoners bij de overstap naar werk en maken de financiële gevolgen daarvan zo duidelijk mogelijk. Daarbij proberen we onzekerheden en obstakels om te gaan werken of meer te gaan werken zoveel mogelijk weg te nemen. We werken vanuit vertrouwen en maatwerk, met duidelijke afspraken over rechten, plichten en wederkerigheid. We hebben daarbij aandacht voor de overgang van uitkering naar werk en voor situaties waarin een kleine stap naar werk grote financiële gevolgen kan hebben.

Op deze manier willen we ervoor zorgen dat meer inwoners mee kunnen doen, zich kunnen ontwikkelen en waar mogelijk duurzaam aan het werk gaan.

- **Samenwerken met partners om participatie en doorstroom te bevorderen**

  In 2027 werken we nog beter samen met werkgevers, scholen, het sociaal ontwikkelbedrijf, maatschappelijke organisaties en regionale partners. Binnen Fryslân Werkt verbinden we de inzet van gemeenten, UWV, onderwijs, werkgevers en andere partners om inwoners beter en sneller naar werk en ontwikkeling te begeleiden. Samen zorgen we voor meer passende werkplekken, ontwikkelmogelijkheden en plekken waar mensen kunnen meedoen in de samenleving. Met werkgevers richten we ons op duurzame banen en maken we meer mogelijkheden voor mensen die extra ondersteuning nodig hebben om werk te vinden en te houden.

  Een toekomstbestendig sociaal ontwikkelbedrijf
  Het sociaal ontwikkelbedrijf is een belangrijke schakel in onze aanpak voor inwoners die ondersteuning nodig hebben bij werk en ontwikkeling. Het biedt werk, begeleiding, ontwikkelkansen en perspectief aan inwoners voor wie de stap naar regulier werk niet vanzelfsprekend is. In 2027 werken we samen met Caparis en regionale partners verder aan een toekomstbestendig sociaal ontwikkelbedrijf. Daarbij kijken we niet alleen naar de uitvoering van de huidige dienstverlening, maar ook naar de ontwikkeling van het sociaal ontwikkelbedrijf als onderdeel van de bredere arbeidsmarktinfrastructuur.

  Daarnaast werken we samen met gemeenten in de regio, Caparis en andere partners aan een sterke sociale en regionale arbeidsmarktstructuur voor de toekomst.

  Evalueren en vooruitkijken
  In 2027 volgen we de uitvoering van het beleidskader Meedoen Telt en brengen we in beeld welke resultaten de aanpak oplevert. We gebruiken de ervaringen van inwoners, professionals en partners om waar nodig bij te sturen. Waar aanpakken aantoonbaar werken, willen we deze borgen en verder versterken. Waar resultaten achterblijven, onderzoeken we wat nodig is om de aanpak te verbeteren.

Betrokken verbonden partijen
- Stichting Kredietbank Nederland (KBNL) Leeuwarden
- Caparis NV Drachten
- Sociale Werkvoorziening Fryslân Drachten

Relevante beleidsnota's
Koersdocument Sociaal Domein (2018)
Visiedocument Samen werken aan een armoedevrij Leeuwarden (2022)
Kwaliteitskader Sociaal Domein gemeente Leeuwarden (2021)

2.1.2 Kansengelijkheid

Portefeuillehouders: H. Kuiken, A. Reitsma, J. Bruijnincx

1. **Meer kinderen en jongeren groeien gezond, veilig en kansrijk op en ervaren mentale veerkracht en steun vanuit hun omgeving. Daarnaast hebben minder jongeren jeugdzorg nodig**

Wij willen dat kinderen en jongeren gezond, veilig en met goede kansen opgroeien. Daarom bieden we passende en effectieve jeugdhulp. We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren opgroeien in hun eigen omgeving. Dit is meestal thuis, op school, in de buurt of bij verenigingen. Als er extra hulp nodig is, regelen we die dichtbij en samen met de mensen en instellingen in de omgeving van het kind. Daarbij kijken we niet alleen naar wat het kind nodig heeft, maar ook naar de situatie van ouders, verzorgers en het sociale netwerk. Soms spelen problemen zoals stress, armoede, relatieproblemen of een scheiding een grote rol in het welzijn van kinderen en jongeren. Door deze problemen vroeg te herkennen en aan te pakken, helpen we kinderen beter op te groeien. Zo voorkomen we dat er later zwaardere hulp nodig is.

We willen de sterke basis van opvoeding en begeleiding in het dagelijks leven verder verbeteren. In Leeuwarden werken we daarom aan een sterk netwerk van lokale zorg en ondersteuning. Hierbij werken scholen, welzijnsorganisaties, sportclubs, culturele instellingen, zorgaanbieders en andere maatschappelijke partners goed samen. Door hulp dicht bij huis en in samenwerking met deze partijen te bieden, maken we de ondersteuning toegankelijk. Zo sluiten we aan bij wat kinderen, jongeren en gezinnen nodig hebben in hun eigen leefwereld. Ten aanzien van de afspraak tussen gemeenten en het rijk om te komen tot een laagdrempelige toegang tot gemeentelijke voorzieningen op sociaal gebied wordt verwezen naar uitwerking hiervan onder de opgave Gezond Samenleven.

- **Uitvoeren Hervormingsagenda Jeugd en Jeugdagenda**

  We voeren de acties uit die zijn opgenomen in de Uitvoeringsagenda 2027 van de Leeuwarder Jeugdagenda 2024-2028. Hierbij richten we ons op het versterken van de basis voor opvoeding, het vergroten van de veerkracht van kinderen, jongeren en gezinnen, en het bieden van passende hulp zo dicht mogelijk bij huis. We werken aan een sterk en toegankelijk lokaal zorgnetwerk. Dit netwerk zorgt ervoor dat preventie, lichte ondersteuning en specialistische hulp goed op elkaar aansluiten. Zo kunnen kinderen en gezinnen snel en passend geholpen worden (zie ook het onderdeel ‘Ontwikkelen lokale toegang’ hierna).

- **Inkoop jeugdzorg 2028 en verder**

  We bereiden de invoering van de nieuwe inkoop voor specialistische jeugdhulp en verblijf in 2028 voor en voeren deze uit. Met deze stap zorgen we voor een toekomstbestendig aanbod van specialistische ondersteuning. Dit aanbod past bij de uitgangspunten van de Jeugdagenda: hulp die dichtbij is waar dat kan, en specialistische hulp waar dat nodig is.

- **Monitoring effecten**

  We laten zien wat de acties uit de Jeugd Agenda hebben opgeleverd. Waar mogelijk ondersteunen we dit met cijfers en feiten. In 2027 blijven we werken aan het volgen van de voortgang op belangrijke onderwerpen uit de Jeugd Agenda. Deze onderwerpen zijn veiligheid, armoede en een kansrijk opgroeien. Zo houden we goed in de gaten hoe het gaat en waar we kunnen verbeteren.

- **Samenwerking SDF**

  We werken samen met de Friese gemeenten aan het vernieuwen van de Fryske Regiovisie Jeugdhulp. Ook stellen we een Fries transformatieplan op. Hiermee zorgen we dat het beleid voor jeugdhulp in Fryslân actueel, toekomstbestendig en duidelijk is. De vernieuwde regiovisie wordt verwerkt in een regionale samenwerkingsagenda. Op regionaal en lokaal niveau voeren we de afspraken uit die in deze samenwerkingsagenda staan. Zo zorgen we samen voor betere jeugdhulp in Fryslân.

2. Onderwijs, kinderopvang en ondersteuning sluiten beter op elkaar aan. Daardoor krijgen meer kinderen gelijke kansen en blijven minder kinderen thuis van school

Kinderen moeten zich veilig en optimaal kunnen ontwikkelen, gelijke kansen krijgen ongeacht hun achtergrond en zo veel mogelijk dichtbij huis (thuisnabij) en inclusief onderwijs kunnen volgen. In 2027 zetten we middels de Jeugdagenda, het programma Kansen voor Kinderen en het Integraal Huisvestingsplan (IHP) in op het versterken van de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang, welzijn, jeugdhulp en ouders. We werken verder aan talentontwikkeling van kinderen en jongeren, inclusiever onderwijs, vroegsignalering van ondersteuningsvragen, een sterke pedagogische basis en de doorontwikkeling van Integrale Kindcentra (IKC's), zodat ondersteuning vroegtijdig en zoveel mogelijk op school of in de wijk beschikbaar is. Daarnaast blijft de inzet gericht op het voorkomen van onderwijsachterstanden en schooluitval en op het vergroten van kansengelijkheid voor kinderen in kwetsbare situaties.

- **Stimuleren van gelijke kansen en inclusiviteit**

  In 2027 stimuleren we gelijke kansen en inclusiviteit door samen met onderwijs, kinderopvang, welzijn en jeugdhulp te werken aan een sterke pedagogische basis voor alle kinderen. We zetten in op het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden door voorschoolse educatie, taalontwikkeling en vroegsignalering van ondersteuningsbehoeften in het onderwijs. Daarnaast versterken we de ontwikkeling van Integrale Kindcentra (IKC's), waarin opvang, onderwijs en ondersteuning zoveel mogelijk gezamenlijk worden georganiseerd. Ook bevorderen we inclusiever onderwijs, zodat meer kinderen dichtbij huis en samen met leeftijdsgenoten kunnen opgroeien en leren.

  Begin 2027 wordt er een nieuw uitvoeringsprogramma van de Jeugdagenda vastgesteld. Hierin worden de concrete acties voor 2027 omschreven. Daarnaast komt er in 2027 een nieuw plan Kansen voor Kinderen, gericht op de leeftijd van 0-12 jaar.

- **Bevorderen van integrale samenwerking rondom kinderopvang, onderwijs en omgeving**

  In 2027 versterken we de integrale samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs, welzijn, jeugdhulp en andere maatschappelijke partners, zodat kinderen en gezinnen tijdig passende ondersteuning ontvangen. In 2027 bouwen we voort op de samenwerking binnen Integrale Kindcentra (IKC's) en versterken de verbinding tussen onderwijs, opvang, zorg en de leefomgeving van het kind. Daarbij zetten we in op gezamenlijke vroegsignalering, afstemming van ondersteuning en een sterke pedagogische basis in de kinderopvang en onderwijs. Scholen blijven een belangrijke vindplaats voor hulp- en ondersteuningsvragen, waarbij professionals vanuit verschillende disciplines samen optrekken om problemen eerder te signaleren en zwaardere zorg waar mogelijk te voorkomen. Door de ondersteuning dichter bij kinderen en gezinnen te organiseren, werken we aan inclusiever onderwijs, een betere ontwikkelomgeving voor kinderen en het terugdringen van schoolverzuim en thuiszitten.

  Dit sluit aan bij de meerjarige beleidsplannen zoals de Jeugdagenda, Kansen voor Kinderen 2.0 en kadernotitie Jonge Kind.

- **Ontwikkelen toekomstbestendige en duurzame onderwijsvoorzieningen**

  In 2027 werken we verder aan toekomstbestendige onderwijshuisvesting. We geven uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2025–2050 (IHP) en investeren waar nodig in het behoud van veilige, functionele en kwalitatief goede schoolgebouwen. Zo zorgen we ervoor dat scholen optimaal kunnen blijven functioneren en leerlingen een passende leeromgeving wordt geboden. Belangrijke projecten in 2027 zijn de nieuwbouw van de Professor Wassenberghskoalle, de renovatie van Aquamarijn en het Stedelijk Gymnasium en de uitbreiding van basisschool St. Thomas.

  Daarnaast zoeken we geschikte huisvesting voor twee nieuwe scholen in Leeuwarden: een islamitische basisschool en een school voor voortgezet onderwijs met een antroposofische grondslag. Omdat beide initiatieven door het ministerie van OCW zijn erkend, is de

gemeente verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van huisvesting. De kosten komen voor rekening van de gemeente, bekostigd uit de algemene middelen en het Gemeentefonds.

3. Inburgeraars doen sneller mee in de samenleving door goede begeleiding, taalonderwijs en toegang tot werk of opleiding

We willen ervoor zorgen dat statushouders, nieuwe inwoners van de gemeente Leeuwarden, een goede start kunnen maken. Daarom werken we aan een soepel proces van opvang, huisvesting, inburgering en deelname aan de samenleving. In 2027 voeren we de Spreidingswet uit en zorgen we dat er op tijd passende woningen beschikbaar zijn. Dit doen we onder andere met behulp van de Urgentieverordening en prestatieafspraken.

Daarnaast bieden we begeleiding bij inburgering, maatschappelijke ondersteuning en deelname aan werk of onderwijs. We besteden extra aandacht aan zogenaamde ‘duale trajecten’. Dit betekent dat taal leren en werken tegelijk worden gecombineerd, bijvoorbeeld via taalstages en, waar mogelijk, startbanen. Zo willen we statushouders helpen om hun inburgering binnen de normale termijn af te ronden en door te stromen naar werk of regulier onderwijs. Hierbij zorgen we ervoor dat hun talenten en vaardigheden zo goed mogelijk worden benut.

- **Inzetten op een nieuw uitvoeringsplan Inburgering**

  We onderzoeken hoe goed de gemeentelijke dienstverlening voor statushouders werkt. Dit gaat over inburgering, maatschappelijke begeleiding en het vinden van werk. De resultaten van dit onderzoek, inclusief eventuele aanbevelingen, worden naar verwachting in het derde kwartaal van 2027 aan de gemeenteraad gepresenteerd. Op basis van deze evaluatie wordt het huidige ‘Uitvoeringsplan Inburgering 2021’ aangepast en vernieuwd.

- **Uitvoeren van de (wettelijke) urgentieverordening (wonen) en het maken van jaarlijks prestaties afspraken met corporaties over de huisvesting van statushouders**
  In 2027 wordt er een nieuwe regionale regeling in Fryslân ingesteld: de Fryske Urgentieverordening. Deze regeling is gebaseerd op de Wet versterking regie volkshuisvesting. Naast de standaard doelgroepen die volgens de wet recht hebben op urgentie, is in Fryslân ook afgesproken dat statushouders worden meegenomen. Statushouders zijn mensen die in Nederland mogen blijven na hun asielprocedure. Samen met woningcorporaties en andere betrokken partijen maken we duidelijke afspraken over hoe deze urgentie wordt uitgevoerd. Zo kunnen statushouders die wonen in een asielzoekerscentrum, een doorstroomlocatie zoals De Pier, of een kleinschalige woonvoorziening, sneller en passend een woning krijgen als dat nodig is. Deze aanpak zorgt ervoor dat statushouders sneller een eigen woonplek vinden. Zo helpen we ook mee aan het behalen van de wettelijke doelen die in de Huisvestingswet 2014 staan.

- **Samenwerken in de regio aan de opvang en integratie van nieuwkomers**

  De gemeente Leeuwarden moet volgens de Spreidingswet zorgen voor 521 opvangplekken in de periode van 1 juli 2027 tot 1 juli 2029. Om hieraan te voldoen, bouwen we een Regionale Opvanglocatie (ROL) met 450 plekken voor asielzoekers. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden om nog 71 tot 100 extra opvangplekken te realiseren. Ons doel is dat deze extra plekken vanaf 1 juli 2027 klaar zijn voor gebruik door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA).

- **Investeren in samenhang inburgering en participatie**

  In 2027 evalueren we de dienstverlening voor statushouders op het gebied van inburgering en participatie. De resultaten van deze evaluatie gebruiken we om het ‘Uitvoeringsplan Inburgering 2021’ bij te werken en beter aan te laten sluiten op het uitvoeringsplan ‘Meedoen Telt'. Zodat inburgering en participatie goed op elkaar aansluiten.

  We blijven investeren in het combineren van taalonderwijs en deelname aan de samenleving tijdens het inburgeringsproces. Zo zetten we het project Taalstages voort, dat wordt ondersteund door het Asiel-, Migratie- en Integratiefonds (AMIF). In dit project doen

inburgeraars ervaring op in een begeleide werkomgeving. Ze leren werken, maken kennis met de Nederlandse arbeidsmarkt en oefenen de taal die ze op de werkvloer nodig hebben.

Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om meer startbanen aan te bieden aan inburgeraars. Dit helpt hen om sneller aan het werk te gaan en mee te doen in de samenleving.

Tot slot zetten we in 2027 de inzet van een jobhunter voort. Deze jobhunter werkt samen met het COA. Samen zorgen zij voor een goede match tussen werkgevers, asielzoekers en statushouders die nog in de opvang verblijven. Zo vergroten we de kansen op werk voor deze groep.

Betrokken verbonden partijen
Geen.

Relevante beleidsnota's
Koersdocument Sociale Domein (2018)
Jeugd Agenda 2024-2028 ‘Nu investeren in de toekomst van onze jeugd’ (2024)
Uitvoeringsplan 2024-2027 Sociale Basis gemeente Leeuwarden (2024)
Visie Versterken Sociale Basis (2021)
Gemeente Leeuwarden Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid (2021)
Regionaal Programma Volwasseneneducatie 2020-2024 (2021)
Uitvoeringsprogramma Diversiteit (2022)
Uitvoeringsprogramma kansen voor kinderen 2 (2021-2028)
Investeren in het jonge kind (2018)
Jeugd Agenda 2024-2028. 'Nu investeren in onze jeugd' (2024)

2.1.3 Gezond samenleven

Portefeuillehouders: H. Kuiken, A. Reitsma, F. van Oosten, M. Visser

1. **Meer inwoners ervaren regie over hun leven en vinden sneller passende ondersteuning dichtbij huis, doordat preventie, zorg, welzijn en participatie beter op elkaar aansluiten. Meer inwoners kunnen langer zelfstandig thuis wonen.**

Meer inwoners ervaren regie over hun eigen leven en kunnen zelfstandig keuzes maken die bij hun situatie passen. Door een betere samenwerking tussen preventie, zorg, welzijn en participatie wordt ondersteuning sneller en effectiever georganiseerd. Hulp is laagdrempelig beschikbaar en dichtbij huis aanwezig. Hierdoor worden problemen eerder gesignaleerd en aangepakt. Inwoners krijgen ondersteuning die aansluit bij hun persoonlijke behoeften en mogelijkheden. Ook wordt ingezet op het versterken van zelfredzaamheid en sociale netwerken. Dit vergroot de kansen om actief mee te doen in de samenleving. Waar nodig is passende ondersteuning beschikbaar op het juiste moment. De kwaliteit van leven neemt hierdoor toe. Daarnaast kunnen meer inwoners langer veilig, gezond en zelfstandig thuis blijven wonen. De voornaamste ontwikkelingen onder dit doel zijn hierna op hoofdlijnen toegelicht.

- **Uitvoeren Wmo**

  De uitvoering van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) omvat verschillende vormen van hulp. Dit gaat bijvoorbeeld om hulp bij het huishouden, dagbesteding en begeleiding. Ook valt hieronder vervoer met de Wmo-taxi, woningaanpassingen, ondersteuning voor mantelzorgers en hulpmiddelen zoals een rolstoel of scootmobiel.

  De huidige aanbesteding voor hulp bij het huishouden, basisondersteuning en aanvullende ondersteuning loopt af op 1 januari 2029. In 2027 starten we met de voorbereiding van een nieuwe aanbesteding. Dit doen we op basis van het besluit over de Toegangsfunctie en lokale teams, en de evaluatie van de huidige aanbesteding.

  Daarnaast voeren we de basisafspraken uit het Aanvullend Zorg en Welzijns Akkoord uit. Dit betekent dat we werken aan valpreventie, laagdrempelige steunpunten voor mensen met een ernstige psychische aandoening (EPA) en sociaal verwijzen. Ook besteden we aandacht aan het programma Kansrijke Start, met onder andere de Integrale Gezinspoli en de campagne ‘Nu niet zwanger’. Verder zetten we in op de Ketenaanpak Overgewicht en Obesitas bij volwassenen.

- **Ontwikkelen lokale toegang**

  Het ontwikkelen van lokale toegang is uitvloeisel van de landelijke afspraak uit maart 2026 waarin gemeenten, het Rijk en maatschappelijke partners de werkwijze van wijk- en buurtteams versterken en eenduidiger maken. In 2027 wordt de (laagdrempelige) lokale toegang tot gemeentelijke voorzieningen verder voorbereid. Deze teams richten zich op een brede en samenhangende aanpak van problemen bij een persoon of een huishouden, met of zonder minderjarige kinderen. Het team beoordeelt welke basiszorg de persoon zelf kan regelen en wanneer doorverwijzing naar extra hulp nodig is.

  Vanwege de aflopende contracten met Amaryllis, Windkracht058, Thuiszorg Het Friese Land en MIEP is de ontwikkeling van de brede toegang van groot belang. De ontwikkeling van deze gemeentelijke toegang via wijk- of gebiedsteams hangt ook nauw samen met de lokale inkoop van Jeugdhulp. We gaan ons komende tijd beraden op welke activiteiten en wetten, naast Jeugdwet en Wmo, ondergebracht worden in de lokale toegang.

2. Meer inwoners bewegen regelmatig en ervaren sport en bewegen als toegankelijk en dichtbij

Het beleidskader Sport en Bewegen 2025-2035 heeft als doel om inwoners te helpen een actieve en gezonde leefstijl te ontwikkelen. Daarnaast willen we een sterk sport- en beweegklimaat behouden. We streven ernaar dat in 2035 minimaal 60% van de inwoners voldoet aan de beweegrichtlijnen van de Gezondheidsraad uit 2017. Dit is een verbetering ten opzichte van 50,4% in 2025. In 2027 zetten we de uitvoering van dit beleidskader voort met een nieuw uitvoeringsprogramma voor 2027 en 2028. De aandacht ligt vooral op het structureel verhogen van de beweegdeelname. Ook zorgen we voor een laagdrempelig aanbod van beweegactiviteiten en bieden we integrale ondersteuning aan verenigingen. Hiermee willen we bewegen toegankelijk en aantrekkelijk maken voor iedereen.

- **Inzetten van sport- en beweegcoaches**

  Vanaf 2027 maakt de Brede Regeling Combinatiefuncties deel uit van de SPUK Stimulering Sport. Via deze regeling worden buurtsportcoaches, beweegcoaches en clubkadercoaches ingezet om het sport- en beweegbeleid in de gemeente Leeuwarden uit te voeren. Voor die tijd, in 2025 en 2026, wordt de opdracht voor sportstimulering verder aangescherpt. Dit gebeurt in lijn met het uitvoeringsprogramma voor de periode 2025-2026 en het nog vast te stellen programma voor 2027-2028.

  Buurtsportcoaches spelen een belangrijke rol bij het verbinden en versterken van het sport- en beweegaanbod in de gemeente. Zij zorgen ook voor een goede samenwerking met scholen op het gebied van sport en bewegen. Beweegcoaches richten zich vooral op het in beweging krijgen van inwoners door laagdrempelige activiteiten te organiseren. Daarbij ligt de focus op kwetsbare groepen en mensen die minder vaak deelnemen aan beweegactiviteiten. In 2027 dragen de beweegcoaches bij aan het verhogen van de beweegdeelname onder deze groepen. Ook zorgen zij ervoor dat het beweegaanbod op een eenvoudige en toegankelijke manier vast wordt ingebed in wijken en buurten waar de achterstanden het grootst zijn.

- **Investeren in sportaccommodaties**

  In 2027 kan de eerste fase van de bouw van sportcomplex Middelsee worden gestart. Voor dit project is geld beschikbaar op basis van het coalitieakkoord, maar door de gemeenteraad dient nog wel formeel krediet beschikbaar te worden gesteld. Daarnaast begint de bouw van Sporthal Nylân. Deze nieuwe sporthal zorgt voor extra ruimte voor bewegingsonderwijs en sportactiviteiten voor iedereen.

- **Ondersteunen sportverenigingen**

  In de afgelopen jaren hebben we met de Sportakkoorden I en II gewerkt aan het versterken van sportverenigingen. We hebben vooral gekeken naar het verbeteren van de organisatie en het bestuur van deze verenigingen. Ook hebben we aandacht besteed aan het creëren van een veilige sportomgeving.

  In 2027 brengen we in kaart welke behoeften sportverenigingen hebben. Daarna koppelen we deze wensen aan de taken van vier belangrijke functies binnen de sportstimulering. Dit zijn onder andere buurtsport- en beweegcoaches, sportparkmanagers en clubkadercoaches. Door deze functies beter op elkaar af te stemmen en samen te laten werken, kunnen we vraag en aanbod beter op elkaar laten aansluiten. Ook zorgen we ervoor dat de verschillende rollen nog beter passen bij wat sportverenigingen nodig hebben.

  Op deze manier ondersteunen we sportverenigingen in de gemeente in 2027 op een complete manier. We helpen hen bij het versterken van hun bestuur, het verbeteren van de organisatie en het zorgen voor een veilig sportklimaat. Dit versterkt de samenwerking tussen verenigingen en sportparken. Zo zorgen we ervoor dat sportverenigingen een blijvende waarde hebben voor de wijk en het dorp.

- **Ontwikkelen strategie zwembaden**

  In 2027 wordt een toekomstplan opgesteld voor de gemeentelijke zwembaden. Dit plan gaat over hoe de zwembaden duurzamer kunnen worden, of ze gerenoveerd moeten worden, of

misschien zelfs helemaal nieuw gebouwd moeten worden. Daarbij wordt goed gekeken naar wat financieel haalbaar is. Zo zorgen we ervoor dat de zwembaden klaar zijn voor de toekomst, zonder dat de kosten te hoog worden.

3. Meer inwoners ervaren een goede mentale en fysieke gezondheid en gezondheidsverschillen tussen wijken en dorpen zijn kleiner

In 2025 gaf 70% van de inwoners aan een goede lichamelijke gezondheid te ervaren. Daarnaast voelde 78% zich mentaal gezond. Het verschil in (zeer) goed ervaren gezondheid tussen de hoogst en laagst scorende wijken en dorpen bedroeg in 2025 27%. Om de gezondheid van onze inwoners te verbeteren en deze verschillen te verkleinen, werken we met verschillende programma's en afspraken. Hiervoor gebruiken we de gezondheidsnota Samen Gezond 2024–2028 en het Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA). Ook het HoofdLijnenakkoord Ouderenzorg (HLO), het transformatieplan Mentale Gezondheid en Veerkracht en de Regiodeal Innovatie in de zorg zijn hierbij belangrijk. In 2027 zetten we de gestarte interventies en de verdere uitrol van de werkagenda AZWA, het transformatieplan en de Regiodeal voort. Daarnaast werken we het Preventie- en handhavingsplan voor drugs, alcohol en tabak (2024-2028) bij voor de periode vanaf 2028. Ook onderzoeken we wanneer het beste moment is om de gezondheidsnota te vernieuwen.

- **Uitvoering uitvoeringsprogramma wonen met zorg**

  In 2027 zetten we een aantal maatregelen voort die eerder zijn gestart. Daarnaast beginnen we met nieuwe activiteiten, zoals de uitrol van het programma Lang Leven Thuis en de uitvoering van de Fryske urgentieverordening. Deze nieuwe stappen helpen ons om nog beter in te spelen op de behoeften van onze inwoners.

- **Uitvoering gezondheidsbeleid: Samen gezond**

  De gezondheidsnota is opgebouwd uit vier belangrijke pijlers. Hieronder leggen we per pijler uit wat de belangrijkste aandachtspunten zijn voor het jaar 2027:

  Speerpunten pijler 1: Gelijke kansen op een gezond leven
  - We starten met een vernieuwd Actieplan Kansrijke Start. Dit plan helpt jonge gezinnen om hun kinderen gezond te laten opgroeien.
  - We voeren de Citydeal Energiearmoede, gezondheid en verduurzaming uit, gericht op het verminderen van energiearmoede. Deze afspraak zorgt ervoor dat mensen met weinig geld een gezond en veilig binnenklimaat krijgen in hun huis.

  Speerpunten pijler 2: Gezonde leefomgeving
  - Begin 2027 is de nieuwe Omgevingsvisie klaar. In deze visie nemen we gezondheidsbevordering duidelijk mee. Dit betekent dat we zorgen voor een omgeving die gezond en prettig is om in te leven.
  - We vergroenen zes schoolpleinen. Dit doen we om een gezondere en groenere speelomgeving te creëren voor kinderen. Na deze vergroening bekijken we hoe het is gegaan en wat we kunnen verbeteren.
  - We evalueren het Lokaal Hitteplan. Op basis van deze evaluatie passen we het plan aan en ontwikkelen we het verder. Zo zorgen we beter voor de gezondheid van onze inwoners tijdens warme periodes.

  Speerpunten pijler 3: Mentale gezondheid
  - We voeren het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) uit en blijven dit verder ontwikkelen. Samen met scholen, ouders, sportverenigingen en maatschappelijke organisaties werken we eraan om de mentale gezondheid en veerkracht van jongeren te versterken. Zo zorgen we ervoor dat jongeren beter omgaan met stress en uitdagingen in hun leven.
  - Daarnaast is de Storm-aanpak (Strong Teens and Resilient Minds) onderdeel van het Transformatieplan Mentale Gezondheid en Veerkracht. Binnen dit plan bekijken we hoe we deze aanpak verder kunnen uitbreiden tot het einde van 2027. Zo willen we meer jongeren bereiken en hen nog beter ondersteunen bij hun mentale gezondheid.

  Speerpunten pijler 4: gezond ouder worden

- Eind 2026 wordt de aanpak UP! geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie bepalen we in 2027 hoe we verder gaan.
- We starten twee extra groepen Sociaal Vitaal in Leeuwarden. Ook binnen de Regiodeal Innovatie in de zorg komen er vier extra Sociaal Vitaal-groepen in een of meerdere dorpen.
- Daarnaast onderzoeken we of er meer voorlichting nodig is voor ouderen en mantelzorgers over gezond eten. Zo zorgen we ervoor dat zij goed geïnformeerd zijn om gezond oud te worden.

In 2026 wordt het beleidsplan voor integrale suïcidepreventie afgerond. Vanaf 2027 starten we met de uitvoering van dit plan. Daarnaast gaan we de monitoring van alle activiteiten op het gebied van gezondheid verbeteren. Zo krijgen we een duidelijker beeld van de effecten van onze gezondheidsaanpak.

- **Uitvoering geven aan landelijke zorgakkoorden en regionale samenwerkingen**

  In het najaar van 2026 zijn een lokale werkagenda en een regionaal werkkompas uitgewerkt. Het college zal deze documenten officieel vaststellen. Het regionaal werkkompas legt uit hoe we in onze regio uitvoering geven aan de landelijke zorgakkoorden. In de lokale werkagenda staat beschreven hoe we dit op lokaal niveau doen. Daarnaast vindt u hierin onze plannen voor het uitvoeren van de transformatieplannen ‘Mentale Gezondheid en Veerkracht’ en ‘SAMEN Voor Fryslân Bouwen aan een sterke sociale basis’.

  Vanuit het AZWA blijven we zeker aandacht geven aan valpreventie, sociaal verwijzen, een kansrijke start voor kinderen en de aanpak van overgewicht en obesitas bij kinderen. Voor andere onderdelen, zoals laagdrempelige steunpunten, overgewicht en obesitas bij volwassenen, mentale gezondheidsnetwerken, de ketenaanpak dementie en de basisinfrastructuur, maken we later nog afspraken. Dit gebeurt naar verwachting eind 2026, omdat de kaders en voorwaarden hiervoor nog niet duidelijk zijn.

  Met de Regiodeal ‘Innovatie in de zorg’ kunnen we extra groepslessen Sociaal Vitaal aanbieden. Ook is er meer ruimte om sociaal verwijzen in te zetten. Voor de Slimotheek, waar ouderen, mantelzorgers en zorgprofessionals gratis slimme technologie kunnen lenen dichtbij huis, worden binnenkort afspraken gemaakt over de uitvoering.

4. Sociale overlast, huiselijk geweld en situaties met onbegrepen gedrag worden eerder gesignaleerd en beter aangepakt

Voor inwoners met complexe problemen is goede samenwerking tussen zorg en veiligheid heel belangrijk. Vaak hangen deze problemen samen met zowel zorg als veiligheid. Daarom is het nodig dat ook welzijnsorganisaties en woningcorporaties meewerken. In 2027 wordt deze samenwerking verder versterkt en verbeterd. Dit gebeurt door een uitvoeringsagenda voor zorg en veiligheid op te stellen. Daarnaast worden er afspraken gemaakt met woningcorporaties om de samenwerking te verbeteren.

Om de uitvoeringsagenda zorg en veiligheid te maken, moeten eerst een aantal belangrijke uitgangspunten worden vastgesteld. Deze uitgangspunten worden samen met de gemeenteraad bepaald. Zo zorgen we ervoor dat iedereen meedenkt en de aanpak goed aansluit bij de behoeften van de inwoners.

- **Opstellen van een uitvoeringsagenda zorg en veiligheid**

  In 2027 wordt een uitvoeringsagenda voor zorg en veiligheid opgesteld. Deze agenda geeft duidelijk aan welke prioriteiten er zijn bij het aanpakken van sociale overlast, straatintimidatie, femicide en het ondersteunen van personen met onbegrepen gedrag. Een deel van de maatregelen bestaat uit het voortzetten van bestaande projecten, zoals de PersoonsGerichte Aanpak en de Aanpak Geweld in Afhankelijkheidsrelaties.

  In de landelijke agenda voor zorg en veiligheid staan verschillende maatregelen voor mensen met meervoudige of complexe problemen. In de uitvoeringsagenda van Leeuwarden worden

een aantal van deze maatregelen opgenomen en aangepast aan de lokale situatie. Zo zorgen we voor een gerichte en effectieve aanpak van zorg en veiligheid in onze gemeente.

5. Meer inwoners ervaren sociale samenhang, vertrouwen en ontmoeting in hun wijk, buurt of dorp.

Ons doel is dat inwoners zich meer verbonden voelen met elkaar en met hun leefomgeving. Ze ontmoeten elkaar vaker, vertrouwen elkaar en zijn bereid om elkaar te helpen. Dit zorgt voor meer betrokkenheid bij de wijk, buurt of het dorp. Zo ontstaat een sterkere, inclusieve en veerkrachtige gemeenschap. Samen met inwoners en lokale organisaties maken we plannen om de leefomgeving te verbeteren. We ondersteunen en faciliteren initiatieven van inwoners die ontmoeting en samenwerking bevorderen. Hierdoor groeit de betrokkenheid en ontstaat een fijne plek waar iedereen zich thuis voelt.

Ook in het uitvoeringsprogramma ‘Wonen met zorg’ zijn maatregelen opgenomen die bijdragen aan dit doel. Bijvoorbeeld het project ‘Leven Lang Thuis’, dat ervoor zorgt dat wonen en zorg beter op elkaar aansluiten. Zo kunnen mensen langer zelfstandig blijven wonen in hun vertrouwde omgeving.

- **Versterken van de infrastructuur rondom ontmoetingsplekken**

  Ontmoetingen vinden plaats op laagdrempelige en openbare plekken, zoals buurt-, wijk- en dorpshuizen. Hier komen inwoners samen, ontstaan nieuwe initiatieven en is er vaak lichte ondersteuning aanwezig. Deze huizen vormen samen een netwerk dat bijdraagt aan de brede welvaart in onze gemeenschappen. We zetten buurt-, wijk- en dorpshuizen in als sterke en toekomstbestendige voorzieningen die:
  - ontmoeting, deelname en vrijwilligerswerk stimuleren;
  - bijdragen aan gezondheid, financiële zekerheid en het voorkomen van eenzaamheid;
  - ondersteuning dichtbij en eenvoudig toegankelijk maken;
  - aansluiten bij de kenmerken en behoeften van de buurt, wijk of het dorp;
  - uitnodigend, inclusief en toegankelijk zijn voor alle inwoners;
  - meegaan met maatschappelijke en digitale veranderingen.

  Ons doel is om deze ontmoetingsplekken bestuurlijk en financieel goed te laten functioneren. Waar nodig investeren we ongelijk om gelijke kansen voor iedereen te bevorderen.

- **Stimuleren en faciliteren ontmoeting in wijk, buurt of dorp**

  We blijven investeren in het versterken van de sociale basis in buurten, wijken en dorpen. Samen met bewoners, bewonersorganisaties en Amaryllis zorgen we ervoor dat iedereen gemakkelijk toegang heeft tot ondersteuning en activiteiten. We luisteren naar de ideeën van inwoners en bieden ruimte om deze te ontwikkelen. Waar nodig helpen we ook met de organisatie en communicatie, zodat plannen goed kunnen worden uitgevoerd. Zo maken we het voor iedereen mogelijk om actief mee te doen in de buurt.

- **Maatwerkplannen per wijk of dorp**

  In 2027 gaan we per wijk en dorp maatwerkplannen maken en uitvoeren. Deze plannen geven inzicht in wat er lokaal speelt. Zo kunnen we samen met bewoners en lokale organisaties ideeën en projecten realiseren die zorgen voor een sterkere sociale basis. In wijken en dorpen waar nu geen ondersteuning nodig is, zorgen we ervoor dat zij op de hoogte blijven van ontwikkelingen. Mocht er in de toekomst toch hulp nodig zijn, dan weten zij precies waar ze terecht kunnen.

  Daarnaast starten we in 2027 met een project om de herstructurering van budgetten te realiseren. Dit project helpt ons om de beschikbare middelen beter en efficiënter in te zetten. Meer informatie hierover is te vinden in paragraaf 2.5.1 Bestuur.

6. Openbare ruimte, dienstverlening en voorzieningen zijn beter toegankelijk. Iedereen kan meedoen, ongeacht beperking, achtergrond of basisvaardigheden.

In 2027 werken we aan een inclusieve gemeente waarin iedereen zich welkom, veilig en gelijkwaardig voelt. We zetten in op het voorkomen en bestrijden van discriminatie en uitsluiting en op het vergroten van acceptatie en bewustwording. We streven naar een gemeente waar iedereen mee kan doen. Daarom voeren we de Lokale Inclusie Agenda uit. Hiermee zorgen we voor een openbare ruimte, diensten en voorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn.

Met het Regenboogprogramma werken we aan meer acceptatie, veiligheid en gelijkheid voor lhbtiqa+ inwoners. We doen dit samen met lokale en landelijke partners. Samen zorgen we ervoor dat meldingen van discriminatie niet alleen worden geregistreerd, maar ook worden voorkomen. Het Regenboogprogramma 2024-2027 loopt eind 2027 af. In 2027 evalueren we de uitvoering en resultaten van het programma. We brengen in beeld wat het programma heeft opgeleverd en welke inzet ook na 2027 nodig blijft. Op basis van deze evaluatie bepalen we welke activiteiten en maatregelen vanaf 2028 worden voortgezet, aangepast of beëindigd. Waar mogelijk borgen we succesvolle onderdelen in regulier beleid en de gemeentelijke uitvoering, zodat resultaten niet afhankelijk blijven van een tijdelijk programma.

- **Uitvoeren lokale inclusie agenda**

  Onze Lokale Inclusie Agenda 2020-2028 loopt door tot en met 2028. Deze agenda is gebaseerd op het VN-verdrag Handicap en heeft als doel om de gemeente Leeuwarden toegankelijker te maken. Dit geldt voor fysieke, digitale en sociale toegankelijkheid. Om dit doel te bereiken, is er een uitvoeringsagenda opgesteld. In 2026 wordt een nieuwe uitvoeringsagenda gemaakt voor de jaren 2027 en 2028. De uitvoering van deze nieuwe agenda begint in 2027.

- **Bevorderen inclusie en toegankelijkheid**

  In 2027 zetten we het Regenboogprogramma 2024-2027 voort. Samen met Tûmba / Discriminatie.nl Fryslân voeren we de Wet anti-discriminatievoorzieningen uit. We gebruiken meldingen en signalen niet alleen voor registratie, maar ook om beter zicht te krijgen op waar discriminatie en uitsluiting voorkomen en waar preventie en bewustwording nodig zijn.

  We blijven aandacht besteden aan het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden. We bieden ruimte voor herdenking, bewustwording, ontmoeting en educatie en ondersteunen de provinciale viering van Keti Koti en het lokale herdenken van het slavernijverleden.

  Op het gebied van toegankelijkheid bouwen we voort op wat goed werkt. We betrekken ervaringsdeskundigen om te zorgen voor een inclusieve en toegankelijke gemeente voor iedereen. Behaalde verbeteringen behouden we en waarborgen we. We werken samen met andere beleidsterreinen, gemeenten en maatschappelijke partners. Zo zorgen we ervoor dat diversiteit, inclusie en toegankelijkheid blijvend worden ingebed. Ook delen we kennis en ervaringen om dit verder te versterken.

- **Versterken basisvaardigheden**

  Inwoners van de gemeente Leeuwarden kunnen ook in 2027 gratis werken aan hun basisvaardigheden. We blijven investeren in een breed en gemakkelijk toegankelijk aanbod. Zo helpen we mensen om beter te worden in taal, rekenen, digitale vaardigheden en zelfredzaamheid. Dit is belangrijk, zodat iedereen volwaardig mee kan doen in de samenleving.

  In lijn met het Regionaal Programma Basisvaardigheden 2025-2028 zetten we in 2027 extra stappen. We maken het aanbod flexibeler en beter passend bij wat inwoners nodig hebben. Ook zorgen we ervoor dat het makkelijker wordt om hulp te vinden. Door meer samen te werken met verschillende organisaties verbeteren we hoe we mensen met beperkte basisvaardigheden opsporen, bereiken en ondersteunen. We verbinden basisvaardigheden sterker met participatie, werk en bestaanszekerheid. Daarbij hebben we extra aandacht voor jongeren, statushouders en gezinnen. We werken samen met onder meer de

bibliotheek, onderwijs, werkgevers, maatschappelijke organisaties, de arbeidsmarktregio en het sociaal ontwikkelbedrijf. Zo zorgen we ervoor dat ondersteuning niet alleen aansluit bij wat iemand nodig heeft om mee te doen in de samenleving, maar ook bij de mogelijkheden om zich te ontwikkelen en aan het werk te gaan.

Betrokken verbonden partijen

- bv SPORT

Relevante beleidsnota's

Beweeg- en gezondheidsbeleid: 'Samen bewegen naar een gezonde gemeente' (2018)
Startnotitie Beleidskader sport en bewegen (2024)
Gezondheidsnota Samen Gezond 2024 – 2028 (2024)

Wat mag het kosten?

R2THM01 - Samenleving

Tabel **Bedragen x € 1.000**

Saldo programma (lasten -/- baten)	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	69.665	78.618	77.215	71.277	69.956	67.701
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	96.287	102.121	104.063	103.058	101.170	100.040
R2PGN0103 - Gezond samenleven	150.593	166.869	166.577	163.475	155.814	156.771
Totaal saldo	**316.546**	**347.608**	**347.855**	**337.810**	**326.939**	**324.511**

Toelichting substantiële mutaties 2027 t.o.v. 2026:

Binnen het thema Samenleving veranderen de budgetten in 2027 ten opzichte van 2026 als volgt:

Mutatie programma Bestaanszekerheid	- € 1,4 mln (-2%)
Mutatie programma Kansengelijkheid	+ € 1,9 mln (+2%)
Mutatie programma Gezond samenleven	- € 0,3 mln (-0%)
Totale mutatie thema Samenleving	- € 0,2 mln (-0%)

Mutatie programma Bestaanszekerheid
De daling van het budget komt vooral doordat in 2026 extra eenmalige budgetten beschikbaar waren. Deze kwamen voort uit het overhevelen van middelen van 2024 en 2025 naar 2026 (€ 3,5 mln). Bijvoorbeeld € 1,5 mln voor de arbeidsmarktregio Fryslân Werkt, € 0,7 mln voor de meedoen-regeling (subsidie volwassenenfonds) en € 0,4 mln voor de uitvoering van de Participatiewet.

Tegelijkertijd stijgt het budget in 2027 met € 4,3 mln door nieuwe middelen uit het coalitieakkoord 2026-2030. Bijvoorbeeld € 3,3 mln voor de bouw van een multifunctioneel centrum in Wirdum en € 0,5 mln voor het Jongerenprogramma Leeuwarden 2026-2029.

Verder daalt het budget met € 2,3 mln door het stoppen van eenmalige middelen uit het vorige coalitieakkoord en een verlaging van het eigen risico bij de uitvoering van de BUIG-regeling.

Mutatie programma Kansengelijkheid
Enerzijds daalt het budget doordat in 2026 extra eenmalige budgetten van € 1,7 mln beschikbaar waren vanuit de overheveling 2025. Bijvoorbeeld voor het realiseren van de ambities uit de Jeugdagenda (€ 1,1 mln) en voor onderwijshuisvesting voor asielzoekers (€ 0,4 mln).

Tegelijkertijd stijgt het budget in 2027 met € 1,6 mln door nieuwe middelen uit het coalitieakkoord 2026-2030. Bijvoorbeeld € 0,5 mln voor de Jeugdagenda en € 0,5 mln voor een houdbaar sociaal domein. Daarnaast stijgen de kosten door hogere kapitaallasten voor onderwijshuisvesting (€ 1 mln) en door loon- en prijsaanpassingen (€ 1 mln).

Mutatie programma Gezond samenleven
In 2026 waren er eenmalige budgetten van € 4,6 mln beschikbaar vanuit de overheveling 2025, onder andere voor de brede aanpak daklоosheid (€ 3,4 mln) en een subsidie voor de bouw van het stadion (WTC/stadiongebied) (€ 1 mln). Ook was er een meevaller van € 1,4 mln voor beschermd wonen (zie bijlage A. Overzicht mutaties financiële positie).

In 2027 stijgt het budget met € 3,4 mln vanuit het coalitieakkoord 2026-2030, bijvoorbeeld € 2,5 mln voor de eerste fase van sportpark Middelsee en € 0,7 mln voor het programma Leeuwarden-Oost. Daarnaast stijgen de kapitaallasten voor sportaccommodaties met € 1,1 mln en zijn er loon- en prijsaanpassingen.

Samenvattend zorgen vooral de budgetoverheveling uit voorgaande jaren (€ -9,7 mln) en nieuwe middelen uit het coalitieakkoord (+€ 9,3 mln) voor de belangrijkste verschuivingen binnen het thema Samenleving in 2027.

Tabel			Bedragen x € 1.000
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
R2TKV0610 - Samenkracht en burgerparticipatie	17.225	4.252	12.973
R2TKV0630 - Inkomensregelingen	139.833	105.578	34.255
R2TKV0640 - WSW en beschut werk	16.791	0	16.791
R2TKV0650 - Arbeidsparticipatie	15.216	2.020	13.196
Totaal	**189.065**	**111.850**	**77.215**

Tabel			Bedragen x € 1.000
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
R2TKV0410 - Openbaar basisonderwijs	588	251	338
R2TKV0420 - Onderwijshuisvesting	10.188	1.665	8.522
R2TKV0430 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	21.008	13.919	7.088
R2TKV0622 - Toegang en eerstelijnsvoorz. Jeugd	6.053	0	6.053
R2TKV06751 - Jeugdhulp ambulant lokaal	2.155	0	2.155
R2TKV06752 - Jeugdhulp ambulant regionaal	41.573	0	41.573
R2TKV06761 - Jeugdhulp met verblijf lokaal	4.500	0	4.500
R2TKV06762 - Jeugdhulp met verblijf regionaal	23.063	342	22.721
R2TKV06763 - Jeugdhulp met verblijf landelijk	1.549	0	1.549
R2TKV06792 - PGB Jeugd	1.119	0	1.119
R2TKV06821 - Jeugdbescherming	7.175	0	7.175
R2TKV06822 - Jeugdreclassering	683	0	683
R2TKV0692 - Coördinatie en beleid Jeugd	587	0	587
Totaal	**120.240**	**16.177**	**104.063**

Tabel			Bedragen x € 1.000
R2PGN0103 - Gezond samenleven	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
R2TKV0510 - Sportbeleid en activering	128	0	128
R2TKV0520 - Sportaccommodaties	21.632	4.931	16.701
R2TKV0621 - Toegang en eerstelijnsvoorz. Wmo	638	0	638
R2TKV0623 - Toegang en eerstelijnsvrz. Integraal	15.382	0	15.382
R2TKV0660 - Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	7.316	1.467	5.849
R2TKV06711 - Huishoudelijke hulp (Wmo)	15.433	0	15.433
R2TKV06712 - Begeleiding (Wmo)	14.196	0	14.196
R2TKV06713 - Dagbesteding (Wmo)	7.424	0	7.424
R2TKV06791 - PGB Wmo	1.791	0	1.791
R2TKV06811 - Beschermd wonen (Wmo)	53.778	500	53.278
R2TKV06812 - Maatschappelijke-en vrouwenop.(WMO)	27.215	2.450	24.766
R2TKV0691 - Coördinatie en beleid Wmo	2.570	0	2.570
R2TKV0710 - Volksgezondheid	8.595	175	8.421
Totaal	**176.099**	**9.522**	**166.577**

Impuls Sociale Investeringen

Voor de gemeenteraad van Leeuwarden wordt jaarlijks een bedrag van € 50.000 beschikbaar gesteld voor initiatieven op sociaal gebied ten behoeve van de samenleving. Besteding vindt plaats als gevolg van het indienen van en instemmen met moties van partijen. Het niet bestede deel van het jaarlijks beschikbare bedrag blijft als saldo ter beschikking van de gemeenteraad.

Begroting Impuls Sociale Investeringen:			**Saldo**
Stand 01-01-2027		**€**	**124.959**
Toevoegen:			
budgetstorting 2027		€	50.000
Onttrekking:			
Uit te voeren moties (voorgaande jaren):			
geen	-		
		€	-
Stand 31-12-2027		**€**	**174.959**

Beleidsindicatoren

Tabel Trends verplichte beleidsindicatoren Samenleving

Nr.	Naam indicator	Eenheid	Bron	2022	2023	2024	2025	100.000-300.000 inwoners
Bestaanszekerheid								
1	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 - 64 jaar	CBS/LISA	993,0	1003,5	999,6	1002,9	940,1
2	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	CBS	70,3	71,8	72.5	70,8	73,2
3	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22-jarigen	CBS	2	2	3		2*
4	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	CBS	517,1	497,1	505,1	494,0	331,5
5	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	CBS	219,5	261,0	306,6	397,0	218,4
6	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	CBS	9	9	9		7*
Kansengelijkheid								
1	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	17,7	18,2	17,8	17,2	14,4
2	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	1,9	1,9	1,7	1,4	1,1
3	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	7,8	10,6	11,8	15,0	7,4
4	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	22	-	35	30	27
5	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs	Ingrado	3,2	3,2	2,9	2,9	2,6
Gezond samenleven								
1	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	GMSD	840	830	810	800	728
2	Niet-sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	46,3	-	40,2**		39,9**

* Laatste meting 2024
** wordt eens in de 2 jaar gemeten

2.2 Leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Strategisch doel:
Een toekomstbestendige leefomgeving

Ambitie:
We willen dat iedereen kan wonen in een passende woning, in een leefbare omgeving waar ruimte is om elkaar te ontmoeten. Tegelijkertijd staat de beschikbare ruimte onder druk. Woningbouw, mobiliteit, economie, de energietransitie, klimaat en natuur vragen allemaal om ruimte. Niet alles kan tegelijk. Daarom maken we duidelijke keuzes en bepalen we wat prioriteit krijgt. We nemen de regie, houden overzicht en sturen op kwaliteit en toekomstbestendige oplossingen.

De komende jaren versnellen we de woningbouw en benutten we de bestaande woningvoorraad beter. Daarnaast investeren we in slimme en ruimtebesparende mobiliteit en verbeteren we de leefbaarheid. We kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak, zodat opgaven op het gebied van wonen, klimaat, energie, economie en groen elkaar versterken.

In deze periode werken we gericht aan concrete doelen voor 2030, zoals meer woningen, het vergroten van biodiversiteit, het verduurzamen van gebouwen en het verbeteren én klimaatbestendig maken van de leefomgeving. Zo bouwen we stap voor stap aan sterke en aantrekkelijke wijken en dorpen.

Doelen- en prestatieboom

Wat willen we bereiken?		Wat gaan we daarvoor doen?	Programma
Een toekomstbestendige leefomgeving	**De bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefkwaliteit in de gemeente zijn in balans en aantoonbaar verbeterd.**	- Veiliger inrichten shared-space gebieden - Herinrichting Stationsweg en wegenstructuur rondom Europaplein, WTC en Tesselschadestraat - Ontwikkelen duurzame mobiliteit - Veilig gedrag in het verkeer stimuleren - Maatregelen rondom parkeren	Mobiliteit, water en groen
	Er is beter zicht op de vervangingsopgave voor kapitaalgoederen	- Vervangingsopgave van kapitaalgoederen in beeld brengen en prioriteren van onderhoud	
	De biodiversiteit is toegenomen en er is meer groen in wijken en dorpen. Leefgebieden voor planten en dieren zijn beter met elkaar verbonden.	- Versterken van de Leeuwarder Ecologische Structuur - Bestrijden van onkruid op verhardingen - Natuurinclusief werken - Samenwerken aan natuureducatie	
	Wijken en dorpen zijn beter bestand tegen extreme neerslag en droogte, doordat water wordt vastgehouden en benut in de leefomgeving.	- Slimmer benutten van water	
	Meer inwoners hebben tijdig een passende en betaalbare woning. We bouwen 4.000 huizen, stimuleren doorstroming en benutten de bestaande voorraad beter.	- Planmonitor nieuwbouw - Stimuleren doorstroming en beter benutten bestaande voorraad - Inzetten budget alternatieve woonvormen	Wonen en ruimte

	De woningvoorraad bestaat uit circa 30% sociale huur en de verdeling 30/40/30 (sociaal/midden/vrij) is aantoonbaar dichter benaderd dan in 2025.	- Inzetten realisatiestimulans - Ontwikkelen vereveningsfonds sociale woningbouw - Aanpakken misstanden in particuliere huur - Onderzoeken mogelijkheden verhuurdersvergunning	
	Inwoners ervaren hun wijk, buurt of dorp vaker als leefbaar en aantrekkelijk, door een betere beschikbaarheid van groen, voorzieningen en ontmoetingsplekken.	- Herinrichting Vlietzone en Weaze - Investeren in MFC's Wirdum en Grou - Uitvoeren ontwikkelkader Prinsentuin	
	We werken gebiedsgericht. Daarvoor sluiten investeringen in wonen, mobiliteit, klimaat, energie en economie beter op elkaar aan en versterken elkaar.	- Ontwikkelen strategische investeringsagenda - Uitvoering programma Binnenstad - Inzet Atelier Stadsbouwmeester (t/m 2028)	
	Meer monumenten en karakteristieke gebouwen zijn behouden of herbestemd. Erfgoed, zoals kerkgebouwen, draagt zichtbaar bij aan leefbaarheid en ontmoeting.	- Onderzoeken mogelijkheden herbestemmen en behouden van erfgoed	
	Meer agrariërs binnen de gemeente maken gebruik van mogelijkheden voor innovatie, verbreding en samenwerking, en de verbinding tussen stad en platteland is versterkt.	- Herstellen balans tussen landschap, natuur en landbouw - Stimuleren korte ketens	
	Inwoners produceren minder restafval en een groter deel van het afval wordt gescheiden en hergebruikt.	- Tegengaan van bijplaatsen van afval - Stimuleren van inwoners om afval beter te scheiden - Terugdringen zwerfafval	Milieu
	Circulaire economie is verder ontwikkeld, met meer hergebruik van grondstoffen en een betere koppeling tussen circulaire initiatieven en lokale opgaven.	- Toewerken naar een volledig circulaire economie in 2050 - Koppelen circulaire economie aan speerpunten rondom watertechnologie, bodem en agri-food	
	De energievoorziening in de gemeente is duurzamer, met meer lokale opwekking en een betere balans tussen vraag en aanbod. In het verlengde daarvan hebben minder huishoudens last van energiearmoede.	- Werken aan een sociaal rechtvaardige energietransitie - Werken aan een volhoudbaar energiesysteem - Inzetten op het ruimtelijk inpassen van de energietransitie	
	De CO_2-uitstoot van gemeentelijk vastgoed is lager, met name bij gebouwen met een maatschappelijke functie. Meer gebouwen zijn energiezuinig en klimaatbestendig. Energieverbruik en uitstoot van broeikasgassen zijn daardoor duidelijk afgenomen.	- Verduurzamen gemeentelijk vastgoed	

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?

2.2.1 Mobiliteit, water en groen

Portefeuillehouders: J. Bruijnincx, E. Stellingwerf

1. **De bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefkwaliteit in de gemeente zijn in balans en aantoonbaar verbeterd.**

Om de groei van het aantal verkeersbewegingen goed op te vangen en de bereikbaarheid en verkeersveiligheid te verbeteren, zetten we in op duurzame en veilige vormen van mobiliteit. Hierbij ligt de nadruk op lopen, fietsen en het gebruik van openbaar vervoer. De samenleving verwacht steeds meer van de leefomgeving, vooral op het gebied van leefkwaliteit en duurzaamheid. Mobiliteit speelt daarbij een belangrijke rol.

Door leefkwaliteit en duurzaamheid centraal te stellen, samen met goede handhaving van regels, zorgen we ook voor een sterke economie. Een prettige en veilige omgeving maakt de gemeente aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers. Deze doelen hebben we vastgelegd in het Beleidskader Mobiliteit 2024 en de Uitvoeringsagenda Mobiliteit 2025-2030. Hiermee werken we stap voor stap aan een betere en duurzamere mobiliteit voor iedereen.

- **Veiliger inrichten shared-space gebieden**

  Gedeeld ruimtegebruik (shared space) is een manier om de openbare ruimte in te richten. In onze gemeente is deze methode op verschillende plekken toegepast, vaak op locaties waar mensen elkaar ontmoeten en de snelheid van het verkeer laag is. Bij shared space is er weinig verschil tussen de ruimte voor voetgangers, fietsers en auto's. Verkeersborden en markeringen worden hierbij zo beperkt mogelijk toegepast.

  Hoewel dit inrichtingsprincipe op bepaalde locaties goed kan functioneren, blijft aandacht nodig voor een verkeersveilige inrichting van drukke gebieden waar verschillende verkeersdeelnemers gebruikmaken van dezelfde ruimte. Zo constateren we dat de huidige shared-space inrichting van het Blokhuisplein niet op alle punten het gewenste functioneren laat zien. Daarom onderzoeken we in 2027 hoe het Blokhuisplein functioneert en welke aanpassingen mogelijk zijn om de verkeersveiligheid en de kwaliteit van de openbare ruimte verder te verbeteren.

- **Herinrichting Stationsweg en wegenstructuur rondom Europaplein, WTC en Tesselschadestraat**

  In 2027 starten we met de voorbereidingen voor de afsluiting van de Stationsweg voor doorgaand verkeer (knip). Daarbij onderzoeken we hoe we een knip kunnen realiseren met bijvoorbeeld behoud van doorgang van het busverkeer en haal-en brengfunctie. Voordat deze knip in de Stationsweg gerealiseerd kan worden zal de spoorwegovergang Schrans worden afgesloten voor gemotoriseerd verkeer om ongewenst sluipverkeer Huizum-West te voorkomen. Daarnaast zullen op de stadsring maatregelen getroffen worden om de oversteekbaarheid en verkeersveiligheid voor met name voetgangers en fietsers over de stadsring te bevorderen, voordat de knip in de Stationsweg gerealiseerd zal worden.

  Gelet op deze fasering zal de uitvoering van de knip in de Stationsweg naar verwachting in 2028/2029 plaatsvinden. Conform de motie "geef de raad een Rem" zullen we de raad betrekken bij de uitwerking van de knip. De daadwerkelijke herinrichting van de openbare ruimte van de Stationsweg, het Zuiderplein en De Schrans vindt in de periode na 2030 plaats.

  Wegenstructuur rondom Europaplein, WTC en Tesselschadestraat.
  Vanwege onder andere de functieverandering van kantoren naar wonen rond het gebied van de Tesselschadestraat en de hiervoor genoemde afsluiting voor doorgaand autoverkeer van de Stationsweg, zal het functioneren van de verschillende netwerken van de voetganger, fietser en het gemotoriseerd verkeer rondom Europaplein, WTC en Tesselschadestraat

worden bekeken. Daarbij zal vooral de nadruk liggen op het verbeteren van oversteeklocaties en eventueel ontbrekende schakels voor voetgangers en fietsers.

- **Ontwikkelen duurzame mobiliteit**

  Vanaf 2027 worden de volgende maatregelen voorbereid die een bijdrage leveren aan de transitie naar duurzame mobiliteit om daarmee de doelen van het beleidskader Mobiliteit te behalen:

  - Voorbereiding stadsrandhub Middelsee;
  - Ontwikkelen Hubstrategie. Binnen het complete mobiliteitssysteem voorzien we diverse hubcategorieën — van buurthubs tot stadsrandhubs — elk met een eigen rol, bereik en bijpassend mobiliteits- en voorzieningenaanbod: van fiets tot auto en van OV tot deelmobiliteit. In 2027 wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor de wijkhubs Spoordok, Middelsee en de Werp. Er worden in de openbare ruimte 10-15 nieuwe microhubs gerealiseerd voor het parkeren van deelscooters en/of -fietsen. Deze microhubs komen op plekken waar veelvuldig meerdere deeltweewielers geparkeerd staan, om zo de toegankelijkheid en netheid van de openbare ruimte te waarborgen.
  - Opstellen laadstrategie en beleidsregels waarin o.a. wordt aangegeven hoe de gemeente zorgt voor genoeg laadpalen voor elektrische auto's.
  - Met het laadplein op Fonteinland realiseren we een pilotlocatie die toegankelijk is voor bewoners, werknemers, bezoekers van omliggende voorzieningen en bezoekers van de binnenstad.

- **Veilig gedrag in het verkeer stimuleren**

  Het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2024-2028 bepaalt de prioritaire doelstellingen en maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren. Het accent ligt op 50 km/uur-wegen, fietsinfrastructuur en kwetsbare verkeersdeelnemers. Waar mogelijk worden werkzaamheden gecombineerd met andere opgaven in de openbare ruimte, zoals vervanging van verhardingen en riolering, klimaatadaptatie en vergroening.

  Volgens de huidige planning worden in 2027 de volgende projecten gerealiseerd:

  - Grou, Stationsweg (inclusief de rotonde) aanpassen naar een weginrichting die past bij 30 km/uur;
  - verkeersveiligere inrichting van het kruispunt Harlingerstraatweg-Engelsestraat-Nachtegaalstraat;
  - de Truerderdyk in Stiens: fietsoversteek en aanleg fietspad langs Noarderfjild tussen Truerderdyk en Boskrâne;
  - verkeersveiligere inrichting van de brug bij Blitsaerd;
  - oversteek Wiardaplantage-Folsingadyk;
  - oversteek Brandemeer-Ludinga;
  - optimalisatie Groene Sterpad inclusief de oversteek Schierstins-Groene Sterpad.

  Voor de volgende projecten starten in 2027 de planvoorbereidingen:

  - Bregeleane Stiens aanpassen aan een weginrichting die past bij 30 km/uur;
  - herprofilering Merelstraat;
  - veiligere inrichting fietspad Franklinstraat;
  - optimalisatie verkeersveiligheid rond De Jint Stiens, De Vossenburg en Alexia/de Sprong;
  - wijzigen van de voorrangssituatie bij enkelstrooksrotondes waarbij voetgangers en fietsers voorrang krijgen;
  - fietsstraat Oostersingel;
  - oversteeklocaties op het fietspad Spoordyk tussen Stiens en Leeuwarden;
  - fietspad Stûkenwei.

Naast een veilige inrichting zetten we in op veilig gedrag in het verkeer. Overlastlocaties waar veel gebruik wordt gemaakt van fatbikes worden regelmatig meegenomen in de surveillance door Handhaving. Straatcoaches en Handhaving controleren op overlast en overtredingen. Voor fatbikes en snelle fietsen volgen we de landelijke regels en zetten we in 2027 gericht in op toezicht en handhaving om onveilig gedrag te ontmoedigen. Voor snelheidsovertredingen en strafbare feiten wordt samengewerkt met de politie.

- **Maatregelen rondom parkeren**

  Ook voeren we in 2027 enkele maatregelen op het gebied van parkeren uit. In de Vossenparkwijk wordt vanaf de zomer de huidige blauwe zone omgezet naar betaald parkeren en starten de voorbereidingen voor Huizum-West. Daarnaast wordt de scanauto vaker ingezet voor de controle op betaald parkeren. Voor fietsparkeren ligt de nadruk op voldoende en goed vindbare stallingsmogelijkheden, mede vanwege de herinrichting van de Nieuwestad. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen kort parkeren in de openbare ruimte en langer parkeren in overdekte stallingen, zoals de nieuwe stalling onder de voormalige V&D.

2. Er is beter zicht op de vervangingsopgave voor kapitaalgoederen

Ook als gemeente krijgen we te maken met een sterke toename van werkzaamheden en stijgende kosten voor de vervangingsopgave voor kapitaalgoederen. Voor de eerstkomende jaren is de opgave goed in beeld en worden de benodigde budgetten jaarlijks opgevoerd bij de mee- en tegenvallers. Voor de langere termijn werken we aan een financieringsstrategie voor deze forse opgave. Eerder heeft TNO onderzoek gedaan naar de totale landelijke opgave. Daarbij is aangegeven dat de kans groot wordt geacht dat als niet alle vervangingen worden gerealiseerd en de bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid in Nederland onder druk komen te staan. Recent is een nieuw rapport van bureau Arcadis/Berenschot verschenen over de landelijke vervangingsopgave. Met dit rapport wordt de noodzaak van de aanpak herbevestigd.

- **Vervangingsopgave van kapitaalgoederen in beeld brengen en prioriteren van onderhoud**

  Mede op basis van een eerdere motie wordt eind 2026 een mogelijke financieringsstrategie voor de lange termijn aan de raad voorgelegd. Op basis van de besluitvorming zal een nadere uitwerking in 2027 volgen. Aan de vervanging van de civiele kunstwerken wordt gewerkt. In 2027 wordt onder andere bij de Hermesbrug de volledige bovenbouw (val, bewegingswerk en aanverwante onderdelen) vervangen. Samen met de Provincie Fryslân wordt gewerkt aan een brede afweging voor de opgave bij de Van Harinxmabruggen. Onderzocht wordt of de verbreding van de doorvaart gecombineerd kan worden uitgevoerd. Dit wordt in 2027 nader uitgewerkt in een plan van aanpak. Ook wordt de vervanging van (onderdelen van) de Greunsbrug, Eebrug en Verlaatsbrug voorbereid.

3. De biodiversiteit is toegenomen en er is meer groen in wijken en dorpen. Leefgebieden voor planten en dieren zijn beter met elkaar verbonden.

Eén van de belangrijke oorzaken van afname van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving is versnippering, verminderde kwaliteit en verkleining van groene buitenruimte (leefgebied) voor mens en dier. Het beleidskader Biodiversiteit laat een Leeuwarder Ecologische Structuur (LES) zien waarbij uitwisseling tussen de groene kralen (groenblauwe gebieden) van Leeuwarden mogelijk is. Buiten de LES streven we naar een Basis Kwaliteit Natuur (BKN) om te kunnen voldoen aan de Europese Natuurherstelverordening (NHV) die een steeds grotere rol gaat spelen. Hierbij worden thema's als gezonde bodem, schoon oppervlaktewater, klimaatadaptatie, vergroening en dierenwelzijn integraal opgepakt.

Het Uitvoeringsprogramma Vergroening zorgt voor het herstellen en versterken van het bestaande groen én uitbreiding met nieuw groen. Dit groen draagt bij aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezondheid. In 2027 werken we verder aan de 14 maatregelen uit het uitvoeringsprogramma. Zo planten we onder andere 675 extra bomen, gaan we de conditie van circa 500 bomen verbeteren, en vervangen we een paar honderd bomen. Ook worden er weer enkele plekken voor verkoeling aangelegd.

- **Versterken van de Leeuwarder Ecologische Structuur**

  Het jaar 2027 is het laatste jaar van het uitvoeringsprogramma Biodiversiteit. Om verbindingen tussen leefgebieden voor planten en dieren binnen de LES te verbeteren, lossen we vier geïdentificeerde knelpunten op door de inrichting van de openbare ruimte aan te passen. Verder verbeteren we de kwaliteit van de groene gebieden (zie LES) aan de hand van de monitoringsuitslagen van 2026.

- **Bestrijden van onkruid op verhardingen**

  Het groeiseizoen begint elk jaar vroeger en duurt langer. Ook worden de periodes waarin het onkruid snel groeit steeds extremer. Daarom richten we ons vanaf 2027 sterker op het bestrijden van onkruid op verhardingen tijdens de reguliere bestrijdingsrondes.

  Daarnaast zetten we extra structurele middelen in om deze rondes sneller uit te voeren. Zo kunnen we de tijd tussen de bestrijdingsrondes verkorten. Dit betekent dat onkruid minder kans krijgt om opnieuw te groeien. Hierdoor blijft de kwaliteit van de verhardingen langer goed.

  We blijven ook extra aandacht geven aan de zogenaamde hotspots, plekken waar onkruid vaker en sneller groeit. Op deze manier zorgen we ervoor dat het onkruid beter onder controle blijft.

- **Natuurinclusief werken**

  Na een recente monitoringsronde voor de Basis Kwaliteit Natuur (BKN) brengen we in kaart welke punten belangrijk zijn om te verbeteren. Zo zorgen we ervoor dat de natuur in de wijken en dorpen van onze gemeente een goede basiskwaliteit krijgt.

  We adviseren over natuurinclusieve maatregelen bij gebiedsontwikkelingen. Daarnaast werken we verder aan de invoering van BKN binnen onze organisatie en verwerken we het in het omgevingsplan. Op deze manier dragen we bij aan een groene en gezonde leefomgeving voor iedereen.

- **Samenwerken aan natuureducatie**

  Er is afgelopen jaar een educatieplan uitgewerkt dat breder is dan alleen Biodiversiteit en dat uitgaat van wat er nodig is voor een gezonde fysieke leefomgeving: een groene, biodiverse en klimaatbestendige omgeving die bijdraagt aan gezondheid, welzijn en leefbaarheid voor mens, dier en plant. Denk hierbij aan hittestress voorkomen, bestuiving van gewassen, schoon (drink)water en mentale rust

  Het plan gaat uit van een aparte aanpak per doelgroep (scholen, inwoners en bedrijven), maar wel met één centrale boodschap: “Wat hebben mens, dier en plant nodig voor een goed en gezond leven?” Daarbij staan de 5V’s centraal; voedsel, verblijfplaats, veiligheid, verbinding en variatie.

  In 2027 starten we met de uitvoering van deze doelgerichtere educatie met behulp van externe partijen en eigen inzet.

4. Wijken en dorpen zijn beter bestand tegen extreme neerslag en droogte, doordat water wordt vastgehouden en benut in de leefomgeving.

De gemeente Leeuwarden wil in 2035 beter om kunnen gaan met periodes van hitte, meer neerslag en meer droogte. Daarom werken we aan een klimaatbestendige, groene en gezonde leefomgeving. We geven meer ruimte aan groen en water, versterken groenblauwe structuren en beperken daarmee wateroverlast en hittestress. Tegelijkertijd willen we water beter vasthouden en slimmer benutten, zodat ook in droge perioden voldoende water beschikbaar is. Zo verbinden we de ambities uit het klimaatadaptatie-, vergroenings- en waterbeleid en dragen maatregelen tegelijkertijd bij aan klimaatbestendigheid, biodiversiteit, gezondheid en leefbaarheid. In 2027 zetten we een eerste stap in de implementatie van het Beleidskader Water door te komen met een Uitvoeringsagenda Water. De agenda geeft is een prioritering van acties en is erop gericht om het

voorbereidende onderzoekende werk te doen, om later invulling te geven aan het uitvoeringsprogramma.

- **Slimmer benutten van water**

  We nemen maatregelen tegen wateroverlast, zoals het vergroten van de capaciteit van de riolering en de aanleg van waterbuffers, en zoeken daarbij nadrukkelijk de combinatie met het tegengaan van hittestress, vergroening en biodiversiteit. Bij nieuwbouw en gebiedsontwikkelingen stimuleren we klimaatbestendig en waterneutraal bouwen en het opvangen en hergebruiken van regenwater, onder andere via tendertrajecten en regels in het omgevingsplan. Daarnaast zetten we bewustwordingscampagnes voort en ondersteunen we inwoners, bedrijven en scholen via de subsidieregeling Klimaatbewust Leeuwarden bij vergroening en het opvangen en benutten van regenwater.

Betrokken verbonden partijen

- Parkeergarages Leeuwarden C.V.
- Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF)

Relevante beleidsnota's

Parkeerbeleidsplan gemeente Leeuwarden 2015 (2015)
Notitie Fietsnetwerk Leeuwarden
Notitie Modelaanpak Veiliger Fietsen Leeuwarden, aanvulling op Richtingwijzer Fiets 2013-2025 (2015)
Beleidskader Mobiliteit 2040
Leeuwarden spoorzone, stad van de toekomst (2019)
Visiedocument Fiets op 1, Leeuwarden actieve duurzame Fietsstad (2021)
Beleidskader water (nog vast te stellen)

2.2.2 Wonen en ruimte

Portefeuillehouders: J. Bruijnincx, E. Stellingwerf

1. **Meer inwoners hebben tijdig een passende en betaalbare woning. We bouwen 4.000 huizen, stimuleren doorstroming en benutten de bestaande voorraad beter.**

De woningmarkt blijft krap. De vraag naar betaalbare woningen is groter dan het aanbod, en dat raakt vooral starters, senioren die willen verhuizen naar een bij hun levensfase passende woning en huishoudens met een middeninkomen. In 2027 richten we ons daarom op drie sporen: versnellen van de bouwproductie, beter benutten van de bestaande voorraad, en doorstroming. Om het netto toevoegen van 4.000 woningen in deze bestuursperiode te halen, sturen we op de oplevering van gemiddeld duizend woningen per jaar. Prioriteit ligt bij de grote locaties: Spoordok, Middelsee, De Werp, Nieuw Oud-Oost en de omgeving Tesselschadestraat-WTC. De grootschalige herstructurering van Heechterp gaat ook in 2027 onverminderd verder. Daarnaast maken we in 2027 het wettelijk verplichte volkshuisvestingsprogramma, waarin we deze opgaven en de wettelijke normen voor betaalbaarheid vastleggen.

- **Planmonitor nieuwbouw**

  De planmonitor, onderdeel van de wet versterking regie volkshuisvesting, is ook in 2027 ons sturingsinstrument voor de woningbouwopgave. De monitor laat zien hoeveel woningen gepland zijn, in aanbouw zijn, wat we per jaar verwachten op te leveren. Ook geeft het inzicht in waar de planvoorraad risico loopt en hoe dat zich verhoudt tot de realisatie van 4.000 woningen in deze bestuursperiode. We gebruiken de informatie uit de planmonitor om te bepalen welke projecten extra inzet nodig hebben. Knelpunten pakken we op met ontwikkelaars, corporaties, provincie en het rijk.

- **Stimuleren doorstroming en beter benutten bestaande voorraad**

  Leeuwarden is een van de tien koplopergemeenten in het landelijke programma Gebiedsgericht Beter Benutten. In 2027 ronden we het onderzoek af naar hoe we die aanpak hier vormgeven, en we verwerken de uitkomsten in het volkshuisvestingsprogramma. Onder andere leefbaarheid en stedenbouwkundige kwaliteit zijn belangrijke afwegingscriteria.

  Met Elkien, WoonFriesland en de huurdersorganisaties maken we in 2027 afspraken over het beter benutten van de bestaande voorraad (onder andere aan de hand van de motie Van Groot naar Beter). Die afspraken gaan over doorstroming van senioren naar een passende woning, over woningdelen en woningsplitsing.

- **Inzetten budget alternatieve woonvormen**

  Het budget voor alternatieve woonvormen is beschikbaar gesteld voor 2026 en beschikbaar voor woonwagens en andere niet-reguliere woonvormen. In 2026 is gestart met een locatiestudie uitbreiding woonwagenstandplaatsen op basis waarvan in 2027 een voorstel aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

2. **De woningvoorraad bestaat uit circa 30% sociale huur en de verdeling 30/40/30 (sociaal/midden/vrij) is aantoonbaar dichter benaderd dan in 2025.**

Voor nieuwbouw geldt de norm van 30% sociale huur en twee derde betaalbaar, die voortvloeit uit de Wet versterking regie volkshuisvesting en doorwerkt via de provinciale en regionale woonafspraken. Leeuwarden zit momenteel op circa 28% sociale huur. We sturen op de norm in gebiedsontwikkelingen en zetten daarvoor de realisatiestimulans, het vereveningsfonds sociale woningbouw en anterieure overeenkomsten in. Doel is een ongedeelde stad en vitale dorpen, zodat huishoudens ongeacht hun inkomen kunnen wonen in de wijk of het dorp waar ze willen.

- **Inzetten realisatiestimulans**

  De realisatiestimulans is een Specifieke Uitkering (SPUK) van het rijk en zetten we op de volgende manieren in:

- De middelen die via de nieuwbouw in Middelsee worden gerealiseerd, benutten we voor het versterken van de grondexploitatie zodat de ambities op het gebied van sociale huur in deze wijk beter te realiseren zijn;
- Het budget dat voor Leeuwarden Oost beschikbaar komt uit het Realisatiestimulans, wordt via een afwegingskader ingezet. Dit kader wordt later in 2026 aan de raad ter besluitvorming voorgelegd;
- De overige middelen worden gebruikt voor het sociale vereveningsfonds en het Strategische investeringsfonds te vullen.

○ **Ontwikkelen vereveningsfonds sociale woningbouw**

In 2027 verwachten we de eerste bijdragen uit het vereveningsfonds sociale woningbouw in te kunnen zetten. De spelregels voor een bijdrage uit het vereveningsfonds sociale woningbouw zijn opgenomen in het Beleidsprogramma grond.

○ **Aanpakken misstanden in particuliere huur**

In het coalitieakkoord zijn middelen beschikbaar gesteld voor de oprichting van de pandenbrigade. Vanaf 2027 vormt de pandenbrigade een gerichte aanpak voor het bestrijden van misstanden in de particuliere huursector. De pandenbrigade zal gericht toezicht houden op onveilige woonsituaties, de kwaliteit van woonruimten en het juiste gebruik daarvan. Waar nodig zal de pandenbrigade handhavend optreden. Waarbij gebruik wordt gemaakt van de bevoegdheden uit de Wet goed verhuurderschap en andere bouwregelgeving.

○ **Onderzoeken mogelijkheden verhuurdersvergunning**

Het inzetten van het instrument verhuurdersvergunning kan alleen als effectief instrument worden gezien wanneer deze een versterking vormt van de bestaande instrumenten, onder andere de pandenbrigade. Voordat een vergunningstelsel wordt overwogen, moet eerst worden vastgesteld dat de huidige toezichts- en handhavingsmogelijkheden onvoldoende zijn om de gestelde doelen te bereiken en dat een verhuurdersvergunning echt aanvullende sturings- en handhavingsmogelijkheden biedt. Daarom ligt het voor de hand om als eerste de werking en effectiviteit van de pandenbrigade te evalueren. Als uit deze evaluatie blijkt dat er met de inzet van de huidige instrumenten knelpunten blijven bestaan, kan worden beoordeeld of een verhuurdersvergunning een noodzakelijke aanvulling is. Daarna is het van belang een goede kosten-batenanalyse uit te voeren om vast te stellen of een vergunningstelsel voldoende meerwaarde biedt ten opzichte van de huidige beschikbare bevoegdheden en instrumenten.

3. Inwoners ervaren hun wijk, buurt of dorp vaker als leefbaar en aantrekkelijk, door een betere beschikbaarheid van groen, voorzieningen en ontmoetingsplekken.

We zorgen ervoor dat het fijn is om te wonen, te bewegen en elkaar te ontmoeten in wijken, buurten en dorpen. In 2027 combineren we de belangrijke werkzaamheden in de buitenruimte zoveel mogelijk met taken op het gebied van vergroening, omgaan met hitte en water, verkeersveiligheid en toegankelijkheid. We vervolgen de uitvoering van 14 maatregelen uit het uitvoeringsprogramma Vergroening. Daarnaast investeren we in het verbeteren van voorzieningen en ontmoetingsplekken. We sluiten aan bij de plannen die al bestaan voor de wijk of het dorp. We werken samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en andere partners aan plannen die passen bij het karakter en de wensen van het gebied. Zo wordt in 2027 de binnenstad gewerkt aan de realisatie van meer geveltuinen.

De grootste uitdaging is dat er steeds meer druk komt op de openbare ruimte. Ook de gevolgen van hitte, droogte en wateroverlast, de vraag naar fijne plekken om te verblijven en het belang van goede maatschappelijke voorzieningen zijn belangrijk. Met een aanpak per gebied brengen we deze problemen samen. We kiezen wat het belangrijkste is, op basis van wat het meeste voordeel oplevert voor de samenleving, hoe dringend het is, of het goed uitvoerbaar is en hoeveel geld er beschikbaar is.

- **Herinrichting Vlietzone en Weaze**

  Komend jaar werken we aan de gebiedsgerichte aanpak voor de Vlietzone en de Weaze. We zetten concrete stappen om hier uitvoering aan te geven. Voor de Vlietzone werken we, samen met bewoners, ondernemers en partners in Leeuwarden Oost, verder aan het ontwerp en de voorbereiding van integrale herinrichting van het Vliet. Hierbij letten we op de openbare ruimte, het klimaat, meer groen, veilige wegen, fijne plekken om te verblijven, ondernemerschap en sociale veiligheid. We benutten beschikbare middelen en cofinanciering en kijken voor het restant van de financiering naar de Strategische Investeringsagenda.

  Voor de Weaze maken we een gebiedsaanpak of ontwikkelprogramma, gebaseerd op de gekozen ontwikkelrichting, inclusief een financiële uitwerking. We bereiden investeringen in de openbare ruimte voor en versterken waar mogelijk onze strategische positie in het gebied. Dit doen we bijvoorbeeld door het vestigen van voorkeursrecht, zodat de gemeente meer grip houdt op gronden en toekomstige ontwikkelingen in het gebied. We zorgen ervoor dat de nodige aanpassingen aan de gebouwen en omgeving ook bijdragen aan veiligheid, een mix van verschillende functies, een fijne woon- en leefomgeving en economische ontwikkeling in het gebied.

- **Investeren in MFC's Wirdum en Grou**

  In 2027 werken we verder aan de plannen voor de multifunctionele centra (MFC) in Wirdum en Grou. Voor Wirdum maken we de plannen concreet en zorgen we dat ze haalbaar en toekomstbestendig zijn. We houden daarbij rekening met het beschikbare budget zoals afgesproken in het coalitieakkoord. We bekijken de ruimte, de functies die in het centrum komen, de kosten, de financiering, wie eigenaar wordt en hoe het centrum duurzaam kan worden beheerd. Met deze informatie kan de gemeenteraad een besluit nemen over de bouw en de bijdrage van de gemeente.

  Voor Grou helpen we bij het verder uitwerken van een plan voor een MFC dat breed wordt gesteund. Met dit plan sluiten we aan bij de dorpsvisie en de wensen van verenigingen en andere gebruikers. We besteden extra aandacht aan draagvlak in het dorp, de beste locatie, de bereikbaarheid, het eigendom, de financiering, het beheer en een realistische planning. De bijdrage van de gemeente hangt af van voldoende steun vanuit het dorp, een sluitende begroting en een goede kans dat het centrum binnen een redelijke tijd kan worden gerealiseerd.

- **Uitvoeren ontwikkelkader Prinsentuin**

  Het Ontwikkelkader Prinsentuin is in 2025 vastgesteld. Op dit moment wordt gewerkt aan een ontwerp voor een nieuw havenkantoor met havenvoorzieningen en een openbaar toilet, achter Tresoar. Hierbij moet onder andere een goede balans worden gevonden tussen de beschikbare ruimte, de monumentale bomen, het Roodbaard-karakter en de monumentale status van de Prinsentuin.

  Daarnaast worden voor de vier deelgebieden uit het ontwikkelkader schetsontwerpen gemaakt. Doel hiervan is om het historische Roodbaard-ontwerp sterker terug te brengen en tegelijkertijd de biodiversiteit te versterken. In de Prinsentuin ligt de nadruk vooral op kwaliteitsverbetering; in bijvoorbeeld de Arendstuin is sprake van een grotere herinrichting. Voor de financiering van de werkzaamheden wordt onder andere gekeken naar het Strategisch Investeringsfonds. Zodra in 2027 besluitvorming over de realisatie heeft plaatsgevonden, kunnen de voorbereidingen voor de aanbesteding worden gestart. Naar verwachting kan de uitvoering eind 2027 of in 2028 starten. Daarbij wordt rekening gehouden met onder andere het plantseizoen en het vaarseizoen.

  Vooruitlopend op de verdere werkzaamheden in en rond de Prinsentuin worden in 2027 twee speel- en beweegvoorzieningen gerealiseerd: tussen de Wissesdwinger en de Infirmerie en bij de Westerplantage. Daarnaast is in 2026 onder andere de alcoholproef in de Prinsentuin uitgevoerd. Naar verwachting volgt begin 2027 een evaluatie. Of de alcoholproef in 2027 wordt voortgezet, is afhankelijk van de uitkomst van de evaluatie.

4. **We werken gebiedsgericht. Daarvoor sluiten investeringen in wonen, mobiliteit, klimaat, energie en economie beter op elkaar aan en versterken elkaar.**

We werken gebiedsgericht door ruimtelijke, sociale en economische opgaven per gebied in samenhang te bekijken en investeringen in wonen, mobiliteit, klimaatadaptatie, energie, economie en voorzieningen op elkaar af te stemmen. In 2027 brengen we deze werkwijze verder in de praktijk met een strategische investeringsagenda en een meer samenhangende programmering en prioritering van gebiedsontwikkelingen met behulp van het Ambitieweb. Dit is een intern hulpmiddel voor het gestructureerd in kaart brengen en vastleggen van de gemeentelijke (beleids)ambities voor gebiedsontwikkelingen. Daarbij sluiten we aan bij al het vastgestelde beleid, zoals de Omgevingsvisie, het woonbeleid, het mobiliteitsbeleid, het grondbeleid en de programma's voor klimaat, energie en economie. Door investeringsmomenten, beheeropgaven en beschikbare financiering vroegtijdig te verbinden, benutten we koppelkansen en vergroten we de uitvoerbaarheid en zorgen we ervoor dat afzonderlijke investeringen elkaar daadwerkelijk versterken. Die verbinding maken we onder andere in het Fries Stedelijk Netwerk (FSN) waarmee we in 2027 de verstedelijkingsstrategie verder uitwerken. Voor de financiering worden in 2027 de eerste bijdragen verwacht in de bestemmingsreserve bovenwijks kostenverhaal. Deze middelen kunnen ingezet worden voor bovenwijkse investeringen die bijdragen aan het casco van de stad. Een nadere toelichting op de spelregels is opgenomen in het Beleidsprogramma grond.

- **Ontwikkelen strategische investeringsagenda**

  We willen doorgaan met strategische investeringen die de woningbouw versnellen, de leefbaarheid verbeteren en de kenniseconomie aanjagen. Tegelijkertijd zien we dat investeringen nog te vaak los van elkaar plaatsvinden. Ook kunnen we scherper prioriteren, zodat investeringen elkaar versterken. Daarom gaan we werken met een strategische investeringsagenda. Hiervoor is rekening gehouden met een investeringsbedrag van € 45 mln en de daarbij behorende dekking van de kapitaallasten (oplopend tot een bedrag van € 2,25 mln in 2030).

  Eerst bepalen we wat nodig is en wat prioriteit heeft. We zetten in op subsidies en cofinanciering om de kosten niet alleen te dragen en meer mogelijk te maken. We maken onderscheid tussen noodzakelijke en wenselijke investeringen. We denken nu aan ontwikkelgebieden zoals de Weaze, Prinsentuin, Vlietzone, Nijehove, de oostkant van de binnenstad (omgeving Tweebaksmarkt en Korfmakersstraat), Spoorzone/Spoordok, Cambuur plein, Groene Ster, De Werp en Grou. De definitieve keuzes maken we samen met de gemeenteraad en de Omgevingsvisie vormt daarbij het richtinggevend kader.

- **Uitvoering programma Binnenstad**

  In 2027 zetten we de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Binnenstad Leeuwarden 2023-2030 voort. Binnen het programma werken we aan vijf indicatoren: fietser en voetganger op één, meer groen, ruimte voor ontmoeting, aantrekkelijk wonen in de binnenstad en een afwisselende binnenstad. Daarmee verbeteren we de verblijfskwaliteit, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van de binnenstad en versterken we de mix van wonen, cultuur, voorzieningen en ondernemerschap. Verschillende projecten die in eerdere jaren zijn voorbereid of gestart, worden in 2027 uitgevoerd of afgerond.

  In 2027:
  - Realiseren we de eerste fase van de kloostertuinen bij de Grote Kerk en voeren we de eerste projecten voor gevel- en mobiel groen uit. Hiermee voegen we meer groen toe en dragen we bij aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en een prettige verblijfsomgeving;
  - Werken we verder aan de herinrichting van de Nieuwestad, te beginnen aan de noordzijde, dan het westelijk deel nabij het gemeentehuis en in de 2e helft van 2027 wordt gestart met de zuidzijde (incl. de verlaagde kades) . Daarbij krijgen voetgangers en fietsers meer ruimte en wordt de openbare ruimte aantrekkelijker en groener ingericht;

- Ronden we de herinrichting van het Ruiterskwartier (incl. Matahari plein en Harmoniekade) af. Hiermee versterken we de verblijfskwaliteit en de positie van het gebied als onderdeel van de culturele en recreatieve binnenstad;
- Realiseren we speelobjectenrond Nieuwestad-Waag, Prinsentuin en de binnenstadsroute (speel- en beweegcircuit). Daarmee voegen we voorzieningen toe die uitnodigen tot bewegen, spelen en ontmoeten;
- Starten we met de realisatie van het kunstproject Ipe Brouwerssteeg en werken we aan voorstellen voor de Prinsentuin;
- Werken we verder aan de planuitwerking voor de herinrichting en vergroening van de Wirdumerdijk, waarvan de realisatie vanaf 2028 is voorzien.

Met deze projecten verbeteren we stapsgewijs de inrichting en verblijfskwaliteit van de binnenstad en voegen we meer groen en ruimte voor ontmoeten en bewegen toe. Zo werken we stap voor stap aan een binnenstad waar het prettig wonen, verblijven, ontmoeten en ondernemen is.

- **Inzet Atelier Stadsbouwmeester (t/m 2028)**

  In 2027 en 2028 zal het Atelier Stadsbouwmeester zich richten op het uitvoeren van ontwerpend onderzoek rondom de prioriteiten van de herziene omgevingsvisie, die naar verwachting aan het begin van het tweede kwartaal van 2027 vastgesteld wordt. Er zullen diverse bijeenkomsten worden georganiseerd voor professionals, studenten en medewerkers van de gemeente Leeuwarden.

  We ronden het Atelier Stadsbouwmeester af in 2028 met een eindmanifestatie van de meest aansprekende resultaten uit de jaren 2023 tot en met 2028. Daarnaast verkennen we de komende tijd of het toekomstdenken van Atelier Stadsbouwmeester een plek kan krijgen in het kader van de Friese Omgevingskwaliteit.

5. Meer monumenten en karakteristieke gebouwen zijn behouden of herbestemd. Erfgoed, zoals kerkgebouwen, draagt zichtbaar bij aan leefbaarheid en ontmoeting.

In 2025 is het Beleidskader Kerkgebouwen vastgesteld. Aanleiding hiervoor is dat door verschillende maatschappelijke ontwikkelingen veel kerkgebouwen hun religieuze functie verliezen. Uit onderzoek blijkt dat deze gebouwen van grote betekenis zijn. Niet alleen voor de huidige gebruikers van het gebouw, maar ook voor omwonenden. Het zijn zichtbare bakens, vaak op een belangrijke plek in het dorp of in de wijk. Om deze gebouwen te behouden, is een toekomstgerichte herbestemming noodzakelijk. Omdat het geen 'gewone' gebouwen zijn en ze vaak in een unieke omgeving (hart van het dorp, omringd door een kerkhof) liggen, is extra ondersteuning bij het proces van herbestemming om tot een duurzaam resultaat te komen, met behoud van monumentale waarden, nodig en gerechtvaardigd. Dit geldt ook voor enkele andere categorieën bijzondere monumenten, zoals boerderijen.

- **Onderzoeken mogelijkheden herbestemmen en behouden van erfgoed**

  We geven uitvoering aan het Beleidskader Kerkgebouwen en de beleidsnota Erfgoed van de Toekomst. We gaan:
  - Ondersteuning bieden aan eigenaren van kerkgebouwen door het geven van advies en het organiseren van een bijeenkomst;
  - Een subsidieregeling opzetten voor financiële ondersteuning van eigenaren van kerkgebouwen en andere 'bijzondere' monumentale gebouwen. We verwachten hiermee in 2027 drie grote monumenten te kunnen ondersteunen bij herbestemming.

6. Meer agrariërs binnen de gemeente maken gebruik van mogelijkheden voor innovatie, verbreding en samenwerking, en de verbinding tussen stad en platteland is versterkt.

Het landelijk gebied en de agrarische sector zijn van belang voor de gemeente Leeuwarden. Door duurzame en circulaire landbouw te bevorderen, wordt een gezondere leefomgeving gecreëerd, nu en in de toekomst. We bieden ruimte aan innovatie, verbreding van het boerenbedrijf, recreatie en nieuwe verdienmodellen. Hiervoor zoeken we actief samenwerking met agrarische collectieven, gebiedsinitiatieven, kennisinstellingen en innovatieve partners, zoals Dairy Campus en WaterCampus. Daarnaast versterken we de verbinding tussen stad en platteland, onder andere door de opzet van lokale ketens en het maken van streekproducten te stimuleren en inwoners kennis te laten maken met de agrarische sector.

- **Herstellen balans tussen landschap, natuur en landbouw**

  De gemeente Leeuwarden ondersteunt duurzame initiatieven gericht op herstel van de balans tussen landschap, natuur en landbouw. Zo nemen we deel in gebiedsprocessen in Baarderadiel (Friese Kleiweide) en het Leechlân (Friese Veenweide). We werken daar samen met betrokken partijen aan duurzame initiatieven voor deze gebieden. Samen met agrarische ondernemers wordt gezocht naar nieuwe verdienmodellen passend bij de transitieopgaven die op hen afkomen. De gemeente Leeuwarden werkt nauw samen met Provincie Fryslân, Wetterskip en andere gemeenten in de uitvoering van het Veenweideprogramma en het programma voor Greidhoeke plus. In deze programma's krijgen (overheids-) doelen hun beslag op het gebied van bodem, water, natuur, klimaat, gezondheid en sociaaleconomisch perspectief. Doelen worden gekoppeld aan initiatieven van inwoners en bedrijven. Daarin speelt de Gemeente een verbindende rol. Ook werken we aan de versterking van Nationaal Park Alde Feanen en verbinden we de ontwikkeling van het Nationaal Park aan initiatieven op het gebied van landbouw, natuur en recreatie.

- **Stimuleren korte ketens**

  Het stimuleren van korte ketens is een belangrijk onderdeel van de duurzaamheidsaanpak van de gemeente Leeuwarden. Het doel is om zo weinig mogelijk schakels te hebben tussen producent en consument. Met als resultaat verse gezonde streekproducten met minder CO2 uitstoot en een goede prijs voor de boer. In de Greidhoeke zijn we bezig met de opzet van een bioregio waarin we samen met agrariërs, inwoners en gezondheidsinstellingen werken aan meer regeneratieve, natuur- en milieuvriendelijke landbouw en een groter aanbod van lokaal geproduceerd voedsel en een gezonde leefomgeving.

Betrokken verbonden partijen

- GR Hûs en Hiem
- Blitsaerd Beheer B.V.
- C.V. Blitsaerd

Relevante beleidsnota's

Regionale Energiestrategie (2019)
Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP) (2021)
Leeuwarder Energieagenda 2021-2024 (2021)
Volkshuisvestingsvisie 2021 (2021)
Samenwerkingsplan - Veenweide Fryslân (2022)
Beleidskader Wonen in dorpen (2022)
Richtinggevend document Omgevingsplan Leeuwarden – Buitengebied Zuid (2018)
Omgevingsvisie Leeuwarden 2021 (2021)
Bestemmingsplan Hege Herewei Stiens (2022)
Kom mee naar buiten (2020)
Beleidsprogramma wonen in de stad – Deel A (2024)
Beleidsprogramma wonen in de stad – Deel B (2024)
Vuistregels woningbouwplannen Leeuwarden (2025)
Addendum Omgevingsvisie/wonen in de stad (2025)
Wonen in de stad Beleidskader wonen met zorg (2024)

2.2.3 Milieu

Portefeuillehouders: J. Bruijnincx, E. Stellingwerf, M. Visser

1. **Inwoners produceren minder restafval en een groter deel van het afval wordt gescheiden en hergebruikt.**

We willen dat er in 2030 maximaal 30 kilo restafval per persoon is. In 2050 willen we helemaal geen restafval meer hebben in onze gemeente. Om dit te bereiken, blijven we mensen stimuleren om afval goed te scheiden. Diftar helpt hierbij, omdat het mensen aanmoedigt minder restafval weg te gooien en waardevolle materialen apart in te leveren. In 2027 zetten we het huidige beleid voort. Om nog minder afval te maken, is het belangrijk om afval te voorkomen en spullen en materialen langer te gebruiken. Hiervoor werken we samen met Omrin, scholen, kringloopwinkels en reparatie-initiatieven.

- **Tegengaan van bijplaatsen van afval**

  In 2027 zetten we de gerichte aanpak voor het beheersen van bijplaatsingen voort. Voor 2027 en voor 2028 heeft het college € 50.000 extra beschikbaar gesteld voor de aanpak van zwerfafval en bijplaatsingen. Deze middelen zetten we in voor aanvullende communicatie en handhaving, waarbij locaties met een verhoogd risico op bijplaatsingen vaker worden gecontroleerd en schoongemaakt om daarmee ook zwerfafval te voorkomen. De extra inzet zal met name plaatsvinden in de kwetsbare locaties binnen de gemeente.

- **Stimuleren van inwoners om afval beter te scheiden**

  In 2027 zetten we in op de stromen waar we het grootste effect verwachten. We werken aan een betere scheiding van gft en etensresten, grof huishoudelijk afval en textiel. We geven de grofvuilproef een vervolg en onderzoeken hoe de milieustraten verder bij kunnen dragen aan hergebruik en hoogwaardige afvalscheiding. Met gerichte communicatie vergroten we de aandacht voor het belang van goede afvalscheiding en het voorkomen van voedselverspilling. Voor textiel zorgen we voor goede en opvallende inzamelvoorzieningen en volgen we initiatieven, zoals de Textielhub Friesland. We stimuleren reparatie en hergebruik door onder meer een tweedehands meubelmarkt voor studenten te organiseren tijdens de introductieperiode voor studenten.

- **Terugdringen zwerfafval**

  In 2027 blijven we werken aan een schone openbare ruimte. We willen ook dat inwoners minder last hebben van zwerfafval. Onze aanpak bestaat uit vier belangrijke onderdelen: inzicht en meten, voorkomen, controleren en opruimen. In 2027 gebruiken we de resultaten van onderzoek naar zwerfafval om nieuwe acties te bedenken. We streven ernaar dat meer maatschappelijke organisaties meedoen met Schoon Belonen Leeuwarden. Net als in 2026 besteden we in 2027 speciale aandacht aan overlast door peuken in onze aanpak tegen zwerfafval.

2. Circulaire economie is verder ontwikkeld, met meer hergebruik van grondstoffen en een betere koppeling tussen circulaire initiatieven en lokale opgaven.

Leeuwarden werkt aan een economie waarin grondstoffen zo lang mogelijk worden hergebruikt. Zo blijven materialen in de kringloop en helpen we lokale projecten beter samenwerken. De gemeente is een voorbeeld op het gebied van deze 'circulaire economie'. Vanuit het plan 'Uitvoeringsagenda Circulaire Economie' richt Leeuwarden zich op drie belangrijke punten:

1. Nieuwe ideeën en bedrijven stimuleren.
2. Bouwen met materialen die goed zijn voor het milieu.
3. Minder afval maken.

De gemeente wil meer grondstoffen hergebruiken door kansen te bieden aan lokale bedrijven. Ook wordt er bij bouwprojecten gebruik gemaakt van milieuvriendelijke materialen en hergebruik van secundaire grondstoffen. Daarnaast werkt Leeuwarden aan het verminderen van afval.

Verder wil de gemeente Leeuwarden aantrekkelijk maken voor bedrijven die met circulaire producten en diensten werken. Ook worden nieuwe bedrijven geholpen om te groeien. Vanaf 2027 is er een speciale medewerker die hier fulltime mee bezig is: de accountmanager circulaire economie.

- **Toewerken naar een volledig circulaire economie in 2050**

  In 2027 richten we ons op het versterken van bestaande circulaire ketens en het maken van nieuwe ketens. Dit zorgt ervoor dat grondstoffen vaker hergebruikt worden en dat lokale bedrijven meer kansen krijgen. Samen met Vereniging Circulair Fryslân, overheden, bedrijven en kennisinstellingen werkt de gemeente aan een plan voor een circulaire economie in de regio. Het doel is om in 2035 voor de helft circulair te zijn.

  De gemeente helpt mee aan de uitvoering van dit plan. Ook zet de gemeente zelf nieuwe ketensamenwerkingen op, verbindt partijen in de keten en ondersteunt circulaire projecten van bedrijven.

  Daarnaast bouwt de gemeente verder op het werk dat de afgelopen jaren is gedaan. Dit gaat over circulair en biobased bouwen en afval. De bestaande aanpak wordt voortgezet en versterkt.

- **Koppelen circulaire economie aan speerpunten rondom watertechnologie, bodem en agri-food**

  Halverwege 2026 is een nieuwe accountmanager gestart. Zijn taak is om te bevorderen dat grondstoffen in de kringloop blijven, zoals beton en voedsel. Hij zorgt ervoor dat belangrijke partijen met elkaar samenwerken en dat netwerken op bedrijventerreinen actief worden gebruikt. In 2027 kan hij zijn werk volledig doen en heeft hij kennisgemaakt met alle belangrijke partijen, zowel bestaande als nieuwe.

  Daarnaast zorgen we ervoor dat bedrijven, scholen, kennisinstellingen en overheden samen werken aan nieuwe ideeën voor grote maatschappelijke problemen. Denk aan schoon drinkwater, duurzame voedselproductie en een circulaire economie. Dit doen we via campussen waar kennis en innovatie samenkomen.

  In 2027 werken we ook verder aan een plan voor een Bodemcampus. Meer hierover staat in hoofdstuk 3, over economie en cultuur. De accountmanager voor de circulaire economie helpt hierbij, zodat alles goed aansluit bij de doelen voor een circulaire economie.

3. **De energievoorziening in de gemeente is duurzamer, met meer lokale opwekking en een betere balans tussen vraag en aanbod. In het verlengde daarvan hebben minder huishoudens last van energiearmoede.**

Een goede en betaalbare energievoorziening is belangrijk om fijn te wonen, werken en ondernemen in de gemeente Leeuwarden. Daarom werken we in 2027 aan een energiesysteem met meer energie uit de buurt, een betere afstemming tussen vraag en aanbod, en een slimmer gebruik van het elektriciteitsnet. Ook zetten we volop in op energiebesparing en helpen we mensen met een laag inkomen om minder energiekosten te krijgen en comfortabeler te wonen. Een belangrijk onderwerp is dat het elektriciteitsnet vol raakt omdat steeds meer huizen en voertuigen elektrisch worden. We werken hieraan in het gemeentelijk energie- en warmtebeleid, met het Warmteprogramma en door een eigen gemeentelijk energiebedrijf op te zetten.

- **Werken aan een sociaal rechtvaardige energietransitie**

  In 2027 gaan we verder met een eerlijke energietransitie. We helpen inwoners energie te besparen met onze coaches. Er is een energiecoach die huurders helpt om door kleine veranderingen en tips minder energie te gebruiken. Daarnaast is er een coach verduurzaming die eigenaren van huizen met een laag inkomen helpt om hun huis beter voor het milieu te maken.

  We pakken energiearmoede aan met verschillende acties. Bijvoorbeeld de witgoedwissel, waarbij mensen oude elektrische apparaten kunnen vervangen door energiezuinige. Ook zijn er toegankelijke subsidies voor isolatiemaatregelen, zodat mensen met minder geld ook mee kunnen doen.

  De witgoedwissel duurt tot december 2027. Tot die tijd verwachten we nog ongeveer 700 aanvragen voor energiezuinige apparaten. Voor het isoleren van huizen blijft de regeling Isolatie Eigen Woning in 2027 beschikbaar. We maken deze subsidies bekend met vier isolatiecampagnes per jaar.

  Verder werken we aan het duurzamer maken van Leeuwarden Oost. We borduren hierbij voort op de aanpak die in de afgelopen jaren goed werkte. De coaches, positieve ervaringen van bewoners en het Energiehuis Leeuwarden zijn hierbij belangrijk. In het Energiehuis kunnen inwoners makkelijk informatie, advies en hulp krijgen over energiebesparing, verduurzaming en subsidies. Ook kunnen ze direct een afspraak maken voor persoonlijk advies en begeleiding bij het verbeteren van hun woning.

  Daarnaast zorgen we voor natuurvriendelijk isoleren. We willen gaan werken met een soortenmanagement plan. Door als gemeente onderzoek te laten doen naar gebouwbewonende soorten, maken we het makkelijker voor inwoners om hun woningen te isoleren. Ook steunen we lokale energieprojecten met de subsidie Duurzame Dorpen en Wijken.

- **Werken aan een volhoudbaar energiesysteem**

  In 2027 werken we aan een duurzaam en betrouwbaar energiesysteem. Hierbij zorgen we ervoor dat energiebesparing, duurzame energieopwekking en een sterke energie-infrastructuur goed samenwerken. We zetten de aanpak voor energiebesparing in woningen voort via het Energieloket en het digitale platform Leeuwarden Helpt Verduurzamen. Daarnaast breiden we het aanbod uit voor maatschappelijke organisaties, Verenigingen van Eigenaren (VvE's) en particuliere verhuurders. Ook ondersteunen we bedrijven bij het besparen van energie via Ondernemend Leeuwarden.

  Op bedrijventerreinen waar het elektriciteitsnet vol is, zorgen we voor een betere afstemming tussen vraag en aanbod van energie. Zo gebruiken we de beschikbare netcapaciteit efficiënter. Samen met netbeheerder Liander blijven we werken aan het verminderen van deze netcongestie en grijpen we kansen om problemen te voorkomen of te verzachten.

We stimuleren het opwekken van duurzame energie door inwoners te informeren over de voordelen van zonnepanelen. Daarbij brengen we actief daken met veel potentie voor zonne-energie in kaart en helpen we deze te benutten.

Verder werken we aan een duurzaam en betaalbaar warmtesysteem, bijvoorbeeld in de wijken Baard en Heechterp. Het Warmteprogramma, dat de huidige Warmtevisie vervangt, komt op korte termijn ter besluitvorming in het college. Zo zorgen we samen voor een toekomstbestendig energiesysteem.

- **Inzetten op het ruimtelijk inpassen van de energietransitie**

  In 2027 werken we verder aan een energietransitie die goed past bij de omgeving. We richten ons op het opwekken van meer duurzame energie, vooral op daken. Ook stimuleren we het gebruik van meerdere functies op dezelfde plek. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van zonnecarports in Middelsee. Daarnaast gaan we verder met het uitwerken van de gebieden die in het beleidsprogramma zijn aangewezen als zoekgebieden voor duurzame energie. Samen met lokale initiatieven starten we processen in deze gebieden. We onderzoeken welke vormen van duurzame energie het beste passen bij de omgeving en hoe deze kunnen bijdragen aan de energievoorziening van het dorp en de directe omgeving.

4. De CO_2-uitstoot van gemeentelijk vastgoed is lager, met name bij gebouwen met een maatschappelijke functie. Meer gebouwen zijn energiezuinig en klimaatbestendig. Energieverbruik en uitstoot van broeikasgassen zijn daardoor duidelijk afgenomen.

De gemeente streeft naar een duurzame organisatie met een zo klein mogelijke impact op het milieu. Hiervoor nemen we verschillende maatregelen. We werken aan het verlagen van de CO2-uitstoot van de gemeente. Daarnaast zorgen we voor een schone bedrijfsvoering, passen we onze gebouwen en terreinen aan op het veranderende klimaat en stimuleren we meer biodiversiteit.

Elk jaar brengen we de CO2-uitstoot van de gemeente in kaart. Dit doen we met de methode van de CO2-prestatieladder. In 2025 hebben we samen met verbonden organisaties bv Sport, Caparis en Fryslân Miljeu de CO2-uitstoot met 70% verminderd ten opzichte van 2019. Voor 2026 is het doel om de CO2-uitstoot met 80% te verminderen. Daarnaast willen we het energieverbruik met 14% verlagen ten opzichte van hetzelfde referentiejaar.

- **Verduurzamen gemeentelijk vastgoed**

  Eind 2024 heeft het college de Routekaart verduurzaming gemeentelijk vastgoed vastgesteld. Deze routekaart helpt ons om te bepalen welke gebouwen we als eerste verduurzamen. Op dit moment werken we bijvoorbeeld aan het verduurzamen van de Harmonie (afronding 2026) en het gemeentehuis (afronding 2027).

  Voordat we met de verduurzaming beginnen, maken we altijd een businesscase. Dit is een overzicht waarin we kijken of de verduurzaming ook financieel haalbaar en rendabel is. Bij sommige gebouwen blijkt uit deze businesscase dat er extra kosten zijn die niet terugverdiend kunnen worden. Dit noemen we een onrendabele top.

  In het coalitieakkoord voor 2026-2030 is hiervoor budget beschikbaar gesteld. Zo kunnen we de verduurzaming voortzetten bij de zwembaden (Kalverdijkje en It Gryn) en de buurthuizen, ook als dit niet direct financieel rendabel is. Voor de andere gebouwen bekijken we de komende tijd hoe we de verduurzaming kunnen uitvoeren binnen de financiële mogelijkheden en in hoeverre we bij de MTR nog additionele middelen kunnen vrij kunnen spelen voor dekking van onrendabele top.

Betrokken verbonden partijen

- Afvalsturing Friesland N.V. (Omrin)
- N.V. Fryslân Miljeu (Omrin)
- GR FUMO
- Warmtebedrijf Heechterp B.V.

Relevante beleidsnota's

Programma Water en Riolering (PWR) 2023-2027 (2022)
Uitvoeringsplan Zwerfafval 2024-2027 (2024)

Wat mag het kosten?

R2THM02 - Leefomgeving

Tabel **Bedragen x € 1.000**

Saldo programma (lasten -/- baten)	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	56.421	64.734	66.032	69.508	70.825	71.663
R2PGN0202 - Wonen en ruimte	8.250	11.493	7.160	5.726	4.803	6.455
R2PGN0203 - Milieu	-335	11.842	5.310	-128	-719	-821
Totaal saldo	**64.336**	**88.070**	**78.502**	**75.106**	**74.908**	**77.296**

Toelichting substantiële mutaties 2027 t.o.v. 2026:

Binnen het thema Leefomgeving veranderen de budgetten in 2027 ten opzichte van 2026 als volgt:

Mutatie programma Mobiliteit, water en groen	€ 1,3 mln (+ 2%)
Mutatie programma Wonen en ruimte	- € 4,3 mln (-38%)
Mutatie programma Milieu	- € 6,5 mln (-55%)
Totale mutatie thema Leefomgeving	- € 9,5 mln (-11%)

Mutatie programma Mobiliteit, water en groen
De kosten voor onderhoud en kapitaallasten van verschillende kapitaalgoederen stijgen onder andere door indexatie in 2027. Daarnaast was er in 2026 een onderuitputting van € 1,1 mln voor kapitaallasten begroot.
Dit wordt echter gecompenseerd doordat er in 2026 verschillende eenmalige budgetten waren. Bijvoorbeeld voor de fietsenstalling Nieuwestad (€ 1,3 mln minder in 2027) en staalslakken (eenmalig € 0,4 mln). Deze incidentele budgetten zijn in 2027 lager of vervallen, mede door budgetoverhevelingen van 2025 naar 2026. Per saldo leidt dit tot een stijging van € 1,3 mln.

Mutatie programma Wonen en ruimte
Het budget daalt vooral doordat de uitvoering van taken door de FUMO vanaf 2027 onder het programma Milieu valt. Dit zorgt voor een vermindering van € 1,6 mln. Daarnaast waren er in 2026 eenmalige budgetten uit de reserve budgetoverheveling van € 0,5 mln en incidentele budgetten voor onder andere Spoorzone (€ 0,45 mln), kunstprojecten (€ 0,5 mln) en overige budgetaanpassingen (€ 0,4 mln). Ook is er een bijdrage voorgesteld vanuit de Realisatiestimulans 2025 (€ 0,85 mln) aan de grondexploitatie Zuidlanden/Middelsee. Door deze factoren daalt het budget van dit programma met € 4,3 mln.

Mutatie programma Milieu
In 2026 waren er eenmalige budgetten van € 6,7 mln, afkomstig uit de budgetoverheveling van 2025 naar 2026. Dit betreft onder andere middelen voor verduurzaming Leeuwarden Oost (€ 3,4 mln), uitvoering van de Regionale Energie Strategie (RES) (€ 1,2 mln), natuur bij energieprojecten (FET) (€ 0,7 mln) en het toekomst bestendig maken van energie infrastructuur (€ 0,5 mln). Aan de andere kant neemt het budget toe met € 1,6 mln vanwege de verschuiving van het FUMO-budget vanuit programma Wonen en ruimte. De overige mutaties zorgen per saldo voor een daling van € 1,4 mln. Door deze mutaties daalt het totale budget voor het thema Leefomgeving met € 8,9 mln in 2027 ten opzichte van 2026. Dit komt neer op een daling van 11%. De belangrijkste oorzaken zijn het lager uitvallen of vervallen van eenmalige budgetten en de verschuiving van het FUMO-budget van het programma Wonen en ruimte naar het programma Milieu.

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0210 - Verkeer en vervoer	40.216	629	39.587
R2TKV0220 - Parkeren	3.890	2.012	1.879
R2TKV0230 - Recreatieve havens	1.038	565	473
R2TKV0240 - Economische havens en waterwegen	5.063	867	4.197
R2TKV0250 - Openbaar vervoer	1.019	275	744
R2TKV0570 - Openbaar groen en (openlucht) recr.	19.782	629	19.153
Totaal	**71.009**	**4.977**	**66.032**

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0202 - Wonen en ruimte	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0320 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	319	153	166
R2TKV0810 - Ruimte en leefomgeving	5.375	416	4.960
R2TKV0820 - Grondexploitatie (niet-bedr.terr.)	38.290	37.232	1.058
R2TKV0830 - Wonen en bouwen	8.763	7.787	976
Totaal	**52.748**	**45.588**	**7.160**

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0203 - Milieu	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0720 - Riolering	11.807	14.317	-2.510
R2TKV0730 - Afval	21.827	25.180	-3.353
R2TKV0740 - Milieubeheer	27.221	16.415	10.806
R2TKV0750 - Begraafplaatsen en crematoria	1.315	948	367
Totaal	**62.170**	**56.860**	**5.310**

Beleidsindicatoren

Tabel Trends verplichte beleidsindicatoren Leefomgeving

Nr.	Naam indicator	Eenheid	Bron	2023	2024	2025	2026	100.000-300.000 inwoners
1	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS	157	154*	-	-	148
2	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	-	33,4*	-	-	42,8
3	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	CBS	233	249	263	282	439
4	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen	8,9	4,5*	-	-	8,4
5	Demografische druk	%	CBS	66,5	67*	-	67	70,4
6	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	In Euro's	COELO (specifiek Leeuwarden)	690	705	732	768	980
7	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	COELO (specifiek Leeuwarden)	836	851	898	938	1038

* Laatste meting 2024

2.3 Economie en cultuur

Wat willen we bereiken?

Strategisch doel:
Een innovatief, circulair en bruisend Leeuwarden

Ambitie:
Een sterke economie en een levendige cultuur maken Leeuwarden en haar dorpen een fijne plek voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Economie, kennis en creativiteit versterken elkaar. Ze zorgen voor welvaart en dragen bij aan trots en identiteit. De afgelopen jaren is er veel bereikt. Die lijn zetten we voort.

We zetten in op een samenhangende aanpak waarin ruimte is voor innovatie, duurzame groei en een toekomstbestendig vestigingsklimaat. We stimuleren de samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid, zodat ideeën sneller uitgroeien tot concrete oplossingen voor maatschappelijke en economische opgaven. Ook investeren we in cultuur, erfgoed, evenementen en recreatie als dragers van levendigheid en aantrekkingskracht.

In deze periode sturen we gericht op concrete doelen voor 2030, zoals het verbeteren van het ondernemersklimaat, groei van innovatie en werkgelegenheid en een bruisend cultureel aanbod. Zo bouwen we verder aan een sterke en dynamische gemeente Leeuwarden.

Doelen- en prestatieboom

Wat willen we bereiken?		**Wat gaan we daarvoor doen?**	**Programma**
Een innovatief, circulair en bruisend Leeuwarden	**De gemeente Leeuwarden is een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven, werknemers en ondernemers.**	- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat - Uitbreiden van bedrijventerreinen - Ondersteunen van bedrijven die bijdragen aan de 4 grote transities - Ontwikkelen van aantrekkelijke winkelgebieden	Economie
	Er is voldoende ruimte voor innovatie, duurzame groei en toekomstbestendige werkgelegenheid.	- Uitvoeren innovatiefonds	
	De gemeente Leeuwarden heeft een innovatief ecosysteem waarin onderwijs, bedrijven en gemeente intensief samenwerken.	- Inzetten op economische samenwerkingsverbanden en lidmaatschappen	
	Onze positie als kennis- en innovatiestad op het gebied van water, bodem en circulariteit is versterkt	- Investeren in een bodemcampus (ism Wetsus en de WaterCampus)	
	De gemeente Leeuwarden is aantrekkelijker voor studenten en jong talent om te studeren, wonen en werken.	- Versterken van het academisch klimaat - Stimuleren van realisatie van studentenhuisvesting - Versterken aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt	
	Bezoekers verblijven langer in Leeuwarden	- Ondersteunen en vermarkten van evenementen, toerisme en cultuur	Cultuur

	en de regio en ervaren een aantrekkelijk, gastvrij en gevarieerd aanbod van cultuur, horeca, recreatie en natuur. Cultuur, erfgoed, evenementen en recreatie trekken meer bezoekers aan.	- Ondersteunen van Arcadia (t/m 2028)	
	Inwoners profiteren van een aantrekkelijker leefklimaat en levendige binnenstad en dorpen.	- Stimuleren van talentontwikkeling - Inzet van het innovatiebudget en stimuleren van broedplaatsen - Vergroten van de toegankelijkheid van cultuur	

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?

2.3.1 Economie

Portefeuillehouders: A. Reitsma, M. Visser

1. **De gemeente Leeuwarden is een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven, werknemers en ondernemers.**

De gemeente Leeuwarden is gebaat bij een aantrekkelijke omgeving als fundament onder economische ontwikkeling op lange termijn. Vanuit het beleidskader Economische Ontwikkeling (2023-2030) werken we hieraan door structureel in te zetten op professionele en betrokken ondernemersdienstverlening, sterke netwerken en partnerschappen met bedrijven en kennisinstellingen. Dit doen we door in 2027 verder te werken aan onze zichtbaarheid, transitiebewustzijn en ondersteuning van ondernemers en jong talent richting een toekomstbestendige economie. Transities zoals digitalisering en andere actuele randvoorwaarden voor een sterk ondernemersklimaat zoals energie en mogelijke problematiek rondom schoon water zijn sturend in onze inzet.

- **Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat**

  Uit een periodieke meting van het beleidskader in 2025 bleek dat 51% van de ondernemers het vestigingsklimaat in de gemeente Leeuwarden aantrekkelijk tot zeer aantrekkelijk te vinden. In 2027 gaan we deze waarde opnieuw uitvragen aan ondernemers om te kijken of we dit peil hebben kunnen behouden of dat er aanscherping nodig is in onze inzet. We vragen hierin ook naar de ervaringen van ondernemers met regeldruk. We zetten in op betrouwbare en kwalitatieve dienstverlening en staan in nauw contact met ondernemers en collectieven om het vestigingsklimaat te verbeteren. We werken samen met de Economic Board Fryslân (EBF) aan de Friese Merkpositie en aan het programma "Vestigen in Fryslân".

- **Uitbreiden van bedrijventerreinen**

  We werken aan voldoende en toekomstbestendige bedrijventerreinen. We gaan verder met de planvorming voor nieuwe aantrekkelijke werkmilieus en bedrijventerreinen in Stiens en Grou en voor circulair bedrijventerrein Zwette VI in Leeuwarden.

- **Ondersteunen van bedrijven die bijdragen aan de 4 grote transities**

  In gesprekken met ondernemers bespreken we de vraagstukken die spelen rondom de transities en verbinden die waar mogelijk aan andere bedrijven en/of kennisinstellingen. Voor digitalisering werken we bijvoorbeeld samen met de Media Innovatie Campus (MICA). Op het gebied van circulaire economie hebben we een accountmanager die zich volledig inzet voor het bouwen van circulaire ketens en het ondersteunen van bedrijven die hier verder mee willen. Op het gebied van hernieuwbare energie ondersteunen we bedrijven in het slim omgaan met energie. Hiervoor hebben we een subsidieregeling opgezet om bedrijven verder te helpen met nieuwe oplossingen voor hun energievraag, zoals energiemanagement en opslag. Samen met de netbeheerders kijken we naar mogelijkheden om versneld stroomaansluitingen te realiseren voor bedrijven, stroom uit te ruilen of via slimme oplossingen energie uit andere bronnen te halen, zoals een warmte-koude net. In 2026 hebben we ook een brede subsidieregeling opgesteld om het MKB een steun in de rug te bieden bij het investeren in één of meer van de grote transities. In 2027 evalueren we de effecten van deze subsidieregeling en bepalen we of een vervolg wenselijk is.

- **Ontwikkelen van aantrekkelijke winkelgebieden**

  We besteden aandacht aan aantrekkelijke winkelgebieden in de binnenstad, wijken en dorpen. Hiervoor zetten we in op vernieuwende winkel- en horecaconcepten, die worden aangevuld met cultuur, evenementen en passende diensten. Ook stimuleren we veranderingen en transformaties die de winkelgebieden versterken. Daarnaast geven we gevraagd en ongevraagd advies over het retailbeleid, zoals vastgelegd in het Beleidskader Retail 2022. We zorgen voor goede communicatie hierover. Samen met ondernemers en winkeliersverenigingen organiseren en ondersteunen we kleine projecten en interventies die

de winkelcentra verbeteren. In 2027 bekijken we opnieuw hoe de winkels op de Centrale zijn verdeeld (branchering), naar aanleiding van een eerder onderzoek uit 2026.

2. **Er is voldoende ruimte voor innovatie, duurzame groei en toekomstbestendige werkgelegenheid.**

Innovatie en talent zijn belangrijk voor de economie van de gemeente Leeuwarden. Fryslân is koploper op het gebied van circulaire economie en watertechnologie. Die koppositie willen we vasthouden. We werken ook aan netbewust ondernemerschap. Dat houdt in dat we in nauw contact met de netbeheerders blijven inzetten op het verkorten van de wachtlijsten voor nieuwe stroomaansluitingen voor bedrijven.

- **Uitvoeren innovatiefonds**

  Het Innovatiefonds is tot het einde van de huidige bestuursperiode beschikbaar. Vanuit dit fonds kunnen bedrijven aanvragen gedaan worden voor innovatieve concepten en de ontwikkeling van producten die een bijdrage leveren aan de doelstellingen en grote transities uit het beleidskader economische ontwikkeling 2023-2030.

3. **De gemeente Leeuwarden heeft een innovatief ecosysteem waarin onderwijs, bedrijven en gemeente intensief samenwerken.**

De gemeente werkt samen met andere partijen om (gemeenschappelijke) doelstellingen te kunnen bereiken, schaalvoordelen van gezamenlijke inzet en expertise te benutten, kennis uit te wisselen en belangen te behartigen. We richten ons de komende periode op grote opgaven als de energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie en cultuurtoerisme. Dat doen we om de economie te versterken, de samenwerking tussen onderwijs en markt te vergroten en ondernemers en werkgevers te faciliteren.

- **Inzetten op economische samenwerkingsverbanden en lidmaatschappen**

  Wij doen dit door met meer focus de inzet op economische samenwerkingsverbanden en lidmaatschappen voort te zetten:
  - International Welcome center North (in Noord Nederland);
  - De F4 (grote Friese gemeenten: Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland en Súdwest-Fryslân); op beleid, projecten, vestigingsklimaat en acquisitie;
  - De Economic Board Fryslân, met werkgeversorganisaties en onderwijs;
  - Merkpositionering van Fryslân;
  - Exportdienstverlening (binnen bestaand samenwerkingsverband Exportalliantie Fryslân);
  - Fryslân Convention partners voor zakelijk toerisme en congressen Fryslân.

4. **Onze positie als kennis- en innovatiestad op het gebied van water, bodem en circulariteit is versterkt**

We stimuleren dat bedrijven, opleidingen, kennisinstellingen en overheden samen optrekken bij innovaties voor grote maatschappelijke opgaven. Denk aan schoon drinkwater, duurzame voedselproductie en betaalbare energievoorziening. Dit doen we door onze inzet in (een netwerk van) campussen waar we kennis en innovatie samenbrengen: de Watercampus (met Wetsus), NHL/Stenden Kenniscampus, Dairy Campus, Energiecampus, de Media Innovatie Campus (MICA) en University Campus Fryslân. De inzet van het instrument Europa Agenda helpt Campussen in onderlinge samenwerking op bijvoorbeeld het thema gezonde bodem en bij Europese projectaanvragen.

- **Investeren in een bodemcampus (samen met Wetsus en de WaterCampus)**

  Bij toekenning van subsidie van SNN wordt in 2027 gestart met een wetenschappelijk onderzoeksprogramma op het thema bodem. De gemeente Leeuwarden gaat een cofinanciering leveren aan een consortium van partijen. Dat is vervolgens de basis voor de start van een Bodemcampus waarvoor een businesscase opgesteld gaat worden om op vergelijkbare manier als de Watercampus is opgebouwd, voor bodem de samenwerking en verbinding tussen onderzoek, onderwijs en business aan te jagen.

5. De gemeente Leeuwarden is aantrekkelijker voor studenten en jong talent om te studeren, wonen en werken.

Het behouden en aantrekken van studenten en jong talent is belangrijk voor de brede welvaart en de ontwikkeling van de regio. Daarom zetten we in op een aantrekkelijk studentenklimaat, voldoende woonruimte en goede mogelijkheden om na de studie in Leeuwarden en Fryslân te blijven werken.

- **Versterken van het academisch klimaat**

  Samen met onderwijspartners investeren we in (de activiteiten van) Leeuwarden Student City (LSC) en positioneren we Leeuwarden als studentenstad. Daarnaast investeren we in de versterking van het academisch klimaat, door wetenschap (academisch onderwijs én onderzoek) zichtbaarder te maken.

- **Stimuleren van realisatie van studentenhuisvesting**

  We stimuleren de realisatie van studentenhuisvesting. In het woonbeleid wordt ruimte geboden aan het complexgewijs toevoegen van (minimaal tien) studenteneenheden. We zien deze ontwikkelingen in de binnenstad, rond de Kenniskampus en in het Spoordok. Op dit moment zitten circa 580 wooneenheden voor studenten opgenomen in het planaanbod.

- **Versterken aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt**

  We versterken de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zodat studenten en afgestudeerden hun talent in de regio kunnen inzetten. Dit doen we onder andere via Economic Board Fryslân, het Onderwijsakkoord Fryslân en programma's en projecten zoals WRK.frl, Werkeninfriesland.nl en TalentHouse Fryslân.

Betrokken verbonden partijen

- De Marrekrite

Relevante beleidsnota's

Beleidskader economische ontwikkeling 2023-2030 (2023)
Convenant bedrijventerreinen Noordwest Fryslân 2020-2030 (2020)
Beleidskader Retail 2022 (2022)
Europa Agenda 2022-2026, Leeuwarden in Europa (2022)

2.3.2 Cultuur

Portefeuillehouders: M. Visser

1. **Bezoekers verblijven langer in Leeuwarden en de regio en ervaren een aantrekkelijk, gastvrij en gevarieerd aanbod van cultuur, horeca, recreatie en natuur. Cultuur, erfgoed, evenementen en recreatie trekken meer bezoekers aan.**

De gemeente Leeuwarden biedt bezoekers een combinatie van cultuur, erfgoed, stedelijkheid, evenementen, natuur en gastvrijheid. We voeren het vastgestelde beleid uit van “Visie op Kunst en Cultuur 2021” en “Visie Bezoek Leeuwarden 2021”. We zetten in op een aantrekkelijk en gevarieerd toeristisch en cultureel aanbod (zowel in de fysieke omgeving als in programmering) dat uitnodigt om langer te verblijven, meer te ontdekken en vaker terug te komen. Daarmee wordt een positieve bijdrage geleverd aan de brede welvaart. Cultuur is daarbij niet alleen van waarde voor inwoners en bezoekers, maar draagt ook bij aan werkgelegenheid, ondernemerschap en de aantrekkelijkheid van de gemeente Leeuwarden om te wonen, werken en ondernemen.
In de eerste helft van 2027 starten we met de herijking van de cultuurvisie 2021-2028.

- **Ondersteunen en vermarkten van evenementen, toerisme en cultuur**

  In 2027 ondersteunen we diverse (reguliere of eenmalige) festivals, evenementen en zakelijke congressen. Tentoonstellingen (Blockbusters) van o.a. het Fries Museum worden dankzij de bijdragen uit het budget Culturele Programmering mede mogelijk gemaakt. We vermarkten de gemeente Leeuwarden, dit aanbod en de programmering via Visit Leeuwarden met online en offline informatie. Vanuit de opbrengst van de toeristenbelasting, die vanaf 2027 wordt verhoogd, bekostigen we projecten die bijdragen aan het aantrekken van meer bezoekers in de gemeente Leeuwarden.

- **Ondersteunen van Arcadia (t/m 2028)**

  In 2027 bouwt Arcadia aan haar uitvoeringsprogramma voor de triënnale voor 2028. De marketingcampagne gaat in 2027 van start. De gemeente Leeuwarden ondersteunt Arcadia met een organisatiebijdrage, een programmabijdrage en een marketingbijdrage voor de geplande activiteiten. Het thema waarop in 2028 een programma wordt gemaakt is “jongeren”. We streven naar een krachtige, toegankelijke en publieksvriendelijke editie van Arcadia 2028, met een duidelijke regionale- en bovenregionale uitstraling. daarbij richten we ons op impact voor inwoners, bezoekers en makers.

2. **Inwoners profiteren van een aantrekkelijker leefklimaat en levendige binnenstad en dorpen.**

In 2027 zetten we in op een levendig en aantrekkelijk leefklimaat in de binnenstad, wijken en dorpen van de gemeente Leeuwarden. Actieve en passieve cultuurparticipatie wordt laagdrempelig, toegankelijk en dichtbij inwoners aangeboden, waardoor cultuur bijdraagt aan ontmoeting, verbinding en sociale cohesie. Via de regelingen Makers Kunst & Cultuur en Amateurkunst maken we een breed cultureel aanbod mogelijk dat aansluit bij de behoeften en initiatieven van inwoners. Daarnaast ondersteunen we belangrijke culturele voorzieningen en organisaties, waaronder Kunstkade en de Samenwerkende Muziekverenigingen Leeuwarden (SML), die met hun activiteiten bijdragen aan deelname aan cultuur en een rijk verenigingsleven. Ook spelen bibliotheekvestigingen in onder andere Grou, Stiens, de Blokhuispoort en de Vrijheidswijk een belangrijke rol als toegankelijke ontmoetings- en ontwikkelplekken. Hiermee versterken we de culturele infrastructuur in stad en dorpen en dragen we bij aan de leefbaarheid, aantrekkelijkheid en vitaliteit van de lokale gemeenschap.

- **Stimuleren van talentontwikkeling**

  Stimuleren van talentontwikkeling wordt onder andere gerealiseerd door de subsidiering van Kunstkade (met onder andere het programma talentontwikkeling op maat), Samenwerkende Muziekverenigingen Leeuwarden (SML), Jeugd Dans Opleiding Friesland, Jeugdtheater Meeuw, Friesland Pop, Popfabryk, Neushoorn, onderdelen van dbieb (stadsreporters), onderdelen van City of Literature en Explore the North en de uitvoering van de regelingen Makers Kunst & Cultuur en Amateurkunst. We versterken daarmee het culturele

makersklimaat en bieden ruimte aan talent om zich in Leeuwarden te ontwikkelen en zich aan de stad en regio te verbinden.

- **Inzet van het innovatiebudget en stimuleren van broedplaatsen**

  Met het innovatiebudget ondersteunen we (nieuwe) kansrijke ontwikkelingen, initiatieven of incidentele knelpunten. Broedplaatsen zijn belangrijke plekken voor het culturele makersklimaat en talentontwikkeling in Leeuwarden. Daarnaast subsidiëren we een tijdelijke ruimte voor beginnende kunstenaars in de DOAS.

- **Vergroten van de toegankelijkheid van cultuur**

  We vergroten de toegankelijkheid van cultuur voor inwoners door het subsidiëren van laagdrempelige cultuuractiviteiten van het Generatiehuis, Stoereloer, bijdragen aan het Volwassenenfonds Sport en Cultuur en het Jeugdfonds sport en cultuur, ondersteunen van de Quiet community, subsidiëren van gratis toegankelijke festivals zoals het Fries Straat Festival en het Befrijdingsfestival Fryslân.

  In 2027 moet, in het kader van de invoering van de landelijke zorgplicht, een meerjarenplan worden opgesteld in samenwerking met dbieb. Daarnaast wordt door de opening van een nieuwe locatie van dbieb in het vernieuwde MFC Mozaïek de toegankelijkheid voor inwoners om mee te kunnen doen aan cultureel aanbod vergroot.

Betrokken verbonden partijen

Geen.

Relevante beleidsnota's

Frysk. Dúdlik yn Byld! Taalnota Frysk (2018)
Nota broedplaatsen: creatieven in het hart van innovatie, 2018 e.v. (2018)
Uitvoeringsnota creatieve broedplaatsen 2020-2028 (2020)
Visie op kunst en cultuur in de gemeente Leeuwarden. Durven en samen doen. Lokaal perspectief in een internationale context 2021-2028 (2020)
Gemeente Leeuwarden uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid (2021)
Uitvoeringsnotitie Fries en Meertaligheid (2021)
Visie Bezoek Leeuwarden 2025 (2020)
Beleidskader economische ontwikkeling 2023-2030 (2023)

Wat mag het kosten?

R2THM03 - Economie en cultuur

Tabel **Bedragen x € 1.000**

Saldo programma (lasten -/- baten)	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2PGN0301 - Economie	6.883	7.967	5.603	5.306	5.275	5.039
R2PGN0302 - Cultuur	15.772	17.218	17.680	16.886	16.194	16.286
Totaal saldo	**22.655**	**25.184**	**23.283**	**22.192**	**21.469**	**21.325**

Toelichting substantiële mutaties 2027 t.o.v. 2026:

Binnen het thema Economie en cultuur veranderen de budgetten in 2027 ten opzichte van 2026 als volgt:

Mutatie programma Economie	- € 2,4 mln (-30%)
Mutatie programma Cultuur	€ 0,5 mln (3%)
Totale mutatie thema Economie en cultuur	- € 1,9 mln (- 8%)

Mutatie programma Economie
De daling van het budget in 2027 komt vooral door diverse eenmalige budgetten in 2026, zoals reserve budgetoverhevelingen vanuit 2025. Voorbeelden hiervan zijn het steunpakket voor de onroerendezaakbelasting (OZB) van € 0,7 mln, maatregelen ter versterking van het midden- en kleinbedrijf (MKB) van € 0,5 mln, de subsidieregeling voor netbewuste bedrijvigheid van € 0,4 mln, en budgetten voor festivals en evenementen van € 0,3 mln. Door deze eenmalige budgetten ligt het totaalbedrag voor 2027 € 2,4 mln lager.

Verder neemt in 2027 de gemeentelijke (reserve)bijdragen voor voornamelijk het programma Leeuwarden Oost af. Wel komen er nieuwe eenmalige budgetten beschikbaar vanuit het coalitieakkoord 2026-2030, en wordt de toeristenbelasting verhoogd.

Mutatie programma Cultuur
Het budget voor cultuur stijgt licht met bijna € 0,5 mln in 2027. Dit komt door € 1,7 mln aan eenmalige middelen uit het coalitieakkoord. Bijvoorbeeld voor Arcadia (€ 1 mln), het behoud van erfgoed kerkgebouwen (€ 0,3 mln) en voortzetten bijdragen aan projecten als We the North, Explore the North en City of Literature. Hier tegenover staat het wegvallen van een eenmalige vervangingsinvestering van ruim € 1 mln in 2026 voor De Harmonie en de budgetoverheveling naar 2026 van subsidie voor het Stadsklooster (€ 0,3 mln).

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0301 - Economie	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0310 - Economische ontwikkeling	5.524	1.419	4.105
R2TKV0330 - Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	411	147	264
R2TKV0340 - Economische promotie	3.058	1.824	1.234
Totaal	**8.993**	**3.390**	**5.603**

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0302 - Cultuur	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0530 - Cultuurpresentatie, prod. en partic.	12.859	2.148	10.711
R2TKV0540 - Musea	2.362	17	2.345
R2TKV0550 - Cultureel erfgoed	1.057	213	845
R2TKV0560 - Media	3.780	0	3.780
Totaal	**20.058**	**2.378**	**17.680**

Beleidsindicatoren

Tabel Trends verplichte beleidsindicatoren Economie en Cultuur

Nr.	Naam indicator	Eenheid	Bron	2023	2024	2025	2026	100.000-300.000 inwoners
1	Functiemenging	%	LISA	56,3	56,3	56,7	-	54,2
2	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA	166	173,2	176,8	-	181,8

2.4 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Strategisch doel:
Een veilige en weerbare samenleving

Ambitie:
Een veilige gemeente is de basis voor een goed leven. Iedereen moet zich vrij en veilig voelen in de buurt, op straat en online. Veiligheid gaat niet alleen over het voorkomen van criminaliteit, maar ook over het gevoel dat je erbij hoort en jezelf kunt zijn. Tegelijkertijd verandert de wereld. Nieuwe vormen van criminaliteit, digitale dreigingen en spanningen in de samenleving hebben ook lokaal invloed. Dat vraagt om een gemeente die vooruitkijkt, samenwerkt en stevig optreedt waar dat nodig is.

De komende jaren kiezen we voor een brede en samenhangende aanpak, met een belangrijke rol voor preventie en handhaving. We zetten nadrukkelijk in op het vroeg signaleren van overlast en criminaliteit, het vergroten van digitale en maatschappelijke weerbaarheid en het beschermen van kwetsbare inwoners. Tegelijkertijd treden we stevig op waar grenzen worden overschreden en verkleinen we de ruimte voor ondermijnende criminaliteit.

We blijven investeren in samenwerking met inwoners, ondernemers en partners, en nemen de regie waar dat nodig is. In deze periode sturen we gericht op concrete doelen voor 2030, zoals het vergroten van het veiligheidsgevoel, het terugdringen van (digitale) criminaliteit en het versterken van de weerbaarheid van onze samenleving. Zo bouwen we verder aan een veilige en veerkrachtige gemeente.

Doelen- en prestatieboom

Wat willen we bereiken?		Wat gaan we daarvoor doen?	Programma
Een veilige en weerbare samenleving	**Inwoners voelen zich veiliger in hun wijk en dorp**	- Bewaken van de openbare orde - Verminderen van criminaliteit en overlast in het centrumgebied - Tegengaan van drugs-, jeugd- en woonoverlast en straatintimidatie - Waarborgen van de veiligheid en openbare orde rond wedstrijden van SC Cambuur	Veiligheid
	Overlast en criminaliteit worden eerder gesignaleerd en in samenhang aangepakt	- Inzetten op een samenhangende veiligheidsaanpak en inzetten op meer preventie (o.a. bij jongeren)	
	De speelruimte voor ondermijnende criminaliteit wordt zichtbaar verkleind	- Het versterken van de bestuurlijke en ambtelijke weerbaarheid - Stimuleren van een weerbare samenleving - Meer aan de voorkant komen van de bestrijding van ondermijnende criminaliteit - Bestuurlijke maatregelen intensiveren in zowel preventieve als repressieve zin	
	Kwetsbare inwoners zijn beter beschermd tegen mensenhandel en uitbuiting. Onvergunde	- Tegengaan mensenhandel - Tegengaan onvergunde prostitutie	

	prostitutie is verder teruggedrongen.		
	Inwoners, ondernemers en organisaties zijn digitaal weerbaarder. Digitale criminaliteit komt minder voor.	- Inzetten op weerbaarheid en bewustwording van kwetsbare doelgroepen (doelgroepen: sr-en, jeugd en mkb)	
	De gemeente Leeuwarden is een veilige en weerbare gemeente, ook bij maatschappelijke onrust en crises	- Versterken van de maatschappelijke weerbaarheid/het sociaal weefsel - Voorbereid zijn op (externe en interne) crisis met digitale oorzaak - Versterken van integrale aanpak radicalisering en extremisme - Inzetten op een veilige uitoefening van het betogingsrecht	

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?

2.4.1 Veiligheid

Portefeuillehouders: F. Van Oosten

1. Inwoners voelen zich veiliger in hun wijk en dorp

We vinden het belangrijk dat mensen zich veilig voelen in onze gemeente. Dat veiligheidsgevoel versterken we op verschillende manieren, die we hieronder verder toelichten. Tegelijkertijd is het zo dat veiligheid niet uitsluitend wordt bepaald door het handelen van de gemeente (of onze partners), maar een resultaat is van bredere maatschappelijke ontwikkelingen. Veiligheid(sgevoel) hangt vaak samen met vraagstukken op het gebied van zorg, wonen, bestaanszekerheid, jeugd, mentale gezondheid en sociale cohesie. Veiligheid is niet volledig maakbaar; onze werkvoorraad laat zich niet volledig plannen omdat het nu eenmaal zo is dat incidenten, maatschappelijke onrust, ondermijnende activiteiten of complexe casuïstiek onverwachts kunnen ontstaan en vaak om directe inzet vragen. Wij richten ons daarom op wendbaarheid, het effectief aanpakken van hardnekkige problematiek en het beperken van risico's waar dat mogelijk is. Absolute garanties op veiligheid kunnen we daarbij niet geven.

We werken, onder meer vanuit handhaving, nauw samen met de politie en andere partners om de openbare orde te bewaken en bij te dragen aan een leefbare en veilige omgeving. We meten het gevoel van veiligheid onder andere af aan de jaarlijkse Veiligheidsprestatie Index (VPI). Extra aandacht besteden we aan veilig uitgaan, veilige evenementen en een veilige binnenstad, waarbij we werken vanuit een gebiedsgerichte- en een persoonsgerichte aanpak. Zo zorgen we samen voor een veilige leefomgeving voor iedereen in Leeuwarden.

- **Bewaken van de openbare orde**

  In een samenleving die voortdurend verandert en waarin spanningen en maatschappelijke onrust steeds vaker zichtbaar zijn in de openbare ruimte, blijft het bewaken van de openbare orde een belangrijke en veelomvattende opgave. Ook in 2027 zetten wij ons in om signalen van overlast en ordeverstoringen vroegtijdig te herkennen en passende maatregelen te treffen. Dat kan meebrengen dat de burgemeester gebruik moet maken van zijn bevoegdheden en passende en effectieve maatregelen moet nemen. Dit vraagt om scherpe advisering, actueel beleid en goede afstemming met ketenpartners.

  Personen die betrokken raken bij ordeverstoringen worden, waar mogelijk, ondersteund bij het vinden van alternatieven die positief bijdragen aan hun deelname aan de samenleving. Tegelijkertijd wordt duidelijk opgetreden wanneer de veiligheid van inwoners of de openbare orde en leefbaarheid in buurten en wijken onder druk komt te staan. We werken hierin intensief samen met verschillende partners, zoals de politie, jongerenwerk, wijkteams en het Zorg- en Veiligheidshuis Fryslân, waarbij we overlegorganen zoals de Driehoek zo goed mogelijk benutten om onze aanpak af te stemmen. Door gezamenlijk in te zetten op preventie, vroegsignalering, bemoeizorg en maatwerkinterventies, werken we aan een veilige, leefbare en stabiele omgeving voor alle inwoners.

  De binnenstad en de Vlietzone zijn in de afgelopen jaren aangewezen als veiligheidsrisicogebied. Dit is een middel om de veiligheid te vergroten en ordeverstoringen door (dreigend) wapengeweld te voorkomen; als de situatie erom vraagt, kan er binnen deze gebieden (op bevel van de officier van justitie) preventief gefouilleerd worden. Jaarlijks beoordelen we of deze aanwijzing nog noodzakelijk is, aan de hand van actuele veiligheidsontwikkelingen en incidentgegevens.

- **Verminderen van criminaliteit en overlast in het centrumgebied**

  In de binnenstad komen wonen, werken, winkelen, uitgaan en evenementen samen. Het is een plek voor iedereen, waar verschillende groepen mensen elkaar ontmoeten. Daardoor kunnen er soms conflicten ontstaan tussen verschillende belangen, zoals geluidsoverlast voor omwonenden bij evenementen, overlast door daklozen die zich ophouden bij terrassen of

andere aspecten die horen bij een historische binnenstad, zoals brandgevaar. Dit maakt het een belangrijk aandachtsgebied, waarin we op veel verschillende manieren inzetten om de binnenstad een veilige en fijne plek voor iedereen te maken.

In 2027 wordt het Toezichtmodel (samenwerking tussen gemeente (inzet van handhaving), politie, Openbaar vervoer, Trigion security) verder ontwikkeld. Dit model blijft een belangrijk hulpmiddel om de binnenstad veilig te houden. Daarnaast helpt het model om de samenwerking tussen verschillende partijen, zoals gemeenten, politie en ook private organisaties, te stimuleren en te ondersteunen. We blijven het komende jaar op deze samenwerking inzetten, omdat we er groot belang bij hebben dat onze partners in het Toezichtmodel hun bijdrage daaraan blijven leveren.

In delen van de binnenstad is er tijdens uitgaansavonden en -nachten cameratoezicht. Dit toezicht helpt om de openbare orde te handhaven en de veiligheid te vergroten in dit veelzijdige gebied. Net als bij de aanwijzing van het veiligheidsrisicogebied, beoordelen we jaarlijks of het cameratoezicht nog nodig is, waarbij we ons baseren op het actuele veiligheidsbeeld.

- **Tegengaan van drugs-, jeugd- en woonoverlast en straatintimidatie**

  Gemeenten hebben te maken met verschillende vormen van overlast, waaronder drugshandel, jeugdproblemen, woonoverlast en straatintimidatie. Om deze problemen aan te pakken, worden verschillende maatregelen en samenwerkingen ingezet.

  Drugshandel veroorzaakt vaak overlast en onveiligheid, zowel vanuit woningen en bedrijfsruimten als op straat. Op grond van artikel 13b van de Opiumwet is de burgemeester bevoegd om daartegen op te treden, door middel van de sluiting van locaties waar drugshandel is geconstateerd. Dit gebeurt al jaren actief in Leeuwarden en blijft ook in 2027 een belangrijke taak. Overlast door drugshandel komt echter ook voor door de handel op straat. Ook daartegen treden we actief op, want het doet afbreuk aan het veiligheidsgevoel en woongenot van bezoekers en inwoners van de gemeente Leeuwarden. De burgemeester kan op basis van artikel 2:74 van de Algemene plaatselijke verordening aan dealers een dwangsom opleggen. Net als de afgelopen jaren blijven we dit instrument waar nodig inzetten.

  Het komende jaar blijven we stevig inzetten op de aanpak van woonoverlast. We actualiseren de nog resterende werkprocessen bij het Meldpunt Overlast Leeuwarden (MOL), zodat we sneller en effectiever kunnen handelen bij signalen van overlast. Tegelijk wordt het automatiseringssysteem (PGA-X) breder ingezet voor meerdere veiligheidsthema's, waardoor informatie-uitwisseling en regie verder worden versterkt. Ook investeren we in een nog nauwere samenwerking met ketenpartners, waarbij afspraken waar nodig worden vastgelegd in een vernieuwd convenant of in samenwerkingsafspraken. Bij ernstige en aanhoudende woonoverlast blijven we de mogelijkheden van de Wet aanpak Woonoverlast actief benutten om de leefbaarheid en veiligheid in wijken te beschermen.

  We zetten de integrale aanpak van jeugdoverlast in 2027 voort en versterken deze waar nodig. Binnen de Taskforce Jeugdoverlast werken we samen met straatcoaches, politie, Amaryllis, jongerenwerk, het MOL en andere relevante partners aan een veilige en leefbare woonomgeving. We richten ons op gebiedsgerichte, groepsgerichte en persoonsgerichte interventies, waarbij vroegsignalering, preventie en maatwerk centraal staan. Dit doen we onder meer door gerichte inzet op hotspotlocaties, flexibele inzet van toezicht en regelmatige wijkrondes. Door signalen van scholen en andere partners vroegtijdig te verbinden, kunnen we sneller passende ondersteuning bieden. Daarbij betrekken we ouders actief en zorgen we waar mogelijk voor een koppeling met zorg-, onderwijs- of werktrajecten. Zo voorkomen en beperken we jeugdoverlast en dragen we eraan bij dat inwoners zich veiliger voelen in hun wijk en dorp.

  Straatintimidatie blijft een aandachtspunt binnen onze inzet voor een veilige samenleving. In 2027 zetten we bestaande activiteiten op het gebied van bewustwording, preventie, signalering en opvolging van meldingen voort. We blijven onder meer inzetten op de publiekscampagne Ben je Oké?, het Meldpunt Straatintimidatie, het aanbieden van

omstanderinterventietrainingen aan diverse doelgroepen en de inzet van een Safe Space tijdens de introductieperiode voor nieuwe mbo-, hbo- en wo-studenten. Ook blijven we samenwerken met partners binnen de Taskforce Straatintimidatie. Meldingen die via het Meldpunt Straatintimidatie binnenkomen worden actief opgevolgd en benut om ontwikkelingen te monitoren en de aanpak waar nodig bij te sturen.

Op dit moment is nog onduidelijk of en in welke vorm het programma Veilige Steden vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wordt voortgezet. De continuïteit van de huidige activiteiten is voor 2027 geborgd. Tegelijkertijd benutten we 2027 om samen met onze partners te verkennen hoe de aanpak van straatintimidatie na 2027 structureel kan worden voortgezet, zowel inhoudelijk als financieel.

- **Waarborgen van de veiligheid en openbare orde rond wedstrijden van SC Cambuur**

  Het komende jaar blijven we ons, samen met SC Cambuur, de politie en het OM, inzetten om de veiligheid rond betaald voetbalwedstrijden in onze gemeente te waarborgen. Het uitgangspunt blijft, net als de afgelopen jaren, dat we ons – conform de landelijke lijn – blijven inzetten voor normalisatie van het voetbal.

  De afgelopen jaren hebben we gezien dat het risico op incidenten rondom wedstrijden van Cambuur reëel is, ondanks een forse inzet van de politie en andere partijen. Onze primaire inzet richt zich op het waarborgen van de openbare orde en veiligheid in de omgeving van het stadion. De verantwoordelijkheid voor een veilig verloop van wedstrijden en evenementen binnen het stadion ligt in eerste instantie bij SC Cambuur als organisator. Vanuit onze regierol onderhouden wij nauw contact met de club, politie en overige partners en houden wij zicht op de wijze waarop invulling wordt gegeven aan deze verantwoordelijkheid. Op die manier werken wij gezamenlijk aan een veilige en gastvrije voetbalomgeving.

  Gedurende de eerste seizoenen dat Cambuur zijn wedstrijden speelt in het Kooi Stadion, is de openbare orde en veiligheid in en rondom het stadion bij verreweg de meeste wedstrijden beheersbaar gebleken. Dat kan niet wegnemen dat we ook zijn geconfronteerd met een aantal incidenten waarbij de openbare orde en veiligheid ernstig in het gedrang is gekomen. In aanloop naar het huidige Eredivisieseizoen zijn de voorschriften voor de betaald voetbalvergunning aangescherpt en daarnaast heeft de burgemeester, naar aanleiding van de wedstrijd tegen Feijenoord, een bestuurlijke maatregel moeten nemen in de vorm van een verbod op uitsupporters bij de eerstvolgende wedstrijd tegen FC Twente.

  Dit onderwerp zal ook in het komende jaar onze blijvende aandacht en capaciteit vragen; we blijven ons richten op het beheersen van risico's rondom wedstrijden van Cambuur, nu in de Eredivisie, waarbij we het kader van het APV-vergunningenstelsel gebruiken zoals dat in het najaar van 2024 is geïntroduceerd. We blijven doorlopend kijken of de voorwaarden die binnen dat stelsel gelden nog passend zijn of aangepast moeten worden.

  Vanuit de gemeente zetten we verder in op de preventieve inzet van fancoaches en op de persoonsgerichte aanpak van hooligans. Onze focus ligt verder op het op peil houden van noodzakelijke (fysieke) beheersmaatregelen zoals verlichting, camera's, hekwerken en (verkeers)infrastructuur rondom het stadion.

  We zetten ondertussen onze actieve bijdrage aan de landelijke pilot voor de ontwikkeling van de digitale meldplicht voort. We verwachten dat in 2027 meer duidelijk wordt over de bredere implementatie hiervan.

2. Overlast en criminaliteit worden eerder gesignaleerd en in samenhang aangepakt

Overlast en criminaliteit ontstaan vaak niet op zichzelf, maar hangen samen met problemen op verschillende leefgebieden. Veel incidenten en vormen van overlast vinden hun oorsprong in complexe (maatschappelijke) ontwikkelingen, zoals psychische problematiek, armoede, schulden, polarisatie, verslavingsproblematiek en kwetsbare leefomstandigheden. Hierdoor bevindt een belangrijk deel van de deze veiligheidsopgave zich op het snijvlak van zorg, sociaal domein en openbare orde. We zetten daarom in op een samenhangende aanpak waarin signalen vroegtijdig worden herkend en passende interventies worden ingezet. Samen met zorg-, veiligheids-, onderwijs- en maatschappelijke partners werken we aan het voorkomen van escalatie, het versterken van beschermende factoren en het verminderen van risico's op overlast en criminaliteit. Daarbij is er bijzondere aandacht voor jongeren, inwoners met complexe problematiek en personen met een verhoogd risico op terugval in criminaliteit. Door zorg en veiligheid met elkaar te verbinden, werken we aan duurzame oplossingen die bijdragen aan een veilige en leefbare gemeente.

- **Inzetten op een samenhangende veiligheidsaanpak en inzetten op meer preventie (o.a. bij jongeren)**

  Verstoringen van de openbare orde kunnen een grote impact hebben op het veiligheidsgevoel en de leefbaarheid in wijken en dorpen. De gemeente zet zich ook in 2027 in om deze situaties vroegtijdig te signaleren en waar mogelijk te voorkomen. Hierbij zetten we in op een combinatie van preventie, begeleiding en de inzet van handhaving. Voor inwoners die herhaaldelijk betrokken zijn bij overlast of waarbij sprake is van complexe problematiek, wordt een persoonsgerichte aanpak toegepast. Daarbij werken we nauw samen met partners zoals politie, wijkteams, zorgorganisaties, jongerenwerk en het Zorg- en Veiligheidshuis Fryslân, door maatwerk te leveren en de verbinding tussen zorg en veiligheid te versterken. In 2027 blijven we een bijdrage leveren aan Preventie met Gezag (PmG) binnen het programma Leeuwarden Oost. Het doel daarvan is het voorkomen dat jongeren (12 t/m 27 jaar) in de (ondermijnende) criminaliteit terecht komen of daar verder in afglijden en dat personen die met criminaliteit in aanraking zijn gekomen goed re-integreren in de maatschappij.

  De doelgroep is opgesplitst in twee groepen; preventie en gezag. De in te zetten interventies worden op de doelgroep afgestemd. Op het moment van schrijven zijn er ongeveer 30 jongeren opgenomen in de doelgroep preventie en om en nabij hetzelfde aantal in de doelgroep gezag. Voor deze personen wordt een maatwerk-aanpak opgezet. De clusteraanpak die we in 2026 hebben ontwikkeld, wordt in 2027 in de praktijk toegepast. Omdat het om een nieuwe aanpak gaat, is dit een lerend proces waarbij we op basis van de ervaringen uit de praktijk de aanpak waar nodig verder kunnen verfijnen of aanpassen. We gaan er hierbij vanuit dat deze jongeren niet los van elkaar kunnen worden gezien en dat ontwikkelingen bij de ene jongere van invloed kunnen zijn op andere jongeren binnen het cluster. We richten ons daarom op het verbinden van de individuele maatwerktrajecten. Door de interventies die hieruit voortkomen beter op elkaar af te stemmen, kunnen deze elkaar versterken en kan beter worden aangesloten bij de dynamiek binnen het cluster. Verder investeren we gemeente breed in de samenwerking met scholen, onder andere via het overleg School & Veiligheid en door deelname van verschillende middelbare scholen aan een programma gericht op schoolveiligheid. Hiermee versterken we de kennis en signaleringsfunctie van onderwijsprofessionals en dragen we bij aan het vroegtijdig herkennen van veiligheidsrisico's onder jongeren.

  Om herhaling van criminaliteit en overlast te voorkomen, zetten we in op een goede terugkeer van (ex-)gedetineerden in de samenleving. Daarbij werken we samen met zorg-, veiligheids- en maatschappelijke partners aan vraagstukken op het gebied van wonen, inkomen, schulden, zorg en dagbesteding. De gemeentelijke nazorgcoördinator en de re-integratieofficieren spelen hierin een belangrijke rol. De inzet van de re-integratieofficieren richt zich specifiek op jongvolwassen (ex-)gedetineerden van 18 tot 35 jaar met een verhoogd recidiverisico. Door intensieve begeleiding tijdens en na detentie, het versterken van beschermende factoren en een goede afstemming tussen betrokken partners, vergroten we de kans op een duurzame terugkeer in de samenleving.

3. De speelruimte voor ondermijnende criminaliteit wordt zichtbaar verkleind

Ondermijning vraagt om een sterke, professionele en weerbare overheid die effectief kan optreden tegen criminele beïnvloeding en misbruik van de legale infrastructuur. De gemeente Leeuwarden intensiveert daarom de bestuurlijke aanpak van ondermijning.

De komende jaren wordt ingezet op verdere professionalisering en versterking van het Interventieteam Ondermijning en het Gemeentelijk Bibob Bureau Leeuwarden (GBBL). Hiermee versterken we de informatiepositie en bestuurlijke slagkracht van de gemeente, verbeteren we de integrale samenwerking met interne en externe partners en vergroten we het vermogen om signalen van ondermijning vroegtijdig te herkennen en effectief te interveniëren. Op deze manier bouwen we verder aan een weerbare gemeentelijke organisatie en een gemeente waarin criminele activiteiten minder ruimte krijgen om zich te ontwikkelen of te nestelen.

In het najaar van 2026 starten we met herijking van het Plan van Aanpak Ondermijning (dat het college medio 2024 heeft vastgesteld), om de ambities, prioriteiten en benodigde capaciteit en middelen voor de komende jaren opnieuw vast te stellen. We verwachten deze herijking in 2027 af te ronden.

- **Het versterken van de bestuurlijke en ambtelijke weerbaarheid**
  In 2027 versterken we de bestuurlijke en ambtelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. We blijven investeren in bewustwording, kennis en handelingsperspectief binnen de gemeentelijke organisatie en versterken de informatiepositie en interne samenwerking. Daarnaast wordt, als onderdeel van de herijking van de aanpak ondermijning, opnieuw bepaald welke structurele maatregelen en randvoorwaarden nodig zijn om de gemeentelijke organisatie weerbaar te houden en de aanpak toekomstbestendig te organiseren.

- **Stimuleren van een weerbare samenleving**
  Ook in 2027 zetten we in op het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. We versterken de bewustwording van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners over de signalen en risico's van ondermijning en stimuleren het melden van verdachte situaties. We werken hiervoor samen met lokale en regionale partners. Zo kunnen we ondermijning beter voorkomen en aanpakken en de weerbaarheid van wijken, ondernemers en maatschappelijke organisaties vergroten.

- **Meer aan de voorkant komen van de bestrijding van ondermijnende criminaliteit**
  We investeren in het verbeteren van onze informatiepositie, het eerder herkennen en duiden van signalen en het gericht inzetten van interventies voordat problematiek zich verder ontwikkelt. De doorontwikkeling van het Interventieteam Ondermijning en de versterking van de samenwerking met interne en externe partners dragen hieraan bij. De lessen en inzichten uit de praktijk benutten we bij de herijking van het Plan van Aanpak.

- **Bestuurlijke maatregelen intensiveren in zowel preventieve als repressieve zin**
  In 2027 intensiveren we de bestuurlijke aanpak van ondermijning door zowel preventieve als repressieve instrumenten gerichter en effectiever in te zetten. We versterken en professionaliseren het Interventieteam Ondermijning en het Gemeentelijk Bibob Bureau Leeuwarden (GBBL), zodat de gemeente beter in staat is om risico's tijdig te signaleren, criminele beïnvloeding en misbruik van gemeentelijke voorzieningen tegen te gaan en waar nodig bestuurlijk op te treden.

4. **Kwetsbare inwoners zijn beter beschermd tegen mensenhandel en uitbuiting. Onvergunde prostitutie is verder teruggedrongen.**

Mensenhandel en uitbuiting zijn ernstige vormen van ondermijnende criminaliteit die de veiligheid, gezondheid en vrijheid van slachtoffers aantasten. Samen met lokale, regionale en landelijke partners zet de gemeente zich in voor het voorkomen, signaleren en bestrijden van mensenhandel in al haar verschijningsvormen. Daarbij besteden we aandacht aan preventie, bewustwording, signalering, ondersteuning van slachtoffers en het opwerpen van barrières tegen uitbuiting en mensenhandel. Daarnaast blijven we alert op signalen van onvergunde prostitutie vanwege de risico's op uitbuiting, mensenhandel en andere misstanden.

- **Tegengaan mensenhandel**

  In 2027 blijven we inzetten op het vergroten van kennis en bewustwording over mensenhandel bij professionals en ketenpartners. Via trainingen, voorlichtingsactiviteiten en de inzet van de gemeentelijke aandachtsfunctionarissen mensenhandel versterken we het signalerend vermogen van onze organisatie. Signalen van mogelijke mensenhandel worden in samenwerking met de Ketenregisseur Mensenhandel, het Zorg- en Veiligheidshuis Fryslân, Fier en politie besproken en waar nodig op passende wijze opgepakt. Door vroegtijdige signalering, een goede samenwerking tussen zorg- en veiligheidspartners en passende ondersteuning voor slachtoffers dragen we bij aan het voorkomen van slachtofferschap en het beschermen van kwetsbare inwoners.

- **Tegengaan onvergunde prostitutie**

  Door middel van controles houden we samen met het Team Migratiecriminaliteit en Mensenhandel (TMM) toezicht op locaties waar risico's bestaan op onvergunde prostitutie, mensenhandel en uitbuiting. Bij geconstateerde overtredingen zetten we waar nodig bestuurlijke maatregelen in. Tijdens controles wordt via het Prostitutie Maatschappelijk Werk van Fier hulp en ondersteuning aangeboden aan sekswerkers. Hiermee dragen we bij aan het versterken van hun weerbaarheid, het bieden van passende ondersteuning en het signaleren van mogelijke misstanden.

  Vanaf januari 2027 nemen we deel aan een pilot voor regionale prostitutiecontroles, waarin elf Friese gemeenten samenwerken. De gemeente Leeuwarden treedt daarbij op als coördinerende gemeente. Door de controles in regionaal verband uit te voeren, versterken we de samenwerking, kennisuitwisseling en expertise van gemeenten en ketenpartners. Tegelijkertijd vergroten we het zicht op onvergund sekswerk, signalen van mensenhandel en seksuele uitbuiting en kunnen sekswerkers in kwetsbare situaties beter worden toegeleid naar passende hulp en ondersteuning. Hiermee dragen we bij aan het verder terugdringen van onvergunde prostitutie en het opwerpen van barrières tegen mensenhandel in Fryslân.

5. **Inwoners, ondernemers en organisaties zijn digitaal weerbaarder. Digitale criminaliteit komt minder voor.**

Waar we vroeger vooral letten op veiligheid in de ‘echte’, fysieke wereld, speelt nu ook de digitale wereld een grote rol. Net als in de fysieke wereld zijn er ook in de online wereld veiligheidsrisico’s. Daarbij is het een taak van de overheid om inwoners te wijzen op die risico’s en ze handelingsperspectieven te bieden. We onderscheiden daarbij een aantal doelgroepen die extra kwetsbaar zijn: senioren, jongeren en het midden- en kleinbedrijf.

- **Inzetten op weerbaarheid en bewustwording van kwetsbare doelgroepen (doelgroepen: sr-en, jeugd en mkb)**
  Senioren zijn vaak minder digitaal vaardig, omdat ze zelf niet zijn opgegroeid in een online wereld. Het kunnen herkennen van die risico’s is dan ook meestal geen vanzelfsprekendheid. Het is daarom belangrijk te blijven te investeren in bewustwording, onder meer door het aanbieden van trainingen of bewustwordingssessies zoals ‘Echt of nep?’.
  Een andere kwetsbare doelgroep betreft jongeren. Zij groeien juist wel op in het online tijdperk en zijn digitaal vaardig. De online wereld maakt een belangrijk deel uit van hun dagelijkse leven. Omdat er online (nog) minder sprake is van toezicht dan in de offline wereld, betekent dit dat er ook verdienmodellen zijn voor criminelen. Jongeren zijn vaak

makkelijk beïnvloedbaar en daarmee kwetsbaar om slachtoffer te worden van afpersing of meegezogen te worden in de georganiseerde criminaliteit. Veel aanpakken komen hier samen, deels onder de vlag van Preventie met Gezag, maar ook binnen de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

Ook het midden- en kleinbedrijf (MKB) loopt risico's in de online wereld. Veel bedrijfsprocessen verlopen tegenwoordig digitaal. Omdat het hier vaak om kleine ondernemers gaat, ontbreekt het vaak aan tijd en/of expertise om alert te blijven op de risico's die deze bedrijven lopen en zich goed te beschermen tegen bijvoorbeeld cyberaanvallen. Een hack kan juist bij deze categorie bedrijven al snel tot grote problemen leiden. Daarom is het belangrijk dat zij de juiste ondersteuning en informatie krijgen, onder meer door MKB'ers voor hulp en advies te verwijzen naar de MKB Cyber Alarmcentrale.

6. De gemeente Leeuwarden is een veilige en weerbare gemeente, ook bij maatschappelijke onrust en crises

In onze samenleving nemen de risico's toe door verschillende dreigingen. Denk aan cyberaanvallen, klimaatverandering, geopolitieke spanningen, natuurbranden, pandemieën en langdurige stroomuitval. Deze dreigingen hebben grote gevolgen voor ons dagelijks leven. Dit vraagt de komende jaren om een integrale versterking van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Om dit te bereiken, is het nodig dat iedereen meewerkt: overheden, bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners. Het zo veel als mogelijk garanderen van de bedrijfscontinuïteit, draagt bij aan een weerbare samenleving en verminderde kans op maatschappelijke onrust.

- **Versterken van de maatschappelijke weerbaarheid/het sociaal weefsel**

  Hoewel er al stappen zijn gezet om de weerbaarheid te vergroten, is dit nog niet genoeg. Daarom werken de veiligheidsregio en de gemeenten in Friesland samen aan een gezamenlijke aanpak. Hiervoor is een samenwerkingsagenda opgesteld. De focus ligt op het op orde hebben van de (eigen)bedrijfscontinuïteit, het op orde hebben en houden van de (cyber)crisisorganisatie, het uitwerken van het scenario langdurige stroomuitval, het verder ontwikkelen van en het opzetten van noodsteunpunten en het versterken van het sociaal weefsel (zelf- en samenredzaamheid).

- **Voorbereid zijn op (externe en interne) crisis met digitale oorzaak**

  Het is van groot belang om het eigen (cyber)crisisplan op orde te houden en te oefenen. Dit zal in het komende jaar de nodige aandacht blijven krijgen. Elders in deze begroting (hoofdstuk 2.5.2 Ondersteuning) lichten we toe wat we doen om onze informatiebeveiliging op orde te houden. Het bedrijfscontinuïteitsplan is klaar en de bedrijfscontinuïteit kan conform dit plan worden gerealiseerd. Dit is van essentieel belang als er langdurig sprake is van stroomuitval of er is beperkt personeel beschikbaar als gevolg van bijvoorbeeld een pandemie.

  In 2027 wordt op basis van de pilot Noodsteunpunten verder gewerkt aan het opzetten van deze steunpunten. Doel daarvan is zo dichtbij mogelijk bij de inwoners en bedrijven te zijn om hen te ondersteunen en bij te staan tijdens een langdurige crisis. Omdat we tijdens een crisis vooral samen met de inwoners moeten optrekken en er in de eerste dagen veel zelfredzaamheid wordt gevraagd, wordt het in het najaar van 2026 opgestarte traject voor het versterken van het sociaal weefsel (de zelf- en samenredzaamheid in wijken en dorpen) voortgezet. Met de wijken en dorpen wordt gekeken hoe zelfredzaam de bewoners zijn, welke hulp zij nodig hebben en hoe ze elkaar onder moeilijke omstandigheden kunnen ondersteunen.

- **Versterken van integrale aanpak radicalisering en extremisme**

  Het voorkomen van radicalisering, extremisme en maatschappelijke polarisatie is een belangrijk aandachtspunt binnen het veiligheidsbeleid. We zetten in op vroegsignalering, kennisontwikkeling en samenwerking met ketenpartners om risico's tijdig in beeld te krijgen en escalatie te voorkomen. Door te investeren in bewustwording, weerbaarheid en een sterke samenwerking tussen zorg- en veiligheidspartners werken we aan het beschermen van

de democratische rechtsorde en het behouden van een veilige en inclusieve samenleving voor alle inwoners. In 2027 blijven we investeren in het vergroten van kennis en handelingsperspectief van professionals en ketenpartners die in hun werk in aanraking kunnen komen met signalen van radicalisering, extremisme of maatschappelijke polarisatie. Daarbij besteden we aandacht aan verschillende vormen en verschijningsvormen van radicalisering en extremisme, waaronder ontwikkelingen in online omgevingen. Ook zetten we in op het versterken van de kennis en signaleringsfunctie van onderwijsprofessionals.

- **Inzetten op een veilige uitoefening van het betogingsrecht**

  We hechten grote waarde aan het grondwettelijke betogingsrecht en we faciliteren vreedzame demonstraties waar mogelijk. Tegelijkertijd blijft het bewaken van de openbare orde, de veiligheid en toegankelijkheid van de openbare ruimte een belangrijke verantwoordelijkheid. Vanuit de driehoek en in samenwerking met politie en andere partners wordt per demonstratie beoordeeld welke maatregelen nodig zijn om een veilig en ordelijk verloop te waarborgen. Door vroegtijdig contact met organisatoren en een zorgvuldige voorbereiding streven we ernaar demonstraties op een verantwoorde wijze te laten plaatsvinden, met respect voor grondrechten en de belangen van de omgeving.

Betrokken verbonden partijen

- Veiligheidsregio Fryslân

Relevante beleidsnota's

Veiligheidsagenda 2023-2026 (2023) (inclusief amendement)
Handhavingsuitvoeringsprogramma (2023) (HUP)
Nota Bijzondere wetten horeca, coffeeshop, prostitutie en kansspelen (2018)
Handhavingsarrangement bijzondere wetten gemeente Leeuwarden (2022)
Beleidsregels artikel 13b Opiumwet (2020)
Beleidsregels wet aanpak woonoverlast (2021)
Handhavingsarrangement helingbestrijding voor handelaren in ongeregelde en gebruikte goederen in de gemeente Leeuwarden (2021)
Beleidsregels art. 174a Gemeentewet (Wet Victoria) (2015)
Beleidsregel aanpak overlast (Wet Mbveo) (2017)
Beleidsregel drugshandel op straat (2021)
Plan van aanpak ondermijning Leeuwarden (2024)
Beleidsregel voor de Wet Bibob gemeente Leeuwarden (2024)

Wat mag het kosten?

R2THM04 - Veiligheid

Tabel **Bedragen x € 1.000**

Saldo programma (lasten -/- baten)	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2PGN0401 - Veiligheid	16.877	19.095	20.063	20.561	20.981	21.444
Totaal saldo	**16.877**	**19.095**	**20.063**	**20.561**	**20.981**	**21.444**

Toelichting substantiële mutaties 2027 t.o.v. 2026:

Binnen het programma Veiligheid stijgt het budget in 2027 met € 1 mln ten opzichte van 2026. Dit is een groei van 5%. Deze toename komt met name door:

- Een technische correctie (+ € 0,5 mln): Het budget voor handhaving van evenementen, tractie en hondenoverlast wordt verplaatst van taakveld 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie (onder programma Mobiliteit, water en groen) naar taakveld 1.2 Openbare orde en veiligheid (onder programma Veiligheid). Uit een controle van de budgetten blijkt dat deze taken beter passen binnen het toezicht en de handhaving in de openbare ruimte;
- een hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio (+ € 0,3 mln) voor brandweerzorg en crisisbestrijding;
- en door reguliere indexering van de structurele budgetten (+ € 0,2 mln).

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0401 - Veiligheid	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0110 - Crisisbeheersing en Brandweer	12.078	0	12.078
R2TKV0120 - Openbare orde en Veiligheid	19.255	11.271	7.984
Totaal	**31.334**	**11.271**	**20.063**

Beleidsindicatoren

Tabel - Trends verplichte beleidsindicatoren Veiligheid

Nr.	Naam indicator	Eenheid	Bron	2022	2023	2024	2025	100.000-300.000 inwoners 2025
1	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	4,9	5	5,4	5,5	3,1
2	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	5,4	4,8	5,7	5,6	5,2
3	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2,4	2,1	2,3	2,0	1,3
4	Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	8,4	8,3	8,2	8,2	6,9
5	Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	Halt	7	8	10	11	10
6	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21-jarigen	CBS	1	1*	-	-	-
7	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	0,4	0,5	0,5*	-	-
	Overige, niet verplichte indicatoren							
1	Verboden wapenbezit en - handel	Aantal per 10.000 inwoners	Politie/CBS	4,1	7,6	6,1	4,4	5,2
2	Drugsvervaardiging, handel en bezit	Aantal per 10.000 inwoners	CBS	7,9	10,3	11,0	11,4	10,4
3	Diefstal en inbraak bij bedrijven	Aantal per 10.000 inwoners	Politie	11,8	13,0	10,1	9,4	7,6
4	Politieregistraties overlast jeugd	Aantal per 10.000 inwoners	Politie	64,5	71,4	75,3	76,1	53,8
5	Politieregistraties overlast door verward persoon	Aantal per 10.000 inwoners	Politie	127,8	122,1	126,6	144,5	114,3
6	Politieregistraties overlast door dakloos persoon (code 41)	Aantal per 10.000 inwoners	Politie	15,30	24,6	26,1	13,9	29,5

* Laatste meting

Zie voor vergelijking met andere gemeenten: www.waarstaatjegemeente.nl.

2.5 Bestuur en Ondersteuning

Wat willen we bereiken?

Strategisch doel:
Een betrouwbare en herkenbare gemeente

Ambitie:
Inwoners verwachten een gemeente die betrouwbaar, duidelijk en dichtbij is. Tegelijkertijd veranderen de samenleving en de rol van de overheid snel. Digitalisering, maatschappelijke veranderingen, krapte op de arbeidsmarkt en steeds complexere vraagstukken vragen om een gemeente die wendbaar is, goed samenwerkt en vooruitkijkt.

De komende jaren investeren we daarom in een toekomstbestendige organisatie en in toegankelijke, samenhangende dienstverlening. We zijn zichtbaar aanwezig in wijken en dorpen en werken actief samen met inwoners, ondernemers en partners. Initiatieven vanuit de samenleving ondersteunen we op een duidelijke en zorgvuldige manier. Tegelijk benutten we kansen in de regio, Den Haag en Brussel om onze ambities kracht bij te zetten.

We nemen regie waar dat nodig is en geven ruimte waar dat kan. In deze periode sturen we gericht op concrete doelen voor 2030, zoals het verbeteren van dienstverlening, het vergroten van betrokkenheid van inwoners en het versterken van onze positie en slagkracht in (inter)nationale netwerken. Zo bouwen we aan een betrouwbare en toekomstbestendige gemeente.

Doelen- en prestatieboom

Wat willen we bereiken?		Wat gaan we daarvoor doen?	Programma
Een betrouwbare en herkenbare gemeente	**De gemeente Leeuwarden heeft een sterke en herkenbare positie binnen nationale en Europese netwerken**	- Verstevigen positie op Europees niveau - Verstevigen positie op landelijk niveau	Bestuur
	Door actieve samenwerking en lobby worden meer middelen, kansen en invloed gerealiseerd voor regionale opgaven en maatschappelijke transities	- Uitvoering Regiodeal en Nationaal Programma Vitale Regio's - Lobby voeren t.b.v. het eerlijke financiering gemeenten (o.a. middelen Jeugdzorg)	
	Inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ervaren dat kansrijke initiatieven vanuit de samenleving toegankelijk, duidelijk en zorgvuldig worden ondersteund door de gemeente	- Inzet Platform Bewonersinitiatieven - Herstructureren budgetten voor dorpen en wijken	
	Meer inwoners, waaronder jongeren, zijn actief betrokken bij beleid, plannen en uitvoering in hun wijk of dorp. Zij	- Uitvoering maatregelen Overheid en Samenleving - Vergroten jongerenparticipatie	

	hebben meer invloed op besluiten die hun leefomgeving raken		
	Inwoners en ondernemers ervaren de dienstverlening van de gemeente als toegankelijk, betrouwbaar en samenhangend	- Verbeteren van de gemeentelijke bereikbaarheid en toegankelijkheid - Inzetten op maatwerk - Slimmer gebruikmaken van data	Ondersteuning
	Digitale dienstverlening is persoonlijk, veilig en datagedreven ingericht en ondersteunt effectieve en transparante besluitvorming	- Uitvoering Leeuwarder Digitaliseringsstrategie (LDS) - Doorontwikkelen digital twin - Op orde houden van de informatiebeveiliging	

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?

2.5.1 Bestuur

Portefeuillehouders: F. Van Oosten, A. Reitsma

1. **De gemeente Leeuwarden heeft een sterke en herkenbare positie binnen nationale en Europese netwerken**

In lijn met het coalitieakkoord 2026–2030 blijft de gemeente Leeuwarden in 2027 actief investeren in een sterke en herkenbare positie binnen nationale en Europese netwerken. Als hoofdstad van Fryslân neemt Leeuwarden haar verantwoordelijkheid in lobby en samenwerking richting onder meer Den Haag en Brussel, met als doel om kansen voor de stad en regio optimaal te benutten en invloed uit te oefenen op beleids- en financieringsvraagstukken. Deze inzet richt zich op het versterken van de economische, sociale en duurzame opgaven, waarbij samenwerking met andere overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke partners centraal staat. Hiermee draagt Leeuwarden bij aan haar ambitie om een gemeente te zijn met een open blik naar buiten en een zichtbare rol op (inter)nationaal niveau.

- **Verstevigen positie op Europees niveau**

  In 2027 zet de gemeente Leeuwarden in op het continueren en versterken van haar positie binnen Europese netwerken door de bestaande inzet via het EU Office Cities Northern Netherlands voort te zetten. Daarnaast gaan wij in NG4 -verband een volledig lidmaatschap aan van de netwerken POLIS (mobiliteit), ACR+ (circulaire economie) en Eurocities (algemene stedelijke thema's en belangen), naast de huidige deelname aan ERRIN (innovatie ecosystemen) en Energy Cities (energie en klimaat). Ook bouwen we, samen met het Centre of Expertise Water Technology, verder aan onze rol binnen het European Network of Living Labs. Zowel binnen deze netwerken als zelfstandig richten wij ons op een sterke positionering van Leeuwarden op onder andere de thema's water, bodem en circulaire economie, waarbij we onze kennis- en innovatiekracht internationaal zichtbaar maken en benutten, bijvoorbeeld door het verzorgen van presentaties in deze netwerken.

  Tegelijk borgen we onze zichtbaarheid op thema's als cultuur en evenementen, voortbouwend op Leeuwarden-Fryslân 2018, en opgaven rondom klimaat, met specifieke aandacht voor energiearmoede, en klimaatadaptatie en vergroening. De specifieke inzet is afhankelijk van de nog te actualiseren Europa Agenda (zie ook hieronder).

  Daarnaast continueren we onze inzet in het EuropaPact Fryslân waarbij we samen met andere overheden en kennis- en onderwijsinstellingen werken aan de betere benutting van Europese kansen voor het mkb, de campussen, maatschappelijke organisaties en overheden.

- **Verstevigen positie op landelijk niveau**

  In 2027 richten wij ons op de samenwerking op landelijk niveau en investeren wij minder in kleiner regionaal verband. We werken samen met diverse ministeries aan een gezamenlijke strategische agenda voor Fryslân. Deze agenda werkt toe naar een langdurig vervolg op de lopende programma's van de Regio Deal Noardwest Fryslân en het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) (zie ook hieronder). De agenda richt zich op het investeren in en versterken van onze regionale innovatie-ecosystemen, zoals de WaterCampus. Daarnaast willen we onze positie als onderwijscentrum van Fryslân en koploper in de circulaire economie verder versterken. Tegelijkertijd onderzoeken wij de mogelijkheden om als proefregio voor de nationale opgaven als transitie in de zorg en verduurzaming in de woningbouw te fungeren. We bouwen samen met de NG4-steden aan een sterk netwerk in Den Haag door relaties op te bouwen met collega's van ministeries en met volksvertegenwoordigers. Dit doen we onder andere met het organiseren van werkbezoeken en netwerkevents, zoals het VNG-congres in Noardwest-Fryslân.

2. Door actieve samenwerking en lobby worden meer middelen, kansen en invloed gerealiseerd voor regionale opgaven en maatschappelijke transities

In 2027 zet Leeuwarden actief in op samenwerking en lobby om meer middelen, kansen en invloed te realiseren voor regionale opgaven en maatschappelijke transities. Als hoofdstad van Fryslân pakken wij een zichtbare rol richting Den Haag en Brussel, waarbij we inzetten op een eerlijke financiering, het benutten van (Europese) subsidiemogelijkheden en het versterken van onze positie in relevante netwerken. In 2027 worden zowel de Public Affairs Agenda als de Europa Agenda geactualiseerd. De agenda's richten zich op regionale en (inter)nationale lobby en netwerken, en prioriteren hierbij een aantal beleidsthema's. De agenda's worden in gezamenlijkheid opgesteld.

- **Uitvoering Regiodeal en Nationaal Programma Vitale Regio's**

  De gemeente Leeuwarden werkt mee aan twee belangrijke programma's in de regio: het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) en de Regiodeal Noardwest-Fryslân. Komend jaar stellen we samen met onze partners een uitvoeringsplan op voor het NPVR. Daarna starten we met de uitvoering. Hierbij werken we nauw samen met ondernemers, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties.

  De Regiodeal Noardwest-Fryslân, waar de gemeenten Waadhoeke, Harlingen en Leeuwarden, Wetterskip Fryslân en de Provincie Fryslân aan meedoen, loopt tot en met 2028. Na een voorbereidingsperiode zijn we nu volop bezig met de uitvoering. Een groot deel van het budget is al toegewezen aan verschillende projecten die inmiddels van start zijn gegaan. 2027 wordt een belangrijk uitvoeringsjaar. We kijken daarnaast vooruit naar het einde van de Regiodeal en beoordelen of er bijsturing nodig is om de doelen te bereiken.

  Binnen de Regiodeal is de gemeente verantwoordelijk voor de tweede programmalijn. Deze richt zich op vitale kernen, zorgvernieuwing en het tegengaan van ondermijning. In 2027 zijn alle aanvragen voor het Vitaliseringsfonds afgerond. Dit fonds ondersteunt projecten voor de kernen binnen het Regiodeal-gebied. Het jaar staat daarom in het teken van het uitvoeren van deze projecten. Op andere gebieden, zoals economie, natuur en landschap, is Leeuwarden deelnemer binnen de Regiodeal.

  Alle betrokkenen worden jaarlijks geïnformeerd over de voortgang van de Regiodeal. Dit gebeurt via rapportages en op de Regiodeal-dag, waar we samen de stand van zaken bespreken. Zo zorgen we ervoor dat iedereen op de hoogte blijft van de projecten en resultaten.

- **Lobby voeren t.b.v. het eerlijke financiering gemeenten (o.a. middelen Jeugdzorg)**

  In 2027 zetten we ons samen met de VNG, G40, VFG en andere gemeenten in voor een financieel duurzaam gemeentelijk stelsel. Daarbij brengen we actief de belangen van Leeuwarden onder de aandacht bij het Rijk, onder meer op het gebied van de financiering van de jeugdzorg (uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie van Ark), de ontwikkeling van het gemeentefonds, de financiële beleidsvrijheid van gemeenten. In de public affairs agenda zal gemeentefinanciën als apart thema worden besproken.

3. **Inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ervaren dat kansrijke initiatieven vanuit de samenleving toegankelijk, duidelijk en zorgvuldig worden ondersteund door de gemeente**

We streven ernaar dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties zich ondersteund voelen bij het realiseren van initiatieven die bijdragen aan de leefbaarheid, vitaliteit en ontwikkeling van onze gemeente. Voor initiatieven van ondernemers sluiten we aan bij de ambities en uitgangspunten zoals beschreven in programma 2.3.1 (economie). We bouwen komend jaar voort op het bestaande Platform Bewonersinitiatieven (waar sociale, fysieke en veiligheidsinzet vanuit de gemeentelijke organisatie afgestemd wordt) om inwoners met ideeën voor hun leefomgeving op weg te helpen. Daarnaast herzien we de bestaande budgetten en ondersteuningsregelingen voor dorpen en wijken, zodat deze beter aansluiten bij de behoeften van inwoners en op een toegankelijke, duidelijke en zorgvuldige manier kunnen worden ingezet.

- **Inzet Platform Bewonersinitiatieven**

  Het Platform Bewonersinitiatieven blijft ook in 2027 het centrale loket voor inwoners met ideeën voor hun leefomgeving die zij zelf willen uitvoeren. Het gaat over het algemeen om initiatieven waarvoor de initiatiefnemers via fondsen, subsidies of andere bijdragen zelf de financiën regelen. Wel worden zij toegeleid naar passende subsidiemogelijkheden die de gemeente zelf heeft (zoals het Mienskipsfonds). Het Platform toetst initiatieven integraal, zorgt voor overzicht over binnengekomen initiatieven en voor een zorgvuldige afweging binnen de gemeente.

  Komend jaar wordt de samenwerking met betrokken afdelingen verder versterkt, zodat de toegang, behandeling en besluitvorming rond initiatieven vlot, eenduidig en transparant verlopen. Schaal en complexiteit van bestaande en nieuwe initiatieven zijn bepalend voor het aantal initiatieven dat jaarlijks door het Platform behandeld kan worden. Handhaving van de spelregels en beheer bij bestaande initiatieven vormen daarbij een extra uitdaging.

- **Herstructureren budgetten voor dorpen en wijken**

  Bij het financieel ondersteunen van initiatieven maken we gebruik van verschillende budgetten. Hierbij gaat het onder andere om het Mienskipsfonds, budgetten vanuit de sociale basis en middelen voor dorpsbelangen en wijkpanels. Komend jaar gaan we onderzoeken hoe we deze budgetten beter op elkaar kunnen afstemmen. Het doel is om de beschikbare middelen effectiever te gebruiken. Zo willen we de financiële ondersteuning van initiatieven eenvoudiger, duidelijker en beter op elkaar afgestemd maken.

4. **Meer inwoners, waaronder jongeren, zijn actief betrokken bij beleid, plannen en uitvoering in hun wijk of dorp. Zij hebben meer invloed op besluiten die hun leefomgeving raken**

De komende jaren wil de gemeente het contact met de samenleving verder versterken. Het is belangrijk dat het beleid beter aansluit bij wat er speelt in de wijken en dorpen. Ook wil de gemeente nieuwe manieren vinden om inwoners te betrekken bij de democratie en het beleid. Het uitgangspunt is dat bewoners, ondernemers en organisaties actief betrokken worden bij het beleid dat hen raakt. Goede en duidelijke informatie is hierbij de basis. Waar mogelijk nodigt de gemeente mensen uit om mee te denken, mee te praten, mee te doen of zelfs mee te beslissen. Daarnaast is het van belang dat de gemeente ook zelf meedenkt, meepraat en meedoet bij initiatieven vanuit de samenleving. Zo ontstaat er een goede samenwerking tussen de gemeente en haar inwoners. Het Praatstuk Overheid en Samenleving geeft een aantal belangrijke richtlijnen en maatregelen voor deze samenwerking.

- **Uitvoering maatregelen Overheid en Samenleving**

  In 2027 wordt de tweede Leeuwarden-Praat-Mee-Dag georganiseerd. Daarnaast worden de overige maatregelen uit het Praatstuk Overheid en Samenleving verder uitgewerkt, voor zover deze in 2026 nog niet zijn afgerond. Deze maatregelen zijn:

  - Het ontwikkelen van een participatieleidraad voor initiatiefnemers;
  - Het stimuleren nieuwe initiatieven en methoden op het terrein van participatie en democratie;

- Meer aandacht in besluitvormingstraject voor verantwoording van gepleegde inzet op participatie;
- Het ontwikkelen en uitvoeren van een participatietraining voor medewerkers die aan de slag gaan met participatie;
- Afronden van het onderzoek naar de manier waarop bewoners hun belang in de wijken en dorpen vertegenwoordigd willen zien;
- De (verdere) implementatie van de Verordening Participatie, die de gemeente Leeuwarden vanaf 1 januari 2027 volgens de wet Versterking Participatie op lokaal niveau moet toepassen.

- **Vergroten jongerenparticipatie**

  Het jongerenprogramma Own your spot creëert ook in 2027 ruimte voor jongeren om hun eigen ideeën werkelijkheid te maken. Met de steun van een mentor kunnen ze hun eigen plek of activiteit invullen. Onderdeel van het jongerenprogramma is ook het jongerenplatform, waarin jongeren hun stem kunnen laten horen over de onderwerpen die hen bezig houden en over de onderwerpen voor jongeren die op de gemeentelijke agenda staan. In het Jongerenplatform werkt de gemeente samen met Tienskip (dat daarnaast hun reguliere activiteiten in 2027 blijft uitvoeren), Amaryllis en Leeuwarden Student City.

Betrokken verbonden partijen
Geen.

Relevante beleidsnota's
Europa Agenda 2022-2026, Leeuwarden in Europa (2022)
Kadernota verbonden partijen (2017)
Intentieverklaring samenwerking met de provincie (2023)
Nieuwe Kadernota verbonden partijen (in de maak)

2.5.2 Ondersteuning

Portefeuillehouders: M. Visser

1. **Inwoners en ondernemers ervaren de dienstverlening van de gemeente als toegankelijk, betrouwbaar en samenhangend**

De gemeente Leeuwarden wil dat inwoners en ondernemers kunnen rekenen op passende dienstverlening. Dienstverlening die aansluit bij hun vraag en situatie en die eenvoudig, toegankelijk en betrouwbaar is. In 2027 bepaalt de gemeente de koers voor de dienstverlening in de komende jaren. Daarbij maakt het college bestuurlijke keuzes over de balans tussen digitalisering en inclusie, het ambitieniveau voor maatwerk en persoonlijke ondersteuning en de ambitie voor proactieve dienstverlening. Deze keuzes vormen het vertrekpunt voor de ontwikkeling van de dienstverlening.

- **Verbeteren van de gemeentelijke bereikbaarheid en toegankelijkheid**

  De gemeente maakt het inwoners en ondernemers eenvoudig om contact op te nemen en zaken met de gemeente te regelen. Daarom sluiten digitale, telefonische, schriftelijke en persoonlijke dienstverlening steeds beter op elkaar aan. De kanalenstrategie geeft richting aan de inrichting van de gemeentelijke kanalen, zodat inwoners en ondernemers via ieder contactmoment kunnen rekenen op herkenbare en samenhangende dienstverlening.

  In 2027 zetten we hiervoor een aantal concrete stappen. MijnLeeuwarden wordt uitgebreid, zodat inwoners steeds meer zaken digitaal kunnen regelen en meer inzicht krijgen in hun aanvragen en contact met de gemeente. Daarnaast wordt een chatbot geïntroduceerd die inwoners 24/7 helpt bij het vinden van informatie en het beantwoorden van eenvoudige vragen. Ook verbeteren we de informatievoorziening over lopende zaken. Inwoners ontvangen notificaties en krijgen beter inzicht in de voortgang van hun aanvraag, zodat zij weten waar zij aan toe zijn en minder vaak zelf contact hoeven op te nemen met de gemeente. Persoonlijk contact blijft beschikbaar voor situaties waarin dat nodig is.

- **Inzetten op maatwerk**

  Passende dienstverlening vraagt om een zorgvuldige afweging tussen standaardisatie en maatwerk. Veel vragen kunnen via een voorspelbaar proces worden afgehandeld, terwijl andere situaties vragen om een persoonlijke benadering en oog voor de menselijke maat.

  Voor inwoners met complexe of meervoudige vragen blijft laagdrempelige ondersteuning beschikbaar. Medewerkers krijgen ruimte om mee te denken, vragen te verhelderen en inwoners waar nodig gericht verder te helpen. In samenhang met de ontwikkeling van de toegang binnen het sociaal domein wordt bekeken hoe deze ondersteuning, waaronder het Meedenkpunt, het beste kan worden georganiseerd. Zo blijft ondersteuning dichtbij en kunnen inwoners sneller op de juiste plek terechtkomen.

  Het integraal klantbeeld ondersteunt medewerkers bij het bieden van passende dienstverlening. Zij krijgen hiermee op één plek inzicht in relevante eerdere contactmomenten en lopende zaken van een inwoner. Hierdoor hoeft een inwoner minder vaak opnieuw zijn verhaal te vertellen en kan een medewerker sneller zien wat er speelt en gerichter helpen.

- **Slimmer gebruikmaken van data**

  Data uit klantcontacten en de uitvoering geven de gemeente beter inzicht in hoe inwoners en ondernemers de dienstverlening gebruiken en waar zij knelpunten ervaren. Informatie over bijvoorbeeld contactmomenten, veelgestelde vragen en het gebruik van kanalen wordt benut om processen te verbeteren en de dienstverlening beter af te stemmen op wat inwoners en ondernemers nodig hebben.

  Daarnaast liggen er kansen om data in te zetten voor meer proactieve dienstverlening. Inwoners kunnen bijvoorbeeld tijdig worden geïnformeerd wanneer een document verloopt of wanneer zij mogelijk in aanmerking komen voor een regeling of voorziening.

Nieuwe technologieën, zoals de digitale spraakassistent, worden ingezet wanneer zij bijdragen aan betere dienstverlening en medewerkers ondersteunen in de uitvoering. Privacy, informatiebeveiliging, transparantie en zorgvuldig gebruik van gegevens zijn hierbij belangrijke uitgangspunten en randvoorwaarden. Data helpen om inwoners beter en eerder te ondersteunen, maar de persoonlijke situatie van de inwoner bepaalt wat passend is. Waar nodig is er ruimte voor persoonlijk contact en ondersteuning die aansluit bij wat de situatie vraagt.

Met de bestuurlijke keuzes die in 2027 worden gemaakt, geeft de gemeente Leeuwarden richting aan de verdere ontwikkeling van haar dienstverlening. Zo werken we aan een gemeente die toegankelijk, betrouwbaar en samenhangend is voor inwoners en ondernemers.

2. **Digitale dienstverlening is persoonlijk, veilig en datagedreven ingericht en ondersteunt effectieve en transparante besluitvorming**

Digitalisering speelt een belangrijke rol bij het verbeteren van de gemeentelijke dienstverlening, het versterken van de organisatie en het ondersteunen van maatschappelijke opgaven. Door gegevens verantwoord en datagedreven in te zetten, ondersteunen we een efficiënte uitvoering van onze taken en een effectieve en transparante besluitvorming. We werken aan de verdere uitvoering van de Leeuwarder Digitaliseringsstrategie (LDS), waarbij digitalisering nadrukkelijk wordt ingezet om maatschappelijke opgaven beter te ondersteunen en de dienstverlening te verbeteren. Daarnaast ontwikkelen we de Digital Twin verder door als integraal hulpmiddel voor analyse, monitoring en beleidsvorming, waardoor ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen beter inzichtelijk worden en afwegingen meer op feiten en data kunnen worden gebaseerd. Tot slot houden we nadrukkelijk aandacht voor informatiebeveiliging, privacybescherming en digitale toegankelijkheid, zodat iedereen veilig en op passende wijze gebruik kan maken van onze dienstverlening.

- **Uitvoering Leeuwarder Digitaliseringsstrategie (LDS)**

  Met de Leeuwarder Digitaliseringsstrategie (LDS) 2026-2030 geven we richting aan de digitale ontwikkeling van de gemeente. De strategie richt zich enerzijds op het benutten van kansen die digitalisering biedt voor maatschappelijke opgaven, dienstverlening en bedrijfsvoering, en anderzijds op het creëren van de randvoorwaarden die nodig zijn om deze ontwikkelingen veilig, verantwoord en toekomstbestendig toe te passen. De LDS sluit aan bij de zes sporen van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie, waardoor samenwerking met andere overheden en hergebruik van kennis, oplossingen en innovaties wordt gestimuleerd.

  In 2027 werken we programmatisch aan de verdere uitvoering van de strategie langs de sporen Data, Artificial Intelligence (AI), Cloud, Inwoners en organisaties centraal, Digitale soevereiniteit en Digitaal vakmanschap. Binnen deze sporen voeren we projecten en activiteiten uit die bijdragen aan een betere dienstverlening, een effectievere bedrijfsvoering en een grotere digitale weerbaarheid van de organisatie. Per project of activiteit onderzoeken we welke (nieuwe) technologie daarbij kansen biedt en welke financiële middelen ervoor nodig zijn. In de realisatie besteden we nadrukkelijk ook aandacht aan de ontwikkeling van digitale vaardigheden van medewerkers en aan het verantwoord toepassen van deze nieuwe technologieën.

  Als onderdeel van de strategie blijven we ruimte bieden voor innovatie en experimenten. In 2027 zetten we onder meer in op het verkennen van de mogelijkheden van AI voor het verbeteren van processen binnen civiele techniek en vergunningverlening, zodat werkzaamheden efficiënter kunnen worden uitgevoerd en besluitvorming beter kan worden ondersteund. Ook onderzoeken we hoe de Digital Twin kan worden ingezet om inwoners laagdrempelig inzicht te geven in gebiedsontwikkelingen en participatie te versterken. Daarnaast verkennen we de inzet van technologieën, zoals robotica en virtual reality, om de dienstverlening, het leren en ontwikkelen van medewerkers en de uitvoering van gemeentelijke taken verder te verbeteren. De ervaringen en resultaten uit eerdere en lopende experimenten worden gebruikt om succesvolle toepassingen verder op te schalen en

nieuwe inzichten te vertalen naar de dagelijkse praktijk van de organisatie, met als resultaat dat we slimmer, sneller en efficiënter kunnen werken.

- **Doorontwikkelen digital twin**

  De gemeente ontwikkelt de Digital Twin verder als instrument om ruimtelijke en maatschappelijke opgaven beter te ondersteunen. De Digital Twin is een digitale 3D-weergave van de gemeente waarin ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving kunnen worden gevisualiseerd, geanalyseerd en doorgerekend voordat keuzes in de praktijk worden gerealiseerd. In 2027 zetten we een belangrijke stap in de verdere professionalisering van de Digital Twin door met de gemeente Groningen toe te werken naar een gezamenlijk digitaal platform. Door de krachten te bundelen kunnen kennis, toepassingen en ontwikkelde oplossingen worden gedeeld en hergebruikt. Dit vergroot de kwaliteit van de voorziening, versterkt de samenwerking en levert schaalvoordelen op.

  De vernieuwde Digital Twin-omgeving wordt in 2027 ingezet ter ondersteuning van ten minste twee gebiedsgerichte of ruimtelijke projecten. De opgedane ervaringen gebruiken we om de toepasbaarheid van de Digital Twin verder te vergroten en deze de komende jaren breder in te zetten binnen gemeentelijke opgaven. Daarnaast draagt de Digital Twin bij aan het vergroten van inzicht en transparantie en biedt deze mogelijkheden om inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden beter te betrekken bij ontwikkelingen in hun leefomgeving.

- **Op orde houden van de informatiebeveiliging**

  We zorgen ervoor dat inwoners, ondernemers en partners erop kunnen vertrouwen dat gegevens veilig, rechtmatig en verantwoord worden verwerkt. In 2027 werken we verder aan de implementatie van de BIO 2.0 en de Cyberbeveiligingswet, waarbij risicogestuurd werken, en digitale weerbaarheid en het versterken van de continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening centraal staan. De Cyberbeveiligingswet, die voortvloeit uit de Europese NIS2-richtlijn, vraagt om een verdere professionalisering van onze informatiebeveiliging. Daarom versterken we onze digitale weerbaarheid, het risicomanagement en de bestuurlijke sturing op cybersecurity. Door bewustwordingsactiviteiten, trainingen en toezicht vergroten we de kennis en het verantwoordelijkheidsbesef van medewerkers op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Tegelijkertijd blijven we voldoen aan de eisen uit de AVG, de Wet politiegegevens en andere relevante wet- en regelgeving. Hierbij is aandacht voor nieuwe ontwikkelingen zoals artificiële intelligentie en digitale gegevensdeling. Ook versterken we de toepassing van data-ethiek, onder meer via DEPIA's, advisering en kennisdeling binnen de organisatie. Zo zorgen we ervoor dat digitalisering niet alleen veilig en betrouwbaar, maar ook transparant, verantwoord en maatschappelijk zorgvuldig wordt ingezet. Zie voor verdere toelichting paragraaf 2.13 Bedrijfsvoering.

Betrokken verbonden partijen

- DataFryslân
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

Relevante beleidsnota's

Kadernota Risicomanagement (2022)
Beleidsplan invoering verantwoorde data-ethiek (2023)

Wat mag het kosten?

R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning

Tabel **Bedragen x € 1.000**

Saldo programma (lasten -/- baten)	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2PGN0501 - Bestuur	42.509	6.815	6.710	6.477	6.434	6.434
R2PGN0502 - Ondersteuning	-462.923	-486.772	-476.412	-462.145	-450.732	-451.010
Totaal saldo	**-420.414**	**-479.958**	**-469.702**	**-455.668**	**-444.297**	**-444.577**

Toelichting substantiële mutaties 2027 t.o.v. 2026:

Binnen het thema Bestuur en Ondersteuning veranderen de budgetten in 2027 ten opzichte van 2026 als volgt:

Mutatie programma Bestuur	- € 0,1 mln (-2 %)
Mutatie programma Ondersteuning	€ 10,4 mln (-2 %)
Totale mutatie thema Economie en cultuur	€ 10,3 mln (-2%)

Mutatie programma Bestuur
In 2027 daalt het budget binnen het programma Bestuur met € 0,1 mln. Deze daling komt vooral door een eenmalige budgetvermindering van € 0,1 mln voor regionale samenwerking. Dit budget was eerder overgeheveld van 2025 naar 2026.

Mutatie programma Ondersteuning
Het budget van het programma Ondersteuning neemt in 2027 af met € 10,3 mln. Hieronder volgen per taakveld de grootste afwijkingen:

- Mutaties in reserves: een daling van ongeveer € 29,4 mln:
  - Dit komt vooral door lagere baten in 2027, omdat er in 2026 incidentele baten waren door budgetoverhevelingen van € 21,3 mln. De budgetten waar de samenhangende lagere lasten naar voren komen, zitten op andere taakvelden binnen de programma's. Dit is daarmee vooral een technische afwijking;
  - Daarnaast nemen de overige mutaties in reserves met ongeveer € 8,1 mln af. Voor de mutaties in de reserves wordt verwezen naar hoofdstuk 3.1.1 Overzicht van baten en lasten.
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds: een stijging van € 11,6 mln. De omvang van het Gemeentefonds is gekoppeld aan de omvang van de Rijksbegroting met een aantal correcties. Nadat de omvang van het Gemeentefonds is vastgesteld, wordt dit vervolgens verdeeld over de gemeenten op basis van zogenaamde objectieve verdeelmaatstaven. Deze verdeelmaatstaven moeten ertoe leiden dat iedere gemeente eenzelfde voorzieningenniveau in stand kan houden. De actuele ontwikkeling van de algemene uitkering voor de gemeente Leeuwarden wordt geschetst in hoofdstuk 3.2.1 Ontwikkeling financiële positie;
- Belastingopbrengsten: een stijging van € 3,4 mln bij de onroerendezaakbelasting (OZB) en parkeerbelasting. Dit komt door het doorberekenen van inflatie en afspraken uit het coalitieakkoord. Voor meer details, zie paragraaf 2.9 Lokale heffingen;
- Overhead: een afname van € 0,4 mln na budgetoverheveling van € 3,7 mln. In 2026 waren er verschillende eenmalige budgetten, bijvoorbeeld voor O&I prioritering (€ 2,1 mln minder in 2027), Digital twin (€ 0,6 mln minder), project Eureka (€ 0,6 mln) en aantrekkelijk werkgeverschap (€ 0,2 mln). Deze incidentele budgetten zijn in 2027 lager of komen te vervallen. Daarnaast is de doorbelasting van overheadkosten naar rendabele producten aangepast. Dit zorgt voor de totale daling van € 0,5 mln (-0,1%) binnen overhead.

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0501 - Bestuur	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0001 - Bestuur	8.472	1.762	6.710
Totaal	**8.472**	**1.762**	**6.710**

Tabel **Bedragen x € 1.000**

R2PGN0502 - Ondersteuning	Lasten	Baten	Saldo
R2TKV0002 - Burgerzaken	4.134	2.521	1.613
R2TKV0003 - Beheer overige gebouwen en gronden	8.614	3.064	5.551
R2TKV0004 - Overhead	62.182	1.271	60.911
R2TKV0005 - Treasury	240	1.843	-1.603
R2TKV0007 - Uitkeringen Gemeentefonds	0	485.839	-485.839
R2TKV0008 - Overige baten en lasten	20.605	17.261	3.344
R2TKV0009 - Vennootschapsbelasting (Vpb)	300	0	300
R2TKV0010 - Mutaties reserves	6.952	18.141	-11.189
R2TKV0061 - OZB woningen	656	20.833	-20.178
R2TKV0062 - OZB niet-woningen	0	25.894	-25.894
R2TKV0063 - Parkeerbelasting	206	5.143	-4.937
R2TKV0064 - Belastingen overig	3.039	1.530	1.508
Totaal	**106.928**	**583.341**	**-476.412**

Beleidsindicatoren

Tabel Beleidsindicatoren Bestuur en organisatie

Nr.	Naam indicator	Eenheid	Bron	2023	2024	2025	2026	2027
1	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Gemeente Leeuwarden	12,68 fte 127.126 inwoners	11,74 fte 128.810 inwoners	12,02 fte 130.179 inwoners	12,03 fte 129.973* inwoners	12,64 fte 130.162** inwoners
2	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Gemeente Leeuwarden	14,18 fte 127.126 inwoners	14,14 fte 128.810 inwoners	14,03 fte 130.179 inwoners	13,30 fte 129.973* inwoners	13,73 fte 130.162** inwoners
3	Apparaats-kosten	Kosten per inwoner	Gemeente Leeuwarden	€ 1.087	1.234	€ 1.267	€ 1.165	€ 1.308
4	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Gemeente Leeuwarden	14,35	13,47	10,41	5,60	3,64
5	Overhead	% van totale lasten	Gemeente Leeuwarden	7,06	7,15	6,44	8,37	7,44

* inwoner aantal van 2025 (CBS)
** inwoner aantal van 2026 (CBS)

Toelichting indicatoren:

- Formatie: de toegestane formatie in fte op peildatum 1 januari. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.
- Bezetting: het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, zowel medewerkers in dienst als medewerkers ingehuurd en ingeleend, voor zowel structurele als additionele taken.
- Apparaatskosten: alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief taakveld Bestuur.
- Externe inhuur: uitzendkrachten, zzp'ers en gedetacheerden.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

B Paragrafen

2.6 Leeuwarden Oost

2.6.1 Opbouw van het programma

Leeuwarden Oost is één van deze 20 focusgebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en veiligheid en bestaat uit de wijken Bilgaard, de Vrijheidswijk, Oud-Oost, Camminghaburen en Heechterp-Schieringen. We werken aan het doorbreken van intergenerationele armoede waarbij we de kwaliteit van leven van mensen willen verbeteren en het toekomstperspectief willen vergroten op leren, werken, wonen en gezondheid. Zo werkt het programma Leeuwarden Oost met ruim vijftig partners aan de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Leeuwarden Oost. De gemeente Leeuwarden is één van deze partners. De werkprincipes van het programma Leeuwarden Oost (de 5 V's) zijn:

- Voornemen: twintig jaar doelgericht werken
- Verbinding: samen met bewoners en partners
- Verandering: een plus in doorbraken, innovaties en integrale samenwerking
- Vooruitgang: doorbreken van armoede voor de nieuwe generatie
- Verantwoording: doen we wat we afspreken, meten en behouden wat werkt

2.6.2 Verantwoordelijkheidsverdeling van het programma

Bestuur Leeuwarden Oost: De burgemeester is voorzitter en het bestuur bestaat uit diverse bestuurders die domeinen vertegenwoordigen. Denk daarbij aan wonen, veiligheid, werk, onderwijs, bewoners, zorg, kennisinstellingen, gemeente en ministeries. Het bestuur is opdracht gevend naar het programmabureau Leeuwarden Oost. Daarmee is het een programma van de samenwerkende partijen. De programmadirecteur is de opdrachtnemer en die geeft sturing aan het programmabureau. Het programmaplan beschrijft de opdracht die door de partners uitgevoerd dient te worden. De gemeente is werkgever voor het programmabureau, zodat er geen aparte rechtsvorm opgetuigd hoeft te worden. Er is een coördinerend wethouder aangesteld die de bestuurlijke coördinatie van het programma doet binnen de gemeente.

2.6.3 Verantwoordelijkheidsverdeling binnen de gemeente en het programma

Tabel Verantwoordelijkheidsverdeling

Gemeente			**Programma Leeuwarden Oost**	
Rol	**Wie?**		**Rol**	**Wie?**
Gezicht van het programma:	Waarnemend Burgemeester Foort van Oosten		Voorzitter bestuur:	Waarnemend Burgemeester Foort van Oosten
Betrokken portefeuillehouders:	Hein Kuiken Marcel Visser Evert Stellingwerf Abel Reitsma Julie Bruijnincx		Bestuur Programma Leeuwarden Oost:	Veiligheid: politie Wonen: corporatie Elkien Bewoners: Nieuw Elan Werk: Worketeers en Breedweer Onderwijs: Proloog en Firda Gezondheid: zorgverzekeraar De Friesland Overheid: Gemeente Leeuwarden en het Rijk door ministerie van VWS Kennis/Monitoring: Hogeschool NHL Stenden
Coördinerend portefeuillehouder:	Marcel Visser		Vertegenwoordiger gemeente:	Marcel Visser

2.6.4 Doel, proces en resultaat van het programma

Waarom (doel)?
Armoede van generatie op generatie doorbreken in 5 wijken in Leeuwarden Oost. De bewoners van Leeuwarden Oost ervaren een goede kwaliteit van leven en hebben perspectief op leren, werk, wonen en gezondheid en ervaren een veilige leefomgeving.

Hoe (proces)?
Ruim 50 partners zetten zich samen met bewoners in op de pijlers Leren, Werk, Wonen en Gezondheid om de huidige achterstanden te verminderen door het vergroten van kansen. De interventies en activiteiten zijn erop gericht om te innoveren en veranderingen in systeemdoorbraken te realiseren. Daarbij proberen we steeds meer de integraliteit te bewerkstelligen op het huishoudensniveau en samenlevingsniveau.

Wat (resultaat)?
Uiteindelijk hebben meer bewoners kans om zich te ontwikkelen met bijvoorbeeld een opleiding. Ze hebben een baan of vrijwilligerswerk en ze ervaren minder drempels om aan de slag te gaan. Ze hebben een betaalbare en goede woning en voelen zich veilig in hun wijk. Ze voelen zich fysiek en mentaal gezond en ze kunnen goed rondkomen.

2.6.5 Wat willen we bereiken?

Tabel Te bereiken ambitie

Te bereiken ambitie
Ambitie
Binnen 20 jaar in de 5 wijken van Leeuwarden Oost armoede van generatie op generatie doorbreken.
Impact (hogere doel)
Met een speciaal programma maakt de gemeente het mede mogelijk de komende twintig jaar met vijftig partners in de stad Leeuwarden Oost leefbaarder. Iedereen moet er fijn kunnen wonen, met een goede opleiding, een volwaardig inkomen en in een goede gezondheid.
Lange termijneffecten (outcome)
1. De bewoners van Leeuwarden Oost ervaren een goede kwaliteit van leven middels toename in bestaanszekerheid, kansengelijkheid, leefbaarheid en vertrouwen.
2. De bewoners van Leeuwarden Oost hebben perspectief op leren, werken, wonen, gezondheid en een veilige en leefbare omgeving.
Korte termijneffecten (output)
Realisatie interventie en projectdoelen per boekjaar.

Ambitie, impact, outcome en output
Het programma Leeuwarden Oost richt zich op de onderdelen leren, werken, wonen, gezondheid en veiligheid. Het thema leefbaarheid en bewonersbetrokkenheid loopt hier op wijkniveau dwars doorheen. Deze onderdelen komen terug in het monitoringsplan met bijbehorende interventies. In het monitoringsplan wordt per pijler de samenhang weergegeven tussen de activiteiten (interventies), resultaat op *output* (realisatie interventie en projectdoelen) en resultaat op *outcome* (lange termijneffecten). De *outcome* is middels SMART doelstellingen (indicatoren) concreet gemaakt. Daarbij wordt er ook aansluiting gemaakt bij de landelijke monitoring van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid.

2.6.6 Wat gaan we daarvoor doen en met wie en wat mag het kosten?

Algemeen
De budgetten van de verschillende programmapijlers zijn opgenomen in verschillende gemeentelijke (exploitatie)programma's. Dit betreffen voornamelijk de programma's Bestaanszekerheid, Meedoen, Volksgezondheid en sport, Onderwijs, Milieu, Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing en Veiligheid. In deze paragraaf wordt niet een overzicht van deze budgetten weergegeven, maar de (verwachte) financiering en een raming van kosten (cashflow) per beoogde activiteit (interventie) specifiek van het Programma Leeuwarden Oost. Verderop in de paragraaf wordt nog specifiek ingegaan op de (beoogde) besteding van de gemeentelijke middelen uit het coalitieakkoord voor de financiering van het programma Leeuwarden Oost. De gemeentelijke middelen uit het Fonds maatschappelijke vernieuwing (RES070) eindigen per 2026. Ondanks de looptijd van het Fonds, 2023 tot en met 2026, is het budget voor het onderdeel wijkplannen, conform begroting 2026, verlengd tot en met 2030.

Financiering
Aandachtspunt voor komende jaren is dat de gemeentelijke financiering voor het programmabureau Leeuwarden Oost loopt tot en met 2030, dit zijn incidentele middelen, en dus voor na die periode de dekking op het vervolg op de bijdrage nog een afweging moet plaatsvinden voor de vervolgjaren. De financiering vanuit het Fonds Nuts Ohra loopt in 2027 af. Rondom het laatste kwartaal van 2026 zal er nog een aanvraag voor de SPUK AZWA plaatsvinden, de omvang van deze SPUK is ca. € 1,98 mln voor de jaren 2027 tot en met 2029. Eind 2026 zullen de definitieve bedragen en interventies bekend zijn, voor 2027 zal dit ca. 487 duizend beslaan. Vanwege bovenstaande onzekerheid kunnen er nog afwijkingen in beoogde interventies en bedragen plaatsvinden.

Hieronder een overzicht van de verwachte financiering over 2027 voor het Programma Leeuwarden Oost. De verwachte financiering voor 2027 bedraagt € 11 mln.

Tabel Verwachte financiering 2027 **Bedragen x € 1.000**

Partij	Wie/wat	Bron	Toegekend	Nog toe te kennen	Totaal	%
Rijk	Ministerie J&V	Preventie met Gezag 2026-2029	€ 2.015	€ 0	€ 2.015	
	Ministerie BZK/OCW/SZW/VRO	SPUK Kansrijke wijk 2026-2028	€ 6.521	€ 0	€ 6.521	
	Ministerie VWS	SPUK AZWA 2027-2029	€ 0	€ 487	€ 0	
			€ 8.536	**€ 487**	**€ 8.536**	**82%**
Gemeente	Domeinen	Exploitatie	€ 904	€ 0	€ 904	
	Reserve	Fondsen Coalitieakkoord	€ 727	€ 0	€ 727	
			€ 1.631	**€ 0**	**€ 1.631**	**15%**
Partners	Bestuur LO	Facturen	€ 109	€ 0	€ 109	
	Fonds Nuts Ohra	Subsidie	€ 172	€ 0	€ 172	
	Provincie	Subsidie	€ 100	€ 0	€ 100	
			€ 380	**€ 0**	**€ 380**	**3%**
Eindtotaal			**€ 10.548**	**€ 487**	**€ 11.034**	**100%**

Hieronder een overzicht van de gerealiseerde en verwachte financiering tot en met 2026 en de verwachte financiering tot en met 2027 voor het Programma Leeuwarden Oost. Vanaf de start van het programma is voor de periode 2021 tot en met 2026 € 66,6 mln financiering gerealiseerd. De verwachte financiering voor 2027 bedraagt € 11 mln.

Tabel Financiering tot en met 2027 **Bedragen x € 1.000**

Partij	Jaren 2021 t/m 2026	Jaar 2027		Totaal	%
	Ontvangen	Toegekend	Nog toe te kennen		
Rijk	€ 47.284 *1)	€ 8.536	€ 487	€ 56.307	73%
Overige overheden	€ 2.120	€ 100	€ 0	€ 2.220	3%
Gemeente	€ 14.906	€ 1.631	€ 0	€ 16.537	21%
Partners	€ 2.261	€ 281	€ 0	€ 2.542	3%
Eindtotaal	**€ 66.572**	**€ 10.548**	**€ 487**	**€ 77.606**	**100%**

*1) Van het Rijk is tot en met 2026 in totaal € 66,6 mln ontvangen. Onderdeel daarvan is de per 2021 vooruit ontvangen € 20,5 mln betreffende het Volkshuisvestingsfonds voor de periode 2021 tot en met 2031 (10 jaar).

Raming kosten
Middels het vaststellen van de gemeentelijke begroting en (waar van toepassing) separate kredietaanvragen worden budgetten door de Raad beschikbaar gesteld voor het Programma Leeuwarden Oost. Op basis van het beschikbare budget/krediet worden interventies/projecten uitgevoerd, deze hoeven het moment van beschikbaarstelling budget/krediet en de feitelijke uitvoering/bekostiging in de tijd niet gelijk te lopen. Op de volgende pagina is een overzicht opgenomen van de beoogde activiteiten (interventies) voor 2027 en wat de raming aan kosten zijn (cashflow). De verwachte uitgave aan kosten voor 2027 van € 17,6 mln (zie tabel 5 Activiteiten en raming kosten) is dan ook niet gelijk aan de toegekende financiering (budget/krediet) voor 2027 van € 11 mln. De kosten worden mede gedekt uit budget voorgaande jaren. De achterliggende budgetten zijn opgenomen onder de diverse exploitatie programma's conform de reguliere gemeentelijke begroting voor het desbetreffende boekjaar. Deze budgetten hebben betrekking op zowel Rijksbijdragen, private fondsen als wel gemeentelijke fondsen en exploitatiebudgetten. De gemeentelijke exploitatiebudgetten betreffen een her-allocatie van bestaande middelen als gevolg van bijvoorbeeld een andere manier van werken. Dit betreft dus geen extra budget.

Tabel Activiteiten en raming kosten

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
Programma	Programmabureau	Apparaatskosten, organisatie en coördinatiebudget	Uitvoeringscapaciteit programmabureau	Jaarrapportage, rapportages monitoringsplan, jaarplan, coördinatie, communicatie en financieel beheer	€ 1.237.000	Gemeente	Exploitatie Fondsen Coalitieakkoord
						Partners	Facturen bestuur LO
						Rijk	SPUK Kansrijke wijk
Totaal Programma					**€ 1.237.000**		
Monitoring	Kwantitatieve monitoring	Monitoring kwantitatief effect programma (cijfers en data)	Statistiek en onderzoek en data- en datawarehouse specialisten	Monitoringsplan en jaarrapportage.	€ 217.000	Gemeente	Fondsen Coalitieakkoord
						Rijk	SPUK Kansrijke wijk
	Kwalitatieve monitoring	Monitoring kwalitatief effect programma (duiding)	Ontwikkeling van de impactmeting gericht op de kwaliteit van de interventies		€ 51.000	Gemeente	Fondsen Coalitieakkoord
Totaal Monitoring					**€ 268.000**		
Bewoners betrokkenheid	Plannen bewoners	Wijkplannen	Realisatie plannen bewoners op basis van de wijkplannen	Realisatie uitvoeringsplannen	€ 249.000	Gemeente Gemeente Gemeente	Fondsen Coalitieakkoord Reserve ISV III Exploitatie
	Bewonersparticipatie	Wijk- en Bewonerscentra en participatie	Via de wijk/bewonersbedrijven meer bewoners de mogelijkheid te geven tot leren, meedoen en/of werk	Beschikbare plekken	€ 294.000	Gemeente	Fondsen Coalitieakkoord
						Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal doorgegroeid naar participatie, onderwijs of werk			
	Bewoner communicatie	Communicatiebudget	Communicatie met bewoners voor een beter bereik	Wijkplannen met activiteiten, verhalen bewoners delen en in Jaarrapportage	€ 100.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
Totaal Bewoner betrokkenheid					**€ 643.000**		

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
Pijler leren	Basisvaardigheden	Jongeren financieel zelf redzaam	Er komen geen jongeren meer in problematische schulden door vroegtijdig en adequaat handelen	Aantal jongeren bereikt, ondersteund en dat (na deelname) zelf een rol speelt in het project	€ 169.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
		Financiële bewustwording jeugd (financiële educatie)	Er komen geen jongeren meer in problematische schulden door (vroegtijdige) financiële educatie	Aantal kinderen/jongeren dat deelneemt aan extra gerealiseerde activiteiten gericht op hun financiële zelfredzaamheid	€ 77.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal (volwassen) deelnemers aan extra gerealiseerde activiteiten op het vlak van financiële educatie			
	Ieder kind een coach	Life coaching	Brede ondersteuning voor jongeren met meer tijd, eropaf en maatwerk	Aantal jongeren begeleid	€ 180.000	Gemeente	Exploitatie
	School en omgeving	Rijke schooldag	Er is voor alle kinderen en jongeren structureel extra leer- en ontwikkeltijd op kinderopvang, scholen en in de omgeving	Aantal uren extra leer-/ ontwikkeltijd per school/domein	€ 3.834.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal kinderen bereikt			
				Aantal uren meer sport en bewegen gerealiseerd voor schoolkinderen			
				Toename ouderbetrokkenheid			
		Ontwikkeling jonge kind	Signalen worden vroeger opgepakt (bijv. psychische of sociaal emotionele problemen, dreigende schooluitval)	Aantal jeugdverpleegkundigen in de wijk	€ 1.175.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal kinderen dat in aanmerking kwam voor voorschoolse educatie			
				Aantal kinderen met een vve-indicatie die deelnamen aan voorschoolse educatie			
				Gerealiseerde capaciteit fte voor het Jonge Kind			
				Aantal onderwijs- en pedagogische			

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
				medewerkers en leerkrachten die deelnemen aan trainings-/coaching aanbod			
Totaal Pijler leren					**€ 5.435.000**		
Pijler werken	Werk in de wijk	Vrijwilligersvergoeding	Hogere participatie aan wijkverbetering/meer werk in de wijk	Aantal vrijwilligers	€ 44.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal vrijwilligersvergoedingen verstrekt			
	Preventie	Werkmakers Fryslan	Een aanpak die mkb-werkgevers helpt om minder afhankelijk en beter in staat zijn om arbeidspotentieel duurzaam te benutten en te behouden.	Mkb-werkgevers bereikt	€ 100.000	Provincie	Subsidie
	Baanmatching/leren is werken	Matching ondernemers en onderwijs	Werken loont meer en er zijn minder drempels om te kunnen werken: meer vaste contracten, mogelijkheden voor omscholing en kinderopvang Werkgevers bieden meer baangaranties, ontwikkeling mogelijkheden en stageplaatsen (op maat) voor (werkende) bewoners	Matching ondernemers en onderwijs- aan de bak garanties	€ 106.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal re-integratie professionals/vrijwilligers			
		Begeleiding en plek voor jongeren /baankans		Aantal jongeren bereikt	€ 216.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal jongeren vanuit project gere-integreerd op de arbeidsmarkt			
	Activerende en breed toegankelijke kinderopvang	Activerende kinderopvang		Aantal ingevulde kinderopvangplaatsen	€ 133.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal kinderen geplaatst			
				Aantal plaatsingen voor niet-werkende ouders			
		Breed toegankelijke kinderopvang		Aantal ingevulde gratis kinderopvangplaatsen	€ 154.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal kinderen geplaatst			
				Aantal niet-werkende ouders naar onderwijs/werk begeleid			
Totaal Pijler werken					**€ 753.000**		

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
Pijler wonen	Verduurzaming Leeuwarden Oost (VLO)	Verduurzaming 1.610 woningen en ver-groenen openbare ruimte	Gaat om verduurzaming van 1.610 woningen in totaal Woonomgeving: klimaatbestendig, nodigt uit tot spel, ontmoeten en bewegen Bewoners ervaren een betere kwaliteit van wonen	Aantal volledig gerealiseerde geherstructureerde woningen	€ 3.976.000	Rijk	Volkshuisves-tingsfonds
				Aantal woningen waarvan de herstructurering gestart		Gemeente	Algemene reserve
				Aantal geplante bomen/struiken		Gemeente	Exploitatie
				Aantal plekken waar de openbare ruimte is vergroend		Provincie	Subsidie
						EU	Subsidie
	Verbeteren woon- en leefomgeving		Investeringsmiddelen grootschalige herstructurering ISV III. Gereserveerd voor onderdeel Nieuw Oud Oost.	Uitgevoerde herstructurering	€ 400.000	Gemeente	Investering ISV III
	Gezonde leefomgeving	Sociale voedseltuin	Gezinnen krijgen onbespoten groente en fruit, bewoners kunnen participeren op de tuin voor meer sociale cohesie en kinderen leren over gezonde voeding	Aantal huishoudens dat betrokken is bij project	€ 74.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
	Sociale plus op de herstructurering van Heechterp	Intensieve begeleiding gezinnen Heechterp	De mensen die gaan verhuizen krijgen ook ondersteuning op sociale vraagstukken	Aantal ondersteunde gezinnen	€ 90.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal doorverwijzingen			
Totaal Pijler wonen					**€ 4.540.000**		
Pijler gezondheid	Gezinslab en buurtgezinnen	Gezinslab	In de wijknetcentra kunnen gezinnen terecht met vragen op alle leefgebieden. Vrijwilligers organiseren samen met en voor de bewoners tal van collectieve activiteiten,	Aantal gezinnen dat is ondersteund	€ 186.000	Partner	FNO
				Aantal plekken waar project actief is geweest			

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
			aansluitend bij de behoeften van gezinnen. Er kunnen gezinnen op vakantie gaan die dat al vijf jaar niet konden.				
	Gezond in de wijk	Kunst in de buurt	Elke wijk kan een culturele activiteit kiezen die op maat is ontwikkeld voor de wijk.	Aantal bewoners dat heeft meegedaan aan culturele activiteiten middels kunst in de buurt + rapportage RUG	€ 261.000	Rijk Gemeente	SPUK Kansrijke wijk Fondsen Coalitieakkoord
		Sociale plus Skills Garden	Beweegactiviteiten in de wijk organiseren, bewoners opleiden tot sportbegeleider en inzet van een mobiele skills garden	Aantal deelnemers die individueel/groepsgericht begeleiding tot re-integratie krijgen	€ 133.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
				Aantal re-integratie vrijwilligers			
				Aantal gerealiseerde opstap- of instapbanen/buurt gerichte banen			
	Gezond in de wijk	Ontwikkeling basisfunctionaliteiten en besparen zorgkosten	Multiproblematiek aanpak in NPLV-gebieden, die de potentie hebben om zich door te ontwikkelen tot een basisfunctionaliteit	Ontwikkelingen basisfunctionaliteiten en besparende maatregelen zorgkosten	€ 487.000	Rijk	SPUK AZWA
	Bestaanszekerheid	Dbieb	Inwoners hebben meer vaardigheden om gezond te leven door collectieve activiteiten in de wijk en individuele ondersteuning	Aantal inwoners bereikt/geholpen vanuit Dbieb en Taalmaatjes	€ 103.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
		Taalmaatje			€ 90.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
Totaal Pijler gezondheid					**€ 1.260.000**		

Wat gaan we daarvoor doen en met wie?					Wat mag het kosten?		
Programma/pijler	**Onderdeel**	**Interventie**	**Toelichting**	**Output**	**Raming kosten 2027 (cashflow)**	**Waar komt de dekking vandaan?**	
						Partij	**Wat**
Pijler Veiligheid	Veiligheid	Projectondersteuning/ analist	Analyse op thema veiligheid	Zie aparte gemeentelijke rapportage	€ 117.000	Rijk	SPUK Kansrijke wijk
	Preventie met Gezag	Project Preventie met Gezag	1. Intensieve samenwerking tussen lokale partijen en strafketenpartners en een goed gevulde gereedschapskist waaruit met Multiteam kan putten zonder wachtlijsten 2. Een domein overstijgende, gebiedsgerichte aanpak gericht op het voorkomen van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit binnen de meest kwetsbare wijken 3. Pilot grassroot organisaties – Uit onderzoek is gebleken dat grassroot organisaties de jongeren beter weten te bereiken	Aantal jongeren ingebracht in multiteam	€ 3.381.000	Rijk	SPUK Preventie met Gezag
				Aantal jongeren bereikt met voorlichting			
				Aantallen begeleid door RIO (Re-integratie officier)			
				Zie aparte rapportage PMG en Jaarrapportage aan bestuur LO, partners LO waaronder gemeente en Rijk			
				Aantal jongeren in StraatKRACHT-traject			
				Aantal projecten Cambuur Verbindt			
				1. Contact met jongeren (online/offline) 2. Aantal collectieve activiteiten 3. Doorverwijzing naar school, participatie of werk			
Totaal Pijler veiligheid					**€ 3.498.000**		
Totaal raming kosten Leeuwarden Oost jaarschijf 2027					**€ 17.634.000**		

2.6.7 Financiering Leeuwarden Oost 2026-2030

De besteding van de fondsen loopt mee in de reguliere verantwoording (begroting en jaarstukken). In de paragraaf investeringen en fondsen wordt ingaan op de verschillende projecten die vanuit de fondsen zijn gefinancierd en inzicht geven in de diverse activiteiten die in 2027 worden gedaan. Voor de periode van 2026 tot en met 2030 is vanuit het coalitieakkoord € 3,699 mln beschikbaar gesteld voor het Programma Leeuwarden Oost. Daarnaast is er sprake van een overige dekkingsbron bestaande uit middelen SPUK Kansrijke wijk 2026-2028 van € 300K (cofinanciering). Het project Fonds CA Programma Leeuwarden Oost 2026-2030 heeft daarmee een totale financiering van € 3,999 mln.

Hieronder de korte versie van de totale begroting coalitieakkoord middelen 2026-2030:

Tabel Begroting coalitieakkoord gemeente Leeuwarden 2026-2030 Bedragen x € 1.000

Begroting	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
Programmabureau	€ 1.341	€ 1.368	€ 1.395	€ 1.423	€ 1.452	€ 6.979
Monitoring	€ 263	€ 268	€ 273	€ 279	€ 285	€ 1.368
Incidenteel	€ 633	€ 608	€ 613	€ 133	€ 135	€ 2.121
Totaal	**€ 2.237**	**€ 2.244**	**€ 2.281**	**€ 1.835**	**€ 1.871**	**€ 10.467**

Hieronder een toelichting op de financiering voor het Programma Leeuwarden Oost 2026-2030:

Tabel Financiering Programma Leeuwarden Oost 2026-2030

Interventie	Jaar 2026	Jaar 2027	Wat gaan we doen in 2027	2028-2030
	Verwachte realisatie	Prognose		
Programmaorganisatie	€ 239.966	€ 322.144	Uitgangspunten raming personeel excl. Overhead voor de periode 2026 tot en met 2030.	€ 1.372.743
Wijk- en bewonersbedrijven	€ -	€ 136.000	Zakelijk leider vrijheidswijk voor de jaren 2027 en 2028. Huur ruimte bewonersbedrijf voor de periode 2027-2030. Coördinator bewonersbetrokkenheid voor de periode 2027-2030.	€ 399.538
Monitoring	€ 108.620	€ 221.584	Uitvoering monitoringsplan voor de periode 2026-2030.	€ 915.459
Kunst in de buurt	€ -	€ 102.000	Uitvoering culturele producties voor de jaren 2027 en 2028.	€ 104.040
Gezinslab	€ -	€ -	Activiteitenbudget voor de wijken Bilgaard en Oud-Oost voor de jaren 2029 en 2030. Ondersteuner per wijk voor de jaren 2029 en 2030. Vrijwilligersvergoeding voor de jaren 2029 en 2030.	€ 76.906
Totaal	**€ 348.586**	**€ 781.728**		**€ 2.868.686**

2.6.8 Verantwoording

Een belangrijk onderdeel van het programma is de monitoring. Wanneer je wilt leren van wat je doet, is het belangrijk om te volgen wat de resultaten en effecten zijn. Dat doen we op twee manieren, kwantitatief – op basis van cijfers en data – en kwalitatief – aan de hand van verhalen en ervaringen via Leeuwarden Oost ontmoet. Voor het kwalitatieve onderzoek wordt gekeken naar de doelen en interventies die we daarvoor doen voor de verbetering van de leefsituatie van mensen. Experimenteren en innoveren wordt gestimuleerd. Een van de kenmerken van het programma is dat het iets extra's of anders doet naast ofwel in samenwerking met het reguliere beleid. Daarbij is het interessant te volgen wat de andere werkwijze of plus aan effect heeft ten opzichte van de reguliere aanpak. In het monitoringsplan wat in samenwerking tussen de gemeente en het programmabureau wordt ontwikkeld, staat hoe de kwalitatieve en kwantitatieve verantwoording zichtbaar wordt en samen komt.

Jaarlijks loopt de rapportage mee met de verantwoording van de programma's binnen de gemeente (*output*). Elke vier jaar wordt het programma meerjarig geëvalueerd op *outcome* niveau.

2.7 Sociaal Domein Fryslân

2.7.1. Algemeen

De gemeente Leeuwarden is aangewezen als centrumgemeente binnen de centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân (SDF). SDF heeft met deze paragraaf een aparte plek in de begroting, om de aansluiting met het Leeuwarder financieel systeem te borgen. Hiermee wordt ook aan alle Friese gemeenten inzicht geboden in de exploitatie van SDF. Er worden geen afzonderlijke rapportages opgesteld.

Deze paragraaf geeft inzicht in de volgende budgetten:

- *Ondersteuning;*
- *Gezond samenleven (Maatschappelijke opvang, Vrouwenopvang en Maatschappelijke ondersteuning);*
- *Kansengelijkheid (Regionale Jeugdhulp).*

Samenvatting
In onderstaande tabel staat de samenvatting van alle resultaten. Verderop in de paragraaf wordt ingegaan op de afzonderlijke onderdelen.

Tabel Samenvatting begrote budgetten Sociaal Domein Fryslân **Bedragen x € 1.000**

Thema's en Programma's	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning						
R2PGN0502 - Ondersteuning	7.849	7.808	8.009	7.822	7.436	7.436
R2THM01 - Samenleving						
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	304	342	342	342	342	342
R2PGN0103 - Gezond samenleven	66.383	78.117	81.539	81.540	81.540	81.540
Subtotaal	**66.687**	**78.459**	**81.881**	**81.882**	**81.882**	**81.882**
Totaal saldo	**74.536**	**86.267**	**89.890**	**89.704**	**89.318**	**89.318**

*Omwille van het inzicht in de kosten is de bijdrage van de gemeente Leeuwarden met betrekking het programma ondersteuning meegenomen in voorgaande cijfers. Om te voorkomen dat de exploitatie van de gemeente Leeuwarden wordt opgeblazen (dubbele lasten in de exploitatie, zowel bij SDF als bij het Sociaal Domein) is deze bijdrage in de financiële begroting van Leeuwarden (overzicht van baten en lasten) als negatieve last verwerkt.

Verdeelsleutels
De berekening van de bijdrage per gemeente voor het programma Ondersteuning kent een verdeelsleutel die gerelateerd is aan het aantal inwoners op 1 januari van het jaar t-1 (jaar t is het begrotingsjaar) conform artikel 10.6 van de Centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân. De centrumregeling schrijft voor dat de kosten die niet direct aan de concrete dienstverlening in het kader van de taakuitvoering voor de Jeugdwet en Wmo kunnen worden toegerekend, op deze wijze dienen te worden verdeeld.

In de volgende tabel staat de berekening van deze verdeelsleutel.

Tabel Verdeelsleutels

Gemeente	verdeelsleutel 1: aantal inwoners 1-1-2026	
Achtkarspelen	28.253	4,25%
Ameland	3.822	0,57%
Dantumadiel	19.241	2,89%
De Fryske Marren	52.253	7,85%
Harlingen	16.270	2,45%
Heerenveen	51.961	7,81%
Leeuwarden	130.179	19,57%
Noardeast-Fryslân	45.933	6,90%
Ooststellingwerf	25.900	3,89%
Opsterland	30.073	4,52%
Schiermonnikoog	971	0,15%
Smallingerland	57.195	8,60%
Súdwest-Fryslân	90.514	13,61%
Terschelling	4.834	0,73%
Tytsjerksteradiel	32.892	4,94%
Vlieland	1.204	0,18%
Waadhoeke	47.164	7,09%
Weststellingwerf	26.617	4,00%
Totaal	**665.276**	**100%**

2.7.2. Ondersteuning
De ondersteuning heeft betrekking op de kosten voor bedrijfsvoering die gemaakt worden voor het uitvoeren van taken waarvoor gemeenten wettelijk verplicht moeten samenwerken alsmede van de taken waarvoor gemeenten vrijwillig samenwerken op een doelmatige en doeltreffende wijze.
De vrijwillige samenwerking vindt plaats voor:

- Zorg voor Jeugd Friesland (verwijsindex, BSW, zorgbelang, consulente jonge risicokinderen, Villa Pinedo, BOR, scheidingswijzer en integrale vroeghulp);
- Inkoop Jeugd;
- Rapid Responder GGZ.

De kosten voor zorgadministratie jeugd worden verdeeld over 4 gemeenten die hiervoor diensten afnemen. De overige kosten worden verdeeld over alle 18 Friese gemeenten.

Wat mag het kosten?

Tabel Lasten en baten Ondersteuning **Bedragen x € 1.000**

Programma Ondersteuning	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
01. Instandhouding / dienstverlening	6.181	6.457	6.739	6.705	6.670	6.670
02. Zorg voor Jeugd Friesland	578	590	612	612	612	612
03. Fryske Regiovisie	318	0	0	0	0	0
04. Friese aanpak mensenhandel	113	115	0	0	0	0
05. Inkoop Jeugd en verbeterplan GI	166	300	307	154	154	154
06. Rapid Responder GGZ	343	346	351	351	0	0
07. Regiovisie: actielijn Onderwijs J.	150	0	0	0	0	0
Eindtotaal	**7.849**	**7.808**	**8.009**	**7.822**	**7.436**	**7.436**

Hoe worden de kosten gedekt?

Tabel Dekking Ondersteuning **Bedragen x € 1.000**

Programma Ondersteuning	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten Ondersteuning	7.849	7.808	8.009	7.822	7.436	7.436
Dekking vanuit Beschermd wonen	1449	1449	1.449	1.449	1.449	1.449
Dekking bijdragen Friese Gemeenten	6.400	6.359	6.560	6.373	5.987	5.987
Eindtotaal	**7.849**	**7.808**	**8.009**	**7.822**	**7.436**	**7.436**

Tabel Overzicht lastenverdeling per gemeente **Bedragen in €**

Gemeente	Aantal inwoners 1-1-2026	Percentage inwoners	Instandhouding	Dienstverlening	Zorgadm. Jeugd 4 gemeenten	Bijdrage Beschermd Wonen	Zorg voor jeugd (btw belast)	Zorg voor jeugd (btw onbelast)	Inkoop Jeugd	Rapid Responder / CBL	2027	2028	2029	2030
Achtkarspelen	28.253	4,25%	240.328	43.316		-61.524	8.660	17.317	13.038	14.926	276.061	270.649	254.256	254.256
Ameland	3.822	0,57%	32.511	5.860	2.917	-8.323	1.171	2.343	1.764	2.019	40.262	36.613	34.395	34.395
Dantumadiel	19.241	2,89%	163.669	29.499	16.483	-41.899	5.898	11.793	8.879	10.165	204.487	184.319	173.155	173.155
De Fryske Marren	52.253	7,85%	444.479	80.112		-113.787	16.016	32.027	24.113	27.605	510.565	500.557	470.239	470.239
Harlingen	16.270	2,45%	138.397	24.944		-35.430	4.987	9.972	7.508	8.595	158.975	155.858	146.418	146.418
Heerenveen	51.961	7,81%	441.995	79.664		-113.151	15.927	31.848	23.978	27.451	507.712	497.760	467.611	467.611
Leeuwarden	130.179	19,57%	1.107.340	199.585		-283.479	39.902	79.788	60.073	68.774	1.271.982	1.247.047	1.171.516	1.171.516
Noardeast-Fryslân	45.933	6,90%	390.719	70.423	39.862	-100.024	14.079	28.153	21.196	24.266	488.674	440.014	413.364	413.364
Ooststellingwerf	25.900	3,89%	220.313	39.709		-56.400	7.939	15.874	11.952	13.683	253.069	248.109	233.081	233.081
Opsterland	30.073	4,52%	255.809	46.107		-65.487	9.218	18.432	13.878	15.888	293.844	288.084	270.635	270.635
Schiermonnikoog	971	0,15%	8.260	1.489	739	-2.114	298	595	448	513	10.226	9.302	8.738	8.738
Smallingerland	57.195	8,60%	486.517	87.689		-124.548	17.531	35.056	26.393	30.216	558.854	547.899	514.713	514.713
Súdwest-Fryslân	90.514	13,61%	769.938	138.772		-197.104	27.744	55.477	41.769	47.819	884.414	867.077	814.560	814.560
Terschelling	4.834	0,73%	41.119	7.411		-10.527	1.482	2.963	2.231	2.554	47.233	46.307	43.502	43.502
Tytsjerksteradiel	32.892	4,94%	279.789	50.429		-71.626	10.082	20.160	15.178	17.377	321.388	315.088	296.004	296.004
Vlieland	1.204	0,18%	10.242	1.846		-2.622	369	738	556	636	11.764	11.534	10.835	10.835
Waadhoeke	47.164	7,09%	401.190	72.310		-102.705	14.456	28.907	21.764	24.917	460.841	451.807	424.442	424.442
Weststellingwerf	26.617	4,00%	226.412	40.808		-57.961	8.159	16.314	12.283	14.062	260.075	254.977	239.534	239.534
Totaal	**665.276**	**100%**	**5.659.027**	**1.019.973**	**60.000**	**-1.448.712**	**203.917**	**407.756**	**307.000**	**351.466**	**6.560.427**	**6.373.000**	**5.987.000**	**5.987.000**

*Om aansluiting te behouden met de begroting van 2027 en verder, is in de lasten per gemeente voor de jaren 2028 tot en met 2030 geen rekening gehouden met de bijdrage voor zorgadministratie van vier gemeenten.

Mutaties begroting 2027 versus 2026
De begrote budgetten voor het programma Ondersteuning nemen in 2027 toe met een totaalbedrag van € 317.000 ten opzichte van 2026. De belangrijkste mutaties zijn:

Tabel Mutatieoverzicht **bedragen x € 1.000**

	Begroting 2026	Begroting 2027	Mutaties 2027
Bedrijfsvoering			
- indexering salariskosten	4.301	4.464	162
- indexering en bijstelling materiele kosten	2.156	2.276	120
Zorg voor jeugd Friesland	590	612	22
Inkoop Jeugd en verbeterplan GI	300	307	7
Rapid Responder GGZ/Crisisbeoordelingslocatie	346	351	5
Totaal	**7.693**	**8.009**	**317**

Toelichting:

- Voor de berekening van de salariskosten is uitgegaan van de vastgestelde formatie van 37,6 fte. De formatiekosten voor 2027 zijn geïndexeerd met 3,1%, conform de voorlopige index die de gemeente Leeuwarden hanteert voor de eigen salarissen. Daarnaast is sprake van een tijdelijke uitbreiding van de formatie bemiddelaar complexe casuïstiek met 0,67 fte tot en met juni 2028.

- Voor de materiële kosten is het uitgangspunt het volume 2026 en de feitelijke realisatie 2025, verhoogd met een voorlopig indexpercentage van 2,4%. Binnen deze kosten is sprake van een toename van de doorbelastingen vanuit de gemeente Leeuwarden voor huisvesting, facilitaire dienstverlening en inhuur. Daartegenover is een lagere raming voor automatiseringskosten opgenomen, mede naar aanleiding van overschotten in voorgaande jaren.

- De kosten voor Zorg voor Jeugd (verwijsindex, BSW, zorgbelang, consulente jonge risicokinderen, Villa Pinedo, BOR, scheidingswijzer en integrale vroeghulp) nemen toe met een voorlopig indexpercentage van 3,46%.

- De post Inkoop Jeugd betreft de inzet van een projectleider voor de inkoop van specialistische jeugdhulp, de begeleiding van processen en werkgroepen en de implementatie. Daarnaast vallen onder deze post juridische kosten en kosten voor kostprijsonderzoeken. De begroting 2027 neemt conform de voorlopige index met 2,4% toe. Vanaf 2028 neemt het geraamde budget af naar € 154.000 omdat de inkoop SJH en wonen in 2028 dan is afgerond.

- Het budget voor de Crisisbeoordelingslocatie neemt toe als gevolg van de voorlopige indexatie. De onderliggende samenwerkingsovereenkomsten lopen tot en met 2028. Afhankelijk van het vervolg wordt er budget geraamd.

2.7.3. Kansengelijkheid

SDF verzorgt het contractmanagement met de gecontracteerde jeugdhulpaanbieders namens alle Friese gemeenten. Sinds 2024 geldt een nieuwe contractperiode voor Specialistische Jeugdhulp en Wonen. Deze contracten bouwen voort op de resultaatsturing die in 2018 is ingevoerd.

Naast het contractmanagement ondersteunt SDF de gemeenten bij de beleidsvoorbereiding en de verdere ontwikkeling van een gezamenlijke regionale visie op de jeugdhulp. Daarbij is bijzondere aandacht voor de afbakening tussen specialistische en niet-specialistische jeugdhulp. Specialistische jeugdhulp wordt in Friesland uitsluitend geleverd door gekwalificeerde professionals.

Gemeenten ontvangen de middelen voor jeugdhulp en zijn verantwoordelijk voor de toewijzing van zorg aan gecontracteerde aanbieders. De financiering en afhandeling van de zorg verlopen rechtstreeks via de gemeenten.

Het Regionaal Expertiseteam Jeugd (REX) ondersteunt gemeenten bij complexe zorgvragen waarvoor de reguliere hulpverlening nog geen passende oplossing biedt. Het team werkt samen met betrokken partners om passende ondersteuning voor jeugdigen en gezinnen te organiseren. De bekostiging vindt plaats via het Jeugd Expertise Netwerk Noord-Nederland (JENN). Voor 2027 is hiervoor een budget van € 342.000 beschikbaar. Dit budget wordt gedekt uit externe subsidies voor het Regionaal Expertiseteam.

Wat mag het kosten

Tabel **bedragen x € 1.000**

	rekening 2025		begroting 2026		begroting 2027		begroting 2028		begroting 2029		begroting 2030	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
01. Regionaal Expertiseteam	304	-304	342	-342	342	-342	342	-342	342	-342	342	-342
Totaal	**304**	**-304**	**342**	**-342**	**342**	**-342**	**342**	**-342**	**342**	**-342**	**342**	**-342**

Hoe worden de kosten gedekt

Tabel **bedragen x € 1.000**

	rekening 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029	begroting 2030
Dekking subsidie JENN (Regionaal Expertiseteam)	304	342	342	342	342	342
Totaal	**304**	**342**	**342**	**342**	**342**	**342**

2.7.4. Gezond samenleven

Voor de instandhouding van de voorzieningen voor maatschappelijke opvang, OGGZ, verslavingszorg en vrouwenopvang worden subsidies verleend. De subsidies worden verstrekt voor het uitvoeren van activiteiten op het gebied van opvang, *outreachend* werken, bieden van ondersteuning en samenwerking met de keten van zorg, ondersteuning en veiligheid. De dekking voor de instandhouding van betreffende voorzieningen is afkomstig uit de decentralisatie uitkering maatschappelijke opvang (DUMO), vrouwenopvang (DUVO) en Uitstapprogramma prostituees (DUUP). De voorzieningen van beschermd wonen worden ingekocht. De bekostiging hiervan komt uit de integratie-uitkering Beschermd Wonen (IUBW) en de bijdrage van cliënten.

Wat willen we bereiken en wat gaat we ervoor doen?

Maatschappelijke Opvang
Ook in 2027 worden de opvangvoorzieningen en activiteiten voor een zeer kwetsbare doelgroep inwoners van Friesland in stand gehouden door middel van subsidie. De bestaande voorzieningen zijn tegenwoordig ook in het weekend geopend, hier gaan we mee door.

Het Regionaal beleidskader Aanpak Dakloosheid 2026-2032 wordt in 2027 door de Friese gemeenten vastgesteld. Dit beleidskader vormt voor de komende jaren het programmatische kader voor de transformatie van de Maatschappelijk Opvang.

Het programma Brede Aanpak Dakloosheid loopt tot eind 2026. Resterende middelen uit dit programma blijven vanaf 2027 beschikbaar voor het eerder genoemde beleidskader.

Regeling heroïnebehandeling
De specifieke uitkering heroïnebehandeling (SPUK) is per 2026 omgezet in een decentralisatie uitkering voor de regeling heroïnebehandeling. Voor 2026 is de hoogte van de uitkering vastgesteld. Voor de jaren 2027 en verder is deze nog niet bepaald.

Vrouwenopvang
Ook in 2027 worden de activiteiten binnen de vrouwenopvang (waaronder opvang, prostitutie en maatschappelijk werk, crisis- en spoedhulp) en de activiteiten van Veilig Thuis in Friesland gefinancierd via subsidies.

Maatschappelijke Ondersteuning
In 2026 is de nieuwe contractperiode voor beschermd wonen gestart. De kwaliteitseisen zijn verder aangescherpt en er zijn nieuwe ambulante producten ingekocht voor de doelgroep. Het expertteam beschermd wonen van SDF beoordeelt aanvragen en begeleidt gemeenten bij de instroom en de uitstroom van cliënten. Basis voor de ondersteuning is de "Regiovisie beschermd wonen".

Wat mag het kosten

Tabel **bedragen x € 1.000**

	rekening 2025		begroting 2026		begroting 2027		begroting 2028		begroting 2029		begroting 2030	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
01. Maatschappelijke opvang verslavingszorg	16.460	-1.795	16.813	-1.982	17.394	-2.564	17.394	-2.564	17.394	-2.564	17.394	-2.564
02. Regeling heroïnebehandeling	942	-942	807									
03. Brede aanpak dakloosheid	1.497		2.108		2.185	-73	2.185	-73	2.185	-73	2.185	-73
04. Vrouwenopvang	6.358	-199	6.279		6.873	-339	6.873	-339	6.873	-339	6.873	-339
05. Toekomstscenario kind-gezinsbescherming	576											
06. Basis GGZ (Beschermd Wonen)	37.302		48.964		52.024		52.025		52.025		52.025	
07. Eigen Bijdrage Wmo - Beschermd Wonen		-656		-500		-700		-700		-700		-700
08. Uitstapprogramma prostitutie	310		223		231	-8	231	-8	231	-8	231	-8
09. Hoofdlijnenakkoord GGZ	2.832		2.833		2.833		2.833		2.833		2.833	
10. Regeling Randvoorw. Functies JH	106	-106	91	-91								
Totaal	**66.383**	**-3.698**	**78.117**	**-2.573**	**81.539**	**-3.683**	**81.540**	**-3.683**	**81.540**	**-3.683**	**81.540**	**-3.683**

Hoe worden de kosten gedekt

Tabel **bedragen x € 1.000**

	rekening 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029	begroting 2030
Dekking vanuit Rijksmiddelen: decentralisatie-integratieuitkeringen	62.884	75.544	77.856	77.857	77.857	77.857
Dekking vanuit Rijksmiddelen: specifieke uitkeringen (Regelingen)	1.048	91				
Dekking eigen bijdrage Beschermd Wonen	656	500	700	700	700	700
Dekking bijdrage Friese Gemeenten	1.795	1.982	2.983	2.983	2.983	2.983
Totaal	**66.383**	**78.117**	**81.539**	**81.540**	**81.540**	**81.540**

*De te ontvangen decentralisatie- en integratieuitkeringen lopen in de gemeentelijke begroting niet via de (deel)begroting van SDF, maar via de algemene middelen van de gemeente Leeuwarden. De specifieke uitkering wordt wel rechtstreeks verwerkt in de (deel) begroting van SDF. Dat geldt ook voor de subsidie van de gemeente Groningen en de eigen bijdrage Beschermd Wonen.

Toelichting:
De budgetten 2027 voor maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, Nationaal Actieplan Dakloosheid regeling heroïnebehandeling, Beschermd Wonen en het uitstapprogramma prostitutie zijn gebaseerd op de toegekende middelen uit de september- en decembercirculaire 2025 voor het jaar 2027-2030. Mogelijke mutaties voor het jaar 2027-2030 uit de mei- en septembercirculaire 2026 (die op het moment van het schrijven van deze paragraaf nog niet zijn gepubliceerd) kunnen dus nog van invloed zijn op de uiteindelijke budgetten voor 2027-2030. De overige middelen bestaan uit Eigen bijdragen van cliënten die gebruikmaken van de voorzieningen van Beschermd Wonen.

De decentralisatie uitkeringen van de maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, Nationaal Actieplan Dakloosheid en het uitstapprogramma prostitutie zijn niet voldoende om de kosten te dekken. Dat komt met name omdat de decentralisatie uitkeringen zelf niet zijn geïndexeerd terwijl de budgetten in de begroting wel geïndexeerd zijn. 'Indirect' zijn de decentralisatie uitkeringen wel geïndexeerd. De feitelijke indexatie van het Rijk zit namelijk in het accres dat aan elke gemeente wordt toegekend op basis van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen. Het advies aan de gemeenten is dit bedrag te reserveren voor de gevraagde bijdrage Friese Gemeenten.

Wat zijn de bijdragen per gemeente

bedragen x €

bedragen x € **Gemeente**	**Verdeelsleutel: Cliënten Wmo 01-01-2025 CBS**		**2026**	**2027**	**2028 t/m 2030**
Achtkarspelen	1.920	4,00%	79.329	119.405	119.405
Ameland	265	0,55%	10.949	16.480	16.480
Dantumadiel	1.435	2,99%	59.290	89.243	89.243
De Fryske Marren	3.250	6,78%	134.281	202.118	202.118
Harlingen	1.355	2,82%	55.985	84.268	84.268
Heerenveen	4.245	8,85%	175.391	263.998	263.998
Leeuwarden	9.560	19,93%	394.992	594.539	594.539
Noardeast-Fryslân	3.340	6,96%	137.999	207.715	207.715
Ooststellingwerf	2.030	4,23%	83.874	126.246	126.246
Opsterland	1.840	3,84%	76.024	114.430	114.430
Schiermonnikoog	55	0,11%	2.272	3.420	3.420
Smallingerland	4.525	9,43%	186.960	281.411	281.411
Súdwest-Fryslân	6.980	14,55%	288.394	434.088	434.088
Terschelling	295	0,61%	12.189	18.346	18.346
Tytsjerksteradiel	1.965	4,10%	81.188	122.204	122.204
Vlieland	75	0,16%	3.099	4.664	4.664
Waadhoeke	3.170	6,61%	130.975	197.143	197.143
Weststellingwerf	1.665	3,47%	68.793	103.547	103.547
Totaal	**47.970**	**100%**	**1.981.983**	**2.983.267**	**2.983.267**

2.8 Investeringsprogramma en fondsen

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de belangrijkste investeringen en een toelichting op de investeringsfondsen. In bijlage B Meerjaren investeringsprogramma staat een totaaloverzicht met alle voorgenomen investeringen.

2.8a Toelichting Investeringsprogramma 2027

Samenleving

Kansengelijkheid
De totale investering binnen dit programmaonderdeel bedraagt ongeveer € 11,5 mln. Hiervan wordt € 4,4 mln geïnvesteerd in renovaties die de levensduur verlengen van het Piter Jelles Stedelijk Gymnasium. Daarnaast gaat € 5,7 mln naar vergelijkbare renovaties in het IKC Plataan.

Voor de permanente uitbreiding van drie locaties, namelijk IKC Teresa, IKC Professor Wassenberghskoalle en IKC Sint Thomas, is in totaal € 0,7 mln gereserveerd. Verder wordt er € 0,7 mln uitgetrokken voor de nieuwbouw van de Doarpsskoalle Wurdum en voor aanpassingen op diverse andere locaties.

Gezond samenleven
De investeringen in vastgoed hebben een totaalbudget van ongeveer € 1 mln. Voor 2027 is er specifiek € 0,35 mln gereserveerd voor de vervanging en uitbreiding van (kunstgras)velden en € 0,3 mln voor de renovatie van een atletiekbaan.

Leefomgeving

Wonen en ruimte
Bij de infrastructurele investeringen in de grondexploitatiegebieden gaat het om werkzaamheden die nodig zijn om deze gebieden bouwrijp en woonrijp te maken. Dit betekent dat de grond geschikt wordt gemaakt voor de bouw van woningen en andere voorzieningen.

Het grootste grondexploitatiegebied in onze gemeente is De Zuidlanden. In verschillende deelgebieden van De Zuidlanden, zoals Middelsee/De Werp, Unia en De Hem, vinden in 2027 belangrijke werkzaamheden plaats. Voor deze werkzaamheden is een bedrag van in totaal € 36,4 mln beschikbaar, waarvan € 27,4 mln wordt besteed aan het bouwrijp maken van de genoemde deelgebieden. Meer informatie hierover vindt u in paragraaf 2.16 Grondbeleid.

Milieu
In 2027 wordt er € 5,7 mln geïnvesteerd in de vervanging van rioleringen. Deze werkzaamheden zijn onderdeel van het Programma Water en Riolering (PWR). Om de hinder zo klein mogelijk te houden, stemmen we de rioleringswerkzaamheden af met andere projecten, zoals wegreconstructies en onderhoudswerkzaamheden. Meer informatie hierover vindt u in paragraaf 2.11 Onderhoud kapitaalgoederen.

Mobiliteit, water en groen & Wonen en ruimte
In de komende jaren wordt er verder geïnvesteerd in fietsroutes en fietsstraten in Leeuwarden. Er is € 0,4 mln gereserveerd om fietsstraten binnen de bebouwde kom aan te leggen en te verbeteren. Daarnaast is er in 2027 een bedrag van € 1 mln beschikbaar voor de verdere ontwikkeling van verkeer, vervoer en waterbeheer.

Ook is er in het investeringsprogramma € 2 mln opgenomen voor maatregelen die de verkeersveiligheid verbeteren. Dit geld wordt gebruikt om rotondes gelijkmatiger te maken en om gevaarlijke oversteekplaatsen veiliger te maken.

In totaal komt het budget voor investeringen in infrastructuur en mobiliteit op € 3,4 mln. Hiermee wil de gemeente zorgen voor een veiliger en beter netwerk voor fietsers en andere weggebruikers.

Daarnaast wordt er geïnvesteerd in onderhoud en vervanging van civiele kunstwerken (€ 12,3 mln), walkeringen (€ 2,6 mln) en verhardingen (€ 1 mln). Voor het vervangen van openbaar groen is € 1,6 mln beschikbaar.

Ook in de openbare ruimte worden verschillende investeringen gedaan. Zo is er € 1,6 mln gereserveerd voor het vervangen van lichtmasten en verkeersborden. Voor de vervanging van handhavingsmiddelen, zoals tractiemiddelen en voertuigen, is een bedrag van € 1,5 mln begroot. Tot slot wordt er € 1 mln geïnvesteerd in speelvoorzieningen.

Bestuur en Ondersteuning
In 2027 wordt er voor € 2,5 mln geïnvesteerd in het vervangen van ICT en informatiebeheer-apparatuur. Deze vervangingsinvesteringen zorgen ervoor dat de systemen up-to-date blijven en goed blijven functioneren. Zo kunnen we de kwaliteit en betrouwbaarheid van onze digitale diensten blijven garanderen.

2.8b Dekking Investeringsprogramma 2027

De dekking van de kosten van het investeringsprogramma (€ 82,9 mln) worden in onderstaande tabel weergegeven:

Tabel Dekking kosten investeringsprogramma	**Bedragen x € 1.000**
	Totaal
Grondexploitaties	36.420
Vrijval kapitaallasten	41.193
Voorziening riolering	5.237
Totaal	**82.850**

De investeringen in de infrastructuur worden betaald uit verschillende bronnen, waaronder gelden uit het coalitieakkoord. De kosten voor de aanleg en uitbreiding van infrastructuur in de daarvoor bestemde gebieden worden verrekend binnen de grondexploitatie van deze gebieden.

De werkzaamheden aan het riool worden gefinancierd vanuit de rioolheffing en de voorziening Riolering. Dit betreft zowel het vervangen van oude rioleringen als het beheer en onderhoud ervan.

2.8c Investeringsfondsen

Investeringsfondsen
Om beleidsambities die over meer jaren lopen goed uit te kunnen voeren, zijn er in het coalitieakkoord van 2022-2026 drie investeringsfondsen in de vorm van reserves ingesteld. Inmiddels heeft over de meeste voorstellen besluitvorming plaatsgevonden. Er wordt nog gewerkt aan voorstellen voor MFC Grou, Spoordok en de laatste deelvoorstellen vanuit programma Binnenstad. Voor het MFC in Grou is een bedrag € 4 mln gereserveerd in de fondsen, voor Spoordok is dat een bedrag van € 5 mln en voor Binnenstad € 0,5 mln.

Strategische investeringsagenda
We willen doorgaan met strategische investeringen die de woningbouw versnellen, de leefbaarheid verbeteren en de kenniseconomie aanjagen. Tegelijkertijd zien we dat investeringen nog te vaak los van elkaar plaatsvinden. Ook kunnen we scherper prioriteren, zodat investeringen elkaar versterken. Daarom gaan we werken met een strategische investeringsagenda. Daarvoor is rekening gehouden met een bedrag van € 45 mln aan investeringen en de dekking van de bijbehorende kapitaallasten (oplopend tot een bedrag van € 2,25 mln in 2030).

Eerst bepalen we wat nodig is en wat prioriteit heeft. We zetten in op subsidies en cofinanciering om kosten niet alleen te dragen en meer mogelijk te maken. We maken onderscheid tussen noodzakelijke en wenselijke investeringen. We denken nu aan ontwikkelgebieden zoals de Weaze, Prinsentuin, Vlietzone, Nijehove, de oostkant van de binnenstad (omgeving Tweebaksmarkt en Korfmakersstraat), Spoorzone/Spoordok, Cambuurplein, Groene Ster, De Werp en Grou. De definitieve keuzes maken we samen met partners en de gemeenteraad. Besluitvorming wordt eind 2026 of begin 2027 verwacht.

2.9 Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over het tarieven- en kwijtscheldingsbeleid van gemeentelijke belastingen en overige heffingen. Het geeft een overzicht van de tarieven van belastingen en rechten die door de gemeente Leeuwarden worden geheven. In deze paragraaf zullen ook de ontwikkelingen worden besproken.

2.9a Algemeen

De totale opbrengst aan belastingen en overige heffingen bedraagt in 2027 bijna € 102 mln. Dit bedrag komt overeen met 12% van de totale gemeentelijke baten.

Actualiteiten

Hier wordt ingegaan op actuele ontwikkelingen die spelen op het gebied van lokale heffingen.

- WOZ-bezwaren
  In 2026 is het aantal bezwaren tegen de vastgestelde WOZ-waarden verder afgenomen ten opzichte van het voorgaande jaar. Tegen 1,3% van de vastgestelde waarden is bezwaar ingediend. Deze daling is vooral het gevolg van een wijziging in de wetgeving over de proceskostenvergoeding. Voor het begrotingsjaar 2027 wordt een stijging van het aantal WOZ-bezwaren verwacht, vanwege de stijging van de WOZ-waarden.
- No-cure-no-pay bureaus
  Er is sprake van verminderde activiteiten van zogenoemde *no-cure-no-pay* bureaus (NCNP). Dit is het gevolg van gewijzigde wetgeving voor proceskostenvergoeding. Deze bureaus werken op basis van resultaat. In de gemeente Leeuwarden werd in 2026 42% van de WOZ-bezwaren via een NCNP-bureau ingediend. Dit is een daling ten opzichte van 2025.
  Om de rechtsbescherming voor inwoners en bedrijven te borgen, zetten we nog meer in op informeel contact. Hiervoor organiseren we inloopdagen op verschillende locaties en staan onze taxateurs in de bezwaartermijn klaar om vragen telefonisch te beantwoorden. Zo kunnen eenvoudige aanpassingen worden gedaan zonder dat daarvoor formeel bezwaar ingediend hoeft te worden.
- Verplicht informeel contact/verificatieplicht bij woningen
  In 2026 heeft het ministerie van Financiën de Uitvoeringsregeling instructie waardebepaling Wet waardering onroerende zaken gewijzigd. Deze wijziging bestaat uit twee kernonderdelen:
  1. het verplichte persoonlijke informeel contact met en de verificatieplicht van de objectkenmerken bij de woningeigenaren;
  2. een gemoderniseerd taxatieverslag voor woningen;
  De verplichting tot informeel contact betreft het voorafgaan aan de vaststelling van de WOZ-waarde bij de woningeigenaar periodiek verifiëren van de objectkenmerken. Jaarlijks zal daarom 20% van de woningeigenaren gevraagd worden de objectkenmerken van hun woning te controleren. Uiteraard blijven wij zelf ook de kwaliteit van de objectgegevens bewaken, door het uitvoeren van controles.
  De tweede wijziging is afgelopen jaar al doorgevoerd door het verstrekken van een gemoderniseerd taxatieverslag in belastingjaar 2026.

In onderstaande tabel wordt inzicht verschaft in de te verwachten opbrengsten in verhouding tot de raming lokale heffingen en retributies.

Tabel Opbrengsten lokale heffingen	Bedragen x € 1.000
Omschrijving heffing	**Begroting 2027**
R2KDH001 - Algemene heffingen	
R2KDH110 - Onroerende-zaakbelastingen	46.727
R2KDH111 - Precariobelasting	551
Subtotaal	**47.279**
R2KDH002 - Bestemmingsheffingen	
R2KDH101 - Afvalstoffenheffing	24.555
R2KDH102 - Hondenbelasting	700
R2KDH103 - Rioolheffing	14.317
R2KDH104 - Begraafrechten	930
R2KDH107 - Leges omgevingsvergunning	4.335
R2KDH108 - Havengelden	582
R2KDH109 - Parkeerbelasting	5.332
R2KDH112 - Toeristenbelasting	1.233
R2KDH113 - Leges Burgerzaken	2.196
R2KDH114 - Veerdiensten	80
R2KDH199 - Overige heffingen	180
Subtotaal	**54.440**
Totaal generaal	**101.719**

2.9b Vaststelling tarieven

Aan de in deze begroting opgenomen belastingopbrengsten liggen bepaalde aannames rond de hoogte van de tarieven ten grondslag. De belastingtarieven en het tarievenbeleid vormen integraal onderdeel van de politieke discussie rondom de begroting. De formele vaststelling van de tarieven gebeurt door de raad bij het vaststellen van de belastingverordeningen die gelijktijdig met de begroting ter besluitvorming worden voorgelegd. Voor enkele verordeningen zal in december voorafgaand aan het nieuwe belastingjaar een wijzigingsverordening ter besluitvorming worden voorgelegd. Op dat moment zijn de tarieven gebaseerd op basis van de gegevens uit de definitieve afronding van de herwaardering voor de OZB en de rioolheffing. De tarieven in deze paragraaf kunnen iets afwijken dan de in de verordening vastgestelde tarieven. De oorzaak is omdat pas op een later moment de definitieve gegevens uit de herwaardering bekend zijn. Ook worden in bijvoorbeeld de Legesverordening landelijke tarieven opgenomen die pas begin december bekend worden gemaakt.

2.9c Tarievenbeleid algemeen

Het tarievenbeleid voor 2027 ziet er als volgt uit:

- Uitgangspunt voor de tarieven 2027 zijn de tarieven 2026 gecorrigeerd met het inflatiepercentage. Afhankelijk van het karakter van de belasting is een onderscheid gemaakt tussen prijsgevoelige en loongevoelige belastingen.
  Voor de vooral prijsgevoelige heffingen, zoals de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing, precariobelasting en hondenbelasting is de inflatiecorrectie 2,5%.
  Voor de vooral loongevoelige heffingen, zoals leges, begraafrechten, havengelden en veergelden is de inflatiecorrectie 2,92%.
  Verdere afwijkende tariefsverhogingen worden apart in deze paragraaf genoemd.

Uitzonderingen op dit tarievenbeleid zijn:

- Bij alle heffingen waar een relatie is tussen het gebruiken van een bepaalde voorziening/dienst en het betalen hiervoor geldt een wettelijke maximumgrens van 100% kostendekking. Voorbeelden hiervan zijn afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing, begraafrechten, havengelden, veergelden en leges. Bij deze heffingen/rechten mogen de

tarieven dus nooit zo hoog zijn dat de geraamde opbrengst hoger zijn dan de geraamde kosten.
- Sommige tarieven zijn wettelijk vastgesteld of gemaximeerd. In deze gevallen wordt het maximaal toegestane tarief gehanteerd. Voorbeelden hiervan zijn de tarieven voor paspoorten en rijbewijzen.

In het coalitieakkoord 2026-2030 zijn daarnaast afspraken gemaakt over de verhoging van een aantal tarieven.
- Voor riool- en waterzorgheffing wordt kritisch gekeken welke kosten kunnen worden toegerekend en welk effect dit heeft voor de te realiseren opbrengst. Voor de afvalstoffenheffing verhogen we de kostendekkendheid tot 97,4% (stijging van de tarieven van 13%). Voor de bouwleges verhogen we de kostendekkendheid tot 70,1% (stijging van de tarieven van 15%). Dit leidt tot een verhoging van de tarieven bovenop de indexering. Om de overgang niet te groot te laten zijn, wordt gekozen voor een gefaseerde verhoging over een periode van 3 jaren.
- De onroerendezaakbelastingen (Ozb) worden in 2027 en 2028 met 2% extra verhoogd bovenop de reguliere indexatie.
- Voor toeristenbelasting geldt een verhoging voor de structurele dekking van onder andere de inkoop van festivals en evenementen, marketing en een waardevolle culturele programmering. Daarbij wordt er vanaf 2027 een onderscheid gemaakt tussen gebouwde en ongebouwde logies.

2.9d Lastendruk 2027
Onderstaande tabel geeft het verschil weer tussen de gemiddelde lokale lasten van de gemeente Leeuwarden en het landelijk gemiddelde.

Tabel Belastingcapaciteit **Bedragen in €**

Begroting	**2025**	**2026**	**2027**
OZB-lasten gezin gem. WOZ-waarde	272	282	319
Rioolheffing gezin gem. WOZ-waarde	170	176	181
Afvalstoffenheffing gezin	377	397	496*
Totale woonlasten	819	855	996
Woonlasten landelijk gemiddelde t-1	994	1.053	1.095
(bron: Coelo, Atlas van de lokale lasten)			
gemiddelde WOZ-waarde	254.000	270.000	315.000
Belastingcapaciteit	**82,4%**	**81,2%**	**90,9%**

*Gebaseerd op een verwachte gemiddelde hoeveelheid van 432 kg per huishouden en 26 ledigingen.
In de bovenstaande tabel zijn de bedragen van 2025 en 2026 overgenomen van de begroting 2026.

2.9e Kostendekkendheid
Voor een aantal bestemmingsheffingen is wettelijk geregeld dat de opbrengsten niet hoger mogen zijn dan de kosten. Dit is de zogenaamde eis van maximaal 100% kostendekkendheid. Deze eis geldt bijvoorbeeld voor de afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing, begraafrechten, havengelden, veergelden en leges. In een rechtelijke procedure wordt achteraf getoetst of aan deze eis wordt gehouden. Bij overschrijding van de kostendekkendheid kan de verordening door de rechter onverbindend worden verklaard. Dan moet de aanslag worden verminderd of vernietigd. Voor transparantie en om bij de toetsing van de kostendekkendheid door de rechter problemen te voorkomen is de volgende tabel opgenomen.

Tabel Kostendekkendheid heffingen **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving heffing	Begrote lasten*	Perceptie-kosten	Oninbaar-heid	Overhead	BTW	Lasten totaal	Baten	Kosten-dekking
R2KDH101 - Afvalstoffenheffing	21.759	156	173	125	4.156	26.369	24.555	93,1%
R2KDH103 - Riool- en waterzorgh.	12.190	91	143	663	1.670	14.756	14.317	97,0%
R2KDH104 - Begraafrechten	1.170	6	7	201	108	1.493	930	62,3%
R2KDH107 - Leges omgevingsverg.	4.159	28	33	1.529	38	5.786	4.335	74,9%
R2KDH108 - Havengelden	1.128	4	4	282	63	1.482	582	39,3%
R2KDH113 - Leges Burgerzaken	3.163	14	16	933	16	4.143	2.196	53,0%
R2KDH114 - Veerdiensten	578	1	1	194	14	787	80	10,2%
R2KDH199 - Overige heffingen	2.471	1	1	874	104	3.451	180	5,2%
Totaal-generaal	**46.666**	**299**	**332**	**4.800**	**6.170**	**58.267**	**47.175**	

* Betreft de netto-lasten, dus de lasten minus de baten die geen belastingopbrengsten zijn (onttrekking voorziening bijv.).

Uit voorgaande tabel blijkt dat alle heffingen onder de grens van 100% kostendekkendheid blijven.

Er is onderscheid tussen juridische kostendekkendheid en budgettaire kostendekkendheid.
Bij de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing is sprake van budgettaire kostendekkendheid. Dit betekent dat het geraamde saldo van lasten en baten op nul wordt gesteld: de verwachte inkomsten dekken precies de verwachte uitgaven. Een eventueel overschot of tekort wordt verwerkt via de voorziening egalisatie heffingen. Zo worden schommelingen in de jaarlijkse woonlasten voorkomen.

Juridische kostendekkendheid verwijst naar de wettelijke eis dat de opbrengsten uit bepaalde heffingen niet hoger mogen zijn dan de kosten van de bijbehorende dienstverlening. Deze norm is eerder al uitgelegd.

2.9f Uitvoering Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ)
Op grond van de Wet WOZ wordt jaarlijks de economische waarde van de onroerende zaken in Leeuwarden vastgesteld. Deze waarde wordt dan bekend gemaakt aan de belanghebbenden. Voor het belastingjaar 2027 geldt als waardepeildatum 1 januari 2026. In deze fase van het jaar is ongeveer 51% van de woningen en 69% van de niet-woningen getaxeerd. Op basis van de voorlopige uitkomsten van de hertaxaties tot nu toe gaan we voor 2026 bij de woningen uit van een waardestijging van 12% en bij de niet-woningen van 4%. In onderstaande tabel staat het verloop over de afgelopen jaren.

De WOZ-waarde van woningen stijgt dit jaar sterker dan in voorgaande jaren en meer dan het landelijk gemiddelde. De Waarderingskamer heeft vastgesteld dat woningen in Leeuwarden relatief laag worden gewaardeerd. De Waarderingskamer is de toezichthouder op de uitvoering van de Wet WOZ en valt onder het Ministerie van Financiën. Voor het belastingjaar 2027 zijn er maatregelen getroffen om dit te corrigeren. Leeuwarden is hierin niet uniek; ook andere gemeenten voeren vergelijkbare correcties door of hebben dit al gedaan. De stijging van de WOZ-waarde zorgt niet automatisch voor hogere lasten. Bij de berekening van de tarieven wordt uitgegaan van een vooraf bepaalde opbrengst. Stijgt de totale WOZ-waarde, dan kan het tarief dalen, waardoor de totale opbrengst gelijk blijft.

Tabel Verloop WOZ waarde (in %)

	2023	2024	2025	2026	2027
Woningen	15,9%	5%	5%	6,4%	12%
Niet-woningen	-0,1%	0%	4%	4,6%	4%

2.9g Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De OZB bestaat uit drie verschillende belastingen:

- een belasting voor de gebruikers van niet-woningen;
- een belasting voor de eigenaren van niet-woningen;
- een belasting voor de eigenaren van woningen.

Voor de OZB-tarieven is de herwaardering als gevolg van de Wet Waardering onroerende zaken (Wet WOZ) van belang. Deze WOZ-waarde wordt jaarlijks vastgesteld. Voor het belastingjaar 2027 geldt de waarde per peildatum 1 januari 2026. De uitkomsten van deze herwaardering zijn mede bepalend voor de definitieve OZB-tarieven die de raad vaststelt.

Bij de berekening van de OZB-tarieven wordt van bepaalde vaste verhoudingen uitgegaan. Het doel hiervan is een stabiele lastendruk voor belastingplichtigen. Dit verbetert de acceptatiegraad van de lokale belastingen.

- Tussen het gebruikers- en eigenarentarief is een vaste verhouding van 1 : 1,25.
- Tussen woningen en niet-woningen is een vaste verhouding van 45% : 55%. Door deze verhouding wordt voorkomen dat verschillen in waardeontwikkeling tussen woningen en niet-woningen leiden tot oneerlijke verschuivingen in de belastingdruk.

Voor het OZB-tarief zijn de waardeontwikkeling van de WOZ-waarden, het inflatiepercentage en de vaste verhouding in OZB-opbrengst tussen woningen en niet-woningen (45% - 55%) van belang. Gelet op een waardeontwikkeling van 12% voor woningen, een inflatiecorrectie van 2,5% , de opgave vanuit het coalitieakkoord en de verhouding tussen woningen en niet-woningen, daalt het OZB-tarief voor woningen met 6,7%. In combinatie met een waardeontwikkeling van 4% voor niet-woningen, een inflatiecorrectie van 2,5%, de opgave uit het coalitieakkoord en de verhouding tussen woningen en niet-woningen, stijgen de OZB-tarieven voor niet-woningen met 6,3%.

De definitieve hertaxaties zijn mede bepalend voor de OZB-tarieven voor 2027. Deze worden in december 2026 aan de raad worden voorgelegd ter besluitvorming.

Ondernemersfonds

De tarieven van de OZB voor de niet-woningen zijn inclusief een opslag van 5,5% ten behoeve van het Ondernemersfonds Leeuwarden. Deze extra opbrengst (€ 1.349.910 in 2027) wordt volledig in een door de ondernemers zelf beheerd fonds gestort. Dit fonds kan bijvoorbeeld gebruikt worden voor de bekostiging van de Sinterklaasintocht. In 2022 is door de gemeenteraad besloten het ondernemersfonds met 10 jaar te verlengen tot 31-12-2031.

2.9h Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing dient ter bestrijding van de kosten van het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Hier is sprake van een wettelijke inzamelplicht. De begroting is gebaseerd op verwachte kosten en opbrengsten. De verwachte opbrengst voor het variabele tarief is een aanname. Voor 2027 wordt een stijging verwacht van de kosten. Dit komt vooral door de kostenstijging van de inzameling, een stijging van de CO2-heffing van het Rijk en de stijging van de verwerkingskosten van de afvalstromen. Daarnaast wordt een lagere opbrengst verwacht van textiel en papier, waardoor de baten hiervan dalen. Een onttrekking uit de egalisatievoorziening is niet langer mogelijk. Daarom is het uitgangspunt voor de tarieven 2027 om de vaste tarieven en de variabele tarieven te verhogen. Als gevolg hiervan is ook de hoogte van de maximaal toe te kennen kwijtschelding voor het variabele deel verhoogd.

2.9i Riool- en waterzorgheffing

Sinds 1 januari 2024 wordt onderscheid gemaakt tussen het riooltarief en het waterzorgtarief. Riool- en waterzorgheffing wordt geheven voor de bekostiging van de drie beleidsvelden op het gebied van water:

- de afvoer van afvalwater;
- de afvoer van regenwater (hemelwater);
- het beheer van het grondwaterpeil.

De kosten voor riolering wordt in rekening gebracht via drie verschillende rioolheffingen:

- een belasting voor de gebruikers van woningen op basis van een vast tarief per type huishouden;
- een belasting voor de gebruikers van niet-woningen op basis van het watergebruik;
- een belasting voor de eigenaren van woningen en niet-woningen op basis van een percentage van de WOZ-waarde.

De waterzorgheffing is een heffing voor alle eigenaren en gebruikers van een bebouwd WOZ-object, ongeacht of deze is aangesloten op het riool. De waterzorgheffing wordt op de volgende wijze in rekening gebracht:

- een belasting voor de eigenaren op basis van een percentage van de WOZ-waarde;
- een belasting voor de gebruikers op basis van een vast tarief.

Bij de kostentoerekening van de rioolheffingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- 100% kostendekkendheid. Basis van de kosten is het Programma Water en Riolering 2023-2027 (PWR);
- 71% van de kosten heeft op basis van het PWR betrekking op het beheer en onderhoud van de riolering, en 29% van de kosten ten behoeve van klimaatmaatregelen die onder waterzorgheffing vallen;
- de tarieven voor de eigenaren die gekoppeld zijn aan de WOZ-waarde zijn naar beneden bijgesteld, zodat dit leidt tot een opbrengststijging van deze onderdelen van 2,5%;
- de overige tarieven (voor gebruikers) zijn voor 2027 verhoogd, zodat deze opbrengst ook toeneemt met de inflatiecorrectie van 2,5%. De totale te verhalen kosten komen daarmee voor 67% voor rekening van de gebruikers en voor 33% van de eigenaren;
- binnen het gebruikersdeel nemen de woningen 68% van de kosten voor hun rekening en niet-woningen 32%.

Tabel Ontwikkeling tarieven riool- en waterzorgheffing

Riooltarief	Tarief 2024	Tarief 2025	Tarief 2026	Tarief 2027	%-stijging 2027 t.o.v. 2026
Eigenaren % van de WOZ-waarde	0,00905%	0,00926%	0.00850%	0,00789%	-7,28%
Gebruikers woningen EPHH	64,59	66,08	68,43	70,38	2,87%
Gebruikers woningen MPHH	96,88	99,11	102,63	106,55	3,82%
Gebruikers niet-woningen (=>10 m3)	219,49	224,54	232,51	255,59	9,93%
Gebruikers niet-woningen (<10 m3)	73,09	74,77	77,42	77,77	9,44%

Waterzorgtarief	Tarief 2024	Tarief 2025	Tarief 2026	Tarief 2027	%-stijging 2026 t.o.v. 2025
Eigenaren % van de WOZ-waarde	0,01320%	0,01350%	0,01240%	0,01145%	-7,63%
Gebruikers vast tarief	12,39	12,67	13,12	13,41	2,22%

2.9j Hondenbelasting

De hondenbelasting wordt geheven van de houder van een hond. De hondenbelasting wordt hoofdzakelijk als bestemmingsheffing geheven, waarbij deze dient als dekking van de kosten voor hondenvoorzieningen ("de vervuiler betaalt"). Een deel van de opbrengst wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel.

Jaarlijks vindt er een controle plaats op het houden van een hond.

Behalve voor het dekken van de kosten van de hondenvoorzieningen wordt de hondenbelasting gebruikt als instrument om het aantal honden te reguleren. Om die reden is sprake van een progressief tarief. De volgende progressie wordt gehanteerd:

- tweede hond: 1,5 maal het tarief van de eerste hond;
- iedere volgende hond: 2 maal het tarief van de eerste hond;
- voor kennels geldt 3 maal het tarief van de eerste hond.

In de volgende tabel staat de ontwikkeling van de tarieven over de afgelopen jaren.

Tabel Ontwikkeling tarieven hondenbelasting **Bedragen in €**

Omschrijving	2025	2026	2027	Stijging 2026 t.o.v. 2025
Eerste hond	83,76	86,76	88,92	2,49%
Tweede hond	125,64	130,08	133,32	2,49%
Iedere volgende hond	167,52	173,52	177,84	2,49%
Kennel	251,40	260,28	266,76	2,49%

2.9k Parkeerbelasting

De parkeertarieven worden eens in de drie jaar gewijzigd. De parkeertarieven (garage en straat) zijn in 2026 voor het laatst verhoogd. Deze wijzigen daarom niet.

De raming van de kosten voor het opleggen van een naheffingsaanslag parkeerbelastingen staan in onderstaande tabel. De verwachte kosten voor 2027 stijgen enorm ten opzichte van voorgaande jaren. Reden hiervoor is het intensiveren van de inzet van de scanauto. Uit een uitgevoerde pilot is gebleken wat het effect is hiervan.

Tabel Kosten naheffingsaanslag parkeerbelastingen	Bedragen in €
Omschrijving	**2027**
a) Kosten parkeercontrole	**1.279.735,86**
Formatie naheffingsaanslagen	13,26
Loonkosten per FTE	96.511,00
b) Kosten parkeercontrole	**189.618,00**
Bedrijfsvoeringskosten per FTE	14.300,00
c) Kapitaalkosten controleapparatuur	**22.275,00**
Scanunit	17.000,00
Ombouw automaten naar GPRS (50%)	5.275,00
d) Kosten controlefaciliteiten	**25.215,07**
Leaseauto	10.325,44
Smartfolio (50%)	14.889,63
e) Kosten uitvoering Belastingen	**485.280,00**
Formatie Aanslagoplegging	0,12
Formatie bezwaren, invordering en klantcontact	4,38
Loonkosten per FTE	92.944,00
Formatie financiële administratie	0,80
Loonkosten per FTE	83.790,00
f) Overhead	**217.152,00**
	18,56
	11.700,00
Totale kosten a+b+c+d+e+f	**2.219.275,93**
y) Begroot aantal fiscale bonnen	**23.400**
Kosten per fiscale bon	94,84

2.9l Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting

Personen die tegen betaling zakelijk of privé overnachten in de gemeente Leeuwarden betalen toeristenbelasting. Het idee hierachter is dat ook niet-ingezetenen van gemeente Leeuwarden meebetalen aan de gemeentelijke voorzieningen.

In het coalitieakkoord is afgesproken wat de tarieven van 2027 zullen zijn. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen bebouwde en onbebouwde logies. In 2027 is het tarief € 2,50 per persoon per nacht voor bebouwde logies en € 1,75 voor onbebouwde logies. Deze verhoging is in rato toegepast in de tarieven voor de vaste plaatsen.

Jaarlijks vindt er een controle plaats voor toeristenbelasting.

2.9m Precariobelasting

Precariobelasting is de belasting die wordt geheven voor het gebruik van voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Bijvoorbeeld het gebruik van gemeentegrond als terras bij een restaurant of het plaatsen van een woonboot. De precariobelasting wordt conform het inflatiepercentage aangepast.

2.9n Leges
Inwoners of bedrijven kunnen diensten vragen van de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Voor het verlenen van deze diensten brengt de gemeente een vergoeding in rekening. De verzamelnaam voor deze vergoedingen is leges. De tarieven van de leges worden verhoogd met het inflatiepercentage. Een uitzondering geldt voor de wettelijk vastgestelde tarieven, zoals bijvoorbeeld voor paspoorten en rijbewijzen. Hier wordt het maximumtarief gehanteerd zoals is vastgelegd in landelijke regelgeving.

2.9o Havengelden
Binnen de gemeente Leeuwarden moet onder andere bij de haven Prinsentuin in Leeuwarden havengeld worden betaald. In Grou zijn vier verschillende havens waar havengeld betaald moet worden. Hier gaat het onder andere om de Pikmeerhaven en de Nieuwe Kade. In de dorpen Warten en Jirnsum zijn ook een aantal ligplaatsen waarvoor havengeld betaald dient te worden. De tarieven havengelden zijn verhoogd met een inflatiecorrectie van 2,92%. De tarieven voor de voorzieningen worden eens in de drie jaar gewijzigd, zodat er met contante betaling afgeronde bedragen kunnen worden betaald. In 2026 zijn de tarieven voor de voorzieningen voor het laatst verhoogd.

2.9p Begraafrechten
De tarieven begraafrechten zijn verhoogd met het inflatiepercentage van 2,92%.

2.9q Veergelden
De veergelden worden eens in de zoveel jaar geïndexeerd op basis van de inflatie over de gehele periode. Eén en ander is een gevolg van gewenste afgeronde bedragen voor de losse kaartjes op basis van contante betaling bij een overtocht. In 2026 zijn de tarieven voor het laatst verhoogd.

2.9r Kwijtscheldingsbeleid
Voor inwoners met een laag inkomen bestaat de mogelijkheid om kwijtschelding aan te vragen voor bepaalde gemeentelijke belastingen. De kwijtscheldingsregeling is landelijk bij ministeriële regeling vastgelegd. Deze regeling is in eerste instantie opgesteld voor de Rijksbelastingdienst. De landelijke politiek heeft bepaald dat ook gemeenten deze regeling moeten volgen.
De kwijtscheldingsregeling kan botsen met het gemeentelijke minimabeleid. Het minimabeleid is vaak ruimer ingericht. Daarom mogen gemeenten over zes onderdelen zelf beleidskeuzes maken die ruimer zijn dan de vangnetregeling dat kwijtschelding is. Zo kan de regeling beter aansluiten bij lokale sociale beleidsdoelstellingen.

Invulling van de beleidskeuzes door gemeente Leeuwarden
De landelijke kwijtscheldingsregeling biedt gemeenten op een aantal onderdelen beleidsvrijheid om het lokale minimabeleid beter te laten aansluiten op de praktijk. De gemeente Leeuwarden maakt gebruik van deze ruimte. Zij hanteert de volgende beleidskeuzes:

1. **Toepassing van kwijtschelding**
   De gemeenteraad bepaalt voor welke heffingen (volledige of gedeeltelijke) kwijtschelding mogelijk is. In gemeente Leeuwarden geldt dit voor: OZB voor woningen, riool- en waterzorgheffing voor woningen, afvalstoffenheffing en voor de precariobelasting voor woonschepen en woonwagens.
2. **Norm van kosten van bestaan**
   In de kwijtscheldingstoets bereken je de betalingscapaciteit. Hierbij wordt rekening gehouden met uitgaven die als noodzakelijke kosten van bestaan worden aangemerkt. Voorbeelden hiervan zijn huur, voeding, kleding en medische kosten. Landelijk is hiervoor een norm van 90% van de bijstand vastgesteld. Gemeente Leeuwarden hanteert de ruimst toegestane norm van 100%, waardoor meer inwoners in aanmerking kunnen komen voor kwijtschelding.
3. **Norm voor pensioengerechtigden**
   Landelijk wordt bij pensioengerechtigde aanvragers aangesloten bij de bijstandsnorm. Gemeenten mogen echter kiezen voor maximaal 100% van de netto AOW-norm, die hoger

ligt. Gemeente Leeuwarden maakt gebruik van deze mogelijkheid en hanteert de netto AOW als toetsingsnorm.

4. **Vrijstelling van vermogen**
   Bij de beoordeling van een aan wordt gekeken of een belastingaanslag van het aanwezige vermogen kan worden betaald. Hierbij hanteert de landelijke kwijtscheldingsregeling een strikte norm voor het banksaldo. De vrijstelling is beperkt tot een bedrag dat voorziet in de kosten van levensonderhoud voor één maand. Gemeenten kunnen deze vrijstelling ruimer toepassen. Voor alleenstaanden mag het vrijgestelde bedrag worden verhoogd met maximaal € 1.500,-, voor alleenstaande ouders met € 1.800,- en voor gehuwden/samenwonenden met € 2.000,-.
   De gemeente Leeuwarden heeft ervoor gekozen om voor alle categorieën de maximale verruiming toe te passen. Hiermee voorkom je dat inwoners met een kleine spaarbuffer geen kwijtschelding krijgen. Dit sluit beter aan bij het gemeentelijke minimabeleid.
5. **Kinderopvangkosten**
   Gemeenten mogen kosten voor kinderopvang meenemen in de berekening van de betalingscapaciteit. Gemeente Leeuwarden houdt bij de toets rekening met deze kosten. Hierdoor worden gezinnen met jonge kinderen beter ondersteund.
6. **Kwijtschelding voor ondernemers**
   Gemeenten mogen bepalen dat natuurlijke personen die zelfstandig een beroep of bedrijf uitoefenen (zoals zzp'ers) kwijtschelding kunnen krijgen voor hun privé-aanslag. Gemeente Leeuwarden biedt deze mogelijkheid. Hierdoor kunnen ook zelfstandigen met een laag inkomen worden beschermd tegen financiële overbelasting.

Tabel Kwijtscheldingen **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving heffing	Begroting 2025	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	1.300	1.387	1.300	1.300
Kwijtschelding OZB	15	2	15	15
Kwijtschelding riool- en waterzorgheffing	526	503	526	526
Totaal	**1.841**	**1.891**	**1.841**	**1.841**

2.10 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf wordt omschreven in welke mate de gemeente in staat is om onverwachte gebeurtenissen (risico's) met een financiële impact op te vangen, zonder ingrijpende beleidswijzigingen: het weerstandsvermogen.

2.10a Aanleiding en achtergrond

Net als in de afgelopen jaren is ook in deze begroting het risicoprofiel bekeken. Daarvoor geldt als basis de Kadernota Risicomanagement 2022 (raadsbesluit 12 oktober 2022). In de kadernota wordt onderscheid gemaakt in drie risicogroepen.

Begrip	Toelichting
Operationele risico's	Interne risico's die te beheersen zijn en die in principe vermijdbaar of te voorkomen zijn. Voorbeelden zijn continuïteitsrisico's in routinematige operationele processen, bijvoorbeeld door tekortschietende interne beheersing, onvoldoende capaciteit of deskundigheid en onethisch handelen van medewerkers of managers. Deze risico's worden proactief aangepakt door het (regelmatig) checken van processen en regels rondom gedrag en besluitvorming.
Strategische risico's	Gerelateerd aan de beleidsstrategie en daarmee vrijwillig geaccepteerde risico's zoals bij besluitvorming rond een risicovol project of programma. Risico's en rendement worden hierbij afgewogen. Bij deze risico's dient de kans van optreden dan wel de mogelijke impact te worden verkleind. Hierdoor kunnen weer nieuwe risico's worden genomen. Bij deze risico's dient een terugkerende dialoog tussen ambtelijk en bestuurlijk betrokkenen te worden georganiseerd. In onderstaande risicoanalyse gaat het om lening WTC/Stadion en de grondexploitaties.
Externe risico's	Niet beïnvloedbare, van buiten de organisatie komende risico's. Denk hierbij aan natuurrampen, macro-economische-, politieke- en demografische omstandigheden. Maar ook de 'Zwarte Zwanen', totaal onverwachte, niet voorzienbare gebeurtenissen met een hoge impact. Deze risico's moeten voor zover mogelijk geïnventariseerd worden en ook hier dient dialoog over plaats te vinden. De beheersing op externe risico's moet vooral gericht worden op het opvangen/verzachten van de impact van de gebeurtenis.

Ten opzichte van de laatste actualisatie van het risicoprofiel (begroting 2026) worden de belangrijkste wijzigingen in risico's verderop in deze paragraaf toegelicht. Voor alle te onderscheiden risicogebieden geldt dat de benodigde weerstandscapaciteit toereikend is.

2.10b Risicomanagement en interne beheersing

Binnen de gemeente Leeuwarden is risicomanagement onderdeel van de reguliere sturing en beheersing van de organisatie. Risico's worden zoveel mogelijk beheerst op de plek waar deze zich voordoen. Dit betekent dat risico's binnen de reguliere bedrijfsvoering worden meegenomen in de bestaande werk- en verantwoordingsprocessen en dat risico's binnen projecten en programma's in beginsel binnen de daarvoor beschikbare budgetten en beheersmaatregelen worden opgevangen.

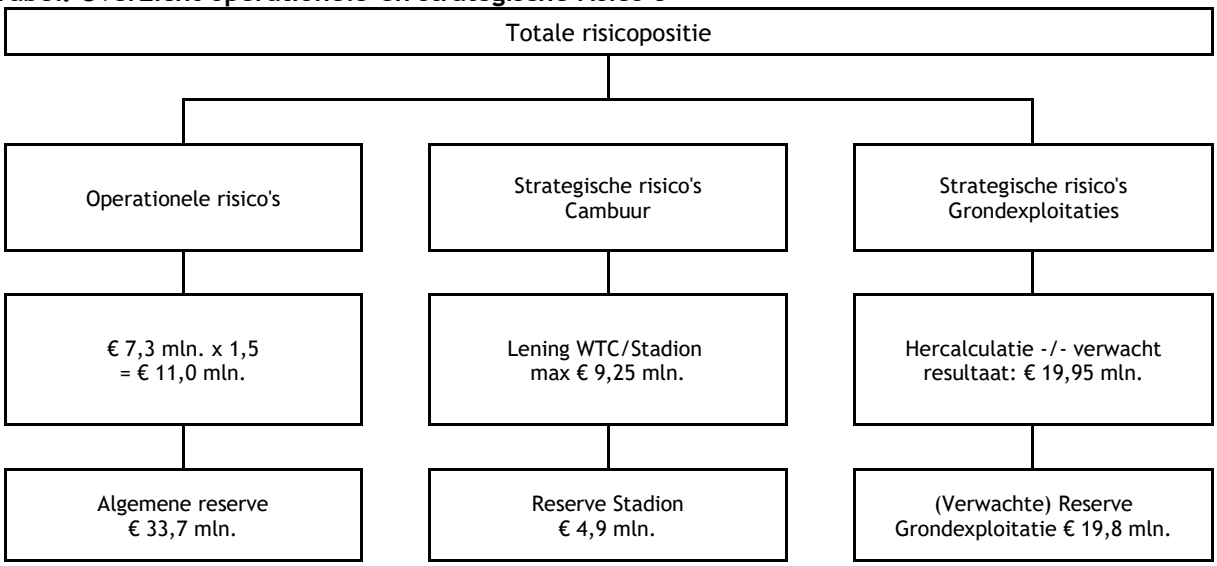
De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing vormt daarmee niet het volledige overzicht van alle risico's binnen de gemeente. Hierin worden met name de risico's opgenomen die een financieel effect kunnen hebben en waarvoor het nodig is om weerstandscapaciteit beschikbaar te houden.
De interne beheersing is erop gericht risico's tijdig te signaleren, te beoordelen en waar mogelijk te beperken. Hiervoor zijn binnen de organisatie verschillende beheersingsmaatregelen ingericht. Daarbij kan worden gedacht aan de reguliere planning- en controlcyclus, budgetbewaking, interne controles, project- en programmasturing en het periodiek actualiseren en bespreken van risico's. De

verantwoordelijkheid voor het beheersen van risico's ligt daarbij in eerste instantie binnen de betreffende organisatieonderdelen, projecten en programma's.

De verschillende risico's moeten daarbij niet uitsluitend afzonderlijk worden beschouwd. Ontwikkelingen kunnen meerdere beleidsterreinen of onderdelen van de organisatie tegelijkertijd raken en risico's kunnen elkaar versterken. Daarom is naast de beheersing van individuele risico's ook de samenhang tussen risico's van belang. Door hierover periodiek het gesprek te voeren ontstaat een breder beeld van het totale risicoprofiel van de gemeente en kan tijdig worden beoordeeld of aanvullende beheersmaatregelen of bijsturing noodzakelijk zijn.

2.10c Resultaten risicoanalyse
In de volgende tabel staan de risicogebieden en de bijbehorende weerstandscapaciteit weergegeven en ook de bedragen die uit de risicosimulatie zijn gerold.

Tabel: Overzicht operationele-en strategische risico's

Operationele risico's
De actuele omvang van de operationele risico's (inclusief de laatste lening aan Cambuur van € 6,0 mln) is ten opzichte van de begroting 2026 gedaald van € 9,7 mln naar € 7,3 mln. Na vermenigvuldiging van de zekerheidsfactor resulteert dit in een risicoprofiel ten laste van de Algemene Reserve van € 11,0 mln. In de risicosimulatie zijn zes risico's opgenomen, tegenover vier risico's bij de begroting 2026.

Ten opzichte van de begroting 2026 zijn twee nieuwe risico's in de risicosimulatie opgenomen. Naast het risico 'Beroep op individuele studietoeslag' betreft dit de verslechterde financiële positie van Caparis NV. De financierings- en liquiditeitspositie van Caparis NV staat onder druk. Voor de gemeente Leeuwarden brengt dit financiële risico's met zich mee, zowel vanuit de rol van aandeelhouder als vanuit de rol van opdrachtgever. Het betreft enerzijds het risico op een mogelijke aanvullende kapitaalinjectie en anderzijds het risico dat de verruimde bevoorschotting niet, of niet op korte termijn, door Caparis NV kan worden terugbetaald. Gelet op deze onzekerheden is voor Caparis NV een risico van € 3,9 mln meegenomen in de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.

Daar staat tegenover dat het risico 'Jeugdigen met een (complexe) zorgvraag en hogere intensiteit van zorg' verder is afgenomen. Het maximale financiële risico bedroeg bij de begroting 2026 nog € 6,8 mln en is bij de jaarrekening 2025 bijgesteld naar € 4,0 mln. Bij de begroting 2027 is dit risico verder verlaagd naar € 1,0 mln. Deze afname draagt, ondanks de toevoeging van twee nieuwe risico's bij aan de daling van de omvang van de operationele risico's.

Tabel : Overzicht operationele risico's

Nr.	Gebeurtenis	Kans	Max.€	Opmerking	Invloed	Maatregel
1	Jeugdigen met een (complexe) zorgvraag en hogere intensiteit van zorg.	50%	€ 1.000.000	De kostenstijging van de afgelopen jaren wordt veroorzaakt doordat meer jeugdigen zorg ontvangen en vooral de intensiteit van de zorg toeneemt. Daarnaast ligt de Rijksbijdrage niet in lijn met de kostenontwikkeling. Deze kostenontwikkleing heeft geleid tot het project "beheersing kosten jeugdzorg" met een pakket aan maatregelen om de kosten te beperken. Niet alle kosten laten zich beïnvloeden en bijdrage van het Rijk is onzeker.	6,93%	In 2024 is een pakket aan maatregelen vastgesteld om de kosten te verlagen waarbij een hek om de jeugdzorg is gezet, afgeschaald wordt naar het voorliggende veld, het toezicht op de toegang wordt geïntensiveerd en de relatie met de aanbieders verandert.
2	Garantstellingen	5,33%	€ 15.198.000	De gemeente heeft voornamelijk in het kader van haar beleid een aantal garantstellingen verstrekt aan privaatrechtelijke rechtspersonen. Indien deze partijen niet aan de verplichtingen voldoen, dan moet de gemeente die overnemen. Ten opzichte van het jaarverslag 2025 is het risicoprofiel iets verhoogd. De gepresenteerde kans is het gewogen gemiddelde van de kans op het inroepen van de afzonderlijke garantstellingen. Het gepresenteerde bedrag is het totaalbedrag van de afzonderlijke garantstellingen.	11,37%	Het risico ontstaat zodra een privaatrechtelijke rechtspersoon niet meer kan bijsturen en dientengevolge ook niet meer aan de verplichtingen tegenover de gemeente kan voldoen. Bij tijdig bericht kan de gemeente over het algemeen nog meesturen en naderend onheil voorkomen. Als tegenmaatregel bezoeken accounthouders nu frequenter de rechtspersonen aan wie de garantstelling is verstrekt met als doel de meest actuele informatie te krijgen.
3	Leningen	34,19%	€ 9.835.000	De gemeente heeft meerdere leningen verstrekt aan privaatrechtelijke rechtspersonen. Als deze partijen niet aan de verplichtingen voldoen, dan	45,17%	Het risico ontstaat zodra een privaatrechtelijke rechtspersoon niet meer kan bijsturen en dientengevolge ook niet meer

Nr.	Gebeurtenis	Kans	Max.€	Opmerking	Invloed	Maatregel
				bestaat de kans dat de betreffende leningen afgewaardeerd moeten worden. Het gepresenteerde bedrag is het totaalbedrag van de afzonderlijke leningen. Het risicoprofiel is inclusief de aanvullende lening voor de afbouw van het stadion SC Cambuur (collegebesluit van 23 april 2024) van € 6 mln met een risicoprofiel van 50%.		aan de verplichtingen tegenover de gemeente kan voldoen. Bij tijdig bericht kan de gemeente over het algemeen nog meesturen en nader onheil voorkomen. Als tegenmaatregel bezoeken accounthouders nu frequenter de rechtspersonen aan wie de lening is verstrekt met als doel de meest actuele informatie te krijgen.
4	Afbouw jeugdzorg plus	50%	€ 600.000	Voor de afbouw van Jeugdzorgplus is vooruitlopend op een specifieke uitkering van het rijk (SPUK) een voorschot van € 2,5 mln verstrekt aan een zorgaanbieder. Wanneer deze SPUK lager gaat uitvallen, bestaat het risico dat de zorgaanbieder het verschil niet kan terugbetalen wegens onvoldoende liquiditeiten. In de berekening is rekening gehouden met een minimaal bedrag dat vanuit de SPUK kan worden uitgekeerd. Het aandeel Leeuwarden bedraagt 25%.	4,15%	Het voorschot wordt omgezet naar een lening. Jeugdhulp Friesland moet de lening in maximaal drie jaar terugbetalen.
5	Beroep op individuele studie toeslag	80%	€ 500.000	Steeds meer studenten doen een beroep op de individuele studietoeslag, overschrijding van het ISS-budget loopt verder op.	5,54%	Analyse regeling, doelgroepen en kosten. Het budget is per 2026 deels verruimd vanuit overschot AV Frieso. Afstemming met VNG en ministerie over wijziging financiering, datum van invoering is nog onduidelijk.

Nr.	Gebeurtenis	Kans	Max.€	Opmerking	Invloed	Maatregel
6	Financiële positie Caparis	50%	€ 3.900.000	De financiële positie van Caparis NV is in 2025–2026 verder verslechterd. De financiële positie staat onder druk. Op basis van de beschikbare informatie lijkt Caparis NV in 2026 nog aan de lopende betalingsverplichtingen te kunnen voldoen, maar de onzekerheden zijn toegenomen. Voor de gemeente Leeuwarden leidt dit tot financiële risico's, zowel vanuit de rol als aandeelhouder als opdrachtgever.	26,84%	De aandeelhoudende gemeenten werken samen aan een nieuwe visie op de sociale infrastructuur en de toekomstige opdracht aan Caparis NV. Dit kan in de toekomst gevolgen hebben voor de financiering van Caparis NV en voor de gemeentelijke bijdrage als aandeelhouder.

Strategische risico's

SC Cambuur
Voor de bouw van het voetbalgerelateerde deel van het stadion heeft de gemeenteraad op 7 juni 2021 ingestemd met het verstrekken van een lening van € 14 mln aan Van Wijnen als eigenaar van het stadion. Het maximale risico (het bedrag van de openstaande lening) bedraagt gedurende de eerste tien jaar € 9,25 mln, bestaande uit € 14 mln minus de garantstelling van Van Wijnen van € 4,75 mln. Na de eerste tien jaar van de lening vervalt de garantstelling van Van Wijnen. Tegenover dit risico zijn een aantal zekerheden overeengekomen:

- instelling van een reserve met een stand van € 4,9 mln per 1-1-2026;
- het hypotheekrecht en de garantstelling van Van Wijnen.

Daarnaast worden de huurinkomsten, die de eigenaar van het stadion van Cambuur ontvangt, rechtstreeks ingezet voor de betaling van rente en aflossing aan de gemeente waarvoor door Cambuur diverse zekerheden zijn verstrekt. De komende jaren bedraagt het maximale risico € 9,25 mln. Bij de oorspronkelijke risico-inschatting is uitgegaan van een risicoprofiel van 50%. Op basis daarvan is voor deze lening voldoende weerstandsvermogen aanwezig.

In aanvulling op de lening van € 14 mln heeft SC Cambuur de gemeente verzocht om nog een lening van € 6 mln. Dit is op 23 april 2024 door het college conform besloten. Ook bij deze lening is, conform de risico-inschatting van de eerste lening, uitgegaan van een risicoprofiel van 50%. Om die reden is een bedrag van € 3 mln meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen.

De financiële positie van SC Cambuur is zeer zorgwekkend. In 2026 heeft SC Cambuur voor het seizoen 2026/2027 een financieel herstelplan bij de KNVB ingediend. Om aan de financiële eisen van de KNVB te voldoen, is voor dit seizoen door een sponsor een garantstelling verstrekt voor het verwachte tekort. De gemeente monitort de financiële positie en liquiditeit van SC Cambuur en ontvangt hierover informatie op de momenten waarop de club ook aan de KNVB rapporteert. De huidige financiële positie van SC Cambuur brengt een risico met zich mee op het niet of niet tijdig terugbetalen van de gemeentelijke leningen. De gemeente beoordeelt daarom periodiek of het gehanteerde risicoprofiel van 50% nog passend is.

Daarnaast hebben het stichtingsbestuur en de gemeente Leeuwarden in juni 2026 opdracht gegeven aan een onafhankelijk adviesbureau onderzoek te doen naar de financiële huishouding en de mogelijke toekomstscenario's voor SC Cambuur. De resultaten van dit onderzoek worden in het najaar van 2026 verwacht. De gemeenteraad wordt vervolgens geïnformeerd over de uitkomsten.

Bovenstaande risico's zijn opgenomen in de tabel 'Overzicht operationele- en strategische risico's' onder punt 3 'Leningen'.

Externe risico's
Niet alle risico's zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Uitgangspunt is dat de risico's in onze reguliere processen ook worden beheerst in die processen en de risico's in de projecten en programma's binnen de daarvoor bestemde budgetten worden opgevangen. Dat neemt uiteraard niet weg dat zich wel degelijk risico's kunnen voordoen. Ook als risico's niet op geld kunnen worden gezet (omdat een goede schatting van kans en/of impact niet mogelijk is) worden de risico's niet meegenomen in de paragraaf. Voor een goede risico-dialoog zijn deze onderwerpen wel van belang. Derhalve worden de belangrijkste aandachtspunten nader toegelicht:

1. Stroomnet en netcongestie. De landelijke problemen met het stroomnet en netcongestie spelen ook in onze gemeente. Hierdoor worden grootgebruikers op dit moment op de wachtlijst gezet totdat er extra stroom beschikbaar is. Extra stroom is beschikbaar als er een nieuw onderstation gerealiseerd is en extra middenstappingskabels zijn aangelegd. Dit brengt de nodige risico's mee, die hoofdzakelijk spelen bij de grondexploitatie. Voor een toelichting wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid.
2. Stikstof. De Raad van State heeft op 18 december 2024 een uitspraak gedaan waarmee intern salderen van stikstofuitstoot vergunningsplichtig wordt. Dit brengt de nodige risico's

mee, die hoofdzakelijk spelen bij de grondexploitatie. Voor een toelichting wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid.

3. Staalslakken. Staalslakken die zijn toegepast ter hoogte van de aansluiting van de Noordwestelijke Invalsweg (NWI) op de Haak en bij knooppunt Werpsterhoeke veroorzaken problemen. Er is sprake van uitloging van vervuild water en er is schade aan de constructie, doordat de staalslakken uitzetten en krimpen. Rijkswaterstaat (RWS) is eigenaar van en daarmee verantwoordelijk voor de problematiek op knooppunt Werpsterhoeke en pakt die problematiek aan. De Provincie Fryslân is, in nauwe afstemming en samenwerking met RWS en gemeente, voor de NWI momenteel druk doende met de voorbereidingen en het gereed maken van het realiseren van de tijdelijke oplossing; de zgn. standstill. Dat zijn tijdelijke maatregelen om te zorgen dat het probleem niet verergert. Dat wacht vooral nog op vergunningen van vooral het Wetterskip. Voor de gemeentelijk bijdrage hierin zijn in 2026 incidentele middelen beschikbaar gesteld. Intussen wordt gewerkt aan het uitwerken van het definitieve herstel-voorstel. Dus de structurele maatregel om de staalslakproblematiek permanent te beteugelen. Het is nog niet duidelijk wat de hiermee gepaard gaande kosten zijn en waar de rekening van deze werkzaamheden komt te liggen.

Gronden in voorraad
Voor ontwikkelingrisico's en risico's gronden in voorraad (waaronder Middelsee/De Zuidlanden) is in de hercalculatie met peildatum 1-1-2026 rekening gehouden met een risico van € 19,95 mln.

Voor deze grondexploitaties is een risicoanalyse uitgevoerd. Ten aanzien van de projectspecifieke risico's en de overige algemene risico's zal in totaal ca. € 19,95 mln aan risico's moeten worden afgedekt.

Ten opzichte van de paragraaf 2.12 Weerstandsvermogen en risicobeheersing begroting 2026 is het risico gestegen van € 19 mln naar € 19,95 mln. Het risicoprofiel is met € 0,95 mln toegenomen en is met name veroorzaakt omdat bij de risicobepaling de parameter kostenstijging met 1% extra is verhoogd vanwege de huidige spanningen in het Midden-Oosten. Ruim € 17,5 mln van het risico speelt binnen de grondexploitatie Middelsee/De zuidlanden. De belangrijkste projctspecifieke risico's binnen deze exploitatie bestaan uit het risico op extra kosten grondwerk, de problemen rondom de netcongestie, minder uitgeefbare gronden door onduidelijkheid tracés (o.a warmtenet) en dat de plannen niet aansluiten bij de marktvraag (bv. appartementen Middelsee).

2.10c Weerstandsvermogen
De operationele risico's bedragen in totaal € 7,3 mln. Die risico's moeten opgevangen kunnen worden door de aanwezige weerstandscapaciteit. Het beleid is dat de verhouding tussen de operationele risico's en de weerstandscapaciteit 1,5 moet zijn. Ofwel dat de Algemene Reserve (AR) minimaal 1,5 keer zo groot moet zijn als de uitkomst van de risicosimulatie. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit minimaal 1,5 x € 7,3 mln = € 11,0 mln moet bedragen. Bovendien is in de Kadernota Risicomanagement vastgelegd dat de minimale positie van de AR € 15 mln bedraagt.
Het werken met een 'overdekking' moet gezien worden als een extra veiligheidsklep. Het werken met een norm voor de weerstandscapaciteit die hoger ligt dan de uitkomst van de risicoanalyse werkt stabiliserend. In de praktijk van risicomanagement wordt de volgende classificatie gebruikt als het gaat om de beoordeling van de verhouding (het weerstandsvermogen) tussen de aanwezige weerstandscapaciteit (beschikbare reserves) en de uitkomst van de risicoanalyse:

Verhouding	Betekenis
>2,0	Uitstekend
1,4 - 2,0	Ruim voldoende
1,0 - 1,4	Voldoende
0,8 - 1,0	Matig
0,6 - 0,8	Onvoldoende
<0,6	Ruim onvoldoende

De in Leeuwarden gehanteerde verhouding van 1,5 bevindt zich in de klasse ‘ruim voldoende’ en is daarmee een evenwichtige norm (niet te krap, niet te ruim).
De gewenste weerstandscapaciteit van € 11,0 mln zetten we af tegen de meest actuele meerjarenprognose van de Algemene Reserve (AR). De prognose is € 33,7 mln (laagste stand 2030) en is gebaseerd op de financiële positie die voor de begroting 2027 is vastgesteld.

2.10d Financiële kengetallen
Gemeenten zijn verplicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheer een set financiële kengetallen op te nemen (BBV artikel 11, tweede lid, onder d). Doel is inzicht te geven in de ontwikkeling van de schuldpositie van de gemeente Leeuwarden. De volgens het BBV verplichte balans (zie hoofdstuk 3.3) is de basis voor de kengetallen m.b.t. de schuldpositie. In bijlage D is de berekening van de kengetallen opgenomen. Het betreft de volgende kengetallen:
1. Netto Schuldquote
2. Solvabiliteit
3. Kengetal Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Tabel: Schematische toelichting op de kengetallen

Kengetal:	Duidt op:	Relevantie:
1.Netto Schuldquote	• Beslag van de rentelasten op de exploitatie. • Risico van onhoudbare schuld.	De schuldquote is het kengetal waarmee de ontwikkeling van de schuldpositie wordt gevolgd en het beslag van de rentelasten op de exploitatie. Indien nodig kan op basis hiervan worden bijgestuurd.
2.Solvabiliteit	• Vermogen om aan de langlopende verplichtingen te voldoen.	Voor het financieel beleid is de ontwikkeling van het Eigen Vermogen relevant in relatie tot de risico’s die gemeente loopt (het kunnen opvangen daarvan) en de egalisatiefunctie van de Algemene Reserve.
3.Grondexploitatie	• Omvang van de grondexploitatie van de gemeente.	De boekwaarde van de gronden is van belang, omdat deze waarde in de toekomst moet worden terugverdeind bij verkoop.
4.Structurele exploitatieruimte	• Mate waarin structurele lasten gedekt worden door structurele baten.	Het financieel beleid van de gemeente Leeuwarden is er op gericht om een structureel sluitende meerjarenraming te realiseren. Dit betekent dat dit kengetal in ieder geval het laatste jaar van de meerjarenraming 0 of hoger moet zijn. Relevant daarom voor de meerjarenraming.
5.Belastingcapaciteit	• Verschil tussen de gemiddelde lokale lasten en het landelijk gemiddelde.	Met name relevant voor de politieke afweging over de hoogte van de lokale lasten.

De financiële kengetallen
Het onderstaande overzicht laat de ontwikkeling van de financiële kengetallen zien.

Tabel Financiële kengetallen **in %**

		Rekening 31-12-2025	Prognose 31-12-2026	Begroting 31-12-2027
1a	Netto schuldquote	49,0	56,5	63,0
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	48,4	56,0	62,5
2	Solvabiliteit	22,3	17,0	15,5
3	Grondexploitatie	20,8	21,8	22,0
4	Structurele exploitatieruimte	3,00	-0,7	0,4
5	Belastingcapaciteit	76,0	81,2	90,9

Het kengetal *Solvabiliteit* wordt meerjarig begroot tussen de 13,5% en 15,5% (zie bijlage D. Overzicht kengetallen). Dit is iets lager dan de prognose voor 2026 (17,0%). De *Netto schuldquote* stijgt ten opzichte van de prognose, maar blijft stabiel de komende jaren rondt dit niveau. Ook wordt in 2026 verwacht dat een wat groter gedeelte van de netto schuld samenhangt met de financiering van de *Grondexploitatie*.

Voor het financiële beleid van de gemeente Leeuwarden is het meerjarig *structurele saldo* belangrijk. Dit betekent dat de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Als we kijken naar de begrotingen voor de jaren 2027 en 2030 (zie bijlage D. Overzicht kengetallen), zien we een kleine positieve structurele exploitatieruimte van respectievelijk 0,4% en 0,0%. Dit betekent dat er iets meer inkomsten zijn dan uitgaven. Voor de jaren 2028 en 2029 is er sprake van een tekort van respectievelijk 1,0% en 0,9%. Voor deze jaren is nog niet duidelijk hoeveel extra geld het Rijk beschikbaar stelt voor de jeugdzorg. We verwachten dat het Rijk in 2027 besluiten neemt die de financiële positie van gemeenten op lange termijn verbeteren. De gemeente blijft deze ontwikkelingen goed volgen.

Het kengetal *Belastingcapaciteit* geeft de verhouding weer tussen de totale woonlasten in Leeuwarden (bij een gemiddelde WOZ-waarde) en het landelijke gemiddelde. Hieruit blijkt dat de lastendruk in Leeuwarden beneden het landelijk gemiddelde ligt. We zien wel dat de relatieve lastendruk stijgt van 76,0 in 2025 naar 81,2 in 2026 naar 90,9 voor de begroting 2027. De relatieve lastendruk ligt voor de begroting 2027 nog wel 9,1% lager dan het landelijk gemiddelde.

2.11 Onderhoud kapitaalgoederen

Deze paragraaf geeft een dwarsdoorsnede van het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (gebouwen, wegen, riolering, etc.). Het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties worden hier genoemd.

2.11a Beheersystematiek

Het te beheren areaal aan kapitaalgoederen in de openbare ruimte, zoals wegen, riolering en groenvoorzieningen, is vastgelegd in beheersystemen. In deze systemen worden alle objecten en gebieden geregistreerd, inclusief hun toestand en andere belangrijke kenmerken. Op basis van inspecties worden plannen gemaakt voor onderhoud over meerdere jaren. Voor verschillende soorten kapitaalgoederen gelden eigen procedures, die bepalen hoe vaak en hoe intensief het onderhoud moet plaatsvinden.

2.11b Omvang van het te onderhouden areaal

Om inzicht te bieden in de onderhoudsopgave van de gemeente wordt in onderstaande tabel aangegeven wat de omvang van het te onderhouden areaal is en wat de bijbehorende financiële middelen zijn.

Tabel Financiële middelen te onderhouden areaal (bedrag x 1.000)

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Onderhoud wegen Onderhoud van 824 ha verharding	18.825	18.602	18.748
Riolering Onderhoud van 780 km riool Onderhoud van 19.200 inspectieputten Schoonmaken van 61.700 straatkolken	10.253	10.645	12.333
Water 14,8 km kademuur 22,8km beschoeiing 63 km damwand 9,2 km stortsteen 1.865 ha wateroppervlak (meren, kanalen en vaarten) 630 km (berm)sloot	4.033	4.264	4.494
Civiele Kunstwerken 38 beweegbare bruggen 506 vaste bruggen 14 viaducten 38 aanlegvoorzieningen/ boothellingen 19 duikerbruggen 34 onderdoorgangen en tunnels 207 steigers en vlonders 5 stuwen 99 trappen 11 dammen 37 keermuren 5 geluidsschermen	7.065	7.889	8.691

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Groen Groene Ster (ca. 400 ha), Froskepôlle (ca. 13 ha), Lwd. Bos (ca. 110 ha), Hempenser Bos (110 ha), Diverse locaties bos Leeuwarden Zuid (ca. 5 ha) Gras ca. 500 ha Gazons ca. 262 ha Beplanting ca. 175 ha Bomen circa 61.000 stuks	15.534	16.130	17.083
Reiniging verhardingen Schoonhouden wegen en pleinen Onkruidbestrijding op ca. 830 ha	3.338	3.483	3.844
Zwerfvuilbestrijding Zwerfvuilbestrijding op ca. 356 ha	372	265	333
Totaal	59.410	61.278	**65.526**

Voorzieningen
Om kapitaalgoederen goed te beheren, zijn er voorzieningen getroffen voor groot onderhoud. Dit onderhoud geldt voor verhardingen, civiele kunstwerken, riolering, waterwegen en baggerwerkzaamheden, walkeringen en vastgoed.

Deze voorzieningen zorgen ervoor dat de uitgaven voor onderhoud over meerdere jaren zijn vastgelegd. Elk jaar controleert de accountant of de hoogte van deze voorzieningen nog toereikend is voor het uit te voeren onderhoud. In december 2026 worden de voorzieningen onderbouwd met beheerplannen die voor vier jaar worden opgesteld en aan de raad ter vaststelling worden aangeboden.

Koers en ontwikkelingen
In de nota Beheer en Onderhoud Kapitaalgoederen Openbare Ruimte staat beschreven hoe we omgaan met het beheer van verschillende kapitaalgoederen. Een geactualiseerde versie wordt in het najaar van 2026 aan de raad ter vaststelling aangeboden. Hierbij is aandacht voor nieuwe ontwikkelingen die invloed hebben op ons beheer. Bijvoorbeeld veranderingen in beheermethoden door het biodiversiteitsbeleid en de aandacht voor duurzaamheid, zoals meer circulair werken en het aanpassen aan het klimaat. We werken steeds meer op basis van risico's. Dit betekent dat we vooral kijken naar het gewenste effect en de waarde voor het publiek bij het maken van keuzes over beheer, onderhoud en vervanging van kapitaalgoederen.

Op de lange termijn verwachten we grote pieken in de investeringen voor het vervangen van civiele kunstwerken, zoals bruggen, vaste kunstwerken en kademuren, die aan het einde van hun levensduur komen. Daarom blijven we ons assetmanagement verbeteren en werken we aan een financiële strategie die meerdere jaren vooruitkijkt en toekomstbestendig is.

Kwaliteit groen en verhardingen
De technische staat van groenvoorzieningen en verhardingen is vastgelegd in de kadernota Beheer en Onderhoud Kapitaalgoederen Openbare Ruimte. Voor groen onderscheiden we twee kwaliteitsniveaus: 'basis' en 'hoog'. Voor verhardingen geldt het kwaliteitsniveau 'basis'. Elk jaar worden vier schouwrondes gehouden om te controleren of het verzorgend onderhoud van de openbare ruimte voldoet aan de afgesproken kwaliteit. Daarnaast vinden er inspecties plaats om de technische staat van de kapitaalgoederen goed in beeld te brengen.

Tabel Vastgestelde kwaliteitsniveaus

Structuurelementen	Verzorging	Technische staat Verharding	Technische staat Groen
Binnenstad	Hoog	Basis	Hoog
Woonwijken/dorpen	Basis	Basis	Basis
Hoofdstructuur	Basis	Basis	Basis
Bedrijventerreinen	Basis	Basis	Basis
Stationsgebied	Hoog	Basis	Hoog
Winkelcentra	Basis	Basis	Basis
Parken	Hoog	Basis	Hoog
Bos- natuur- en recreatiegebieden	Basis	Basis	Basis
Buitengebied	Basis	Basis	Basis

2.11c Wegen

Het wegennet van de gemeente Leeuwarden beslaat meer dan 8 miljoen vierkante meter verharding. Dit is ongeveer gelijk aan 1600 voetbalvelden. Het beheer van deze wegen en paden is vastgelegd in beheersystemen en meerjarenplanningen. Gemiddeld wordt het kwaliteitsniveau ‘basis’ gehaald. Ook in 2027 (en 2028) wordt extra aandacht besteed aan het verbeteren van de kwaliteit van de voetpaden. Dit is nodig doordat er de afgelopen jaren veel glasvezelkabels onder de stoepen zijn aangelegd. Bovendien is er op veel plekken sprake van wortelopdruk van boomwortels in deze voetpaden.

De volgende grootschalige herstelwerkzaamheden aan wegen zijn in 2027 onder andere gepland: Stationsweg te Grou, Stationsweg te Leeuwarden, Ayttadyk in Swichum, D.S. Bangmastrjitte en Legedyk te Reduzum en de fietspaden vanaf de N31 (Wâldwei) tot aan Warten. Daarnaast zullen we starten met de laatste fase van het omvormen van de kwalitatief mindere asfaltfietspaden naar fietspaden van een betonverharding in de wijk Camminghaburen. We hanteren het uitgangspunt om werkzaamheden zoveel mogelijk te combineren, bijvoorbeeld met de vervanging van de riolering. Dit beperkt ook mogelijke overlast voor de omgeving.

Relevante beleidsnota’s:

- Beleidskader Mobiliteit (2024)
- Kadernota beheer en onderhoud kapitaalgoederen openbare ruimte (2022)

2.11d Riolering

Voor de assets water en rioleringen werken we volgens het Programma Water en Riolering (PWR). ij gebruiken we een risicogestuurde aanpak. Dit betekent dat we niet alleen kijken naar de theoretische levensduur van het riool, maar vooral naar hoe lang de vervanging ervan kan worden uitgesteld zonder problemen. We proberen werkzaamheden zo veel mogelijk te combineren. Hierdoor kunnen we projecten soms eerder uitvoeren of juist uitstellen, zodat we efficiënter werken en overlast voor bewoners verminderen.

Voor 2027 staan er grote rioolvervangingsprojecten gepland in De Slinke in Jirnsum, De Kei in Leeuwarden en de Vogelbuurt in Stiens. Ook wordt op een aantal locaties de riolering gerelined.

Relevante beleidsnota’s:

- Programma Water en Riolering 2023-2027 (2022)
- Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie (2021)

2.11e Water, civiele kunstwerken, walkeringen e.d.

In 2027 wordt een deel van de vijvers en sloten van Aldlân in Leeuwarden gebaggerd. In 2027 krijgt het groot onderhoud en de vervanging van (delen van) bruggen opnieuw een vervolg. Deze werkzaamheden zullen zowel zichtbaar als merkbaar zijn. Op de planning staan onder

andere elf beweegbare bruggen die groot onderhoud krijgen. Daarnaast worden alle tunnelbakken in de Anne Vondelingweg grondig onderhouden. Ook wordt de vervanging van de bovenbouw van de Hermesbrug uitgevoerd en worden voorbereidingen gedaan voor de Verlaatsbrug.

Ook moet in 2027 duidelijkheid komen over de aanpak van de Van Harinxmabruggen. De huidige bruggen hebben, gezien de vaarwegklasse die de provincie hanteert voor dit kanaal, een te smalle doorvaartbreedte. Inmiddels zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de haalbaarheid en de kosten. Eén van de varianten is de vervanging van de bruggen met tegelijkertijd het realiseren van een verbrede doorvaart. Uiterlijk in 2027 moet een definitief besluit worden genomen, zodat de verdere voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden tijdig kunnen starten.

Voor de walkeringen staat in 2027 eveneens groot onderhoud en vervanging op de planning. Op diverse locaties worden houten damwanden vervangen en hersteld.

Staalslakken die zijn toegepast ter hoogte van de Noordwestelijke Invalsweg en Werpsterhoeke veroorzaken problemen. Er is sprake van uitloging van vervuild water en er is schade aan de constructies doordat de staalslakken uitzetten en krimpen. Samen met de Provincie Fryslân, Rijkswaterstaat en het Wetterskip Fryslân zijn en worden tijdelijke maatregelen getroffen en wordt een definitieve oplossing onderzocht. In de tussentijd wordt de situatie gemonitord.

Er is onderzoek uitgevoerd naar een CO_2-neutrale overtocht naar het eiland De Bird. Het onderzoeksbureau adviseert om de bestaande veerpont op termijn om te bouwen naar elektrische aandrijving. Om kapitaalvernietiging te voorkomen, wordt aanbevolen deze ombouw pas uit te voeren wanneer de huidige motoren aan vervanging toe zijn. Wel wordt overgestapt op het gebruik van HVO100 om optimaal gebruik te maken van de resterende technische levensduur van de bestaande motoren.

Relevante beleidsnota's:
- Beleidsnotitie Invoering RAMS voor het kapitaalgoed civiele kunstwerken (2016)

2.11f Groen

We blijven werken aan het vergroten van de biodiversiteit. Het beheer van het groen in de openbare ruimte is hierbij ons belangrijkste middel. Het beleidskader Biodiversiteit geeft aan waar de Leeuwarder Ecologische Structuur versterkt en uitgebreid moet worden. De benodigde maatregelen staan beschreven in het Uitvoeringsplan Biodiversiteit en het Uitvoeringsplan Vergroening.

Door boomveiligheidsinspecties weten we precies hoe het met de bomen gesteld is. Naast het gewone onderhoud nemen we extra maatregelen. Bijvoorbeeld het verwijderen van verharding rondom bomen, zodat ze meer ruimte krijgen om te groeien. Ook verbeteren we de bodem onder de bomen en zorgen we voor goede bewatering en beluchting. Zo kunnen de bomen beter groeien, langer leven en meer bijdragen aan het ecosysteem.

Helaas kunnen we niet alle bomen behouden. Sommige bomen zijn in een te slechte conditie, vaak door een ongunstige groeiplaats. Ook zijn er boomziektes, zoals essentaksterfte, die bomen aantasten. De afgelopen jaren zijn daarom al veel bomen gekapt. Tot 2032 moeten nog ongeveer 5.100 zieke of zwakke bomen vervangen worden. Daarnaast moeten circa 900 zieke essen worden gekapt en vervangen. Deze werkzaamheden worden in 2027 voortgezet.

Vergroening, het vergroten van biodiversiteit en maatregelen om het klimaat aan te passen, kunnen vaak goed samen gaan. Daarom planten we in 2027 op verschillende plekken ongeveer 675 extra bomen.

2.11g Vastgoed

Gebouwen

De meerjaren onderhoudsplanningen (MJOP) van onze gebouwen zijn vastgelegd in het softwareprogramma Planon. De benodigde financiële middelen voor het onderhoud zijn meegenomen in de begroting en voorziening. Deze planningen worden regelmatig bijgewerkt door externe inspecteurs die zijn gecertificeerd volgens de NEN-2767 norm.

Door de MJOP's regelmatig te actualiseren, kunnen we het onderhoud nauwkeurig plannen. Dit helpt ons om te bepalen of werkzaamheden kunnen worden uitgesteld of juist eerder moeten worden uitgevoerd. Zo houden we een actueel beeld van de staat van de gebouwen en zorgen we dat ze geschikt blijven voor hun functie, nu en in de toekomst.

Tijdens de inspecties krijgen alle bouwkundige en installatietechnische onderdelen van een gebouw een conditiescore. Volgens de Notitie vastgoed (januari 2026) voeren we onderhoud uit op het niveau van conditie 3. Dit betekent dat het gebouw in redelijke staat is, met alleen lichte plaatselijke veroudering, en dat de functie van de bouw- en installatieonderdelen niet in gevaar is.

Naast het reguliere onderhoud blijven we ook werken aan het verduurzamen van onze gemeentelijke panden. Hiervoor volgt het college de Routekaart verduurzaming gemeentelijk vastgoed, die in 2024 is vastgesteld.

Gymlokalen

Voor de gymlokalen is er een aparte onderhoudsvoorziening. De manier waarop de inspecties worden uitgevoerd en de bedragen worden vastgesteld, is hetzelfde als beschreven in de vorige paragraaf. Ook voor de gymlokalen zijn de meerjaren onderhoudsplannen (MJOP's) opgenomen in het systeem Planon. De benodigde financiële middelen staan vermeld in de onderhoudsvoorziening. In het najaar 2026 zijn de sportgebouwen opnieuw extern geïnspecteerd. De resultaten daarvan worden begin 2027 door de gemeente beoordeeld en vervolgens verwerkt in de begroting.

Relevante beleidsnota's:
- Nota Vastgoed (2025)

2.12 Financiering

Deze paragraaf gaat over het financieringsbeleid van de gemeente en het daaraan gerelateerde risicobeheer.

2.12a Inleiding

Onder financieringsbeleid wordt verstaan het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. Wettelijke kaders worden met name gevonden in de wet financiering decentrale overheden (wet FIDO) en de wet houdbare overheidsfinanciën (wet HOF), en verder in de Gemeentewet en de Algemene Wet Bestuursrecht (AWB).

Gezien de publieke taak van de gemeente moet bedachtzaam worden omgegaan met publieke middelen. Risicobeheersing is van groot belang. Daartoe worden renterisico's beheerst middels de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Verder worden stringente eisen gesteld aan het uitzetten van liquide middelen: leningen en garanties mogen in principe alleen worden verstrekt voor de uitoefening van de publieke taak. Voor het overige moeten overtollige middelen worden aangehouden in 's-Rijks schatkist (verplicht schatkistbankieren) en blijven daar beschikbaar voor de uitoefening van de publieke taak.

In de door de raad vastgestelde financiële verordening Leeuwarden 2023, liggen algemene uitgangspunten vast voor het financieel beleid alsmede regels voor het financieel beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie van de gemeente Leeuwarden. In het treasurystatuut gemeente Leeuwarden 2024 zijn de uitgangspunten vastgelegd voor het aantrekken en uitzetten van middelen, het verstrekken van leningen en garanties en het beheersen van financiële risico's.

2.12b Uitgangspunten renteontwikkeling in de begroting

De ECB-rente is sinds 2023 sterk gestegen tot een piek van 4% en is daarna in 2025 verlaagd tot 2%, met voor 2026 een stabiele depositorente van 2%. De inflatie in de eurozone wordt voor 2026 verwacht op 2,6%, iets hoger dan eerder voorspeld, waardoor renteverhogingen later in het jaar mogelijk zijn. Analisten en banken verwachten momenteel dat de rente in de nabije toekomst waarschijnlijk ongewijzigd blijft, hoewel zij een scenario met verhogingen in 2026 niet uitsluiten

Voor het begrotingsjaar 2027 is de verwachting dat de rente nog op het niveau van 2026 zal zijn. De ontwikkeling van de portefeuille opgenomen leningen ziet er naar verwachting als volgt uit:

Tabel Mutaties portefeuille opgenomen leningen

Omschrijving	Bedrag in mln euro's	Gemiddelde rente %	Invloed op gemiddelde rente
Stand op 1 januari 2027	292,3	2,44%	
Nieuwe leningen	30,0	3,30%	0,09%
Reguliere aflossingen	37,5	2,27%	0,02%
Vervroegde aflossingen	0,0	0,00%	0,00%
Stand per 31 december 2027	**284,8**	**2,55%**	**0,11%**

De voornaamste reden van het aantrekken van nieuwe leningen is het herfinancieren van (lineaire) aflossingen. Doordat de verwachte gemiddelde rente op nieuwe leningen (3,30%) hoger ligt dan de gemiddelde rente van afgeloste leningen (2,27%), stijgt de gemiddelde rente.

De omslagrente voor de grondexploitaties en vaste activa is 1,10%.

2.12c Financiering en omslagrente

Voor de toerekening van de rentelasten maakt gemeente Leeuwarden gebruik van de rente-omslagmethode. Het totaal van de rentelasten wordt 'omgeslagen' over het geheel van investeringen. De rentelasten betreffen het totaal van de rentelasten op de langlopende

geldleningen en de kortlopende financiering minus de renteopbrengsten van overtollige middelen en verstrekte geldleningen. Het gehanteerde omslagrente dient een reëel percentage te zijn. Zodra de afwijking tussen de gehanteerde omslagrente en de werkelijke rentelast groter wordt dan 0,5% dient de gehanteerde omslagrente aangepast te worden.

Onderstaande tabel geeft inzicht tussen de rentekosten en rentedekking binnen de begroting 2027.

Tabel Renteresultaat taakveld Treasury		**Bedragen x € 1.000**	
			2027
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		8.718
b.	De externe rentebaten		-1.082
	Saldo rentelasten en rentebaten		7.636
c1.	De rente die aan de grondexploitaties moet worden doorberekend	-2.224	
c2.	De rente van projectfinanciering die aan betreffende taakveld moet worden toegerekend	-366	
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken, die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend.	764	
	Aan taakvelden toe te rekenen rente		-1.826
d1.	Rente over eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen		-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		5.810
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-5.445
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury (-/- = voordeel)		-365

Doordat er een verschil is tussen het gehanteerde omslagpercentage en het werkelijke percentage (toegestaan binnen een bandbreedte van -0,5% en 0,5%) ontstaat een renteresultaat.

Het gepresenteerde renteresultaat van € 0,4 mln voordelig betekent dat de gehanteerde omslagrente van 1,10% lager is dan het werkelijke percentage. Er wordt minder rente doorberekend naar de activa, dan dat er daadwerkelijke aan rente wordt betaald aan de geldverstrekkers. Het verschil bevindt zich binnen de gestelde bandbreedte, wat betekent dat een reëel rentepercentage wordt toegerekend aan de activa.

2.12d Renterisicobeheer

Met betrekking tot de beheersing van renterisico's gelden de volgende voorschriften:

- De gemiddelde netto vlottende schuld per kalenderkwartaal wordt getoetst aan de kasgeldlimiet (Wet Fido). Het begrotingstotaal aan lasten conform de primitieve begroting 2027, exclusief het structureel begrotingsresultaat van € 3,6 mln, is € 840,1 mln. De toegestane kasgeldlimiet is 8,5% van dit bedrag ofwel € 71,4 mln. Dit is het maximale bedrag dat met kort geld mag worden gefinancierd. Interne beheersmaatregelen zijn er op gericht dat deze norm niet langer dan twee kwartalen achtereen wordt overschreden.
- De hoogte van de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen van opgenomen leningen wordt getoetst aan de renterisiconorm. In de financiële verordening 2023 is een renterisiconorm van 10% opgenomen. In de volgende tabel wordt de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven.
- Er wordt geen gebruik gemaakt van financiële derivaten als bedoeld in artikel 1, onder c, van de Wet FIDO.

Tabel Renterisiconorm en renterisico (per 1/1 van het jaar) **Bedragen x € 1 mln**

		2027	2028	2029	2030
1a Renteherziening op vaste schuld o/g		0	0	0	0
1b Renteherziening op vaste schuld u/g		0	0	0	0
2 Netto renteherziening	(1a-1b)	0	0	0	0
3 Aflossingen		37,5	36,3	35,9	35,3
4 Rente risico	**(2+3)**	**37,5**	**36,3**	**35,9**	**35,3**
5 Begrotingsvolume		843,7	826,2	799,3	788,4
6 Het normpercentage		10	10	10	10
7 Rente risiconorm	**(5*6/100)**	**84,4**	**82,6**	**79,9**	**78,8**
8. Ruimte (+)	**(7-4)**	**46,9**	**46,3**	**44,0**	**43,5**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de renterisiconorm van 10% niet wordt overschreden door de gemeente Leeuwarden. De ruimte laat een licht stijgende trend zien. Dit is het gevolg van een stabiele leningenportefeuille, en daarmee stabiele hoogte van de aflossingen.

Uiteraard is het renterisico ook afhankelijk van de schuldpositie. Zie ook de kengetallen in paragraaf 2.10 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

2.12e Kredietrisicobeheer op verstrekte gelden

Van de uitgezette gelden kan het volgende overzicht worden gegeven.

Tabel Verstrekte geldleningen **Bedragen x € 1 mln**

Risicogroep	Met/zonder (hypothecaire) zekerheid	Restantschuld in euro's op 1-1-2027	Restantschuld in euro's op 31-12-2027
Woningcorporaties met garanties WSW	Zonder	0,1	0,1
Leningen uit hoofde van leenbijstand en bijzondere bijstand	Zonder	1,5	1,4
Leningen uit hoofde van krediethypotheken bijstand	Met	1,0	1,1
Leningen aan deelnemingen en verbonden partijen	Zonder	4,0	3,8
Overige toegestane instellingen (volgens de Wet FIDO)	Zonder	33,6	33.6
Totaal		**40,2**	**40,0**
Voorziening		-0,6	-0,6
Boekwaarde verstrekte geldleningen		**40,8**	**40,6**

Het ***Waarborgfonds Sociale Woningbouw*** staat garant voor de leningen aan de woningcorporaties. Op verzoek van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw is in 2024 een nieuwe achtervangovereenkomst tot stand gekomen tussen haar deelnemers, de VNG en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het risico op deze leningen is voor de gemeente zeer beperkt en in vergelijking met de oude regeling zelfs gedaald.

Voor een belangrijk deel van de ***verstrekte leningen uit hoofde van bijstand*** geldt dat indien de lening wordt geïncasseerd, er een terugbetalingsplicht (van 75%) is aan het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid; deze is opgenomen onder de overige schulden. Daarnaast is voor deze leningen een additionele voorziening opgenomen.

Voor de ***verstrekte kredietхypotheken uit hoofde van de bijstand*** geldt dat er hypothecaire zekerheden zijn verkregen, waardoor de risico's zijn afgedekt.

De ***leningen aan deelnemingen en verbonden partijen*** hebben geen hoog risico en geven geen aanleiding tot het opnemen van een voorziening. Informatie over deze bedrijven is opgenomen in de paragraaf 2.15 Verbonden partijen en andere samenwerkingsverbanden.

De ***overige leningen*** hebben in een aantal gevallen een aanzienlijk risicoprofiel. In die gevallen zijn de leningen voor 50% voorzien. Zie tabel Overzicht operationele en strategische risico's in paragraaf 2.10 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

2.12f Intern liquiditeitsbeheer

De betrouwbaarheid van de liquiditeitsprognoses wordt vooral bepaald door de liquiditeitsprognoses van de investeringen. De voortgang van investeringen kan echter sterk beïnvloed worden door externe factoren, zoals milieu effect rapportages en bezwaarprocedures.

2.12g Financieringsstrategie

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten wordt uitgegaan van integrale financiering. Steeds wordt gekeken naar de totale financieringsbehoefte. De verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille moet in samenhang worden gezien met het verwachte verloop van de activa, de voorraad grond, het eigen vermogen en de vlottende schuld. Hiervoor verwijzen wij naar de verderop in deze begroting opgenomen geprognosticeerde balans (hoofdstuk 3.3.3) en tabel Mutaties portefeuille opgenomen leningen hierboven.

2.13 Bedrijfsvoering

2.15a Inleiding
Gemeenten staan de komende jaren voor grote maatschappelijke, financiële en organisatorische opgaven. De druk op middelen, capaciteit en uitvoeringskracht neemt toe, terwijl inwoners, ondernemers en partners blijven rekenen op betrouwbare, toegankelijke en toekomstbestendige dienstverlening. Dit vraagt om een organisatie die wendbaar is, gericht keuzes maakt en de uitvoering van ambities goed ondersteunt.

Bedrijfsvoering speelt hierin een sleutelrol. Zij ondersteunt de gemeentelijke organisatie bij het realiseren van maatschappelijke opgaven en zorgt voor samenhang in de inzet van mensen, middelen, processen, informatie en technologie. In de Visie Bedrijfsvoering 2026-2030 (zie verder onderdeel 2.15b) is deze koers uitgewerkt: bedrijfsvoering ontwikkelt zich van vooral ondersteunend en reactief naar meer strategisch, verbindend en uitvoeringsgericht. Daarmee wordt bedrijfsvoering nadrukkelijker onderdeel van de sturing op organisatieontwikkeling, uitvoeringskracht en toekomstbestendige dienstverlening.

2.15b Wat willen we bereiken?
We willen een bedrijfsvoering die zichtbaar bijdraagt aan de realisatie van de bestuurlijke en maatschappelijke ambities van de gemeente Leeuwarden. Bedrijfsvoering ondersteunt en adviseert de organisatie op het gebied van onder meer mens en organisatie, ICT en informatievoorziening, financiën, planning en control, communicatie, huisvesting en facilitaire dienstverlening, juridische zaken, privacy, informatiebeveiliging en data.

Daarbij sluiten we aan op de Visie Bedrijfsvoering 2026-2030. In 2027 werken we de Visie Bedrijfsvoering 2026-2030 verder uit in concrete sturing, programma's en maatregelen. De verdere vertaling naar uitvoering staat hierbij centraal. Voor 2027 betekent dit dat we willen bereiken dat bedrijfsvoering:
- de organisatie beter ondersteunt bij het realiseren van maatschappelijke opgaven en bestuurlijke prioriteiten;
- bijdraagt aan een doelmatige en efficiënte inzet van mensen en middelen;
- concernsturing, planning en control en risicomanagement verder versterkt;
- digitalisering, data gedreven werken en verantwoord gebruik van technologie benut om processen en besluitvorming te verbeteren;
- aantrekkelijk werkgeverschap, duurzame inzetbaarheid en ontwikkeling van medewerkers ondersteunt;
- zorgt voor aantoonbare beheersing van rechtmatigheid, privacy, informatiebeveiliging en continuïteitsrisico's;
- meer samenhang brengt tussen strategie, uitvoering en verantwoording.

Daarmee willen we bereiken dat bedrijfsvoering niet alleen de dagelijkse ondersteuning op orde houdt, maar ook actief bijdraagt aan een organisatie die toekomstbestendig, betrouwbaar en uitvoeringskrachtig is.

2.15c Wat gaan we daarvoor doen?

- ***Programma Bedrijfsvoering***

Het programma Bedrijfsvoering is opgezet om onze visie te realiseren. Dit programma zorgt ervoor dat de belangrijkste taken binnen de bedrijfsvoering goed op elkaar aansluiten. Het maakt keuzes duidelijk en helpt bij het bepalen van prioriteiten, het inzetten van voldoende capaciteit en het verdelen van middelen. De uitvoeringsagenda is hierbij een belangrijk hulpmiddel. Hiermee vertalen we onze ambities naar duidelijke acties, concrete resultaten, een planning en een manier om de voortgang te volgen.

Binnen het programma werken we aan de strategische thema's uit de bedrijfsvoeringsvisie. Denk hierbij aan samenhangende sturing, het verbeteren van processen, het versterken van de informatievoorziening, digitalisering, datagedreven werken, organisatieontwikkeling en een toekomstbestendige inrichting van de ondersteuning. Hiermee maken we de overgang van visie naar uitvoering zichtbaar en bestuurbaar.

- ***Programma Leeuwarder Digitale Agenda (LDA)***

In 2027 verbinden we de doorontwikkeling van bedrijfsvoering nadrukkelijk aan de bredere digitale ontwikkeling van de organisatie, waaronder het programma LDA. Digitalisering en datagedreven werken zijn belangrijke middelen om dienstverlening, interne processen, sturing en verantwoording te verbeteren. Daarbij houden we aandacht voor uitvoerbaarheid, informatiebeveiliging, privacy, data ethiek en de verantwoordelijke toepassing van nieuwe technologieën. Voor de uitwerking van de doelstellingen met betrekking tot digitale dienstverlening verwijzen we naar programma 2.5.2 ondersteuning.

De inzet is dat digitale ontwikkeling niet losstaat van de organisatieontwikkeling, maar onderdeel wordt van de manier waarop we werken, sturen en verbeteren. Daarmee sluiten we aan bij de koers uit de bedrijfsvoeringsvisie, waarin meer samenhangende sturing en uitvoeringskracht centraal staan.

- ***Ontwikkelingen samenwerkingen centrumregelingen***

In 2027 gaan we de samenwerking met andere organisaties verder versterken. Naast de samenwerking met de shared service partners (SSC) in onze regio (zie hoofdstuk 2.15d van de paragraaf ‘verbonden partijen’), is er sinds 2025 ook een samenwerking gestart met de gemeente Groningen op het gebied van digitale innovatie. In de tweede helft van 2026 wordt een intentieverklaring getekend door alle Friese gemeenten en de Provincie. Deze verklaring heeft als doel om de samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering te verbeteren en te intensiveren.

- ***Organisatiebrede taakstelling***

De gemeente Leeuwarden staat de komende jaren voor een financiële opgave. Daarom is in het coalitieakkoord een organisatiebrede taakstelling opgenomen. Dit betekent dat de hele organisatie moet bijdragen aan het slimmer en efficiënter werken. Het doel is een organisatie die klaar is voor de toekomst.

De taakstelling begint in 2027 met een bedrag van € 0,5 mln. In 2028 groeit dit naar € 1,5 mln en vanaf 2029 moet er jaarlijks € 3,5 mln structureel worden bespaard.

Deze taakstelling geldt voor alle sectoren binnen de gemeente. De directie en het management zijn verantwoordelijk voor het uitwerken en uitvoeren van de plannen. Dit gebeurt stap voor stap, passend bij het groeiende bedrag dat bespaard moet worden.

Voor de uitvoering van deze organisatiebrede taakstelling is in het coalitieakkoord een incidenteel frictiebudget van € 3 mln beschikbaar gesteld. Deze middelen worden in 2026 toegevoegd aan een afzonderlijke reserve frictiemiddelen. Met deze begroting wordt de raad voorgesteld deze reserve in te stellen en de beschikbare middelen hierin te storten.

De voortgang van de organisatiebrede taakstelling en de inzet van de beschikbare frictiemiddelen worden gemonitord via de reguliere planning- en controlcyclus. In de begroting en de jaarstukken wordt hierover gerapporteerd.

- ***Aantrekkelijk werkgeverschap***

De gemeente Leeuwarden werkt als werkgever aan een toekomstbestendig personeelsbestand. Diversiteit en inclusie zijn hierbij vanzelfsprekend. We geven ruimte aan talent in al haar vormen. Iedereen is anders, en juist die verschillen maken onze organisatie sterk. Daarom houden we rekening met de diverse behoeften van onze medewerkers. Zo zorgen we dat iedereen zich gewaardeerd voelt en dat we een aantrekkelijke werkgever zijn én blijven.

We ontwikkelen continue een brede aanpak met activiteiten en initiatieven. Die helpen ons een aantrekkelijk werkgever te zijn, nu en in de toekomst. We willen dat onze medewerkers gezond, gemotiveerd en bekwaam blijven werken. Zo houden we mensen en kennis in de organisatie. Tussen 2027 en 2030 werken we aan een aantrekkelijke werkgever waar medewerkers zich welkom en gewaardeerd voelen. Waar zij en stagiaires zich kunnen ontwikkelen en graag blijven werken.

Het is in 2027 het moment om vanuit de wensen uit de organisatie activiteiten en initiatieven duurzaam te integreren. Medewerkers staan hierbij centraal. Leidinggevenden spelen een

belangrijke rol om signalen op te vangen. Met dienend leiderschap als uitgangspunt én monitoringsbeleid als leidraad, zoeken we samen naar kansen en mogelijkheden die passen bij onze organisatie.

Doelen en speerpunten in 2027 zijn:
- Het bevorderen van een diverse, inclusieve en aantrekkelijke werkgever, waar iedereen gelijke kansen krijgt. We zorgen voor loontransparantie, waarderen bijzondere doelgroepen en borgen de begeleiding voor (nieuwe) medewerkers én leidinggevenden;
- Het versterken van onze positie op de arbeidsmarkt en het behouden van talenten voor de regio door samenwerking met regionale partners en onderwijsinstellingen. Bijvoorbeeld met Werken in Friesland (WiF) voor trainees én het Platvorm Zakelijk Dienstverlening Leeuwarden voor het young professional programma. WiF ontwikkelt ook een gezamenlijk scholingsaanbod om medewerkers breder te ondersteunen;
- Het beter inzicht krijgen in personeelsontwikkelingen, zodat sectoren tijdig kunnen inspelen op toekomstige personeelsbehoeften. Strategische Personeelsontwikkeling (SPO) maakt per sector een overzicht van de belangrijkste opgaven binnen de gemeente Leeuwarden. Ook helpt SPO ons om de juiste persoon op de juiste plek te krijgen. Dit voorkomt mismatches, verbetert sollicitatie-ervaringen en verhoogt onze aantrekkingskracht;
- Het bevorderen van duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, inclusief een goede start voor nieuwe medewerkers. We voeren een nieuwe gesprekscyclus in, verbeteren het verzuimbeleid en organiseren activiteiten zoals een sportdag en de maand van de vitaliteit;
- De gemeente Leeuwarden laat een gunstige ontwikkeling zien op het gebied van ziekteverzuim. In 2024 was het verzuim 6,6%, in 2025 daalde het naar 6,2%. Dit is beter dan het landelijk percentage van 7,1% (bron: A&O fonds gemeenten). Voor 2027 willen we dit percentage vasthouden, ondanks de landelijke stijging. Samen met de nieuwe arbodienst kijken we hoe leidinggevende én medewerker meer regie kunnen nemen bij ziekte. Daarnaast bieden we een masterclass aan voor leidinggevenden over omgaan met verzuim;
- Het stimuleren van leren, ontwikkelen en versterken van (digitale) vaardigheden van alle medewerkers. Dit geldt voor alle medewerkers en voor thema's als persoonlijk leiderschap, contact met inwoners, agile werken en digitale vaardigheden;
- Het functiehuis van de gemeente Leeuwarden moderniseren en optimaliseren. We werken aan een toekomstbestendig, eenduidige en goed toepasbare HR21 functiewaarderingssystematiek;
- We investeren in een nieuw Leermanagementsysteem (LMS) om doelgericht te ontwikkelen. Dit helpt ons beter in te spelen op complexe opgaven. Medewerkers krijgen zo toegang tot de juiste kennis.

De sector Mens & Organisatie ondersteunt de hele organisatie bij het omgaan met maatschappelijke opgaven. Samen zorgen we ervoor dat alle medewerkers hun werk zo goed mogelijk kunnen doen. Niet alleen nu, maar ook in de toekomst. We blijven ons ontwikkelen en passen ons aan nieuwe technieken en denkbeelden aan. Zo blijven we een flexibele organisatie die zich makkelijk en snel kan aanpassen.

- ***Organisatieontwikkeling***

De gemeente Leeuwarden werkte de afgelopen jaren aan een organisatie die robuust, lenig en in verbinding is. Er zijn meerdere leiderschapsdagen georganiseerd waarbij verbinding en ontmoeting centraal stonden. Ook is er aandacht voor een cultuur van nieuwsgierigheid en voor medewerkers. Dit gebeurt door dienend leiderschap te gebruiken als basis voor het leidinggeven.

Onze kernwaarden vormen het uitgangspunt voor ons dagelijkse werk. Tegelijkertijd vragen maatschappelijke ontwikkelingen, toenemende opgaven en schaarste van middelen om een organisatie die zich blijft ontwikkelen. Deze ontwikkeling stopt nooit.

In de periode 2026-2028 richten we ons op het versterken van onze concernsturing. We willen een organisatie die denkt en handelt vanuit de samenleving. Dit betekent dat beleid en uitvoering nauw samenwerken, leidinggevenden dienend leiderschap tonen en dat rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden duidelijk zijn.

Organisatieontwikkeling gebeurt in het dagelijkse werk en is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van leidinggevenden, medewerkers en ondersteunende teams. We kijken niet alleen naar individuele vraagstukken, maar naar het functioneren van de hele organisatie. Zo zorgen we dat

structuur, samenwerking en resultaten goed op elkaar aansluiten. Wij willen een organisatie zijn waar mensen ruimte voelen om samen te werken, te experimenteren, creatief te zijn en af te wijken van de gebruikelijke paden. Leidinggevenden zijn dienend en creëren de ruimte hiervoor.

Doelen en speerpunten in 2027 zijn:
- Het faciliteren van reflectiemomenten voor leidinggevenden, zodat zij samen kunnen leren hoe ze vanuit de samenleving kunnen denken en handelen en hoe beleid en uitvoering beter samenwerken;
- Het organiseren van een leiderschapsdag waar alle leidinggevenden elkaar ontmoeten om samen te leren en zich te ontwikkelen in dienend leiderschap;
- Het aanbieden van trainingen, webinars en korte leeractiviteiten die gericht zijn op dienend leiderschap binnen de leerlijn voor leidinggevenden.

We blijven werken aan onze ontwikkelambities en leren van onze ervaringen in de praktijk. We ondersteunen leidinggevenden in de veranderopgave, met aandacht voor persoonlijk en dienend leiderschap en professioneel (samen)werken.

- ***Nieuwe financieel systeem***

We bereiden ons voor op de invoering van een nieuw financieel systeem. Met dit nieuwe systeem investeren wij in een toekomstbestendige financiële bedrijfsvoering. In 2026 zijn we gestart met het inrichten van het systeem. Deze werkzaamheden gaan door in 2027. Daarna testen we het systeem uitgebreid. Hiermee wordt toegewerkt naar een zorgvuldige implementatie in 2028.

- ***Rechtmatigheidsverantwoording***

Het college legt jaarlijks verantwoording af over de mate waarin de financiële resultaten rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit betekent dat we controleren of de inkomsten en uitgaven en de veranderingen in de balans volgens de relevante regels zijn verwerkt. Als er afwijkingen zijn, leggen we uit wat er aan de hand is en welke verbeteringen het college neemt. Gedurende het jaar zorgen we voor aantoonbare controles op onze processen. Zo kunnen we een betrouwbare verklaring afleggen over de rechtmatigheid.

- ***Frauderisicobeheersing***

Jaarlijks wordt er een frauderisicoanalyse uitgevoerd bij verschillende processen. Dit draagt niet alleen bij aan het voorkomen en detecteren van fraude maar vergroot ook het bewustzijn van frauderisico's. De focus is gericht op de processen die vanwege hun aard frauderisico’s bevatten. Dit zijn de processen: betalingsverkeer, crediteuren, grondtransacties, belastingheffing, inkoop- en aanbestedingen, subsidieverlening, kasbeheer, salarisbetalingen, uitkeringsverstrekking, treasury en huren en pachten.

- ***Informatiebeveiliging, privacy en data-ethiek***

Informatiebeveiliging
Informatiebeveiliging blijft ook de komende jaren een belangrijk strategisch aandachtspunt binnen onze organisatie. Door de verdere digitalisering van onze dienstverlening en de groeiende dreiging van cyberaanvallen is het noodzakelijk om informatiebeveiliging structureel en risicogestuurd aan te pakken. Met de invoering van de Europese NIS2-richtlijn en de daaruit voortvloeiende Cyberbeveiligingswet (Cbw) worden de eisen aan digitale weerbaarheid, risicobeheersing en bestuurlijke verantwoordelijkheid aangescherpt. Bestuurders zijn daarnaast op grond van de nieuwe Cyberbeveiligingswet verplicht een cybersecuritytraining te volgen.

Doelen en speerpunten in 2027 zijn:
- Implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) 2.0 en de Cyberbeveiligingswet (Cbw)

In 2027 werken we verder aan het voldoen van deze kaders. De eisen worden een vast onderdeel van onze reguliere bedrijfsvoering.
- Bewustwording en gedrag

Medewerkers blijven een belangrijke schakel in het beschermen van gemeente informatie en systemen. Daarom zetten we in 2027 sterk in op bewustwording via e-learing, phishingcampagnes, mystery guests en andere bewustwordingsactiviteiten.

- Digitale weerbaarheid en continuïteit

We zorgen ervoor dat onze belangrijkste diensten ook bij ernstige ICT-storingen of cyberincidenten zoveel mogelijk blijven werken. In 2027 werken we verder aan bedrijfscontinuïteit, herstel na incidententen en cybercrisismanagement. Plannen en procedures worden periodiek getest en waar nodig aangepast.

- Toezicht en verantwoording via Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)

Via ENSIA en andere verantwoordingsmechanismen wordt periodiek inzicht gegeven in de kwaliteit van de informatiebeveiliging. In 2027 werken we aan het aantoonbaar beheersen van beveiligingsrisico's en het verbeteren van de kwaliteit van de verantwoording. Bevindingen uit audits en controles zetten we om in concrete verbetermaatregelen.

Privacy

In 2027 blijft privacy een belangrijk en strategisch onderdeel van onze dienstverlening. De groeiende digitalisering en het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) vragen om een gestructureerde en op risico's gebaseerde aanpak om de privacy van inwoners en bezoekers te beschermen. Naast interne en externe audits is gericht toezicht nodig om te blijven voldoen aan de aantoonplicht vanuit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Wet Politiegegevens (Wpg) en de Wet gegevensdeling door samenwerkingsverbanden (Wgs).

Ook blijven we alert op nieuwe en privacyregels en ontwikkelingen, zoals de toepassing van AI, de Wet PARTA (Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering en Terroristische Activiteiten), de Wgs en de Europese AI Act.

Doelen en speerpunten in 2027 zijn:

- Bewustwording en opleiding

We investeren in trainingen en campagnes om van het privacy-bewustzijn van medewerkers te vergroten.

- Samenwerking en kennisdeling

Binnen de regio en ook daarbuiten is samenwerking en kennisdeling essentieel om op de hoogte te blijven van alle ontwikkelingen op het gebied van privacy.

- Toezicht en verantwoording

De toezichthouder controleert of wij de privacyregels goed nalaeven. Daarom zorgen we dat documentatie, rapportages en verbeterplannen beschikbaar zijn. Onderdeel hiervan zijn:

- Het opstellen van een auditplan voor de Wpg, zodat interne audits goed worden uitgevoerd;
- Het aanpassen van het privacybeleid, vooral vanwege nieuwe ontwikkelingen zoals AI en verdere digitalisering van onze dienstverlening.

Data-ethiek

De structurele toepassing van data-ethiek in de DEPIA's (Data en Data-Ethische Privacy impact Analyse) wordt voortgezet, evenals de interne casusbesprekingen. Door de snelle ontwikkelingen op het gebied van AI wordt het belang van data-ethiek steeds groter. De data-ethiek adviseur geeft hierbij actief advies. Via ons interne en externe netwerk delen we kennis en zorgen we dat de hele organisatie data-ethiek meeneemt in haar dienstverlening.

2.14 Openbaarheidsparagraaf

In overeenstemming met artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) besteden we in deze paragraaf aandacht aan beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de Woo.

2.16a Inleiding

Transparantie is essentieel voor het vertrouwen van inwoners in de gemeentelijke organisatie. Inzage geven in gemeente-informatie, draagt daaraan bij. De Woo stimuleert actieve (uit eigen beweging) en passieve (op verzoek) openbaarmaking van documenten en data. Voor de openbaarmaking is het noodzakelijk dat de informatiehuishouding op orde is en duurzame toegankelijkheid van digitale documenten is geborgd. Deze bestuursperiode werkt de gemeente aan de implementatie van de Woo. De VNG heeft een handreiking 'Meerjarenplan Digitale informatiehuishouding 2026-2030' geschreven en helpt gemeenten bij het voldoen aan de verplichtingen van de Woo.

2.16b Wat willen we bereiken?

Sinds 1 mei 2022 is de Woo van kracht. De wet beoogt de openheid en transparantie van het gemeentebestuur te bevorderen en moet ervoor zorgen dat gemeente informatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te beheren is. De Woo verplicht de gemeente zo veel mogelijk informatie in een vroegtijdig stadium actief openbaar te maken en te publiceren. In 2030 moeten we voldoen aan alle in de Woo gestelde eisen.

2.16c Stand van zaken

- ***Actieve openbaarmaking***

Door de Woo moet de overheid steeds meer informatie actief openbaar maken. In totaal gaat het om 17 informatiecategorieën waarvan er 15 van toepassing zijn op gemeenten. Dit gebeurt in 4 tranches.

De eerste tranche is ingegaan op 1 november 2024. Binnen die eerste tranche moesten wij 4 informatiecategorieën vindbaar maken via één centrale vindplaats: de Woo-index. Aan deze verplichting voldoen we. Sommige informatiecategorieën uit tranche 2 tot en met 4 maken we al actief openbaar zoals bestuursstukken. Andere categorieën maken we nog niet volledig openbaar zoals beschikkingen. De ingangsdatum voor de volgend tranches zijn nog niet bekend, desondanks willen we doorwerken aan volledige openbaarmaking van alle informatiecategorieën zodat we de wettelijk verplichte termijnen vóórblijven.

Naast genoemde verplichte informatiecategorieën maakt de gemeente uit eigen beweging of voortvloeiend uit andere wetgeving ook veel andere informatie actief openbaar en toegankelijk voor inwoners, ondernemers en andere geïnteresseerden. Denk daarbij aan: ruimtelijke plannen, weg- en andere werkzaamheden in de gemeente, als ook aan open data.

- ***Passieve openbaarmaking***

Inwoners, pers en andere geïnteresseerden kunnen een Woo-verzoek doen om informatie openbaar te maken. In 2025 zijn er 88 formele Woo-aanvragen ingekomen. In 2024 waren dat er 96, in 2023 waren dat er 69 en in 2022 waren dat er 40. Verzoeken worden over het algemeen binnen de termijnen afgehandeld. De omvang en complexiteit van verzoeken neemt toe en is vaak reden tot verdaging en een langere afhandelingstijd.

- ***Informatiehuishouding op orde***

De Woo herhaalt het voorschrift uit de Archiefwet dat documenten in goede, geordende en toegankelijke staat gehouden en bewaard moeten worden. Het op orde brengen van de informatiehuishouding houdt in dat informatie vindbaar en ontsloten is, niet alleen na overdracht voor duurzame toegankelijkheid, maar juist in de fase daarvoor. Dat betekent dat de gemeente

ervoor moet zorgen dat het beheer van haar archiefbescheiden voldoet aan de toetsbare eisen. De Woo schrijft 8 jaar (uiterlijk 2030) voor om de informatiehuishouding op orde te brengen.

Met de Agenda Informatiebeheer brengen we binnen de gemeente Leeuwarden de informatiehuishouding op orde conform de Woo, het Archiefbesluit 1995 en het Besluit informatiebeheer Leeuwarden 2018. Dit, onder aansturing van een Strategisch informatieoverleg bestaande uit o.a. de Chief Information Officer (CIO), Gemeentearchivaris, Concern Controller en sectormanager Informatiemanagement.

2.16d Speerpunten in 2027 zijn:

- In 2027 wordt verder gewerkt aan de implementatie en invoering van de Digitale bewaarstrategie, die in 2023/2024 is ontwikkeld, door te werken aan:
    - Het verder vormgeven van bewustwording en digitale fitheid, zodat iedereen (bestuur/management/medewerkers) binnen de organisatie zich bewust is van de waarde van overheidsinformatie en daarnaar handelt. Dit is een doorlopend traject.
    - Doorontwikkelen methoden en plannen zodat iedereen in de organisatie weet wat hij/zij moet doen en waar we voor staan. Alle informatiebeheertaken zijn belegd en iedereen neemt zijn/haar verantwoordelijkheid. Kennis is daarbij een absolute voorwaarde. Medewerkers worden getraind voor hun rol in het informatiebeheer.
    - Voor digitale informatie die permanent of langdurig te bewaren is, wordt een omgeving aangeschaft.
    - Wijzigingen en consequenties die uit de nieuwe Archiefwet, besluit en regeling voortkomen, worden in kaart gebracht en er wordt een stappenplan opgesteld.
    - Er wordt gestart met het opzetten van een kwaliteitssysteem voor de informatiehuishouding.
- Realisatie van de actieve openbaarmaking van tranches 2 tot en met 4. Daarvoor is aandacht voor de verbetering en/of aanschaf van technische middelen op het gebied van anonimiseren en publiceren vereist.
- Optimaliseren kennisuitwisseling en afhandeling van Woo-verzoeken.

2.16e Wat mag het kosten?

Ter ondersteuning van gemeenten bij de implementatie en uitvoering van de Woo, heeft het Rijk financiële middelen beschikbaar gesteld. In 2027 is € 136.079 begroot voor de uitvoering van de Woo (binnen programma Veiligheid). Deze financiële middelen worden ingezet voor de actieve openbaarmaking van de informatiecategorieën, de functie Woo-contactpersoon, het verbeteren van bestaande systemen, het opleiden van medewerkers en de aankoop/ontwikkeling van software op het gebied van anonimiseren en publiceren.

2.15 Verbonden partijen en andere samenwerkingsverbanden

Deze paragraaf biedt inzicht in alle partijen waarmee de gemeente Leeuwarden zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft: de zogenoemde verbonden partijen. Deze verbondenheid brengt risico's en verantwoordelijkheden met zich mee, waarvoor de gemeente beleid heeft ontwikkeld dat is vastgelegd in de Kadernota Verbonden Partijen (vastgesteld op 13 november 2017). Instellingen waarmee uitsluitend een subsidierelatie bestaat, vallen buiten deze definitie. Ter informatie wordt in deze paragraaf ook een overzicht opgenomen van centrumregelingen. Hoewel deze formeel geen verbonden partijen zijn, geven ze wel invulling aan gemeentelijke samenwerking.

2.15a Bijzonderheden met betrekking tot de verbonden partijen met een hoog risicoprofiel
Bij verbonden partijen wordt onderscheid gemaakt op basis van het risicoprofiel. Voor de inventarisatie, beoordeling en beheersing van risico's wordt aangesloten bij de gemeentelijke methodiek voor risicomanagement, zoals vastgelegd in de daarvoor geldende Kadernota Risicomanagement. In het kader van verbonden partijen wordt risicomanagement gedefinieerd als: *een risico-inventarisatie en -waardering gecompleteerd met een overzicht van bijbehorende beheersmaatregelen per verbonden partij (vanaf nu te noemen risicomanagement)*. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de Kadernota Verbonden Partijen (2017).

Als uitgangspunt geldt dat verbonden partijen worden aangemerkt als partijen met een laag risicoprofiel, tenzij sprake is van specifieke omstandigheden die aanleiding geven tot een hogere risicoclassificatie. Indien dergelijke omstandigheden zich voordoen, kan het risicoprofiel worden verhoogd naar middel of hoog. Bij verbonden partijen met een hoog risicoprofiel wordt conform de kadernota expliciet toegelicht welke factoren leiden tot deze classificatie en welke beheersmaatregelen zijn getroffen om de risico's te beperken.

Hieronder worden de verbonden partijen met een hoog risicoprofiel nader beschreven. Per verbonden partij wordt ingegaan op de actuele ontwikkelingen, de financiële risico's en de bestuurlijke aandachtspunten.

Bijzonderheden Caparis NV
De continuïteit en het financieel rendement van sociaal ontwikkelbedrijf Caparis NV staan al meerdere jaren onder druk. Caparis NV bevindt zich momenteel in een krimpscenario. De uitstroom van Wsw-medewerkers is groter dan eerder voorzien, terwijl de instroom van nieuwe doelgroepen vanuit de aandeelhoudende gemeenten achterblijft. In 2025 zijn de gemeenten gestart met het ontwikkelen van een gezamenlijke nieuwe visie op de sociale infrastructuur en op hun toekomstige opdracht aan Caparis NV. De verwachting is dat er eind 2026/begin 2027 een besluit is genomen over de visie. Als gezamenlijk bedrijf van vier gemeenten, die opdrachtgever, aandeelhouder en werkgever zijn, staat één gezamenlijk belang centraal: het bieden van goede en passende werkgelegenheid voor de mensen die Caparis NV ondersteunt. De versnelde krimp leidt tot toenemende druk op de financiële positie van Caparis NV. Dit is aanleiding om een risico in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing op te nemen.

Bijzonderheden gemeenschappelijke regeling FUMO
Met de invoering van de Omgevingswet zijn de uitvoeringskosten voor vergunningverlening, toezicht en handhaving toegenomen, wat heeft geleid tot een hogere gemeentelijke bijdrage aan de FUMO. Eind 2025 is een traject gestart om te komen tot een toekomstbestendige en robuuste FUMO. Hoewel deelnemers hebben aangedrongen op terughoudendheid met structurele uitbreidingen vanwege de financiële druk op gemeenten, laat de ontwerpbegroting FUMO 2027 opnieuw een aanzienlijke kostenstijging zien. De onderbouwing van de voorgestelde investeringen en de bijdrage daarvan aan het beoogde toekomstbeeld is momenteel onvoldoende. Daarom heeft de gemeenteraad op 17 juni 2026 besloten om een zienswijze in te dienen met het verzoek de voorgestelde uitbreidingen uit de ontwerpbegroting 2027 te schrappen totdat een gezamenlijk toekomstbeeld en een adequaat onderbouwd plan beschikbaar zijn.

2.15b Visie en beleid verbonden partijen
De visie van de gemeente op de (beheersing van) verbonden partijen en de beleidsvoornemens daaromtrent in algemene zin, staan in de Kadernota Verbonden Partijen (Op 13 november 2017 geamendeerd door de raad vastgesteld). In 2025 is gestart met de evaluatie van de huidige

Kadernota verbonden partijen. Dit traject wordt in 2026 voortgezet en heeft als doel te komen tot een geactualiseerde kadernota die beter aansluit bij de actuele opgaven en samenwerkingsverbanden van de gemeente Leeuwarden.

2.15c Lijst van de verbonden partijen
Gemeenschappelijke regelingen
De Marrekrite
Hûs en Hiem
Veiligheidsregio Fryslân
Sociale Werkvoorziening Fryslân
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

Stichtingen en verenigingen
Stichting Kredietbank Nederland (KBNL)

Vennootschappen en coöperaties
CV Blitsaerd
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF)
DataFryslân
Parkeergarages Leeuwarden CV
Afvalsturing Friesland NV (handelsnaam Omrin)
NV Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)
BV Sport
Caparis NV
NV Bank Nederlandse Gemeenten
Diverse rechtspersonen voortvloeiend uit de verkoop van Essent
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
Blitsaerd Beheer BV

Gemeenschappelijke regelingen			**Economie**		
De Marrekrite					
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag				
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Recreatieschap Marrekrite verzorgt de recreatieve basisinfrastructuur in Friesland op het gebied van water- en landrecreatie.				
Gemeentelijk belang	De gemeente Leeuwarden heeft tot doel de voorzieningen op het gebied van watersport en het onderhoud van fietsknooppunten op een goed niveau te houden. Hieronder valt ook het verwijderen van afval op de recreatieplaatsen. Een beleidsvoornemen dat vele andere gemeenten en ook de provincie hebben. Om dit beleid uniform gestalte te geven nemen deze partijen deel in de gemeenschappelijke regeling Marrekrite die uitvoerend is voor de beleidsvoornemens.				
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**			
	2025	144			
	2026	192			
	2027	231			
	2028	236			
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in zowel het dagelijks als algemeen bestuur (stemverhouding: 1/14).				
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van de GR o.b.v. aantal inwoners.				
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Marrekrite heeft als Gemeenschappelijke Regeling een bestuur. In het Algemeen Bestuur (AB) zitten de Provincie Fryslân en de 13 deelnemende gemeenten (via de gedeputeerde en wethouders). Het AB heeft een aantal bevoegdheden gedelegeerd aan een Dagelijks Bestuur (DB). Alle bestuursleden (gedeputeerde en wethouders) hebben binnen hun organisaties het domein ‘recreatie en toerisme’ in portefeuille. Het DB heeft 6 leden en vergadert 4 maal per jaar. De voorzitter van het AB zit ook het DB voor en is als gedeputeerde lid van het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân. Het AB vergadert 2 keer per jaar. De vergaderingen van het AB zijn openbaar, die van het DB niet.				
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	4.328	3.867	4.256	4.733	128
	2025	4.256	4.733	4.135	7.600	157
	2026	4.135	7.600	3.659	9.333	24
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026	Vastgestelde begroting				

Bestuur	Directeur	L. Touwen
	Voorzitter	F. Douwstra
Overige informatie		

Gemeenschappelijke regelingen	**Wonen en ruimte**
Hûs en Hiem	

Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag					
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Hûs en hiem heeft als doel de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van bouwkundige, stedebouwkundige en landschappelijke schoonheid in de Provincie Fryslân.					
Gemeentelijk belang	De gemeente heeft tot doel kritisch te zijn op bouwvoornemens die effect hebben op het aanzien van de stad. Om die reden neemt de gemeente deel in een onafhankelijk toetsing- en beoordelingsorgaan dat bouwvoornemens toetst op architectonische waarde en inpassing in de omgeving. Sinds kort is de 'kan bepaling' van toepassing waarmee de Rijksoverheid beoogt dat gemeenten zelfstandig (dus niet via een extern orgaan) mogen toetsen. Hiervan zijn beschermde stads- en dorpsgezichten uitgezonderd. De gemeente heeft zich vooralsnog niet uitgesproken of deze bepaling actief zal worden toegepast.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025					
	2026					
	2027					
	2028					
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in zowel het dagelijks als algemeen bestuur. Elke gemeente in Friesland heeft 1 stem (stemverhouding: 1/17)					
Financieel belang	Elke deelnemende gemeente draagt bij in de kosten van Hûs en Hiem naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces						
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	257	453	383	425	123
	2025	383	425	383	403	
	2026	383	403	383	383	
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				

	2025	Vastgestelde begroting
	2026	Concept begroting
Bestuur	Directeur	W.Kingma
	Voorzitter	J.Bruijnincx
Overige informatie		

Gemeenschappelijke regelingen			**Veiligheid**		
Veiligheidsregio Fryslân					
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag				
Openbaar belang (doel verbonden partij)	De Veiligheidsregio Fryslân - bestaande uit de GGD, Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en de Brandweer Fryslân - is een gemeenschappelijke regeling van alle Friese gemeenten en verzorgt de wettelijke taken op het gebied van veiligheid en gezondheid voor alle inwoners van Fryslân.				
Gemeentelijk belang	Uitvoering van wettelijke taken, zoals bepaald in de Wet Publieke gezondheid (WGP) en de wet Veiligheidsregio.				
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**			
	2025	18.137			
	2026	18.598			
	2027	19.099			
	2028	20.221			
Bestuurlijk belang	Elke gemeente in Friesland heeft 1 stem (stemverhouding: 1/18) in het Algemeen Bestuur. De burgemeester van de gemeente Leeuwarden is voorzitter van het Algemeen Bestuur, voorzitter van het Dagelijks Bestuur van de regeling en voorzitter van de bestuurscommissie Veiligheid.				
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van de GR o.b.v. aantal inwoners.				
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Dit is vastgelegd in de Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.				
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	8.868	82.448	10.662	87.343	3.643
	2025	10.662	87.343	12.125	83.064	3.483
	2026	12.125	83.064	6.948	109.416	
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				

	2025	Vastgestelde jaarrekening
	2026	Vastgestelde begroting
Bestuur	Directeur	J. Gebben
	Voorzitter	F. van Oosten
Overige informatie		

Gemeenschappelijke regelingen	**Bestaanszekerheid**

Sociale Werkvoorziening Fryslân						
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag					
Openbaar belang (doel verbonden partij)	De gemeenschappelijke regeling heeft tot doel de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en daaruit voortvloeiende voorschriften uit te voeren voor de acht aangesloten gemeenten. De uitvoering van de Wsw heeft het bestuur van de gemeenschappelijke regeling opgedragen aan Caparis NV.					
Gemeentelijk belang	Effectieve uitvoering van de WSW als onderdeel van de Participatiewet.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025	10.000				
	2026	10.000				
	2027	10.000				
	2028	10.000				
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in het bestuur (stemverhouding: 1/8).					
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van de GR op basis van stemverhouding					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Leden van de GR zijn wethouders met participatie in hun portefeuille. Er wordt vergaderd conform een schema en richtlijnen van de provincie in kader van WGR. De bedrijfsvoeringsregeling is hierin leidend. Gemeenten leggen eventueel te nemen besluiten voor aan hun college en raad.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024		4.210		2.088	
	2025		2.088		6.023	
	2026		6.023		3.625	
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				

	2025	Vastgestelde begroting
	2026	Vastgestelde begroting
Bestuur	Directeur	Via mandaat belegd bij Caparis NV
	Voorzitter	M. Visser
Overige informatie		

Gemeenschappelijke regelingen	**Milieu**					
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)						
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Hoog					
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Het betreft een Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). Verantwoordelijk voor de uitvoering van de wettelijke basistaken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) die voortvloeien uit de Omgevingswet.					
Gemeentelijk belang	Het effectief uitvoeren van vergunnings- en handhavingstaken door expertise in de Provincie Fryslân te bundelen binnen een uitvoeringsorgaan. Het taakgebied is primair de complexere en risicovolle bedrijven (basistakenpakket), waarbij ook een bovenlokale handhavingsaanpak nodig is. Secundair kan de FUMO aanvullende taken (niet-basistaken) op verzoek van de deelnemers uitvoeren. Alle gemeenten, de provincie en het Wetterskip in Friesland nemen deel in de FUMO. De gemeente Leeuwarden streeft correcte handhaving en vergunningverlening na, de FUMO voert uit.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025	1.554				
	2026	1.611				
	2027	1.611				
	2028	1.611				
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in het algemeen bestuur.					
Financieel belang	Verrekening resultaat naar rato van de begrote afname (ligt rond de 6,5%)					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Dit is vastgelegd in de Gemeenschappelijke regeling FUMO.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	1.278	5.327	840	4.784	-362
	2025	840	4.784	243	4.638	-468
	2026	243	4.638	800	4.755	
	Status financiële cijfers					

	2024	Vastgestelde jaarrekening
	2025	Vastgestelde jaarrekening
	2026	Vastgestelde begroting
Bestuur	Directeur	Y. van der Sluis (per 01-10-2026)
	Voorzitter	Per 10-09-2026 wordt een nieuwe voorzitter benoemd
Overige informatie		

Stichtingen en verenigingen	**Bestaanszekerheid**
Stichting Kredietbank Nederland (KBNL)	
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag
Openbaar belang (doel verbonden partij)	De stichting Kredietbank Nederland is een sociale kredietbank die onder andere mensen met financiële problemen helpt. De belangrijkste diensten die de bank in dit verband aanbiedt zijn onder andere: sociale kredietverlening, schuldhulpverlening, inkomensbeheer, preventie en beschermingsbewind. Een ander openbaar belang dat gediend wordt is de uitoefening van het toezicht op de bank door de gemeente op basis van Wet op het Financieel Toezicht.
Gemeentelijk belang	De KBNL voert in het kader van het gemeentelijk minimabeleid de schuldhulpverlening uit op basis van de gemeentelijke visie. Ook de sociale kredietverlening aan inwoners van de gemeente Leeuwarden wordt door de KBNL uitgevoerd.

Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**
	2025	
	2026	
	2027	
	2028	

Bestuurlijk belang	De meerderheid (drie leden) van de Raad van Toezicht wordt benoemd op voordracht van de gemeente Leeuwarden. Verder dient de gemeente de begroting en de jaarrekening goed te keuren.
Financieel belang	De gemeente financiert KBNL met een langlopende lening van € 1,352 mln. Dit bedrag heeft de bank weer uitgeleend aan de inwoners van de gemeente Leeuwarden.
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De meerderheid (drie leden) van de Raad van Toezicht wordt benoemd op voordracht van het college van B&W van de gemeente Leeuwarden.

Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	3.209	47.554	2.499	48.295	-710
	2025	2.499	48.295	3.195	48.985	696
	2026	3.195	48.985	3.700	43.800	879

	Status financiële cijfers	
	2024	Vastgestelde jaarrekening
	2025	Vastgestelde jaarrekening
	2026	Vastgestelde begroting
Bestuur	Directeur	A.O. de Visser
	Voorzitter	S. Feitsma
Overige informatie		

Vennootschappen en coöperaties	**Wonen en ruimte**		
CV Blitsaerd			
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag		
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Woningbouw in het hogere segment.		
Gemeentelijk belang	Voor een evenwichtige woningvoorraad heeft de gemeenteraad in 2003 (en 2005) besloten tot het aangaan van een PPS waarmee marktpartijen het hogere segment bedienen. Hierbij zijn kaders vastgesteld voor 400 woningen (later verhoogd naar 441). De gemeente is alleen commanditaire vennoot in de CV.		
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**	
	2025		
	2026		
	2027		
	2028		
Bestuurlijk belang	Commanditair of stille vennoot (49%).		
Financieel belang	CV Commanditair kapitaal € 2.262.094.		
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	N.v.t.		

Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	-154	1.469	45	808	199
	2025	45	808	48	510	4
	2026	48	510			
	Status financiële cijfers					

	2024	Vastgestelde jaarrekening
	2025	Vastgestelde jaarrekening
	2026	
Bestuur	Directeur	H. Wind
	Voorzitter	-
Overige informatie		

Vennootschappen en coöperaties	**Milieu**				
Warmtebedrijf Heechterp BV					
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Middel				
Openbaar belang (doel verbonden partij)	In voorbereiding op de invoering van de nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw) en het vereiste publieke meerderheidsbelang, hebben de gemeente Leeuwarden, woningcorporatie Elkien en Bouwgroep Dijkstra Draisma (BGDD) gezamenlijk plannen gemaakt voor een collectief warmtenet in de wijk Heechterp. Dit warmtenet zal op duurzame wijze warmte leveren aan zowel nieuwbouwwoningen als bestaande woningen in de wijk. Op 26 juni 2025 heeft de gemeente samen met BGDD warmtebedrijf Heechterp BV opgericht met als doel een betaalbaar en duurzaam, collectief warmtenet aan te leggen in de wijk Heechterp. Hiermee wordt bijgedragen aan de gemeentelijke doelstelling om wijken aardgasvrij te maken.				
Gemeentelijk belang	De deelname aan het Warmtebedrijf Heechterp BV stelt de gemeente in staat om regie te voeren op de lokale warmtetransitie. Het project draagt bij aan betaalbare en duurzame warmtevoorziening voor inwoners en sluit aan bij het gemeentelijke beleid.				
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**			
	2025				
	2026				
	2027				
	2028				
Bestuurlijk belang	De gemeente Leeuwarden is voor 50% aandeelhouder van Warmtebedrijf Heechterp BV, een publiek-private samenwerking met BGDD. Via dit aandeelhouderschap heeft de gemeente directe bestuurlijke invloed, via vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).				
Financieel belang	De gemeente heeft een financieel belang in de vorm van aandelenkapitaal en een verstrekte lening aan het warmtebedrijf.				
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De vertegenwoordiging van de gemeente in de AVA wordt vastgesteld door het college van B&W. Beide aandeelhouders (gemeente en BGDD) hebben gelijk stemrecht.				
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**	
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024					

	2025			385	2.152	
	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024					
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	B. Dijkstra				
	Voorzitter	-				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Mobiliteit, water en groen**				
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF)					
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Middel				
Openbaar belang (doel verbonden partij)	OVEF is opgericht ten behoeve van het als Friese overheden gezamenlijk kunnen beheren van de openbare verlichting in Friesland. Daarnaast beheert OVEF de openbare laadpalen in Friesland. Sinds 2024 is OVEF energieleverancier voor haar eigen leden en afnemers.				
Gemeentelijk belang	Beheer en onderhoud openbare verlichting, energiediensten en laadinfradiensten.				
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**			
	2025	80			
	2026	97			
	2027	97			
	2028				
Bestuurlijk belang	De gemeente Leeuwarden is lid van de coöperatie en heeft bestuurlijke invloed (stemrecht) via vertegenwoordiging in de Algemene ledenvergadering (ALV).				
Financieel belang	De gemeente levert een jaarlijkse financiële bijdrage aan OVEF.				
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De vertegenwoordiging van de gemeente in de ALV wordt vastgesteld door het college van B&W. In de ALV hebben leden stemrecht. De gemeente heeft 5 van 107 stemmen. De jaarrekening en begroting worden vastgesteld door de ALV. De Raad van commissarissen worden benoemd door de ALV.				
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**	
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	129	2.575	705	6.993	576
	2025					

	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025					
	2026					
Bestuur	Directeur	J. Haakma				
	Voorzitter	I. Sjerps				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Ondersteuning**					
DataFryslân						
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag					
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Het doel van DataFryslân is om als overkoepelende data-autoriteit bij te dragen aan beter beleid en effectievere dienstverlening door Friese maatschappelijke organisaties voor de inwoners van Fryslân.					
Gemeentelijk belang	DataFryslân is voor de gemeente als onafhankelijke Friese data-autoriteit het platform waar regionale partijen samen investeren in en experimenteren met data en kennis delen. De gemeente kan zo betere beleidsbeslissingen nemen, gebaseerd op objectieve (micro)data.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025	150				
	2026	155				
	2027	155				
	2028					
Bestuurlijk belang	De gemeente Leeuwarden is lid van de coöperatie en heeft bestuurlijke invloed (stemrecht) via vertegenwoordiging in de Algemene ledenvergadering (ALV). De gemeentesecretaris van Leeuwarden is bestuursvoorzitter en tevens voorzitter van de Algemene Ledenvergadering (ALV).					
Financieel belang	De gemeente draagt financieel bij aan de coöperatie via een jaarlijkse ledenbijdrage.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De vertegenwoordiging van de gemeente in de ALV en het bestuur van DataFryslân wordt door het college van B&W vastgesteld. Besluitvorming binnen de coöperatie vindt plaats in de ALV, waarin alle leden stemrecht hebben. De jaarrekening en begroting worden vastgesteld door de ALV.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	427	577	422	408	-5

	2025	422	408	518	204	96
	2026	518	204			
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	R. Simons				
	Voorzitter	J. Algra (Provincie Fryslân)				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties		**Mobiliteit, water en groen**	
Parkeergarages Leeuwarden CV			
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag		
Openbaar belang (doel verbonden partij)	De vennootschap heeft als doel het beheren en exploiteren van parkeergarages in de gemeente Leeuwarden en in het bijzonder 1. de parkeergarage De Klanderij 2. de parkeergarage Oldehove 3. de parkeergarage Hoeksterend (Bastion) 4. de parkeergarage Wilhelminaplein (Zaailand) 5. de parkeergarage Oosterstraat 6. de parkeergarage Revius		
Gemeentelijk belang	Voorzien in een adequate hoeveelheid toegankelijke overdekte parkeervoorzieningen, primair voor de bezoekers aan de binnenstad. Hierbij wordt gestreefd naar een evenwicht tussen parkeergarages aan de rand van de binnenstad en het hart van de binnenstad. Tevens voorzien de parkeergarages in reductie van ongeoorloofd parkeren in de openbare ruimte.		
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**	
	2025		
	2026		
	2027		
	2028		
Bestuurlijk belang	Zeggenschap bedraagt 50%.		
Financieel belang	Het resultaat wordt geboekt ten gunste van de gemeentelijke kapitaalrekening. Per 1 januari 2024 is het commanditair kapitaal bevroren op € 2.138.955.		

Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	N.v.t.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	2.982	572	3.144	677	671
	2025	3.144	677	3.608	497	956
	2026	3.608	497			783
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026	Vastgestelde begroting				
Bestuur	Directeur	A. Zantman				
	Voorzitter	J. Tjalsma				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Milieu**	
Afvalsturing Friesland NV (handelsnaam Omrin)		
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag	
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Afvalsturing Friesland richt zich op de nascheiding van herbruikbare materialen uit huishoudelijk afval. Daarvoor ontvangt zij afvalstromen van onder meer de gemeente Leeuwarden.	
Gemeentelijk belang	De gemeente heeft een verantwoordelijkheid als het gaat om het verwerken van huishoudelijk afval op een efficiënte en milieuvriendelijke manier. Tevens is de doelstelling van de gemeente om met een goede afvalscheiding (ook bij de bron) de verwerkingskosten laag te houden. Om deze doelstellingen te bereiken wordt de uitvoering door Afvalsturing Friesland NV uitgevoerd. De Reststoffen Energiecentrale (REC) die door Afvalsturing in 2011 is gestart, beschikt over een grote capaciteit die – naast de scheiding van afvalstromen – zorgt voor acceptabele verwerkingskosten. Dit gewenste effect wordt teruggezien in de lokale heffingen.	
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**
	2025	
	2026	
	2027	
	2028	
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder.	

Financieel belang	De gemeente Leeuwarden bezit 485 aandelen ofwel een belang van 11,1%.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Dit is vastgelegd in de statuten					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	78.528	36.732	83.562	131.694	7.130
	2025	83.562	131.694	84.068	131.702	2.530
	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	J. Vernooij				
	Voorzitter	P.E.J. den Oudsten				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Milieu**		
NV Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)			
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag		
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Inzameling van (huishoudelijk) afval.		
Gemeentelijk belang	De gemeente heeft een wettelijke taak om huishoudelijk afval in te zamelen. Dit in de breedste zin van het woord. De operationele taak van deze inzameling wordt gedaan door Fryslân Miljeu Noordwest.		
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**	
	2025		
	2026		
	2027		
	2028		
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder.		
Financieel belang	De gemeente Leeuwarden bezit 46.872 aandelen A ofwel een belang van 62,4% in de regio Noordwest respectievelijk 29,7% in de NV.		
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Dit is vastgelegd in de statuten		

Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	11.573	26.299	13.030	30.506	1.621
	2025	13.030	30.506	15.605	40.629	2.322
	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	J. Vernooij				
	Voorzitter	G. Gerbrandy				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties		**Gezond samenleven**	
BV Sport			
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag		
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Uitvoering van het gemeentelijke sportbeleid met als strategisch doel: een sportieve, gezonde en leefbare samenleving.		
Gemeentelijk belang	BV Sport beheert en exploiteert de gemeentelijke sportaccommodaties en voert een breed scala aan activiteiten uit om de doelstellingen van het gemeentelijke sportbeleid te realiseren.		
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**	
	2025		
	2026		
	2027		
	2028		
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder.		
Financieel belang	De gemeente Leeuwarden is enig aandeelhouder van de BV Sport. Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt € 45.000 en een kapitaalstorting van € 950.000.		
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	Dit is vastgelegd in de statuten.		
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**	**Stand 31 december (x 1.000 euro)**

		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	4.208	12.786	4.311	12.670	103
	2025	4.311	12.670	4.817	11.457	505
	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	J. van der Kooi				
	Voorzitter	R. Seinen				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties		**Bestaanszekerheid**	
Caparis NV			
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Hoog		
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Caparis NV is het bedrijf waar mensen met een WSW-indicatie werken, maar ook mensen met indicaties voor beschut werk en baanafspraakbanen.		
Gemeentelijk belang	Caparis NV sluit dienstverleningsovereenkomsten (DVO) af met 8 gemeenten waarvan 4 aandeelhouder zijn, waaronder de gemeente Leeuwarden.		
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**	
	2025		
	2026		
	2027		
	2028		
Bestuurlijk belang	De gemeente Leeuwarden is aandeelhouder van Caparis NV en heeft bestuurlijke invloed via de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). Daarnaast is de gemeente vertegenwoordigd in het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) waarin de samenwerking met Caparis is vastgelegd.		
Financieel belang	De gemeente Leeuwarden bezit 9.954 aandelen ofwel een belang van 35,25% van het aantal uitstaande aandelen. Het geplaatst aandelenkapitaal bedraagt € 45.000.		
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De vertegenwoordiging van de gemeente in de AVA wordt vastgesteld door het college van B&W. Besluitvorming binnen Caparis vindt plaats via de AVA, waarin de aandeelhoudende gemeenten stemrecht hebben (ieder 1 stem). De jaarrekening en begroting worden goedgekeurd door de AVA.		
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**	**Stand 31 december (x 1.000 euro)**

		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	7.594	20.089	6.260	20.720	-1.335
	2025	6.260	20.720	3.783	21.774	-2.477
	2026	3.783	21.774	3.078	21.858	-318
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026	Vastgestelde begroting				
Bestuur	Directeur	A. Bonnema				
	Voorzitter	G. Jaarsma				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties			**Ondersteuning**		
NV Bank Nederlandse Gemeenten					
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag				
Openbaar belang (doel verbonden partij)	De BNG is de bankier van en voor overheden evenals instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.				
Gemeentelijk belang	De BNG is de huisbankier van de gemeente. Daarnaast deelt de gemeente mee in een eventuele dividenduitkering op grond van de aandelen die de gemeente in de BNG bezit.				
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**			
	2025				
	2026				
	2027				
	2028				
Bestuurlijk belang	De gemeente Leeuwarden is aandeelhouder van de BNG.				
Financieel belang	De gemeente Leeuwarden bezit 207.990 aandelen (geplaatst en volgestort aandelenkapitaal van de BNG bedraagt 55.690.720 aandelen)				
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	De vertegenwoordiging in de AVA wordt vastgesteld door het college van B&W. In de AVA heeft de gemeente stemrecht naar rato van het aantal aandelen.				
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**

	2024	4.721.000	110.819.000	4.777.000	123.164.000	294.000
	2025	4.777.000	123.164.000	4.863.000	110.701.000	172.000
	2026	4.863.000	110.701.000			
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Vastgestelde jaarrekening				
	2026					
Bestuur	Directeur	P. Risch				
	Voorzitter					
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Ondersteuning**
Diverse rechtspersonen voortvloeiend uit de verkoop van Essent	
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland, diende Essent uiterlijk voor 01 januari 2011 gesplitst te worden in een netwerkbedrijf en een productie- en leveringsbedrijf. Deze verplichte splitsing is doorgevoerd per 30 juni 2009. De aandelen van de productie -en leveringsbedrijf zijn daarop verkocht aan het energiebedrijf RWE. Het netwerkbedrijf is Enexis Holding NV geworden. Daarnaast omvatte Essent ook een milieubedrijf, Essent Milieu Holding NV, dat zich richtte op afvalverwijdering en afvalverwerking. Dit bedrijf bleef achter en kreeg de naam Attero BV. In 2014 zijn de aandelen van deze laatste BV verkocht aan de private equity organisatie Waterland. Verder leidde de verkoop van Essent tot verzelfstandiging van het 50% belang dat Essent had in de Elektriciteitsproductiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Hiervoor is een nieuwe BV opgericht, Publiek Belang Elektric iteitsproductie BV (PBE), waarvan de aandelen worden gehouden door de voormalige publieke aandeelhouders van Essent. Doel hiervan was het veilig stellen van het publiek belang, dat indertijd geacht werd mogelijk geschaad te worden door de verkoop van dit belang aan RWE (met het oog op het belang van de kerncentrale). Op dit moment is er overeenstemming bereikt met Delta NV, de andere grootaandeelhouder van EPZ, over de verkoop van EPZ aan RWE. Daardoor is de inrichting van PBE aangepast naar de status van een Special Purpose Vehicle (verkoop vennootschap). De splitsing en verkoop van Essent heeft verder geleid tot een aantal vennootschappen die meer technisch van aard zijn, in de zin dat ze als tijdelijke constructie dienen om mogelijke verplichtingen, claims en overige zaken, voortvloeiende uit de verkoop van Essent, te dekken respectievelijk definitief af te wikkelen. Deze vennootschappen zijn: CBL Vennootschap BV , CSV Amsterdam BV, Verkoop Vennootschap BV en Vordering op Enexis BV. Deze laatste 4 vennootschappen worden hieronder niet verder toegelicht gezien hun geringe financiële en bestuurlijke belang.
Gemeentelijk belang	Er is geen directe relatie tussen de activiteiten van de verbonden partij en de gemeentelijke begrotingsdoelstellingen.

Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025					
	2026					
	2027					
	2028					
Bestuurlijk belang	Per BV verschillend.					
Financieel belang	Per BV verschillend.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	N.v.t.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024					
	2025					
	2026					
	Status financiële cijfers					
	2024					
	2025					
	2026					
Bestuur	Directeur	-				
	Voorzitter	-				
Overige informatie						

Vennootschappen en coöperaties	**Ondersteuning**
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag

Openbaar belang (doel verbonden partij)	Onderdeel van Essent in 2009 bij de verkoop aan RWE, was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta N.V. (destijds 50% aandeelhouder, nu 70% aandeelhouder) heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE in 2009 bij de rechter aangevochten. Als consequentie op deze gerechtelijke procedure is in 2009 het 50% belang van Essent in EPZ tijdelijk ondergebracht bij Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. ("PBE"). In 2010 is op gezamenlijk initiatief van de aandeelhouders van PBE en de Provincie Zeeland als belangrijkste aandeelhouder van Delta N.V. een bemiddelingstraject gestart om het geschil tussen partijen op te lossen. In 2011 is dit bemiddelingstraject succesvol afgerond. Op 30 september 2011 is, 2 jaar na de verkoop van de aandelen Essent, het 50% belang in EPZ alsnog geleverd aan RWE. De vennootschap dient als gevolg van contractuele verplichtingen met betrekking tot het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009 nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan of deze contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden ontbonden.					
Gemeentelijk belang	Er is geen directe relatie tussen de activiteiten van de verbonden partij en de gemeentelijke begrotingsdoelstellingen.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025					
	2026					
	2027					
	2028					
Bestuurlijk belang	Aantal aandelen 155.738 stuks.					
Financieel belang	De gemeente Leeuwarden bezit 2.080 aandelen, ofwel een belang van 0,01%.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	N.v.t.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024					
	2025					
	2026					
	Niet opgenomen gezien het geringe financiële en bestuurlijke belang.					
	Status financiële cijfers					
	2024					
	2025					
	2026					
Bestuur	Directeur	-				

	Voorzitter	-
Overige informatie		

Vennootschappen en coöperaties						**Wonen en ruimte**
Blitsaerd Beheer BV						
Risicoprofiel (hoog/middel/laag) *zie toelichting*	Laag					
Openbaar belang (doel verbonden partij)	Woningbouw in het hogere segment.					
Gemeentelijk belang	Voor een evenwichtige woningvoorraad heeft de gemeenteraad in 2003 (en 2005) besloten tot het aangaan van een PPS waarmee marktpartijen het hogere segment bedienen. Hierbij zijn kaders vastgesteld voor 400 woningen (later verhoogd naar 441). De gemeente is aandeelhouder van de BV.					
Gemeentelijke bijdrage	**jaar**	**bijdrage (x 1.000 euro)**				
	2025					
	2026					
	2027					
	2028					
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder (50%).					
Financieel belang	Aandelenkapitaal € 9.000.					
Toelichting benoeming en besluitvormingsproces	N.v.t.					
Financiële kerngegevens	**Jaar**	**Stand 1 januari (x 1.000 euro)**		**Stand 31 december (x 1.000 euro)**		
		Eigen vermogen	**Vreemd vermogen**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Resultaat**
	2024	45	5	48		3
	2025	48		47	2	1
	2026	48	2			
	Status financiële cijfers					
	2024	Vastgestelde jaarrekening				
	2025	Concept begroting				
	2026					
Bestuur	Directeur	H. Wind				
	Voorzitter					
Overige informatie						

2.15d Lijst van de centrumregelingen

Lijst centrumregelingen
Gemeente Noardeast Fryslân en gemeente Leeuwarden
Gemeente Dantumadeel en gemeente Leeuwarden
Dienst Sociale zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân en gemeente Leeuwarden
Gemeente Waadhoeke en gemeente Leeuwarden
Gemeenten Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel en Vlieland en gemeente Leeuwarden
Sociaal Domein Friese gemeenten
Gemeente Groningen en gemeente Leeuwarden

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Gemeente Noardeast Fryslân en de gemeente Leeuwarden	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2015
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De centrumregeling is getroffen in verband met het tot stand brengen van facilitaire voorzieningen (in dezen vooreerst ICT) ter ondersteuning van de uitvoering van de aan de gemeentelijke bestuursorganen opgedragen taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden om de regionale samenwerking te intensiveren en uit te breiden.
Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de centrumgemeente worden op basis van een integrale kostprijsberekening en op basis van evenredigheid van de afname.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Gemeente Dantumadeel en de gemeente Leeuwarden	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2024
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De centrumregeling is getroffen in verband met het tot stand brengen van facilitaire voorzieningen (in dezen vooreerst ICT) ter ondersteuning van de uitvoering van de aan de gemeentelijke bestuursorganen opgedragen taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden om de regionale samenwerking te intensiveren en uit te breiden.
Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de centrumgemeente worden op basis van een integrale kostprijsberekening en op basis van evenredigheid van de afname.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Dienst Sociale zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân en de gemeente Leeuwarden	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2015
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De centrumregeling is getroffen in verband met het tot stand brengen van facilitaire voorzieningen (in dezen vooreerst ICT) ter ondersteuning van de uitvoering van de aan de gemeentelijke bestuursorganen opgedragen taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden om de regionale samenwerking te intensiveren en uit te breiden.
Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de centrumgemeente worden op basis van een integrale kostprijsberekening en op basis van evenredigheid van de afname.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Gemeente Waadhoeke en de gemeente Leeuwarden	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2015
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De centrumregeling is getroffen in verband met het tot stand brengen van facilitaire voorzieningen (in dezen vooreerst ICT) ter ondersteuning van de uitvoering van de aan de gemeentelijke bestuursorganen opgedragen taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden om de regionale samenwerking te intensiveren en uit te breiden.
Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de centrumgemeente worden op basis van een integrale kostprijsberekening en op basis van evenredigheid van de afname.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Gemeenten Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel en Vlieland en de gemeente Leeuwarden	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2016
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De centrumregeling is getroffen in verband met het tot stand brengen van facilitaire voorzieningen (in dezen vooreerst ICT) ter ondersteuning van de uitvoering van de aan de gemeentelijke bestuursorganen opgedragen taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering en belastingen, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden om de regionale samenwerking te intensiveren en uit te breiden.

Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de centrumgemeente worden op basis van een integrale kostprijsberekening en op basis van evenredigheid van de afname.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Sociaal domein Friese gemeenten	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2015
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	Beleidsvoorbereiding ten behoeve van de wettelijke taken op terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie en de inkoop ten behoeve van wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ontwikkeling doelmatig en kwalitatief hoogwaardig te organiseren met de gezamenlijke Friese gemeenten.
Gemeentelijk belang	De gemeente Leeuwarden is centrumgemeente en voert voor alle 18 Friese gemeenten de inkoop, de daarmee samenhangende beleidsvoorbereiding en het financieel beheer uit.
Bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de taken van de centrumgemeente worden verdeeld onder alle Friese gemeenten, deels op basis van inwonersaantal en deels op basis van het percentuele aandeel cliënten Jeugdwet.

Centrumgemeente regeling (Art.8, lid 4 WGR, geen rechtspersoonlijkheid)	
Samenwerking Gemeente Groningen	
Risicoprofiel	Laag
Startjaar	2025
Openbaar belang (doel van de samenwerking)	De samenwerking heeft tot doel om noodzakelijke, adequate randvoorwaarden en voorzieningen op de gebieden van ICT, Data, Geo-informatie en Informatiemanagement tot stand te brengen, ter ondersteuning van de uitvoering van de gemeentelijke openbare c.q. publieke c.q. wettelijke taken.
Gemeentelijk belang	Intensieve samenwerking met diverse overheidspartners op het terrein van de bedrijfsvoering, past binnen de ambitie van de gemeente Leeuwarden.
Bestuurlijk belang	De colleges van de gemeente Leeuwarden en de gemeente Groningen geven elkaar over en weer mandaat, volmacht en machtiging om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling worden opgedragen aan de gemeente Leeuwarden of aan de gemeente Groningen.
Financieel belang	De kosten voor uitvoering van de opgedragen taken van de gemeenten worden op basis van een integrale kostprijsberekening over en weer in rekening gebracht.

2.16 Grondbeleid

Deze paragraaf gaat over het grondbeleid van de gemeente, de hiermee gepaard gaande risico's en het afdekken daarvan.

2.16a Inleiding

In 2027 richt het grondbeleid zich op het versnellen van de woningbouw, het voorbereiden van nieuwe ontwikkellocaties en het versterken van de gemeentelijke regie bij binnenstedelijke gebiedsontwikkeling. De financiële situatie van de lopende grondexploitaties is over het algemeen licht positief, maar er zijn wel aanzienlijke risico's. Belangrijke onzekerheden zijn onder andere netcongestie, stijgende kosten, de verkoop van appartementen, grondwerkzaamheden en de uitvoerbaarheid van enkele grote gebiedsontwikkelingen.

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten gemeenten in hun begroting en jaarrekening een paragraaf opnemen over het grondbeleid. Hierin leggen zij uit hoe zij het grondbeleid gebruiken om hun bestuurlijke doelen te bereiken. Elk jaar worden alle grondexploitaties opnieuw beoordeeld op basis van de situatie op 1 januari.

2.16b Kaders van het grondbeleid

De grondexploitaties worden uitgevoerd binnen verschillende beleidskaders. Dit zijn regels en afspraken waar de gemeente zich aan houdt. Voorbeelden hiervan zijn de wettelijke regels uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de gemeentelijke financiële verordening. Daarnaast gelden ook de nota's over grondbeleid en het beleid voor gronduitgifte en grondprijzen.

Op 21 januari 2026 heeft de gemeenteraad het Addendum op de Omgevingsvisie grondbeleid goedgekeurd. Ook sprak de raad steun uit voor het Beleidsprogramma grond, dat op 10 februari 2026 door het college van burgemeester en wethouders is vastgesteld. De gemeente Leeuwarden blijft een flexibel en maatwerkgericht grondbeleid voeren. Dit betekent dat de gemeente soms een actieve rol neemt en soms vooral faciliteert, of een combinatie van beide.

Het Beleidsprogramma grond wordt, volgens de financiële verordening, minstens één keer in de vier jaar herzien als dat nodig is. In dit programma staat niet alleen welk type grondbeleid de gemeente voert, maar ook hoe de uitgifte van grond en het prijsbeleid geregeld zijn.

Verder introduceert het Beleidsprogramma grond drie nieuwe instrumenten:

- Het Strategisch Verwervingsfonds, een kredietfonds voor strategische grondverwerving.
- Het Vereveningsfonds Sociale Woningbouw, een bestemmingsreserve voor sociale woningbouw.
- Het Bovenwijks Kostenverhaal, een bestemmingsreserve voor kosten.
  die bovenwijkse projecten betreffen.

Na publicatie is het Beleidsprogramma grond officieel in werking getreden.

2.16c Visie op het grondbeleid

De visie op grondbeleid hangt nauw samen met demografische ontwikkelingen, de economische groei en de ruimtebehoefte van andere opgaven, zoals de energietransitie, nieuwe infrastructuur en wateropvang.

Anticiperen op groei

Het aantal huishoudens in de gemeente Leeuwarden is de afgelopen jaren veel sneller gegroeid dan het aantal nieuw gebouwde woningen. Hierdoor is het woningtekort sterk toegenomen. Bovendien verwachten we dat het aantal huishoudens de komende jaren blijft groeien. Hoeveel het precies wordt, hangt vooral af van het aantal mensen dat naar de gemeente verhuist. Hiervoor zijn verschillende groeiscenario's mogelijk.

Voorlopig gaan we ervan uit dat er tot 2040 tussen de 10.000 en 15.000 extra woningen nodig zijn. Dit betekent dat er jaarlijks ongeveer 700 tot 1.000 nieuwe woningen moeten worden gebouwd.

Belangrijk is dat we de bouwplannen makkelijk kunnen aanpassen, zodat we sneller meer of minder woningen kunnen bouwen als dat nodig is (Beleid wonen in de stad, vastgesteld in 2025).

Een deel van deze nieuwe woningen komt in de dorpen, maar het grootste deel wordt in Leeuwarden-stad gebouwd. We zien dat het aantal te bouwen woningen elk jaar sterk kan verschillen. In de afgelopen twee jaar lag het aantal nieuwe woningen onder het gemiddelde. Voor de komende jaren verwachten we dat het aantal verleende bouwvergunningen en opgeleverde woningen weer flink zal toenemen.

Compacte stad
In onze stad en dorpen willen we wonen, werken en voorzieningen zo veel mogelijk bij elkaar brengen. Op deze manier kunnen we het aantal voorzieningen behouden, zorgen voor duurzame manieren van reizen en in het buitengebied meer ruimte geven aan andere belangrijke doelen. Waar we de afgelopen jaren vooral nieuwe woningen bouwden aan de rand van de stad en dorpen, richten we ons nu steeds meer op het ontwikkelen van gebieden binnen de stad zelf.

Dit betekent dat we, naast het bouwen op de uitbreidingslocaties Zuidlanden en Middelsee, ook meer aandacht besteden aan het vernieuwen en verbeteren van bestaande gebieden. Bijvoorbeeld het gebied bij het Spoordok in de stad en het Halbertsmaterrein in Grou. Deze aanpak zorgt ervoor dat onze stad en dorpen aantrekkelijk en leefbaar blijven, terwijl we ook ruimte geven aan nieuwe ontwikkelingen.

Meer regie op verstedelijking
Op locaties waar de gemeente geen eigenaar is van de grond, willen we toch de regie houden over de verstedelijking. Dit betekent dat we bepalen hoe en waar nieuwe woningen komen. Samen met de provincie maken we hierover afspraken in de Regionale Woondeals. Hierin spreken we af hoeveel woningen er komen, voor welke groepen ze zijn en in welke prijsklassen ze vallen.

Daarnaast werken we samen met de provincie en marktpartijen om het woningbouwproces te versnellen. Dit is belangrijk om het woningtekort sneller aan te pakken.

Tot slot zorgen we ervoor dat de kosten voor voorzieningen bovenwijkse kosten eenduidig worden vastgelegd. Dit betekent dat we de kosten van gemeentelijke investeringen kunnen verhalen op de ontwikkelaars van bouwplannen. Zo kunnen we ook investeren in voorzieningen die de hele wijk of stad ten goede komen, ook als wij niet zelf eigenaar zijn van de grond. Op deze manier dragen we bij aan de ontwikkeling van stad en dorpen in brede zin.

2.16d Marktomstandigheden
In de eerste helft van 2026 blijven de prijzen voor nieuwbouwwoningen in de regio van de gemeente Leeuwarden stijgen. Dit komt doordat er een grote vraag is naar woningen en doordat er meer mensen vanuit andere delen van Nederland, vooral buiten de Randstad, naar deze regio verhuizen.

Volgens ABN AMRO zal de hypotheekrente voor een korte rentevaste periode iets omhoog gaan. De rente voor een langere periode blijft naar verwachting ongeveer hetzelfde.

Ook de bouwkosten zijn gestegen door de onrust in het Midden-Oosten. Deze kostenstijging is echter iets minder groot dan de stijging van de woningprijzen. Daardoor nemen de grondprijzen in de regio rond Leeuwarden nog steeds licht toe.

2.16e Stikstof
Op 18 december 2024 heeft de Raad van State bepaald dat intern salderen in verband met stikstofvergunningen voortaan vergunningsplichtig is. Dit betekent dat het innen van stikstofruimte binnen een bedrijf of gebied een vergunning nodig heeft. Vervolgens heeft de rechtbank Den Haag op 22 januari 2025 geoordeeld in een zaak van Greenpeace Nederland tegen de Staat. De overheid moet uiterlijk in 2030 aan de stikstofdoelen voldoen. Als dit niet gebeurt, kan een boete van € 10 mln worden opgelegd.

Bij het bestemmingsplan van Middelsee is gebruikgemaakt van intern salderen. Dit plan is al definitief en er worden geen problemen verwacht. Voor grotere projecten, zoals Werpsterhoeke,

kan deze nieuwe regelgeving gevolgen hebben bij het aanvragen van vergunningen. Tot nu toe verwachten we echter geen vertraging of problemen. Tijdens de verdere ontwikkeling van De Werp zal het stikstofbeleid opnieuw worden beoordeeld.

2.16f Stroomnet en netcongestie
In De Zuidlanden en Middelsee is er een probleem met netcongestie. Dit betekent dat er te weinig stroom beschikbaar is bij het onderstation Schenkenschans. Dit blijft zo totdat het nieuwe onderstation Boksumerdyk klaar is. Volgens de planning van TenneT moet dit nieuwe onderstation in 2029 operationeel zijn. Daarna kan netbeheerder Liander het nieuwe station aansluiten, wat naar verwachting tot 2032 zal duren.

Tot die tijd kunnen er waarschijnlijk geen grote stroomverbruikers worden aangesloten. Dit zijn bijvoorbeeld scholen en supermarkten. Voor deze grootverbruikers zijn de aanvragen al een paar jaar geleden gedaan, zodat ze op de wachtlijst staan. Mocht er toch stroom beschikbaar komen, dan kunnen ze hiermee rekening houden.

Voor nieuwe woningen geldt dat ze drie jaar van tevoren moeten worden aangemeld. Dit hebben we gedaan. Voor deze woningen lijkt nu wel voldoende capaciteit beschikbaar te zijn. Deze capaciteit wordt gereserveerd. De woningen worden aangesloten op een warmtenet, waardoor ze minder stroom gebruiken.

Wat er gebeurt met de aansluiting van woningen tussen 2030 en 2032 is nog onzeker. We weten nog niet of er dan genoeg ruimte op het net is voor nieuwe aansluitingen.

2.16g Projecten
De gemeente Leeuwarden voert zowel actief, faciliterend als mengvormen van actief en faciliterend grondbeleid. Zuidlanden Middelsee is de grootste locatie waar de gemeente actief beleid voert:

De Zuidlanden/Middelsee (actief grondbeleid)
De ontwikkeling van De Zuidlanden en Middelsee verloopt op dit moment voorspoedig. Er worden goede stappen gezet om deze gebieden verder te verbeteren en aantrekkelijk te maken voor bewoners en bezoekers. We blijven werken aan een prettige en duurzame leefomgeving.

Unia
Unia West is volop in ontwikkeling. De vrije kavels zijn verkocht en grotendeels bebouwd. Ook de projectmatige woningen worden nu gebouwd of zijn al opgeleverd. In september wordt het geluidsscherm bij de Waldwei afgerond.

Komend jaar zal het buurtschap steeds meer vorm krijgen. Na de zomer wordt het stedenbouwkundig plan voor Unia Oost aan de gemeenteraad voorgelegd ter goedkeuring. Het bestemmingsplan voor dit gebied is al definitief vastgesteld.

De Hem
Het laatste buurtschap dat nog volgt is De Hem. Op 3 december 2025 vond er een zitting plaats bij de Raad van State over het bestemmingsplan. De uitspraak hiervan werd aanvankelijk in mei 2026 verwacht. Echter, de termijn van zes weken en de daaropvolgende verlenging zijn niet gehaald, waardoor de datum van de uitspraak nu onzeker is. Zodra het bestemmingsplan onherroepelijk wordt, zullen dit jaar de eerste werkzaamheden starten om het gebied bouwrijp te maken.

Overig Zuidlanden:
In 2025 is er een overeenkomst gesloten voor de invulling van de laatste open plek in Wiarda. In 2026 is de ontwikkelaar gestart met de verkoop van 50 appartementen op deze locatie, die bekend staat als de 'Poort van Wiarda'.

Middelsee fase 1
Middelsee krijgt steeds meer vorm. Naast de haven wordt er nu gebouwd aan Haveneiland (Slokker Lont), waardoor Havenstêd verder groeit. Op een belangrijke locatie, kavel S, is een tender doorlopen. Het winnende project heet De Maris en wordt uitgevoerd door PC Vastgoed. Dit project bestaat uit de bouw van een hoogwaardig appartementencomplex met 22 appartementen.

De kavels F en G zijn nog beschikbaar. Deze worden dit jaar nog in de verkoop gezet via een tender.

In Wetterstêd Noord worden veel woningen gebouwd. Deze woningen worden dit jaar opgeleverd.

Middelsee fase 2

De Fellingen
In De Fellingen fase 1 worden de komende jaren ongeveer 224 woningen gebouwd. De verkoop van deze fase liep in het begin wat minder goed. Daarom zijn er enkele aanpassingen in het plan gedaan. Inmiddels is de verkoop weer gestart. Ook zijn de voorbereidingen begonnen voor de tender van Fellingen fase 2 en 3, waarbij opnieuw ongeveer 220 woningen gepland staan. Voor De Fellingen is een WBI-subsidie toegekend.

Op 19 juni 2024 heeft de gemeenteraad besloten om een krediet van € 2,7 mln beschikbaar te stellen voor de bouw van de eerste mobiliteitshub in De Fellingen. Het belangrijkste doel van deze hub is om het gedrag van bewoners te veranderen. De wijk wordt zo ingericht dat wonen, fietsen, wandelen en spelen in de straat en op de erven centraal staan. Bewoners worden gestimuleerd om vooral gebruik te maken van deelmobiliteit, zoals deelauto's en fietsen, in plaats van een eigen auto. De mobiliteitshub wordt momenteel uitgewerkt door een bouwteam en zal naar verwachting in 2027 klaar zijn.

Daarnaast wordt er gewerkt aan plannen voor Middelsee fase II. Hierbij ligt de focus op de ontwikkeling van het sportgebied en de voorzieningenzone, waar onder andere gekeken wordt naar de aanleg van een supermarkt. Het stedenbouwkundig plan voor Wettersted II wordt verder uitgewerkt. Ook in het deelgebied Barrahûs vinden verschillende ontwikkelingen plaats, waardoor hier de komende jaren nieuwe woningen worden gebouwd.

Bij Barrahûs Organisch zijn fase 1 en 2 inmiddels in verkoop en bijna uitverkocht. Fase 1 is deels al bebouwd, en in fase 2 wordt binnenkort de eerste grond aan kopers overgedragen. Omdat het geplande geluidsscherm niet doorgaat, zijn sommige bouwplannen opnieuw beoordeeld op geluidsoverlast. De meeste woningen voldoen ook zonder het geluidsscherm aan de eisen voor een goed binnenklimaat. Een enkele woning heeft wel aanpassingen nodig aan het ventilatiesysteem, bijvoorbeeld met speciale kasten bij de ventilatieroosters. Het geluidsniveau in de buitenruimte kan helaas niet worden verbeterd. Over dit onderwerp vinden nog gesprekken plaats met de huidige kopers.

Pilot Lokale Versnellingstafel – Gebiedsontwikkeling Middelsee (Alddjip)
De gemeente Leeuwarden is het initiatief gestart voor de Lokale Versnellingstafel. Dit is een samenwerking tussen de gemeente en verschillende bedrijven, zoals Slokker, Lont, WoonFriesland en Makelaardij Hoekstra. Het doel van deze samenwerking is om de bouw van nieuwe woningen sneller te laten verlopen. Op dit moment duurt het bouwen van een woningproject vaak 7 tot 10 jaar. Met deze samenwerking willen we dit terugbrengen naar ongeveer 3 jaar.

De aanpak van de Lokale Versnellingstafel draait om goede samenwerking tussen de gemeente, de bouwbedrijven en woningcorporaties. Zij werken samen en doorlopen de processen tegelijkertijd. Ook maken zij vroeg duidelijke afspraken, zodat beslissingen sneller genomen kunnen worden. Deze samenwerking is een proef waar we van leren. De ervaringen gebruiken we later bij andere bouwprojecten in de stad.

Op 3 maart 2026 heeft het college besloten om geen geluidsscherm langs het spoor te plaatsen. Dit betekent dat de woningen in de gebieden Barrahus Organisch en Boksumerhoeke (Middelsee) goede geluidswerende maatregelen moeten krijgen. Voordat fase 3 van Barrahus Organisch te koop wordt aangeboden, wordt duidelijk welke invloed dit heeft. Voor Boksumerhoeke, dat het dichtst bij het spoor ligt, onderzoeken we ook de gevolgen en wat dit betekent voor de inrichting van het gebied.

Ontwikkelaar Zwanenburg heeft grond vlakbij het spoor gekocht, in de verwachting dat er een geluidsscherm zou komen. Nu dit niet doorgaat, is de ontwikkeling van deze locatie lastiger. Zwanenburg zal een nieuw plan maken waarin ze zoveel mogelijk rekening houden met het geluid

van het spoor. Ze proberen het geluid ook zo goed mogelijk bij de woningen op te lossen. Daarnaast vergelijken we dit nieuwe plan met het eerdere plan om te bekijken of de waarde is gedaald en of er mogelijk een vergoeding nodig is.

Ontwikkelaar MWPO heeft een voorstel gedaan voor een bijzonder woonzorgproject, genaamd Cosam. Dit plan bestaat uit 300 tot 350 woningen, vooral bedoeld voor ouderen, maar ook voor jonge mensen die hun eerste woning zoeken. Bij het complex komen verschillende voorzieningen, zoals een gezondheidscentrum, horeca, kinderopvang en een zwembad. Deze voorzieningen zijn ook toegankelijk voor andere mensen uit de buurt. Verder komt er een eigen parkeergelegenheid, die de ontwikkelaar zelf beheert.

De Werp
Voor het gebied de Werp wordt momenteel een ontwikkelkader opgesteld. Dit kader geeft afspraken en richtlijnen voor de ontwikkeling van het gebied. De verwachting is dat het ontwikkelkader in de loop van 2026 klaar is om ter vaststelling aan te bieden. In het ontwikkelkader kan ook ruimte worden gemaakt voor het toevoegen van extra woningen. Zodra het kader is vastgesteld, wordt het gebruikt als basis voor de grondexploitatie vanaf 1 januari 2027.

Subsidies
Voor het gebied Zuidlanden/Middelsee zijn verschillende specifieke subsidies van het Rijk toegezegd. Hieronder vindt u een overzicht van deze subsidies, inclusief de bedragen en de looptijden:

- **Woningbouwimpuls (WBI) 4e tranche:** €3.549.000, toegekend in december 2022;
- **MIRT-specifieke uitkering voor woningbouw op korte termijn:** € 12.053.893, toegekend in december 2023. Deze subsidie is bestemd voor de bovenplanse infrastructuur;
- **MIRT-specifieke uitkering voor duurzame en circulaire infrastructuur:** € 13.864, bedoeld voor de realisatie van een biobased steiger, met een looptijd tot augustus 2024;
- **Wokt Stadsrandhub de Werp:** € 3.883.832, beschikbaar tot 10 november 2025;
- **Woningbouwimpuls (WBI) 8e tranche:** € 9.898.961, toegekend tot 4 juni 2026.

Niet alle kosten kunnen volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in de grondexploitatie worden meegenomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de tunnel en de gebouwde parkeervoorziening. Daarom is slechts een deel van de specifieke subsidies in de grondexploitatie verwerkt. Voor de laatst toegekende subsidie, de WBI 8e tranche, is nog niet duidelijk welk deel hierin wordt opgenomen. Dit hangt af van de verdere stedenbouwkundige uitwerking van De Werp.

Daarnaast zijn we in gesprek over de subsidie voor het geluidsscherm bij Middelsee. We proberen deze subsidie te gebruiken voor andere maatregelen binnen het project.

Om de bouw van extra woningen te stimuleren, heeft het Rijk de Realisatiestimulans ingesteld. Dit is een financiële bijdrage die elke gemeente makkelijk kan aanvragen. Voor elke betaalbare woning waarvan de bouw is gestart, krijgt de gemeente € 7.000. Deze bijdrage wordt in het jaar na de start van de bouw uitgekeerd. De laatste uitkeringen vinden plaats in 2030, voor woningen waarvan de bouw in 2029 begon. Het totaalbedrag dat wordt uitgekeerd, kan nog veranderen, omdat dit afhankelijk is van de ontwikkelingen op de woningmarkt. Bij de behandeling van de begroting 2027 wordt ook een voorstel voorgelegd over de inzet van deze middelen.

Het bovenstaande is als volgt samen te vatten:

Tabel Specifieke uitkering van het Rijk Zuidlanden/Middelsee **bedragen in €**

	Grondexploitatie	Buiten Grex	Totaal
WBI 4de tranche (De Fellingen)	1.899.998	1.650.000	3.549.998
WBI 8ste tranche		9.898.961	9.898.961
Wokt / MIRT:			
Geluidsscherm Unia	1.555.509		1.555.509
Bruggen Unia	1.128.824		1.128.824
Rotonde Unia	333.596		333.596
Ontsluitingsweg Unia	277.996		277.996
Rotonde De Hem	333.596		333.596
Bruggen Middelsee	1.620.321		1.620.321
Biobased steiger	13.864		13.864
Geluidsscherm Middelsee	1.768.851		1.768.851
Fietstunnel Redbadwei Zuid		291.547	291.547
Mobiliteitshubs Middelsee	140.985	4.602.668	4.743.653
Stadsrandhub		3.883.832	3.883.832
Realisatiestimulans (€ 7.000 per woning)	-	-	-
	9.073.540	20.327.008	29.400.548

Bedrijventerreinen (actief grondbeleid)

In 2026 zijn er nog geen kavels verkocht, maar er is wel veel belangstelling. Dit blijkt uit het aantal opties en reserveringen: bij Zwette V zijn er 8 opties, bij Zwette IV 3 opties en bij Frisia 1 optie.

Voor Leeuwarden is de vraag naar bedrijventerreinen tot 2035 geschat op 52 hectare. Hiervan kan 10,2 hectare worden ingevuld op bestaande bedrijventerreinen. Daarnaast is er op kleinere bedrijventerreinen ruimte om ongeveer 20 hectare in te vullen voor lokale bedrijven.

Dit betekent dat er nog ongeveer 22 hectare beschikbaar is voor nieuw bedrijventerrein, specifiek voor Zwette VI. De gemeente Leeuwarden werkt aan de planontwikkeling van Zwette VI, gebaseerd op een verwachte jaarlijkse vraag van gemiddeld 2,9 hectare. Zwette VI moet een plek worden waar toekomstgericht, emissievrij en klimaatadaptief kan worden gewerkt. Het terrein wordt goed ingepast in het landschap en is goed bereikbaar.

De verdere uitwerking van het plan hangt af van de beslissing over de locatie van de permanente busremise en de stadsrandhub voor parkeren. Deze keuzes zijn belangrijk voor de uiteindelijke indeling van het terrein. Nadat deze locaties zijn vastgesteld, wordt het stedenbouwkundig en beeldkwaliteitsplan afgerond. Daarna kan de procedure voor het omgevingsplan beginnen.

Kantoorkavels Lynbaan
Er zijn nog 9 kavels met kantoorbestemming te koop aan de Lynbaan. Sinds februari 2026 is 1 kavel verkocht. Daarnaast zijn 5 kavels gereserveerd en waarschijnlijk binnenkort verkocht. Op dit moment zijn er dus nog 3 kavels beschikbaar.

Overige projecten

Heechterp (herstructurering)
In september 2023 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan en de grondexploitatie voor Heechterp vastgesteld. Dit plan geeft duidelijke afspraken over de inrichting en het gebruik van het gebied.

In 2025 zijn de eerste woningen opgeleverd. Ook is het definitief ontwerp (DO) voor de openbare inrichting van de eerste vier fasen gereed. Dit ontwerp laat zien hoe de straten, groenvoorzieningen en andere openbare ruimtes eruit komen te zien.

In 2026 wordt fase 2 volledig afgerond en woonrijp gemaakt. Dit betekent dat de wegen, groen en voorzieningen klaar zijn voor bewoners. Tegelijkertijd werken we verder aan de plannen voor fase 3. Hierbij horen ook de sloop van gebouwen in fase 3 en 4.

Daarnaast starten we met het maken van het definitief ontwerp voor de openbare inrichting van fase 5 en 6. Zo verloopt de uitvoering volgens de gemaakte planning en de afspraken uit de grondexploitatie.

Steenslân II (actief grondbeleid)
Voor het uitbreidingsplan Steenslân II in Stiens worden 105 woningen gebouwd. Dit plan is samen met omwonenden en belanghebbenden ontwikkeld tijdens verschillende participatiesessies. Hierbij zijn een bouwprogramma en een stedenbouwkundige opzet gemaakt. Het stedenbouwkundig plan is eind 2023 vastgesteld. Daarna zijn het bestemmingsplan en de financiële grondexploitatie in september 2024 goedgekeurd.

Er is bezwaar gemaakt tegen het bestemmingsplan, maar de Raad van State heeft op 21 januari 2026 besloten dat deze bezwaren ongegrond zijn. Hierdoor is het bestemmingsplan definitief geworden. De voorbereidingen voor de bouw gaan nu door, met speciale aandacht voor een circulaire openbare ruimte en duurzame woningen.

Voor de bouw worden biobased materialen gebruikt, gemaakt van vezelhennep die in Friesland is geteeld en geoogst. Deze materialen zorgen in de woningen voor langdurige opslag van CO2. Het plan bestaat uit 30% sociale huurwoningen en een mix van verschillende woningtypes, zoals rijtjeshuizen, twee-onder-een-kapwoningen, vrijstaande huizen, woonarken en appartementen.

Het ontwerp van het plan is ruim opgezet met veel groen en water. Ook wordt biodiversiteit gestimuleerd door een speciale aanpak die zich richt op beschermde dier- en plantensoorten, de zogenaamde doelsoortenaanpak. Zo ontstaat een leefomgeving die prettig is voor mens en natuur.

Oude Skalm (actief grondbeleid)
De Oude Skalm maakt deel uit van het ontwikkelkader Sint Vitusplein in Stiens. Dit kader is in november 2025 door de gemeenteraad vastgesteld. Binnen dit kader kunnen nog verschillende plannen worden uitgewerkt.

Het gebouw van De Oude Skalm is in 2022 vrijgekomen en staat nu leeg. Het college heeft besloten dat het gebouw niet meer kan worden gemoderniseerd of verduurzaamd vanwege de bouwkundige staat. Daarom is gekozen voor sloop en nieuwbouw op deze plek.

Door nieuwbouw ontstaan er kansen voor het hele gebied rond het Sint Vitusplein. Samen met de inwoners van het dorp zijn er ambities opgesteld voor de ontwikkeling van dit gebied. Op de locatie van De Oude Skalm is ruimte voor een mix van woningen en voorzieningen. Dit omvat appartementen, huizen met een eigen tuin en een huisartsenpraktijk.

Op deze manier wordt het gebied aantrekkelijker en beter passend bij de wensen van de gemeenschap.

Nieuw Oud Oost (gemengd)
De herontwikkeling van het terrein van het voormalige Cambuurstadion is een ruimtelijk project binnen de stad. Hier komen maximaal 550 nieuwe woningen en een hoogwaardig openbaar gebied. In 2023 heeft de gemeenteraad het stedenbouwkundig plan hiervoor vastgesteld.

De grond is eigendom van projectontwikkelaar Leyten en de gemeente. In 2024 zijn afspraken gemaakt over de kosten en de verdeling van grond en bouwactiviteiten. Dat jaar zijn ook het bestemmingsplan en de financiële planning voor de grond vastgesteld. Het bestemmingsplan is inmiddels definitief.

De voorbereidingen om te bouwen zijn gestart op het gemeentelijke deel van het gebied. Woningcorporaties Elkien en WoonFriesland bouwen hier sociale huurwoningen. In 2025 zijn bouwblokken 1 en 3 bouwrijp gemaakt en zijn de eerste parkpaden aangelegd. De plannen voor bouwblokken 5 en 6, op het voormalige stadiongedeelte, zijn bijna klaar.

In 2026 ligt de aandacht op de start van de bouw van blokken 1, 3 en 5. Ook worden de verdere voorbereidingen getroffen om het gebied woonrijp te maken.

Spoordok (gemengd)
Het project Spoordok richt zich op de herontwikkeling van ongeveer 16 hectare aan bedrijven- en kantoorruimte aan de westkant van station Leeuwarden. Het doel is om hier ongeveer 2.100 woningen te bouwen, naast een flink deelruimte voor andere functies dan wonen. In 2021 heeft de gemeenteraad een gebiedsvisie vastgesteld. Deze visie geeft een globaal plan en een indeling van het gebied. In 2024 is er een ontwikkelkader gemaakt. Dit kader beschrijft samenhangend de ruimtelijke, programmatische en financiële uitgangspunten voor de verdere uitwerking van het gebied in delen.

Op 26 november 2024 heeft het college het Ontwikkelkader Spoordok 'Stadsterp van de toekomst' goedgekeurd. Dit kader valt onder de Omgevingswet en geldt als leidraad voor de gemeente zelf. De volgende stap is het maken van een stedenbouwkundig raamwerk. Ook moet er een juridische regeling komen via een Buitengewoon Planologische Procedure (BOPA) voor de eerste fase. Voor de volgende fasen komt er een omgevingsplan. Pas na deze stappen kan de bouw beginnen.

In het gebied zijn meerdere grondeigenaren actief. Dit zijn onder andere projectontwikkelaars, ondernemers met eigen vastgoed en organisaties voor openbaar vervoer en infrastructuur. De gemeente bezit het huidige openbare gebied. Om de kosten die de gemeente maakt terug te krijgen, sluit zij mogelijk afspraken met initiatiefnemers, zogenaamde anterieure overeenkomsten. Als zulke overeenkomsten er nog niet zijn, zorgt de gemeente ervoor dat de kosten via regels binnen het omgevingsplan worden terugverdiend. Voor de aanleg van een nieuwe mobiliteitshub is er een speciale subsidie ontvangen uit versnellingsgelden. Deze subsidie is verbonden aan de voorwaarde dat in 2027 gestart wordt met de bouw van meer dan 500 woningen.

Om dit gezamenlijke proces met de grondeigenaren in een stabiele omgeving te houden en mogelijke prijsopdrijving te voorkomen, heeft de raad de eigendomssituatie 'bevroren' door het vestigen van voorkeursrecht op het hele plangebied. Dit betekent dat eigenaren die hun grond willen verkopen, deze eerst aan de gemeente moeten aanbieden. De gemeente is actief in het contact met eigenaren om te bekijken of zij grond kunnen kopen.

Een aantal grondeigenaren die willen ontwikkelen, werkt mee aan de planvorming. Het kan zijn dat met hen anterieure overeenkomsten worden afgesloten. Zo'n overeenkomst zorgt ervoor dat de kosten die horen bij de eerste fase goed worden verdeeld en dat het project haalbaar blijft. De gemeente is verantwoordelijk voor de investeringen in de openbare ruimte en voorzieningen. De gemeenteraad moet hiervoor nog de benodigde kredieten/budgetten beschikbaar stellen. De kosten worden, op basis van de criteria Profijt, Proportionaliteit en Toerekenbaarheid, deels teruggevorderd bij de ontwikkelaars. De aanleg van voorzieningen gebeurt gefaseerd en passend bij de voortgang van het Spoordok-project.

Tot nu toe loopt de gemeente vooral het risico van de voorbereidingskosten. Deze kosten staan op de gemeentelijke balans alsnog te verhalen kosten. Naar verwachting kan de gemeente deze kosten terugkrijgen van de grondeigenaren danwel inbrengen in een gemeentelijke grondexploitatie.

Warten (gemengd)
Aan de westkant van Warten is een nieuw woningbouwplan in voorbereiding. Er komen in totaal 32 woningen. Projectontwikkelaar Zwanenburg Projecten B.V. bezit het grootste deel van de grond. Op deze grond komen 20 vrijstaande woningen en enkele twee-onder-een-kapwoningen. De gemeente bezit hier ook grond waarop acht betaalbare koopwoningen en vier twee-onder-een-kapwoningen worden gebouwd.

Er is een overeenkomst gesloten tussen de gemeente en de ontwikkelaar over de voorwaarden van het project middels een anterieure overeenkomst. Het bestemmingsplan en het beeldkwaliteitsplan voor het gebied zijn goedgekeurd door de gemeenteraad. Dit betekent dat de plannen officieel zijn vastgesteld. Wel is er tegen het bestemmingsplan bezwaar gemaakt en is er beroep ingediend. De gemeente bekijkt nu hoe hiermee wordt omgegaan.

Halbertsmalocatie (faciliterend)
De herontwikkeling van de Halbertsmalocatie in Grou is een project waarbij maximaal 185 woningen worden gebouwd. Dit gebeurt in nauwe samenwerking tussen het dorp, de gemeente en de ontwikkelaar. In het oorspronkelijke plan was een brug opgenomen over de Rjochte Grou. Deze brug zou zorgen voor een goede verbinding met het centrum van Grou.

Begin 2026 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan vastgesteld. De brug is toen uit het plan gehaald, omdat er nog onduidelijkheid was over het type brug en de exacte plek waar deze moet komen. Voor de brug wordt nu een apart traject gevolgd om deze zaken duidelijk te maken.

Er is een overeenkomst gesloten met de ontwikkelaar Paiva. Hierin staan afspraken over de kosten en de verdere uitwerking van het plan. Na het vaststellen van het bestemmingsplan is er beroep ingesteld. Hierdoor ligt het plan nu bij de Raad van State voor beoordeling.

De verdere planning, zoals het bouwrijp maken van het gebied en de verkoop van de woningen, hangt af van het verloop van deze procedure. Zodra er meer duidelijkheid is, kan het project verder worden uitgevoerd.

Grut Palma West (faciliterend)
Het project Grut Palma West betreft de ontwikkeling van ongeveer 2,9 hectare grond aan de westkant van Wergea. Het grootste deel van deze grond is eigendom van Harns Invest. In dit gebied komen 58 grondgebonden woningen. Het doel is om een gevarieerde en kwalitatieve woonwijk te maken, met veel betaalbare koopwoningen.

Op 9 juli 2025 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan ‘Wergea - Grut Palma West’ goedgekeurd. Ook is er een overeenkomst gesloten met Harns Invest Ontwikkeling III B.V. Deze afspraak zorgt ervoor dat de gemeente de kosten kan terugkrijgen en dat het financiële risico voor de gemeente beperkt blijft.

In oktober 2025 werd het bestemmingsplan definitief vastgesteld en is de omgevingsvergunning voor de bouw verleend. In het vierde kwartaal van dat jaar is begonnen met het voorbereiden van het terrein. Deze zomer start de bouwrijpmaak van het gebied. De verkoop van de woningen begint naar verwachting in april, en de bouw van de 58 woningen start in de tweede helft van 2026.

2.16h Financiële verantwoording grondexploitaties (actief grondbeleid)
Jaarlijks worden alle grondexploitaties volledig herzien.

Voor de jaarrekening van 2025 zijn de grondexploitaties opnieuw bekeken en aangepast per 1 januari 2026. Hierbij zijn de volgende gegevens en uitgangspunten gehanteerd:

Tabel Parameters actualisatie grondexploitatie per 01-01-2026

	Vanaf 1-1-2025 tot 1-1-2026	Vanaf 1-1-2026 tot 1-1-2027	Vanaf 1-1-2027 tot 1-1-2028	Vanaf 1-1-2028
Parameter kostenstijging				
Woningbouw	1,1	3,0	2,0	2,0
Niet-woningbouw	1,1	3,0	2,0	2,0
Plankosten	4,0	4,0	3,0	2,0
Parameter Opbrengstenstijging				
Woningbouw (vrije sector)	4,0	4,0	2,0	2,0
Woningbouw (sociaal en middenhuur)	2,0	2,0	2,0	2,0
Niet woningbouw				
Bedrijven	3,0	3,0	2,0	2,0
Kantoren	1,0	1,0	2,0	2,0
Winkels	1,0	1,0	2,0	2,0
Parameter rente en discontovoet				
Rekenrente	1,50	1,50	1,50	1,50
Discontovoet	2,00	2,00	2,00	2,00

Onderstaand een overzicht van de Netto Contante Waarde van de hercalculatie per 1-1-2025 en per 1-1-2026.

Tabel Overzicht verwachte resultaten lopende grondexploitaties en verliesvoorziening

bedragen x € 1.000

Woningbouw			1-1-2025		1-1-2026		Voorziening Verlies complexen
	45 Heechterp	€	71	€	104		
	51 Grut Palma	€	-1.208			€	-
	53 Wirdum Hikkemieden	€	-1.063	€	-1.111	€	-1.111
	53 Steenslan	€	175	€	207		
	56 Wytgaard uitbreiding	€	5				
	Zuidlanden/Middelsee	€	-5.246	€	-4.988	€	-4.988
	110 Nieuw Oud Oost	€	4.792	€	5.073		
	59 Stiens Oude Skalm			€	219		
Totaal woningbouwlocaties		€	-2.474	€	-496	€	-6.098
Bedrijven							
	77 Zwette IV	€	131	€	135		
	84 Zwette V	€	1.117	€	956		
	85 Frisia	€	-283	€	-193	€	-193
Totaal bedrijvenlocaties		€	965	€	898	€	-193
Totaal bouwgrond in exploitatie		€	-1.509	€	401	€	-6.291

Op basis van de laatste herziening is er een voorziening van € 6,29 mln gevormd voor de negatieve complexen. Deze voorziening dekt het verwachte verlies van de grondexploitaties in Wirdum-Hikkemieden, Frisia en Zuidlanden/Middelsee.

Het resultaat van de positieve complexen per 1 januari 2026 wordt geschat op € 6,73 mln.

Het totale resultaat van alle lopende grondexploitaties, uitgedrukt in contante waarde per 1 januari 2026, is € 441.000 positief. Dit is een verbetering ten opzichte van 2025. Deze verbetering komt vooral door het afsluiten van Grut Palma. Daarnaast zijn de grondexploitaties voor woningbouw ook verbeterd. Dit komt door de grote vraag naar woningen en de stijgende grondprijzen.

Op 29 juni 2026 heeft de raad de actuele grondexploitaties 2026 vastgesteld.

2.16i Reserve grondexploitaties

De reserve grondexploitaties wordt gebruikt voor verschillende doeleinden:
- Het opvangen van verliezen die ontstaan bij grondexploitaties;
- Het afdragen van winsten die voortkomen uit grondexploitaties;
- Het afdekken van de berekende risico's die verbonden zijn aan grondexploitaties.

Bij het opstellen van de jaarrekening wordt het risicoprofiel van het grondbedrijf vastgesteld. Op basis hiervan wordt bepaald of de hoogte van de reserve grondexploitaties voldoende is om mogelijke verliezen en risico's op te vangen. Als er een overschot in de reserve is, wordt dit bedrag toegevoegd aan de algemene middelen. Is er een tekort, dan wordt de reserve weer aangevuld vanuit de algemene middelen. Op deze manier zorgt de gemeente voor een stabiele financiële positie bij de uitvoering van grondexploitaties.

De omvang van de reserve grondexploitaties bedraagt per 31 december 2025 € 15,15 mln.
Het meerjarenperspectief ziet er als volgt uit:

Tabel Meerjarenperspectief, bedragen x € 1.000

Meerjarenperspectief	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Stand per 1 januari	15.149	14.994	14.929	14.864	17.335	18.538
Ontwikkelbudget 2025	-63					
Rentelasten ontwikkellocaties 2026	-27					
Ontwikkelbudget	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Resultaat afgesloten projecten				2.536	1.268	1.268
Stand 31 december	14.994	14.929	14.864	17.335	18.538	19.741

Voor macro-economische en projectspecifieke risico's is sprake van een bedrag van afgerond € 19,9 mln per 1 januari 2026.

Om de risico's af te dekken dient de gemeente over voldoende weerstandscapaciteit te beschikken. Het berekende risicobedrag van € 19,9 mln moet worden opgevangen door de reserve grondexploitatie. Uit bovenstaand meerjarenperspectief blijkt dat de reserve toereikend is om dit risico te kunnen opvangen.

3. FINANCIËLE BEGROTING

3.1 Baten en lasten

3.1.1 Overzicht van baten en lasten incl. uitsplitsing algemene dekkingsmiddelen

Tabel Overzicht van baten en lasten **Bedragen x € 1.000**

	Begroting 2027		
Thema-onderdelen	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Baten en Lasten			
R2THM01 - Samenleving			
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	189.065	111.850	77.215
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	120.240	16.177	104.063
R2PGN0103 - Gezond samenleven	176.099	9.522	166.577
R2THM02 - Leefomgeving			
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	71.009	4.977	66.032
R2PGN0202 - Wonen en ruimte	52.748	45.588	7.160
R2PGN0203 - Milieu	62.170	56.860	5.310
R2THM03 - Economie en cultuur			
R2PGN0301 - Economie	8.993	3.390	5.603
R2PGN0302 - Cultuur	20.058	2.378	17.680
R2THM04 - Veiligheid			
R2PGN0401 - Veiligheid	31.334	11.271	20.063
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning			
R2PGN0501 - Bestuur	8.472	1.762	6.710
R2PGN0502 - Ondersteuning	99.976	565.199	-465.223
Saldo van Baten en Lasten	***840.163***	***828.974***	***11.189***
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma			
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning			
R2PGN0502 - Ondersteuning	6.952	18.141	-11.189
Saldo van Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma	***6.952***	***18.141***	***-11.189***
Resultaat	**847.115**	**847.115**	**0**

Tabel Overzicht Algemene dekkingsmiddelen, overhead, vpb en onvoorzien **Bedragen x € 1.000**

Algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	Begroting 2027 Lasten	Baten	Saldo
1. Algemene dekkingsmiddelen	1.112	534.961	533.849
Lokale heffingen waarvan besteding niet gebonden is	0	*47.279*	*47.279*
Algemene Uitkeringen	0	*485.839*	*485.839*
Dividend	0	*761*	*761*
Saldo van de financieringsfunctie	*240*	*1.082*	*842*
Overige algemene dekkingsmiddelen	*872*	0	*-872*
2. Overhead	62.182	1.271	-60.911
3. Vennootschapsbelasting	300	0	-300
4. Onvoorzien	0	0	0
Resultaat	**63.594**	**536.232**	**472.638**

De algemene dekkingsmiddelen betreffen de lasten en baten uit de taakvelden 0.5 Treasury (dividend en saldo financieringsfunctie), de taakvelden 0.61 OZB woningen, 0.62 OZB niet-woningen en 0.7 Uitkeringen Gemeentefonds. De precariobelasting is onderdeel van taakvelden 0.64 Belastingen overig en 0.83 Wonen en bouwen. Overhead betreft het taakveld 0.4 Overhead. Heffing Vpb betreft taakveld 0.9 Vennootschapsbelasting. Het bedrag voor 'onvoorzien' is onderdeel van het taakveld 0.8 Overige baten en lasten.

3.1.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

In het overzicht van baten en lasten (zie hoofdstuk 3.1.1) zijn de bedragen exclusief de stortingen en onttrekkingen aan reserves vermeld. Het totaal daarvan is het begrotingsresultaat vóór bestemming. Vervolgens zijn de stortingen in en de onttrekkingen aan de reserves vermeld. In 2027 is sprake van een begrotingsresultaat van € 3,6 mln positief (zie tabel Meerjarenbegroting 2027-2030 in hoofdstuk 3.2.1). Dit bedrag wordt gestort in de Algemene Reserve.

3.2 Uiteenzetting financiële positie

3.2.1 Ontwikkeling financiële positie

In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de financiële positie geschetst vanaf het moment dat de begroting 2026 is vastgesteld. Daarbij is rekening gehouden met o.a. de uitkomsten van de circulaires gemeentefonds en onontkoombare en onuitstelbare budgetmutaties. Uitgangspunt voor het bepalen van deze financiële positie vormt de eindpositie van de begroting 2026 (november 2025). De toenmalige prognoses waren:

Tabel Startpositie begroting 2027 **Bedragen x € 1.000**

	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	2.336	7.360	-1.579	-6.058	-5.996
Algemene reserve begroting 2026	45.795	53.091	51.601	45.631	39.721

Het structureel meerjarenbeeld bij de begroting 2026 sloot met een tekort van circa € 6 mln. De ontwikkelingen binnen het gemeentefonds waren de voornaamste oorzaak van de fluctuatie van het begrotingssaldo in de periode 2026-2029. De laagste stand van de Algemene Reserve (AR) bedroeg ruim € 39 mln. De fluctuatie van de AR wordt grotendeels bepaald door de ontwikkeling van het begrotingssaldo. De verwachtte negatieve begrotingssaldi vanaf 2028 worden, zoals gebruikelijk, verrekend met de Algemene reserve waardoor deze een dalende trend laat zien.
Na het vaststellen van de (meerjaren)begroting 2026-2029, hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die het voorgaande financiële beeld hebben gewijzigd. Dit resulteert in onderstaande geactualiseerde meerjarenbegroting 2026-2030 en het verloop van de algemene reserve. Een toelichting op beide is weergegeven in paragraaf 3.2.1a en 3.2.1b.

Tabel Meerjarenbegroting 2026-2030 **bedragen x € 1.000**

	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	2.336	7.360	-1.579	-6.058	-5.996
Raadsbesluit Stichting sporthal Nylân	-35	-35	-35	-35	-35
Onontkoombare mee- en tegenvallers	-7.152	-10.925	-13.347	-13.749	-13.575
Actualisatie gemeentefonds/indexatie	2.170	3.799	4.347	8.166	13.430
Coalitieakkoord 2026-2030	-5.180	-10.477	-4.007	1.351	4.489
Begrotingssaldo 2026-2030	**-7.861**	**-10.278**	**-14.621**	**-10.326**	**-1.688**
Saldo incidentele baten en lasten	2.255	13.278	6.740	3.648	1.998
Structureel begrotingssaldo 2026-2030	**-5.606**	**3.001**	**-7.881**	**-6.678**	**311**

Tabel Verloop Algemene reserve 2026-2030 **bedragen x € 1.000**

	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	**45.795**	**53.091**	**51.601**	**45.631**	**39.721**
Mutaties begrotingssaldo voorgaand boekjaar		*24.741*	*7.023*	*-6.019*	*-10.287*
Raadsbesluiten na begroting 2026	*-311*	*-81*			
Rekeningresultaat 2025	35.249				
Mutaties begrotingssaldo	-10.197	-17.638	-13.042	-4.268	4.309
Algemene reserve begroting 2027	**70.536**	**60.114**	**45.582**	**35.345**	**33.743**

3.2.1.a Ontwikkeling meerjarenbegroting 2026-2030

Mee- en tegenvallers 2026
In onderstaande tabel volgt een nadere toelichting op de in de begroting verwerkte onontkoombare en onuitstelbare budgetmutaties. Een specificatie en toelichting van het totaal van onontkoombare mutaties is opgenomen in bijlage A.[1]

Tabel mutaties mee- en tegenvallers 2026 **bedragen x € 1.000**

	2026	2027	2028	2029	2030
Vervangingsinvesteringen CT-kunstwerken / walkeringen		-193	-1.012	-1.736	-1.840
Actualisatie investeringsplanning	2.982	-62	-62	-84	-773
Areaalmutaties	353	-41	-612	-426	-657
Jeugd indexatie / structurele doorwerking	-7.173	-7.173	-7.173	-7.173	-7.173
Veiligheidsregio		410	37	-140	-869
Verhogen dotatie onderhoudsvoorziening	-2.120	-2.120	-2.120	-2.120	
Investeringen IHP					-488
BUIG	790	-1.750			
Beschermd wonen	1.400				
Investeringen De Harmonie	-1.210	-150	-150	-150	-150
Financieringsstrategie Weaze		-500	-500	-100	-100
Risicobuffer realisatiestimulans		-500	-500	-500	-500
Overig	-2.174	1.154	-1.255	-1.320	-1.025
Totaal	-7.152	-10.925	-13.347	-13.749	-13.575

Vervangingsinvesteringen CT-kunstwerken/walkeringen
Veel bruggen, walkeringen, kades en andere civieltechnische kunstwerken zijn gebouwd in de jaren '50 tot en met '80 en bereiken nu het einde van hun technische levensduur. Tegelijkertijd zorgen intensiever gebruik, zwaarder verkeer, strengere veiligheidseisen en klimaatverandering voor extra slijtage en versnelde achteruitgang. Gemeenten worden ook geconfronteerd met sterk gestegen prijzen voor materialen en lonen. Om de noodzakelijke vervangingen uit te voeren zijn aanvullende middelen. Bij de begroting 2026 zijn hiervoor de eerste stappen gezet en wordt hier in deze begroting een vervolg aan gegeven. De middelen die nu zijn opgenomen zijn onder andere bedoeld voor de noodzakelijke aanpassingen aan de Van Harinxmabrug.

Jeugd indexatie/structurele doorwerking 2025
Voor de uitgaven voor jeugdhulp hebben we de budgetten in lijn gebracht met het structureel uitgavenniveau over 2025 en het reële prijsniveau over 2026. In het financieel perspectief wordt daarom rekening gehouden met een uitzetting van in totaal € 7,1 mln. Anderzijds houden we geen rekening met een mogelijke volumegroei. Op dit moment lijkt er sprake te zijn van een stabilisatie van de kostenontwikkeling en zou een financiële vertaling van een mogelijke volumegroei niet passend zijn. Ook houden we geen rekening met een mogelijke compensatie van het Rijk als gevolg van ‘Van Ark-2’. De eerste signalen rondom mogelijke wetswijzigingen op dit onderwerp en de uitkomsten van het regeerakkoord zijn daarbij niet hoopgevend.

Actualisatie gemeentefonds/indexatie
Bij het opstellen van de begroting gaan wij uit van de uitkomsten van de meicirculaire van het lopende jaar en de structurele effecten daarvan voor de komende jaren. De uitkomsten van de september- en decembercirculaire van hetzelfde jaar worden niet meer in de begroting verwerkt. De decembercirculaire heeft doorgaans geen structurele gevolgen voor de begroting van het volgende jaar. De septembercirculaire kan die gevolgen wel hebben. Over de effecten van de septembercirculaire 2025 bent u in december 2025 afzonderlijk geïnformeerd en zijn verwerkt in de begroting 2027. Bij het opstellen van de begroting houden wij ook rekening met de impact van inflatie op onze budgetten. Deze impact vertaalt zich door aan de hand van de gegevens die in de meicirculaire zijn opgenomen. De gehanteerde uitgangspunten lichten wij hierna verder toe. In de

1 Bij de start van de coalitieonderhandelingen is rekening gehouden met deze mutaties. Mutaties uit het coalitieakkoord die betrekking hebben op deze onderwerpen zijn niet in deze tabel verwerkt.

onderstaande tabel is de impact van de circulaires en van het indexeren van onze huidige budgetten weergegeven.

Gemeentefonds
De ontwikkeling en de omvang van het gemeentefonds wordt niet alleen bepaald door taakmutaties en wijzigingen in specifieke uitkeringen. Ook diverse ontwikkelingen op rijks- en gemeentelijk niveau hebben invloed op de omvang en verdeling van de middelen die gemeenten ontvangen. Zo worden gemeenten gecompenseerd voor loon-, prijs- en volumeontwikkelingen, zodat zij hun taken onder veranderende economische omstandigheden kunnen blijven uitvoeren. Daarnaast leiden veranderingen in objectieve verdeelmaatstaven, zoals het aantal inwoners, woningen en bijstandsgerechtigden, tot verschuivingen in de verdeling van het gemeentefonds tussen gemeenten. Deze mutaties hebben direct impact op ons financieel perspectief.

Tabel Actualisatie gemeentefonds **bedragen x € 1.000**

Actualisatie gemeentefonds	2026	2027	2028	2029	2030
Algemeen					
Impact volume- en prijsgroei	1.319	2.391	2.842	1.532	2.317
Mutaties hoeveelheden en landelijke ontwikkelingen	2.698	-1.280	-2.541	-1.058	-999
BTW-compensatiefonds	-1.847				
WOZ		574	609	647	689
Totaal algemeen	*2.170*	*1.685*	*910*	*1.121*	*2.007*
Impact indexatie		*2.114*	*3.437*	*7.046*	*11.423*
Mutatie begroting 2027	*2.170*	*3.799*	*4.347*	*8.167*	*13.430*

De meicirculaire 2026 stond vooral in het teken van de voorgenomen rijksbezuiniging op de huishoudelijke hulp. Deze maatregel heeft vanaf 2029 een aanzienlijke negatieve invloed op de omvang van het gemeentefonds. De provinciaal toezichthouder heeft aangegeven dat gemeenten deze lagere inkomsten mogen opvangen door uit te gaan van een evenredige verlaging van de uitgaven. In de praktijk zal moeten blijken in hoeverre dit daadwerkelijk realiseerbaar is en of dit op termijn alsnog gevolgen heeft voor het begrotingssaldo. Naast de bestaande onzekerheid over de toekomstige bekostiging van de jeugdhulp ontstaat hierdoor ook onzekerheid over de financiering van de Wmo. Daarmee neemt de onzekerheid over een toereikende bekostiging van gemeentelijke taken door het Rijk verder toe. Voor de eerder aangekondigde afschaffing van het abonnementstarief in de Wmo is opnieuw compensatie aan het gemeentefonds toegevoegd. De eerder opgelegde korting is daarmee vooralsnog incidenteel gecompenseerd.

Tabel Meicirculaire 2026 **bedragen x € 1.000**

Taakmutaties					
Wet handhaving sociale zekerheid	76	19	19	19	19
Uitstel vervanging abonnementstarief WMO		1.956			
Bezuiniging huishoudelijke hulp				-8.850	-8.850
Kinderopvang pleegouders	73	73			
Compensatieregeling niet-beoogde kosten jeugdzorg	-549				
Weeffout jeugdzorg	-94	-94	-94	-94	-94
Wet op de lijkbezorging	-25	25			
Overig	-3	-5	-5		
DU/IU					
DU	-2.485	-2.537	-2.501	-2.578	-2.387
Beschermd wonen	1.863	1.863	1.863	1.863	1.863
Participatie	622	674	638	715	524

De hiervoor beschreven taakmutaties en wijzigingen in de decentralisatie- en integratie-uitkeringen hebben geen effect op ons financieel perspectief. Conform de gebruikelijke werkwijze worden deze mutaties budgettair neutraal verwerkt. Mocht in de toekomst blijken dat de beschikbare middelen

onvoldoende zijn om de bijbehorende taken uit te voeren, dan kan dit alsnog gevolgen hebben voor het begrotingssaldo. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij naar bijlage A.

Indexatie
Bij het opstellen van deze begroting houden wij rekening met de verwachte stijging van lonen en prijzen. Hiervoor gebruiken wij de cijfers uit de meicirculaire 2026. In het verleden baseerden wij ons op verschillende prijs- en loonindexen. Het Rijk koppelt de ontwikkeling van het gemeentefonds voortaan aan de groei van het bruto binnenlands product (BBP). Daarom baseren wij vanaf deze begroting ook de effecten van loon- en prijsontwikkelingen op de ontwikkeling van het BBP. Voor de loonontwikkeling van het komende jaar geldt een uitzondering. Hiervoor gebruiken wij, waar mogelijk, de actuele cao Gemeenten. Als deze onvoldoende houvast biedt, maken wij een realistische inschatting op basis van vergelijkbare cao's

Voor de begroting 2027 hanteren wij de onderstaande indexatiepercentages. Voor de jaren daarna sluiten wij aan bij de ontwikkeling van het BBP, zoals opgenomen in de meicirculaire 2026. Zoals gebruikelijk verwerken wij bij de begroting 2027 ook eventuele verschillen tussen de eerder geraamde en de meest recente indexatie voor 2026. De begroting 2026 wordt hiervoor niet aangepast. Het financiële effect wordt meegenomen in de begroting van 2027 en de daaropvolgende jaren.

Tabel Indexatiepercentages 2027

Index (%)	2025	2026	Gecorrigeerd
Lonen	3,2	3,1	3,1
Prijzen diensten e.d. (intern)	2,9	2,5	2,8
Prijzen gesubsidieerde instellingen	3,1	2,9	3,0
Subsidies /leges	3,1	2,9	3,0
Belastingen	2,9	2,5	2,8

3.2.1.b Ontwikkeling algemene reserve 2026-2030
Zoals reeds in paragraaf 3.2.1a is toegelicht hebben zich na de vaststelling van de begroting 2026 nog een aantal ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op het begrotingssaldo en daarmee op het verloop van de Algemene reserve. Uit deze tabel blijkt dat de laagste stand van € 33,7 mln in 2030 wordt bereikt. Ondanks het forse jaarrekeningresultaat in 2025 blijft de minimale omvang van de algemene reserve stabiel. Deze ontwikkeling was al zichtbaar in de begroting 2026 maar wordt versterkt als gevolg van de verwachte negatieve begrotingssaldi tot en met 2029. Door de genomen maatregelen hebben we het effect alsnog weten te dempen en stabiliseert het saldo zich rond 2030.

3.2.1.c Conclusie financiële positie
De gemeente zet de koers van de afgelopen jaren voort. Daarbij blijft het uitgangspunt om financieel verantwoord te begroten, risico's tijdig in beeld te brengen en ruimte te houden om in te spelen op ontwikkelingen. Deze aanpak heeft ertoe geleid dat de gemeente financieel in control is en dat ook blijft. Op basis van de huidige inzichten is sprake van een structureel sluitende begroting in 2030. De begroting is daarbij gebaseerd op realistische uitgangspunten. Zo wordt voor het gemeentefonds minder uitgegaan van mogelijke meevallers en zijn de budgetten voor jeugdhulp beter afgestemd op de daadwerkelijke uitgaven. Tegelijkertijd is ervoor gekozen om onzekere inkomsten, zoals mogelijke aanvullende compensatie van het Rijk, niet vooraf in de begroting te verwerken. Daarmee ontstaat een betrouwbaarder beeld van de financiële positie en worden risico's eerder zichtbaar. Dat betekent niet dat de financiële opgave de komende jaren kleiner wordt. Integendeel. De gemeente heeft te maken met een aantal belangrijke onzekerheden, waaronder ontwikkelingen binnen het sociaal domein, de loon- en prijsontwikkeling en de financiering van gemeentelijke taken door het Rijk. Ook is de structureel sluitende begroting mede afhankelijk van het realiseren van de opgenomen ombuigingsmaatregelen en taakstellingen. Daarnaast nemen de uitdagingen binnen het fysieke domein toe. De gemeente staat voor een omvangrijke opgave op het gebied van beheer, onderhoud en vervanging van kapitaalgoederen, zoals wegen, bruggen, riolering, groen en gemeentelijk vastgoed. Door veroudering van voorzieningen, stijgende kosten en aanvullende opgaven op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptatie zal de druk op de beschikbare middelen toenemen. Dit vraagt de komende jaren om scherpe keuzes en een zorgvuldige afweging tussen ambities, kwaliteit van voorzieningen en financiële mogelijkheden.

Alles afwegend is sprake van een gemeente met een solide financiële basis, die haar financiën op orde heeft en beschikt over een structureel sluitend financieel perspectief. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn dat de financiële omgeving complexer en minder voorspelbaar wordt. De komende jaren staan daarom in het teken van het vasthouden van de bestaande koers, het beheersen van risico's en het zorgvuldig omgaan met de extra uitdagingen binnen zowel het sociaal als het fysieke domein. Daarmee blijft de gemeente ook richting de toekomst financieel wendbaar en bestuurlijk in control.

3.3 Enkele specifieke onderwerpen

3.3.1 Meerjarenraming baten en lasten

Tabel Meerjarenraming baten en lasten **Bedragen x € 1.000**

	Begroting 2027			Raming 2028			Raming 2029			Raming 2030		
Thema-onderdelen	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Baten en Lasten												
R2THM01 - Samenleving												
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	189.065	111.850	77.215	182.057	110.780	71.277	178.775	108.819	69.956	176.520	108.819	67.701
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	120.240	16.177	104.063	119.192	16.134	103.058	112.770	11.600	101.170	111.573	11.534	100.040
R2PGN0103 - Gezond samenleven	176.099	9.522	166.577	174.878	11.403	163.475	167.117	11.303	155.814	168.074	11.303	156.771
R2THM02 - Leefomgeving												
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	71.009	4.977	66.032	74.677	5.168	69.508	75.817	4.992	70.825	76.645	4.982	71.663
R2PGN0202 - Wonen en ruimte	52.748	45.588	7.160	50.011	44.285	5.726	49.205	44.402	4.803	48.400	41.945	6.455
R2PGN0203 - Milieu	62.170	56.860	5.310	55.057	55.186	-128	44.737	45.456	-719	44.492	45.313	-821
R2THM03 - Economie en cultuur												
R2PGN0301 - Economie	8.993	3.390	5.603	8.793	3.487	5.306	8.716	3.441	5.275	8.698	3.658	5.039
R2PGN0302 - Cultuur	20.058	2.378	17.680	19.264	2.378	16.886	18.572	2.378	16.194	18.664	2.378	16.286
R2THM04 - Veiligheid												
R2PGN0401 - Veiligheid	31.334	11.271	20.063	31.831	11.271	20.561	32.252	11.271	20.981	30.700	9.256	21.444
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning												
R2PGN0501 - Bestuur	8.472	1.762	6.710	6.494	18	6.477	6.452	18	6.434	6.451	18	6.434
R2PGN0502 - Ondersteuning	99.976	565.199	-465.223	100.671	548.922	-448.251	98.998	540.318	-441.319	97.177	545.929	-448.752
Saldo van Baten en Lasten	***840.163***	***828.974***	***11.189***	***822.926***	***809.032***	***13.894***	***793.411***	***783.999***	***9.412***	***787.394***	***785.135***	***2.259***
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma												
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning												
R2PGN0502 - Ondersteuning	6.952	18.141	-11.189	6.693	20.587	-13.894	8.934	18.347	-9.412	1.675	3.934	-2.259
Saldo van Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma	***6.952***	***18.141***	***-11.189***	***6.693***	***20.587***	***-13.894***	***8.934***	***18.347***	***-9.412***	***1.675***	***3.934***	***-2.259***
Resultaat	**847.115**	**847.115**	**0**	**829.619**	**829.619**	**0**	**802.346**	**802.346**	**0**	**789.069**	**789.069**	**0**

Tabel Meerjarenraming baten **Bedragen x € 1.000**

Hoofdopgaveonderdelen	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
R2THM01 - Samenleving						
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	130.245	129.577	111.850	110.780	108.819	108.819
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	15.353	15.832	16.177	16.134	11.600	11.534
R2PGN0103 - Gezond samenleven	11.199	9.590	9.522	11.403	11.303	11.303
R2THM02 - Leefomgeving						
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	5.440	5.167	4.977	5.168	4.992	4.982
R2PGN0202 - Wonen en ruimte	53.597	48.628	45.588	44.285	44.402	41.945
R2PGN0203 - Milieu	46.824	60.902	56.860	55.186	45.456	45.313
R2THM03 - Economie en cultuur						
R2PGN0301 - Economie	3.227	2.958	3.390	3.487	3.441	3.658
R2PGN0302 - Cultuur	2.657	2.418	2.378	2.378	2.378	2.378
R2THM04 - Veiligheid						
R2PGN0401 - Veiligheid	11.012	13.102	11.271	11.271	11.271	9.256
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning						
R2PGN0501 - Bestuur	-33.222	3.668	1.762	18	18	18
R2PGN0502 - Ondersteuning	577.690	598.711	583.341	569.509	558.664	549.863
Totaal baten	**824.022**	**890.553**	**847.115**	**829.619**	**802.346**	**789.069**

Tabel Meerjarenraming lasten **Bedragen x € 1.000**

Hoofdopgaveonderdelen	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
R2THM01 - Samenleving						
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	199.911	208.195	189.065	182.057	178.775	176.520
R2PGN0102 - Kansengelijkheid	111.640	117.953	120.240	119.192	112.770	111.573
R2PGN0103 - Gezond samenleven	161.792	176.459	176.099	174.878	167.117	168.074
R2THM02 - Leefomgeving						
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	61.861	69.901	71.009	74.677	75.817	76.645
R2PGN0202 - Wonen en ruimte	61.847	60.121	52.748	50.011	49.205	48.400
R2PGN0203 - Milieu	46.489	72.744	62.170	55.057	44.737	44.492
R2THM03 - Economie en cultuur						
R2PGN0301 - Economie	10.110	10.924	8.993	8.793	8.716	8.698
R2PGN0302 - Cultuur	18.430	19.636	20.058	19.264	18.572	18.664
R2THM04 - Veiligheid						
R2PGN0401 - Veiligheid	27.889	32.197	31.334	31.831	32.252	30.700
R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning						
R2PGN0501 - Bestuur	9.287	10.483	8.472	6.494	6.452	6.451
R2PGN0502 - Ondersteuning	114.768	111.938	106.928	107.364	107.933	98.852
Totaal lasten	**824.022**	**890.553**	**847.115**	**829.619**	**802.346**	**789.069**

3.3.2 Overzicht van incidentele baten en lasten en structurele stortingen en onttrekkingen reserves

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat er inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel is en welk deel structureel.

In de regel voert de gemeente structurele taken uit en raamt daarvoor structureel budget. Deze structurele baten en lasten kennen in principe geen einddatum. Structurele baten en lasten kunnen fluctueren, bijvoorbeeld als gevolg van nieuw beleid, intensivering of bezuinigingen, of omdat bepaalde uitgaven eens per twee jaar zijn. Deze fluctuaties blijken uit de meerjarenraming.

In de praktijk komen er echter ook incidentele baten en lasten voor. Veelal wordt dit veroorzaakt door eenmalige gebeurtenissen of besluiten die zowel voorzien als onvoorzien kunnen zijn. Deze incidentele baten en lasten beïnvloeden het begrotingsevenwicht. Pas na eliminatie van de incidentele baten en lasten ontstaat het structurele begrotingssaldo.

In de begroting en in de jaarrekening wordt een overzicht opgenomen van de incidentele baten en lasten. Van elke incidentele post moet worden toegelicht waarom het tot de incidentele baten en lasten hoort. Criteria voor het bepalen van het incidentele karakter zijn m.n. de tijdsduur en de aard van de begrotingspost, waarbij de aard van de begrotingspost doorslaggevend is voor het incidentele dan wel structurele karakter van de betreffende post.

Tabel Structureel begrotingssaldo **Bedragen x € 1.000**

	2027	2028	2029	2030
Saldo baten en lasten	-11.189	-13.894	-9.412	-2.259
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	11.189	13.894	9.412	2.259
Begrotingssaldo	**0**	**0**	**0**	**0**
Incidentele lasten inclusief reservemutaties (stortingen)	13.509	6.740	3.648	1.998
Bij/Af: incidentele mutaties in bestemmingsreserves	-116	-1.542	-1.941	-443
Incidentele baten inclusief reservemutaties (onttrekkingen)	-86	-86	-86	-86
Incidentele onttrekkingen algemene reserve	-	-	-	-
Incidentele stortingen bestemmingsreserves	6.952	6.693	8.934	1.675
Incidentele onttrekkingen algemene reserve	-10.422	-14.532	-10.237	-1.602
Incidentele onttrekkingen bestemmingsreserves	-6.836	-5.151	-6.993	-1.232
Saldo incidentele baten en lasten	**3.001**	**-7.878**	**-6.675**	**310**
Structureel begrotingssaldo	**3.001**	**-7.878**	**-6.675**	**310**

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen. Naast de reservemutaties bestaan de gepresenteerde incidentele lasten uit een deel van de budgetten die vanuit het coalitieakkoord 2026-20230 in de begroting zijn opgenomen. Dit betreft de posten met een incidenteel karakter.

Daarbij wordt het volgende opgemerkt. De specifieke uitkeringen van het Rijk met een incidenteel karakter zijn opgenomen in de tabel als PM post. Op het moment van het samenstellen van deze begroting is de hoogte van de genoemde uitkeringen nog onzeker of helemaal nog niet bekend. De in dit overzicht genoemde SiSa uitkeringen zijn incidenteel, omdat er sprake is van een onvoorwaardelijke einddatum.

Reservemutaties zijn incidenteel. Met uitzondering van de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Onder voorwaarden mogen deze onttrekkingen als structureel worden aangemerkt.

Tabel Incidentele lasten per programma **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving		2027	2028	2029	2030
Bestaanszekerheid					
Budgetten participatie	CA 2026-2030	500	500	500	500
Keti Koti	CA 2026-2030	6	6	6	6
MFC Wirdum	CA 2026-2030	3.300	-	-	-1.300
Jongerenparticipatie	CA 2026-2030	480	650	380	-
European Youth Capital	M&T2025**	1.074	-	-	-
European Youth Capital – correctie 2025	M&T2026**	-1.074	-	-	-
B2 Kwijtschelding publieke schulden toeslagen	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
G4 Tozo	Sisa	p.m.	-	-	-
J55 Aanpak energiearmoede	Sisa	p.m.	-	-	-
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
Kansengelijkheid					
Naar een houdbaar sociaal domein	CA 2026-2030	500	500	-	-
Vroegsignalering	CA 2026-2030	225	225	-	-
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
D33A Regionaal progr. 2026-2029	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Gezond samenleven					
Gezondheidsbeleid	CA 2026-2030	300	300	-	-
Leeuwarden-Oost	CA 2026-2030	727	878	892	922
Sportparkmanagers (investeren in sport)	CA 2026-2030	100	100	-	-
Sportpark Middelsee	CA 2026-2030	2.500	-	-	-
Pilot inburgering	Motie	131	-	-	-
FRL18C PLO Werkmakers	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
Mobiliteit, water en groen					
Terugdringen zwerfafval	CA 2026-2030	50	50	-	-
Inhuur nautiek	M&T2026**	415	-	-	-
E84 Verkeersveiligheid	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Wonen en ruimte					
Pandenbrigade	CA 2026-2030	240	240	-	-
Grondexploitatie	BBV	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Prinsentuin: ‘Pilsje Prinsentuin’ (fasering)	3e BGR wijziging ‘26	55	-	-	-
Financieringsstrategie Weaze	M&T2026**	400	400	-	-
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-

Omschrijving		2027	2028	2029	2030
Milieu					
Dierenwelzijn	CA 2026-2030	25	25	25	25
J47 Volkshuisvestingsfonds	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
J72 Proeftuin aardgasvrije wijk	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
J94 Lok.Aanp.Isolatie (LAI) - NIP	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
E113 PFAS onderzoek, gezondheid & aansprakelijkheid	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
F28 CDOKE (klimaatmiddelen))	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Economie					
Bijdrage Academisch klimaat	CA 2026-2030	300	300	300	300
Bijdrage WaterCampus	CA 2026-2030	210	210	210	210
Bijdrage Wetsus	CA 2026-2030	500	500	500	500
Impuls bodemcampus	CA 2026-2030	300	-	-	-
Samenwerking landelijk: Frysk perspectief	CA 2026-2030	30	30	-	-
Cultuur					
Erfgoed kerkgebouwen	CA 2026-2030	300	300	-	-
Arcadia	CA 2026-2030	1.000	400	-	-
City of literature	CA 2026-2030	50	50	50	50
Explore the North	CA 2026-2030	50	50	50	50
Harmonie	CA 2026-2030	50	50	50	50
Innovatiebudget cultuur	CA 2026-2030	60	60	60	60
We the North	CA 2026-2030	125	125	125	125
Veiligheid					
Afzonderlijk programma voor doorontwikkelen aanpak ondermijning	CA 2026-2030	-	705	500	500
M30 Preventie met Gezag	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	-
Bestuur					
-					
Ondersteuning					
Stortingen in algemene reserve	BBV	-	-	-	-
Stortingen in bestemmingsreserves	BBV	6.952	6.693	8.934	1.675
Bij/Af: incidentele mutaties in bestemmingsreserves	BR*	-116	-1.542	-1.941	-443
Privacy- en data-ethiek	M&T2026**	86	86	-	-
Digitale werkomgeving	M&T2025**	279	-		
E-depot	M&T2025**	150	-		
Achterstanden archivering	M&T2025**	65	-		
Totaal incidentele lasten		**20.345**	**11.891**	**10.641**	**3.230**

* Afkorting BR (Bestemmingsreserves): tegenover de onttrekking uit de bestemmingsreserves (programma ondersteuning, taakveld 010 Mutaties reserves), staan de samenhangende incidentele budgetten op andere taakvelden binnen de programma's. Vic versa geldt dit ook voor de stortingen.
**Afkorting M&T = Onontkoombare mee- en tegenvallers, zie ook bijlage A.

Tabel Incidentele baten per programma		bedragen x € 1.000			
		2027	2028	2029	2030
Bestaanszekerheid					
B2 Kwijtschelding publieke schulden toeslagen	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
G4 Tozo	Sisa	p.m.	-	-	-
J55 Aanpak energiearmoede	Sisa	p.m.	-	-	-
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
Kansengelijkheid					
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
D33A Regionaal progr. 2026-2029	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Gezond samenleven					
FRL18C PLO Werkmakers	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
Mobiliteit, water en groen					
E84 Verkeersveiligheid	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Wonen en ruimte					
Grondexploitatie	BBV	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
J16 Kansrijke wijk	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
Milieu					
J47 Volkshuisvestingsfonds	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
J72 Proeftuin aardgasvrije wijk	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
J94 Lok.Aanp.Isolatie (LAI) - NIP	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
E113 PFAS onderzoek, gezondheid & aansprakelijkheid	Sisa	p.m.	p.m.	-	-
F28 CDOKE (klimaatmiddelen))	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Economie					
-					
Cultuur					
-					
Veiligheid					
M30 Preventie met Gezag	Sisa	p.m.	p.m.	p.m.	-
Bestuur					
-					
Ondersteuning					
Winst erfpachtpercelen		86	86	86	86
Onttrekkingen aan algemene reserve	BBV	10.422	14.532	10.237	1.602
Onttrekkingen aan bestemmingsreserves	BBV	6.836	5.151	6.993	1.232
Totaal incidentele baten		**17.344**	**19.769**	**17.316**	**2.920**

Tabel Structurele onttrekkingen aan de reserves					**bedragen x € 1.000**
		2027	**2028**	**2029**	**2030**
Ondersteuning					
Onttrekkingen aan reserve afschrijvingen	BBV	883	904	1.116	1.100
Totaal structurele onttrekkingen		**883**	**904**	**1.116**	**1.100**

3.3.3 Geprognotiseerde balans

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 20; lid 1 b) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten een geprognosticeerde begin- en eindbalans van de begrotingsjaren opnemen onder de uiteenzetting van de financiële positie. Het meerjarig opnemen van de geprognosticeerde balans geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

De opmaak van onderstaande balansprognose is gebaseerd op het schema zoals dat door de Commissie BBV ter beschikking is gesteld. Voor nadere achtergronden bij deze balans, verwijzen wij u naar de notitie geprognosticeerde balans en EMU-saldo: inzicht in de (meerjarige) financiële positie. Deze notitie is te vinden op de website van de Commissie BBV.

Tabel Balansprognose			**bedragen x € 1.000**		
Activa	**31-12-2027**	**31-12-2028**	**31-12-2029**	**31-12-2030**	
(im) Materiële vaste activa	505.768	512.480	513.296	499.715	
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	4.526	4.526	4.526	4.526	
Financiële vaste activa: Leningen	3.869	3.644	3.419	3.194	
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	35.649	35.149	34.649	34.149	+
Totaal Vaste Activa	**549.813**	**555.799**	**555.890**	**541.585**	
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	182.427	153.196	122.733	98.643	
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	-	-	-	-	
Uitzettingen <1 jaar	53.319	53.319	53.319	53.319	
Liquide middelen	17	17	17	17	
Overlopende activa	45.873	45.873	45.873	45.873	+
Totaal Vlottende Activa	**281.637**	**252.406**	**221.943**	**197.852**	
Totaal Activa	**831.449**	**808.205**	**777.833**	**739.437**	

Passiva	**31-12-2027**	**31-12-2028**	**31-12-2029**	**31-12-2030**	
Eigen vermogen	128.564	114.670	105.258	102.999	
Voorzieningen	45.750	30.765	25.285	18.954	
Vaste schuld	423.314	431.547	418.667	391.461	+
Totaal Vaste Passiva	**597.627**	**576.982**	**549.210**	**513.414**	

Vlottende schuld	47.145	47.145	47.145	47.145	
Overlopende passiva	186.678	184.078	181.478	178.878	+
Totaal Vlottende Passiva	**233.823**	**231.223**	**228.623**	**226.023**	
Totaal Passiva	**831.449**	**808.205**	**777.833**	**739.437**	

3.3.4 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

De stand en het verloop van de reserves

Tabel Stand en verloop reserves **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving		Stand 31-12-2026	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2027	Stand 31-12-2028	Stand 31-12-2029	Stand 31-12-2030
Algemene reserve								
RES001	Algemene reserve	70.535	-	10.422	60.113	45.581	35.344	33.742
Totaal	**Algemene reserve**	**70.535**	**0**	**10.422**	**60.113**	**45.581**	**35.344**	**33.742**
Overige bestemmingsreserves								
RES005	Budgetoverheveling	3.497	-	841	2.656	2.179	1.780	1.492
RES015	Grondexploitatie	14.994	-	64	14.930	14.866	14.866	14.866
RES016	Parkeren	3.365	-	136	3.229	2.990	2.992	2.993
RES019	Stimulering werkgelegenheid	824	-	100	724	624	524	424
RES027	Reserve ISV III	235	-	-	235	235	235	235
RES031	Reserve afschrijvingen	6.724	3.250	883	9.091	11.187	15.721	14.621
RES034	Reserve Egalisatie Verkiezingen	504	513	211	806	1.108	1.410	1.712
RES036	Reserve Frictiemiddelen*	3.000	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000
RES045	Reserve Revolving Fund Monumenten	110	-	-	110	110	110	110
RES048	Reserve kunst in de openbare ruimte	624	150	15	759	894	1.029	1.164
RES049	Reserve stedelijke vernieuwing	29	-	-	29	29	29	29
RES058	Reserve Vastgoed	508	400	-	908	1.308	1.308	1.308
RES059	Reserve Bodemsanering	427	110	110	427	427	427	427
RES060	Reserve Wijkbudgetten	310	60	60	310	310	310	310
RES061	Reserve Toeristenbelasting	620	300	300	620	620	620	620
RES063	Voorwaardelijke budgetoverheveling	-	-	-	-	-	-	-
RES065	Compensatie groen	662	150	150	662	662	662	662
RES068	Reserve stadion SC Cambuur	5.219	419	-	5.639	6.049	6.450	6.843
RES069	Reserve klimaat, energie, biodiv.	7.980	-	1.300	6.680	6.010	2.360	2.360
RES070	Reserve maatschappelijke vernieuwing	7.377	-	2.305	5.072	4.572	4.572	4.572

Omschrijving		Stand 31-12-2026	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2027	Stand 31-12-2028	Stand 31-12-2029	Stand 31-12-2030
RES071	Reserve strategische ontwikkeling	8.394	-	1.245	7.150	4.895	2.895	2.895
RES072	Vereveningsfonds Sociale Woningbouw*	500	-	-	500	500	500	500
RES073	Reserve Bovenwijks Kostenverhaal	-	-	-	-	-	-	-
RES074	Reserve Realisatiestimulans Leeuwarden-Oost	1.619	800	-	2.419	3.219	4.019	4.019
RES075	Reserve Realisatiestimulans Leeuwarden Overig	1.696	800	-	2.496	3.296	4.096	4.096
Totaal	**Overige bestemmingsreserves**	**69.217**	**6.952**	**7.719**	**68.450**	**69.089**	**69.914**	**69.257**
Saldo baten en lasten								
RES099	Saldo van rekening baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**Saldo baten en lasten**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**Reserves**	**139.752**	**6.952**	**18.141**	**128.563**	**114.670**	**105.257**	**102.999**

Voor de mutaties binnen de reserve grondexploitaties (RES015) wordt verwezen naar paragraaf 2.16 Grondbeleid.

Voor de drie reserves ten aanzien van Klimaat, energie en biodiversiteit (RES069), maatschappelijke vernieuwing (RES070) en strategische ontwikkeling (RES071) wordt voor een toelichting verwezen naar de paragraaf 2.8 Investeringsprogramma en Fondsen.

De twee nieuwe reserves Vereveningsfonds Sociale Woningbouw (RES072) en Reserve Bovenwijks Kostenverhaal (RES073) zijn ingesteld conform raadsbesluit dd. 21 januari 2026.

*Voor het instellen van de reserve frictiemiddelen (RES036) en het storten van € 3 mln, evenals het storten van € 0,5 mln in de reserve Vereveningsfonds Sociale Woningbouw (RES072) en het instellen van de reserves realisatiestimulans Leeuwarden-Oost (RES074) en realisatiestimulans Leeuwarden Overig (RES075) wordt verwezen naar het raadsvoorstel bij deze begroting.

De stand en het verloop van de voorzieningen

Tabel Stand en verloop voorzieningen **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving		Categorie*	Stand 31-12-2026	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2027	Stand 31-12-2028	Stand 31-12-2029	Stand 31-12-2030
Voorzieningen algemeen									
VRZ502	Specifieke risico's	1ab	15	-	-	15	15	15	15
VRZ510	Onderhoud gymnastieklokalen	1c	1.404	371	394	1.381	1.273	1.340	812
VRZ519	Groot Onderhoud Vastgoed	1c	5.090	5.804	5.954	4.940	4.192	4.991	3.596
VRZ528	Arbeidskosten gerel. verplichtingen	1ab	15.064	203	9.123	6.145	5.645	5.145	4.645
VRZ547	Zadelfonds monumentenzorg	1c	357	12	10	359	360	362	364
VRZ549	Egalisatie heffingen	1d	1.422	-	-	1.422	1.422	1.422	1.422
VRZ550	Afkoopsommen onderhoud graven	1c	504	12	-	516	528	539	551
VRZ551	Onderhoud graven fam. Zadel	2	127	1	5	123	119	115	111
VRZ552	Riolering	2	23.653	5.238	13.869	15.022	5.322	980	29
VRZ571	Onderhoud verhardingen	1c	7.705	10.069	11.274	6.499	5.293	4.088	2.882
VRZ573	Onderhoud civiele kunstwerken	1c	7.725	4.938	8.863	3.799	1.265	1.222	1.179
VRZ575	Waterwegen / baggeren	1c	4.065	890	1.397	3.559	4.129	4.788	2.947
VRZ585	Voorziening afgesloten complexen	1ab	1.044	-	409	635	395	87	87
VRZ586	Achterstallig onderhoud verhardingen**	1c	4	-	-	4	4	4	4
VRZ587	Walkeringen	1c	1.377	1.906	1.952	1.331	802	188	312
Totaal	**Voorzieningen algemeen**		**69.556**	**29.442**	**53.249**	**45.750**	**30.765**	**25.285**	**18.954**
Totaal	**Voorzieningen**		**69.556**	**29.442**	**53.249**	**45.750**	**30.765**	**25.285**	**18.954**

* Categorieën voorzieningen:
1ab Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's
1c Voorzieningen ter egalisering van kosten
1d Voorzieningen voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven
2 Voorzieningen voor middelen van derden waarvan bestemming gebonden is

** Conform raadsbesluit dd. 29 juni 2026 wordt de voorziening Achterstallig onderhoud verhardingen (VRZ586) opgeheven en de resterende € 4.000 gestort in de algemene reserve. Dit wordt eind 2026 verwerkt.

3.3.5 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Op grond van BBV-voorschriften mag slechts een voorziening gevormd worden voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een niet-vergelijkbaar volume. Wij hebben een voorziening gevormd om toekomstige pensioen en wachtgeld verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken, alsmede voor het afdekken van toekomstige verplichtingen aan voormalig personeel (boventalligheid, (B)WW). Daarnaast is het vanaf 1 januari 2022 mogelijk voor medewerkers om bovenwettelijke vakantie-uren te sparen. Omdat het hier gaat om arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een niet-vergelijkbaar volume is een voorziening opgenomen.

Per 1 januari 2027 is de verwachte stand van de voorziening voor het opvangen van arbeidskosten gerelateerde verplichtingen als volgt:

Tabel Arbeidsgerelateerde verplichtingen **Bedragen x € 1.000**

Soort verplichting	Verwachte stand voorziening per 1-1-2027	Storting in de voorziening 2027
Pensioenen (voormalige) bestuurders*	8.373	198
Wachtgeld voormalige bestuurders	0	pm
Uitkeringen voormalig personeel	1.443	pm
Verlofrechten personeel	5.248	pm
Totaal saldo	**15.064**	**198**

* De Wet toekomst pensioenen (Wtp) is op 30 mei 2023 aanvaard door de Eerste Kamer en is op 1 juli 2023 in werking getreden. De Wtp leidt tot een aanpassing van de wijze waarop een pensioen wordt opgebouwd door de overstap van een uitkering- naar een premieregeling. Het kabinet gaat, in het kader van het nieuwe pensioenstelsel, alle eerder opgebouwde pensioenaanspraken van politieke ambtsdragers door middel van een collectieve waardeoverdracht onder brengen in de nieuwe pensioenregeling van het ABP. Dat betekent dat overheidsinstellingen de daarvoor benodigde financiële middelen overdragen aan het ABP. Tot de uiteindelijk vastgestelde overgangsdatum (streefdatum is 1 januari 2028) geldt de huidige Appa. Het ministerie van BZK zal in nauwe samenwerking met de VNG, IPO, Unie van Waterschappen en het ABP parallel aan het wetstraject voor de overdracht een plan van aanpak en een communicatieplan voor de betrokken overheidsinstellingen opstellen.

3.3.6 EMU saldo

Het EMU saldo is in 1992 door de Europese Monetaire Unie ingevoerd om vergelijkingen van het financieringssaldo tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. Volgens de regels van de EMU, zoals vastgelegd in het Verdrag van Maastricht, mag het vorderingentekort van een EMU land (totaal van Rijk, lokale overheden en sociale fondsen) niet hoger zijn dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Dit wordt vertaald naar een norm voor de gezamenlijke provincies, gemeenten en waterschappen, maar in Europees verband wordt enkel gekeken naar de 3% voor Nederland als geheel.

Tabel EMU saldo — **Bedragen x € 1.000**

Omschrijving	2026 x € 1.000,- Volgens realisatie t/m sept. 2026, aangevuld met raming resterende periode	2027 x € 1.000,- Volgens begroting 2027	2028 x € 1.000,- Volgens meerjaren-raming in begroting 2027
1. Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	6.698	-11.189	-13.894
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	15.384	10.161	6.711
3. Mutatie voorzieningen	-5.256	-23.807	-14.984
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	12.411	-2.297	-29.231
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	**-26.353**	**-42.860**	**-6.359**

Het Rijk heeft een vertaling gemaakt naar een individuele EMU-referentiewaarde per gemeente. Deze waarde is afgeleid van het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen. In lijn met het advies van VNG wordt bij het opstellen van de begroting niet gekeken naar de individuele EMU-referentiewaarde. Deze individuele referentiewaarde speelt pas een rol als het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen wordt overschreden. Het Rijk kan dan aan gemeenten vragen de begroting (en dan vooral het investeringsvolume) in dat jaar bij te stellen.

3.3.7 Overzicht van baten en lasten per taakveld

Overzicht baten en lasten per taakveld

R2THM01 - Samenleving

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
Taakvelden	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
R2PGN0101 - Bestaanszekerheid								
R2TKV0610 - Samenkracht en burgerparticipatie	17.225	4.252	13.359	3.919	11.691	2.532	10.006	2.532
R2TKV0630 - Inkomensregelingen	139.833	105.578	137.452	105.032	137.452	105.032	137.452	105.032
R2TKV0640 - WSW en beschut werk	16.791	0	16.079	0	16.148	0	15.526	0
R2TKV0650 - Arbeidsparticipatie	15.216	2.020	15.167	1.829	13.485	1.256	13.537	1.256
Totaal R2PGN0101 - Bestaanszekerheid	**189.065**	**111.850**	**182.057**	**110.780**	**178.775**	**108.819**	**176.520**	**108.819**
R2PGN0102 - Kansengelijkheid								
R2TKV0410 - Openbaar basisonderwijs	588	251	588	251	587	251	587	251
R2TKV0420 - Onderwijshuisvesting	10.188	1.665	10.159	1.622	10.319	1.593	10.677	1.527
R2TKV0430 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	21.008	13.919	20.866	13.919	15.614	9.415	15.614	9.415
R2TKV0622 - Toegang en eerstelijnsvoorz. Jeugd	6.053	0	6.050	0	5.175	0	3.621	0
R2TKV06751 - Jeugdhulp ambulant lokaal	2.155	0	2.155	0	1.695	0	1.695	0
R2TKV06752 - Jeugdhulp ambulant regionaal	41.573	0	40.773	0	40.773	0	40.773	0
R2TKV06761 - Jeugdhulp met verblijf lokaal	4.500	0	4.500	0	4.500	0	4.500	0
R2TKV06762 - Jeugdhulp met verblijf regionaal	23.063	342	22.989	342	22.994	342	22.994	342
R2TKV06763 - Jeugdhulp met verblijf landelijk	1.549	0	1.549	0	1.549	0	1.549	0
R2TKV06792 - PGB Jeugd	1.119	0	1.119	0	1.119	0	1.119	0
R2TKV06821 - Jeugdbescherming	7.175	0	7.175	0	7.175	0	7.175	0
R2TKV06822 - Jeugdreclassering	683	0	683	0	683	0	683	0
R2TKV0692 - Coördinatie en beleid Jeugd	587	0	587	0	587	0	587	0
Totaal R2PGN0102 - Kansengelijkheid	**120.240**	**16.177**	**119.192**	**16.134**	**112.770**	**11.600**	**111.573**	**11.534**
R2PGN0103 - Gezond samenleven								
R2TKV0510 - Sportbeleid en activering	128	0	126	0	126	0	126	0
R2TKV0520 - Sportaccommodaties	21.632	4.931	19.979	4.931	20.542	4.931	20.747	4.931

R2TKV0621 - Toegang en eerstelijnsvoorz. Wmo	638	0	632	0	632	0	632	0
R2TKV0623 - Toegang en eerstelijnsvrz. Integraal	15.382	0	15.390	0	15.390	0	15.390	0
R2TKV0660 - Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	7.316	1.467	7.317	3.423	7.317	3.423	7.317	3.423
R2TKV06711 - Huishoudelijke hulp (Wmo)	15.433	0	15.433	0	6.583	0	6.583	0
R2TKV06712 - Begeleiding (Wmo)	14.196	0	14.473	0	15.068	0	15.524	0
R2TKV06713 - Dagbesteding (Wmo)	7.424	0	7.424	0	7.424	0	7.424	0
R2TKV06791 - PGB Wmo	1.791	0	1.791	0	1.791	0	1.791	0
R2TKV06811 - Beschermd wonen (Wmo)	53.778	500	53.779	500	53.779	500	53.779	500
R2TKV06812 - Maatschappelijke-en vrouwenop.(WMO)	27.215	2.450	27.045	2.450	27.113	2.450	27.113	2.450
R2TKV0691 - Coördinatie en beleid Wmo	2.570	0	2.540	0	2.472	0	2.472	0
R2TKV0710 - Volksgezondheid	8.595	175	8.948	100	8.879	0	9.175	0
Totaal R2PGN0103 - Gezond samenleven	**176.099**	**9.522**	**174.878**	**11.403**	**167.117**	**11.303**	**168.074**	**11.303**
Totaal R2THM01 - Samenleving	**485.404**	**137.549**	**476.127**	**138.318**	**458.662**	**131.723**	**456.168**	**131.657**

R2THM02 - Leefomgeving

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
Taakvelden	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen								
R2TKV0210 - Verkeer en vervoer	40.216	629	42.558	800	43.354	589	43.994	579
R2TKV0220 - Parkeren	3.890	2.012	4.042	2.032	4.015	2.067	4.015	2.067
R2TKV0230 - Recreatieve havens	1.038	565	973	565	972	565	948	565
R2TKV0240 - Economische havens en waterwegen	5.063	867	5.313	867	5.272	867	5.323	867
R2TKV0250 - Openbaar vervoer	1.019	275	997	275	997	275	997	275
R2TKV0570 - Openbaar groen en (openlucht) recr.	19.782	629	20.793	629	21.205	629	21.368	629
Totaal R2PGN0201 - Mobiliteit, water en groen	**71.009**	**4.977**	**74.677**	**5.168**	**75.817**	**4.992**	**76.645**	**4.982**
R2PGN0202 - Wonen en ruimte								
R2TKV0320 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	319	153	319	153	319	153	319	153
R2TKV0810 - Ruimte en leefomgeving	5.375	416	5.170	416	4.950	335	5.069	335

R2TKV0820 - Grondexploitatie (niet-bedr.terr.)	38.290	37.232	35.799	35.729	35.478	35.727	35.477	35.727
R2TKV0830 - Wonen en bouwen	8.763	7.787	8.723	7.987	8.457	8.187	7.535	5.729
Totaal R2PGN0202 - Wonen en ruimte	**52.748**	**45.588**	**50.011**	**44.285**	**49.205**	**44.402**	**48.400**	**41.945**
R2PGN0203 - Milieu								
R2TKV0720 - Riolering	11.807	14.317	11.826	14.336	11.850	14.361	11.888	14.398
R2TKV0730 - Afval	21.827	25.180	21.827	25.740	21.427	25.899	21.427	25.899
R2TKV0740 - Milieubeheer	27.221	16.415	20.117	14.165	10.180	4.260	9.865	4.047
R2TKV0750 - Begraafplaatsen en crematoria	1.315	948	1.288	945	1.279	936	1.312	969
Totaal R2PGN0203 - Milieu	**62.170**	**56.860**	**55.057**	**55.186**	**44.737**	**45.456**	**44.492**	**45.313**
Totaal R2THM02 - Leefomgeving	**185.926**	**107.425**	**179.745**	**104.639**	**169.759**	**94.850**	**169.537**	**92.240**

R2THM03 - Economie en cultuur

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
Taakvelden	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
R2PGN0301 - Economie								
R2TKV0310 - Economische ontwikkeling	5.524	1.419	5.321	1.516	5.291	1.516	5.290	1.516
R2TKV0330 - Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	411	147	410	147	409	147	408	147
R2TKV0340 - Economische promotie	3.058	1.824	3.062	1.824	3.016	1.778	2.999	1.995
Totaal R2PGN0301 - Economie	**8.993**	**3.390**	**8.793**	**3.487**	**8.716**	**3.441**	**8.698**	**3.658**
R2PGN0302 - Cultuur								
R2TKV0530 - Cultuurpresentatie, prod. en partic.	12.859	2.148	12.297	2.148	11.908	2.148	11.901	2.148
R2TKV0540 - Musea	2.362	17	2.192	17	2.191	17	2.190	17
R2TKV0550 - Cultureel erfgoed	1.057	213	1.055	213	754	213	855	213
R2TKV0560 - Media	3.780	0	3.719	0	3.719	0	3.718	0
Totaal R2PGN0302 - Cultuur	**20.058**	**2.378**	**19.264**	**2.378**	**18.572**	**2.378**	**18.664**	**2.378**
Totaal R2THM03 - Economie en cultuur	**29.051**	**5.768**	**28.057**	**5.865**	**27.288**	**5.819**	**27.361**	**6.036**

R2THM04 - Veiligheid

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
Taakvelden	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
R2PGN0401 - Veiligheid								
R2TKV0110 - Crisisbeheersing en Brandweer	12.078	0	12.823	0	13.448	0	13.911	0
R2TKV0120 - Openbare orde en Veiligheid	19.255	11.271	19.008	11.271	18.803	11.271	16.789	9.256
Totaal R2PGN0401 - Veiligheid	**31.334**	**11.271**	**31.831**	**11.271**	**32.252**	**11.271**	**30.700**	**9.256**
Totaal R2THM04 - Veiligheid	**31.334**	**11.271**	**31.831**	**11.271**	**32.252**	**11.271**	**30.700**	**9.256**

R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
Taakvelden	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
R2PGN0501 - Bestuur								
R2TKV0001 - Bestuur	8.472	1.762	6.494	18	6.452	18	6.451	18
R2TKV0011 - Resultaat van de rekening van B&L	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal R2PGN0501 - Bestuur	**8.472**	**1.762**	**6.494**	**18**	**6.452**	**18**	**6.451**	**18**
R2PGN0502 - Ondersteuning								
R2TKV0002 - Burgerzaken	4.134	2.521	4.104	2.521	4.104	2.521	4.104	2.521
R2TKV0003 - Beheer overige gebouwen en gronden	8.614	3.064	8.819	3.093	8.804	3.093	6.674	3.093
R2TKV0004 - Overhead	62.182	1.271	61.359	1.271	60.999	1.271	60.993	1.271
R2TKV0005 - Treasury	240	1.843	417	2.011	393	1.978	371	1.947
R2TKV0007 - Uitkeringen Gemeentefonds	0	485.839	0	468.241	0	459.490	0	464.884
R2TKV0008 - Overige baten en lasten	20.605	17.261	21.771	17.140	20.498	16.859	20.835	16.859
R2TKV0009 - Vennootschapsbelasting (Vpb)	300	0	300	0	300	0	300	0
R2TKV0010 - Mutaties reserves	6.952	18.141	6.693	20.587	8.934	18.347	1.675	3.934
R2TKV0061 - OZB woningen	656	20.833	656	21.580	656	21.945	656	22.293
R2TKV0062 - OZB niet-woningen	0	25.894	0	26.378	0	26.378	0	26.378
R2TKV0063 - Parkeerbelasting	206	5.143	206	5.157	206	5.252	206	5.152
R2TKV0064 - Belastingen overig	3.039	1.530	3.039	1.530	3.039	1.530	3.039	1.530

Totaal R2PGN0502 - Ondersteuning	**106.928**	**583.341**	**107.364**	**569.509**	**107.933**	**558.664**	**98.852**	**549.863**
Totaal R2THM05 - Bestuur en Ondersteuning	**115.400**	**585.102**	**113.859**	**569.527**	**114.385**	**558.682**	**105.304**	**549.880**
Totaal	**847.115**	**847.115**	**829.619**	**829.619**	**802.346**	**802.346**	**789.069**	**789.069**

BIJLAGEN

Bijlage A. Overzicht mutaties financiële positie

In onderstaande tabellen wordt een nadere toelichting gegeven op de tabellen zoals deze in hoofdstuk 3.2 zijn weergegeven. In deze tabellen hebben we onder andere onderscheid gemaakt tussen de mutaties uit de voorjaarsbrief en welke aanvullend in de begroting zijn verwerkt. In deze tabellen worden tevens onderscheid gemaakt tussen de mutaties die conform het BBV, structureel dan wel incidenteel van aard zijn. Ook mutaties die uitsluitend in één jaarschijf zijn opgenomen kunnen hierdoor als structureel worden aangemerkt.

Bedragen x € 1.000

Mee- en tegenvallers 2026	2026	2027	2028	2029	2030	structureel in 2030	Toelichting
Renovatie gevel HCL	-58	-58	-58	-58	-58	*-58*	Uit onderzoek is gebleken dat de gevel van het HCL hersteld dient te worden. Er is onder meer sprake van tocht en lekkage aan de binnenzijde. Daarnaast is gebleken dat het huidige isolatiemateriaal geen brandvertragende werking heeft en vervangen dient te worden.
Vervanging noodstroomaggregaat gemeentehuis	-11	-11	-11	-11	-11	*-11*	Na het onderhoud en vervolgens de stroomstoring van augustus 2025 bleek het huidige noodstroomaggregaat (NSA) toe aan een revisie van € 80K. Echter is de huidige NSA van bouwjaar 1992 en heeft het daarmee zijn technische levensduur meer dan gehaald (20 jaar). Voor een duurzame oplossing voor de toekomst en gelet op de afhankelijkheid van stroom is een nieuw aggregraat noodzakelijk.
Investeringen gemeentehuis	-55	-63	-63	-63	-63	*-63*	Voor verduurzaaming en renovatie van het dak in het gemeentehuis zijn eerder kredieten beschikbaar gesteld. De uitkomst van een doorrekening van een extern adviesbureau laat zien dat de investeringskosten ten behoeve van dit project hoger zullen zijn dan de beschikbare kredieten en een aanvullend krediet nodig is van 844.000,-. Deze verhoging is noodzakelijk omdat ook een deel van de investeringen nodig zijn voor het vervangen van onderhoudselementen welke technisch zijn afgeschreven, zoals het dak van de Stadshal (veel lekkages) en de luchtbehandelingskasten. Het aanvullend krediet is nodig om te voorkomen dat investeringen geschrapt moeten worden en daarmee de ontvangen DUMAVA-subsidie (gedeetelijk) moet worden teruggebetaald. Om hiervoor in aanmerking te komen is het vereist dat een energielabelsprong van drie stappen wordt gerealiseerd.
Veilige opslag elektrisch klein gereedschap		-23	-23	-23	-23	*-23*	Om brand en ontploffingen te voorkomen moeten we (de accu's van) ons klein handgereedschap veilig kunnen opladen en opbergen in speciaal daarvoor bestemde laadkluizen. Arbo-wetgeving en normen vanuit onze verzekeraar verplichten ons dat.
Investeringen De Harmonie	-1.060						Voor de gevel-, dakvervanging en entree van de Harmonie zijn eerder middelen beschikbaar gesteld. Uit de aanbesteding blijkt dat deze niet toereikend zijn. Om die reden is een extra dotatie aan de onderhoudsvoorziening nodig van € 1.000.000. Daarnaast is het brandscherm in De Harmonie afgekeurd. Vanuit brandveiligheidseisen dient dit hersteld te worden. De kosten hiervoor bedragen € 60.000.
Ledverlichting Harmonie	-150	-150	-150	-150	-150	*-150*	Stadsschouwburg De Harmonie voert in de zomer van 2026 verbouwingswerkzaamheden uit. Tijdens deze werkzaamheden is De Harmonie voornemens de verouderde halogeenverlichting te vervangen door LED. Dit kost € 1,9 miljoen. Hiervan wordt € 900.000 gedekt uit bestaande budgetten en leent de Harmonie € 1 miljoen bij Cultuur+Ondernemen. Om de vervanging mogelijk te maken is een structurele subsidieverhoging van € 150.000 nodig. Deze vervanging is noodzakelijk voor het kunnen blijven ontvangen van theaterproducties.
Verhoging dotatie onderhoudsvoorziening	-2.120	-2.120	-2.120	-2.120			Medio 2025 heeft de gemeenteraad ingestemd met de Nota Vastgoed 2025. Uit deze nota vloeit voert dat er voor de periode 2026-2029 extra middelen nodig zijn.
Restauratie diverse kunstwerken	-121						De bestaande onderhoudsmiddelen zijn ontoereikend om onderstaande kunstwerken te restaureren. Het betreft: -Kunstwerk Excelsiorbank € 26.000 -Kunstwerk zitelementen Vrijheidswijk € 15.000 -Kunstwerk Mercuriusfontein € 80.000
Herstelwerkzaamheden zwem- en sportaccomodaties	-235						Het betreft de noodzakelijke aanpassingen in het kader van brandveiligheid en overige wet- en regelgeving.
Onderhoud en exploitatie OBE/Visitor Center		-30	-30	-30	-30	*-30*	Vanaf 2025 is het gebouw Obe volledig eigendom geworden van de gemeente Leeuwarden. Om het gebouw volgens de geldende normen volledig kostendekkend te krijgen qua onderhoud en exploitatie is per jaar een extra bedrag nodig van € 30.000,-.
Uitbreiding griffie	-40	-40	-40	-40	-40	*-40*	Als gevolg van de gewenste kwaliteitsverbetering en ter compensatie van de aangepaste functiewaardering binnen de griffie zijn aanvullende middelen nodig.
Veiligheid en functionaliteit speeltoestellen		-41	-82	-122	-163	*-163*	Door prijsstijgingen van materialen en strengere eisen voor ondergronden en uitbreiding van nieuwe wijken is het budget onvoldoende om alle afgeschreven toestellen te vervangen.

Vervangingsinvestering marktkasten		-14	-14	-14	-14	*-14*	Marktkasten worden periodiek geïnspecteerd en moeten voldoen aan de NEN3140. Een aantal van onze installaties voldoen niet (meer). Deels omdat de kasten niet juist zijn ingericht, deels omdat deze het einde van de levensduur hebben bereikt. Ten gevolge van prijsstijgingen en aangescherpte NEN normering staat het lopende vervangingsproject onder druk.
Vervanginsinvestering civiele kunstwerken		-120	-868	-1.554	-1.658	*-1.658*	Conform het reguliere proces binnen kapitaalgoederen op orde is de benodigde omvang van de vervangingsopgave 2026-2033 in beeld gebracht en zijn de bijbehorende lasten geactualiseerd.Hierbij is rekening gehouden met de minimaal noodzakelijke renovatie van de Van Harinxmabrug.
Vervangingsinvestering walkeringen		-73	-144	-182	-182	*-182*	Conform het reguliere proces binnen kapitaalgoederen op orde is de benodigde omvang van de vervangingsopgave 2026-2033 in beeld gebracht en zijn de bijbehorende lasten geactualiseerd.
Energiekosten energiekosten openbare verlichting	400	400	400	400	400	*400*	Met betrekking tot de energieinkoop voor Openbare Verlichting was voorheen de OVEF de aanbestedende dienst namens de overheden, echter sinds 1 januari 2024 is de positie van de OVEF hierin gewijzigd. Sinds die datum is de OVEF zelf energieleverancier geworden volgens een “zelfleveringsmodel”. Voor de aangesloten overheden betekent dit dat we minder afhankelijk zijn van de huidige grillige energiemarkt en dat de budgetten naar beneden bijgesteld kunnen worden.
Overname Play en Skate Grou	-9	-9	-9	-9	-21	*-21*	Stichting Play Skate Court Grou heeft met eigen financiering in 2018 een Play Skate Court in Grou gerealiseerd. De stichting is vanwege noodzakelijk onderhoud niet meer in staat om de baan operationeel te houden en verzoekt de gemeente dit over te nemen. Vanwege de huidige staat is er een renovatie noodzakelijk om de baan in onderhoud over te nemen en om aan de veiligheidseisen te laten voldoen. In eerste instantie kan die voor korte tijd veilig gemaakt worden tot ca. 2030. Daarna is renovatie/vervanging nodig.
Areaalmutaties	353	-41	-612	-426	-657	*-657*	Als gevolg van het te onderhouden areaal wordt de planning van o.a. bouwgrondexploitaties jaarlijks geactualiseerd.
Wijzigingen beleid begraven	-80						De komst van de Wet Bblo vraagt om een herziening van ons beleid rondom lijkbezorging. Omdat deze wet aanzienlijke wijzigingen bevat en wij hierop moeten anticiperen, is externe expertise onontkoombaar.
Beheer brugbediening	-415	-415					Het beheer van brugbediening staat onder druk door sterk gestegen kosten voor inhuur van brugwachters. Dit wordt veroorzaakt door hogere tarieven, vertraging van het project centrale bediening en extra lasten door de harmonisatie van arbeidsvoorwaarden.
Geluidswal Stiens	-450						Bestaande middelen zijn onvoldoende om het noodzakelijke onderhoud en aanpassingen voor de geluidswal op te vangen.
Staalslakken Haak Leeuwarden	-375						Het gebruik van staalslakken in de Haak om Leeuwarden bij Werpsterhoeke en Haak Noord geeft milieu- en civieltechnische problemen. Als toekomstig gedeeltelijk eigenaar zijn we vooral annex met Haak Noord. Gezien de aard van de problematiek, zowel milieutechnisch als constructief, is ingrijpen noodzakelijk en kan dat niet wachten tot duidelijk is wie juridisch eigenaar is van dit probleem. In afwachting daarvan zijn zowel tijdelijke maatregelen nodig als uiteindelijk een finale oplossing. Die kosten worden eerst gedeeld met de provincie als aanbestedende dienst.
Actualisatie programma binnenstad en investeringen Middelsee		-12	-31	-31	-31	*-31*	Als onderdeel van Programma Binnenstad heeft de raad in de afgelopen jaren investeringsbudgetten toekend voor onder andere de herinrichting van De Eewal, Gouverneursplein, De Nieuwestad, Ruiterskwartier, omgeving Grote Kerk (Stadsoase) en de Speel- en Beweegroute. Door aanhoudende prijsstijgingen in de bouw-/infrasector is een verhoging van de investeringskredieten noodzakelijk. De voorgestelde verhoging is gebaseerd op indexeringspercentages van Economisch Instituut voor de Bouw (EIB) en Consumenten Prijs Index (CPI) voor 2026. Ditzelfde geldt voor de aanleg voor de fietstunnel aan de Redbadwei en de aanleg van de parkeerhub Fellingen. Voorgaande ontwikkelingen vraagt een verhoging van het investeringskrediet en leidt daarmee tot hogere kapitaallasten.

Jeugd - indexatie	-3.673	-3.673	-3.673	-3.673	-3.673	*-3.673*	Het budget voor de jeugdzorg is in de primitieve begroting op basis van een gemeentebreed en generiek indexatiepercentage verhoogd. De werkelijke indexatie zoals die in de raamovereenkomsten met aanbieders zijn afgesproken, ligt echter hoger. Als gevolg hiervan is een structurele verhoging van het budget noodzakelijk.
Jeugd - structurele doorwerking 2025	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	*-3.500*	De structurele uitgaven voor jeugdhulp waren in 2025 hoger dan waar in de begroting rekening mee is gehouden. Voor 2026 gaan we uit van een structurele doorwerking van het kostenniveau over 2025. Als gevolg hiervan is een structurele verhoging van het budget noodzakelijk.
Bijdrage BZF	-200	-200	-200	-200	-200	*-200*	In 2023 is de begrotingssystematiek van Bureau Zelfstandigen Fryslân gewijzigd. Sindsdien geldt een hogere vaste eigen bijdrage per deelnemende gemeente. Tot nu toe is dit opgevangen door incidentele overschotten. Dat is vanaf 2026 niet langer mogelijk. Aanpassing van budget naar het werkelijke kostenniveau is onvermijdelijk.
Schuldhulpverlening	-100	-100	-100	-100	-100	*-100*	Per 1 oktober 2025 is de curatieve schuldhulpverlening voor particulieren opnieuw gecontracteerd bij Kredietbank Nederland. Het nieuwe contract loopt tot 1 januari 2027, met een optie tot verlenging van tweemaal één jaar. De generieke prijscompensatie op het huidige budget is onvoldoende om deze stijging op te vangen. Dit vraagt om een structurele aanpassing van het budget om continuïteit van dienstverlening te waarborgen.
Kostenontwikkeling Vrouwenopvang, Veilig Thuis en Maatschappelijke opvang (WMO)	-208	-208	-208	-208	-208	*-208*	De regionale voorzieningen voor de Vrouwenopvang, Veilig Thuis en Maatschappelijke opvang (WMO) worden geconfronteerd met hogere kosten als gevolg van inflatie terwijl de rijksuitkering (decentralisatieuitkering VO) niet voor de nominale ontwikkelingen wordt geindexeerd. Alle Friese gemeenten dragen conform de afspraken in de centrumregeling SDF bij in het tekort. Voor Leeuwarden komt dit neer op een aandeel van resp. € 127.000 (vrouwenopvang en veilig thuis) en € 188.000 (Maatschappelijke opvang).
WMO - Hulp bij huishouden	-150	-150	-150	-150	-150	*-150*	De kosten voor Hulp bij Huishouden nemen structureel toe door een herziening van het normenkader. Het aantal minuten dat besteed mag worden aan wasverzorging is verhoogd, wat leidt tot een extra vergoeding aan aanbieders van circa € 100.000. Daarnaast stijgen de kosten met circa € 50.000 door de groei van het inwoneraantal. Deze aanpassing is noodzakelijk om de dienstverlening conform het nieuwe normenkader te blijven uitvoeren.
Beschermd wonen	1.400						Sinds de openstelling van de Wet Langdurige Zorg (WLZ) in 2021 voor cliënten die structureel recht hebben op Beschermd Wonen (langdurige zorg voor volwassenen met psychische of psychosociale problemen die 24 uur per dag hulp nodig) is er sprake van een positief resultaat op BW. De rijksvergoeding is hoger is dan de kosten omdat deze nog is gebaseerd op het oorsponkelijk aantal cliënten BW.
BUIG	790	-1.750					De rijksbijdragen voor het aantal bijstandsontvanger is te laag om het aantal bijstandsuitkeringen te kunnen financieren. Voor het tekort boven de eigen risico grens kunnen we een beroep doen op de vangnetregeling. Vanaf 2025 geeft een tekort op de BUIG van 5% of meer recht op vangnetkering. Vanaf 2027 gaat de eigen risico drempel naar 2,5%. Voor de berekening van het eigen risico wordt voor 2026 uitgegaan van 5.347 uitkeringen en voor 2027 van 5.403 uitkeringen.
Wsw	260						De budgetten van het Rijk op gebied van SW worden ruim verstrekt om de tariefontwikkeling en de transitie naar ontwikkelbedrijven mogelijk te maken. De financiering door het rijk op aantallen SW-ers daalt daarbij minder snel dan waar in de financiering op voorhand was uitgegaan, vandaar dat ruimte ontstaat. Vooralsnog heeft dit nog geen structurele doorwerking.
Scholenteams	75						In 2026 worden de kosten voor combinatiefunctionarissen gedekt uit tijdelijke GALA-middelen in plaats van uit eigen middelen. Daarnaast ontstaat voor het gemeentelijk aandeel MBO een voordeel door een lagere indexering ten opzichte van de begroting.

Impact omgevingswet	-545	-545	-545	-545	-545	*-545*	De Omgevingswet vergroot de verantwoordelijkheden van gemeenten aanzienlijk, met meer integrale afwegingen, zwaardere juridsche verplichtingen en hogere kwaliteitseisen. Dit leidt tot een sterke toename van complexe dossiers en bestuurlijke risico's binnen het ruimtelijk domein. Zondere structurele versterking ontstaat druk op uitvoering, handhaving en juridische borging, met risico op vertraging, fouten en financiele claims.
Personenlift harmonie		-20	-20	-20	-20	*-20*	In het aangepaste dictum van de motie is opgenomen dat er een krediet en de hiermee gepaard gaande kapitaallasten en onderhoudskosten moeten worden opgevoerd in de begroting en af te wikkelen als onontkoombaar in het kader van de begroting 2027, jaarschijf 2026.
Investeringen IHP					-488	*-488*	Op 1 juli 2025 is door college het geactualiseerde integraal huisvestingsplan (IHP) voor onderwijs vastgesteld. De nota van afschrijvingen is hierdoor aangepast en is op 12 november 2025 door de raad vastgesteld. De impact hiervan is uitgewerkt in de financiële raming van het IHP. De effecten hiervan zijn opgenomen in de financiële positie tot en met jaarschijf 2029. Via deze melding wordt ook jaarschijf 2030 toegevoegd en hierbij is sprake van een tegenvaller van € 488.000.
Marrekrite	-30	-30	-30	-30	-30	*-30*	Als gevolg van de vaststelling van de begroting van de Marrekrite is de gemeentelijke bijdrage verhoogd.
Actualisatie kapitaallasten	2.982	-62	-62	-84	-773	*-773*	Jaarlijks actualiseren wij onze staat van investeringen. Als gevolg van wijzigingen in fasering en renteontwikkeling wijzigen de benodigde middelen.
Bijdrage ombudsman en stichting slachtofferhulp	-19	-19	-19	-19	-19	*-19*	Als gevolg van groei van het aantal inwoners in de gemeente én de verhoging van kosten van de Nationale Ombudsman en Stichting Slachtofferhulp is het huidige budget ontoereikend.
Toenemende vraag data en ethiek	-135	-311	-311	-225	-225	*-225*	Voor een 100.000+ gemeente met verdere ambites op het gebied van digitalisering, datagedreven werken en samenwerking in ketens het essentieel om voldoende privacy en data-ethiekondersteuning en kennis te hebben. De huidige capaciteit van 2fte is te laag. Dit is te zien in een achterstand bij de wettelijke verplichte DEPIA's en verwerkingsregister. Op dit moment kan vooral gereageerd op urgente vragen en datalekken waardoor preventie ondersteuning en structurele borging onder druk staan.
Versnellingsgelden bedrijfsvoering	119	-13	-13	-13	-13	*-13*	In het coalitieakkoord is € 5.000.000 aan incidentele middelen beschikbaar gesteld om via investeringen in de bedrijfsvoering vanaf 2026 een structurele besparing te realiseren. Tijdens het MTRtraject is besloten deze inzet gedeeltelijk te herzien voor noodzakelijke versterking van de Algemene Reserve. Daarmee resteerden € 3.000.000 aan incidentele middelen en een structurele besparing van € 300.000. De beschikbare middelen zijn in voorgaande jaren grotendeels toegekend aan projecten. Op korte termijn worden geen nieuwe aanvragen verwacht. Het resterende incidentele budget van € 132.000 wordt als meevaller verwerkt en de bijhorende structurele besparing van € 13.200 wordt als tegenvaller opgenomen.
Aanscherping informatiebeveiliging en gegevensbeheer	-150	-150	-150	-150	-150	*-150*	De aangescherpte BIO- en NIS2-eisen vragen om extra inzet voor het actualiseren van beleid, het opstellen en borgen van processen, het organiseren van afstemming en audits, en het monitoren van naleving. Door de toegenomen werklast en deadlines ontstaat een capacitaire tegenvaller: de huidige formatie is onvoldoende om dit tijdig en aantoonbaar te realiseren.
Actualisatie belastingopbrengsten	134	71	54	93	441	*441*	Aanpassing OZB i.v.m. woningbouw. De geraamde OZB opbrengst woningen wordt jaarlijks o.a. bijgesteld op grond van de meest actuele woningbouwprognoses vanwege areaaluitbreiding. Daarnaast is er een correctie gedaan van de totale WOZ-waarde van woningen en niet-woningen.
EYC	716	1.074					Aangezien Leeuwarden niet gekozen is als European Youth Capital 2028, worden de gereserveerde middelen toegevoegd aan de financiele positie. Daarbij is in het coalitieakkoord opgenomen dat Leeuwarden zich niet opnieuw kandidaat stelt.

E-depot				-150	-150	*-150*	Als gevolg van de invoering van de nieuwe archiefwet per 1-1-2026, zijn gemeenten verplicht een digitale bewaarplaats te creëren, een zogenaamd e-Depot. Het betreft hier de aanschaf en beheer van een technische voorziening om onze digitale informatiehuishouding voor de lange termijn op een ordentelijke en toegangelijke manier te bewaren en te ontsluiten.
Veiligheidsregio Fryslan		410	37	-140	-869	*-869*	Als gevolg van de vaststelling van de begroting 2027 van de Veiligheidsregio Fryslan is de gemeentelijke bijdrage gewijzigd.
Herinrichting gymzaal Oldegalileën	-300						Aan de Oldegalileën staat een voormalig gymlokaal dat inmiddels langer dan een jaar niet meer gebruikt is omdat het niet meer voldoet aan de huidige functionele en technische eisen van scholen en verenigingen. Uit onderzoek blijkt dat renovatie of herstel van het gebouw technisch en financieel niet haalbaar is. De leegstand van het pand leidt daarnaast tot toenemende overlast en vandalisme. Voor de sloop van de gymzaal en de herinrichting van het gebied is een bedrag benodigd van € 300.000.
Lagere financieringsbehoefte	2.231	2.148					Als gevolg van met name een geactualiseerde investering- en onderhoudsbehoefte verwachten wij in de komende jaren minder geld te lenen dan eerder begroot. De hiermee gepaard gaande rentelasten vallen hierdoor lager uit en leidt tot een voordeel in de jaren 2026 en 2027.
Vrijval middelen gemeentefonds 2021 en 2022	428	316	316	316	316	*316*	Het is staand beleid dat middelen die worden toegevoegd aan het gemeentefonds voor het uitvoeren van taken, budgettair neutraal in de begroting verwerkt worden. Wij hebben geconstateerd dat middelen die in voorgaande jaren beschikbaar zijn gesteld, niet langer nodig zijn. Dit komt doordat de taken al worden uitgevoerd of binnen de huidige budgetten kunnen worden uitgevoerd. Deze middelen komen uit de meicirculaire 2021 (€ 112.000 in 2026), septembercirculaire 2021 (€ 32.000 structureel) en meicirculaire 2022 (€ 284.000 structureel).
Actualisatie kosten Sporthal Nylân	-289	82	82	82	82	*82*	In voorgaande jaren heeft u besloten middelen beschikbaar te stellen voor de overname van de Sporthal Nylân. Per abuis maakten de incidenteel beschikbaar gestelde middelen onderdeel uit van het jaarrekeningresultaat 2025 terwijl de uitgaven nog in 2026 moesten plaatsvinden. Middels deze wijziging corrigeren wij deze omissie. Nu de overname inmiddels heeft plaatsgevonden, constateren wij ook dat de eerder beschikbaar gestelde structurele middelen niet in zijn volledigheid nodig waren. Als gevolg hiervan ontstaat er een structureel voordeel van € 82.000 (bedrag uit de mee- en tegenvallers 2025 á € 655.000 minus bedrag uit raadsbesluit dd. 17-12-2025 á € 573.000).
Continuering inzet handhaving		-475					In het coalitieakkoord is afgesproken dat de inzet op handhaving wordt gehandhaafd en gecontinueerd voor de jaren 2027 en verder. Per abuis is deze in het coalitieakkoord pas verwerkt vanaf jaarschijf 2028. Middels deze wijziging herstellen wij deze omissie.
Financieringsstrategie Weaze		-500	-500	-100	-100	*-100*	De fysieke en sociale kwaliteit van de Weaze staat onder druk door overlast, criminaliteit en een eenzijdige functiemix. De gemeente wil de herontwikkeling actief sturen en werkt, conform het besluit van de raad, scenario 2 verder uit. Het gevestigde voorkeursrecht geeft de gemeente een voorkeurspositie bij de aankoop van panden in het gebied. Voor verwerving wordt in 2027 en 2028 jaarlijks € 400.000 aan de reserve Vastgoed toegevoegd, plus structureel € 100.000 per jaar voor exploitatietekorten.
Toewijzing realisatiestimulans	-2.562						De Realisatiestimulans ondersteunt de bouw van betaalbare woningen met een rijksbijdrage van € 7.000 per gestarte woning in de periode 2025-2029. De ontvangen middelen worden ingezet voor betaalbare woningbouw en afzonderlijk bestemd voor Leeuwarden-Oost, Leeuwarden-overig en Zuidlanden/Middelsee. Voor 2025 gaat het om respectievelijk € 819.000, € 896.000 en € 847.000; voor 2026 wordt circa € 2,4 miljoen verwacht. Ook voor 2027-2029 worden de bijdragen hiervoor gereserveerd; over de daadwerkelijke besteding van de reserves besluit de raad afzonderlijk.

Verwachte ontwikkelingen financieel perspectief		-500	-500	-500	-500	*-500*	De gemeente blijft financieel verantwoord begroten en koerst op een structureel sluitende begroting in 2030. Door toenemende onzekerheden wordt vanaf 2027 een structurele reservering van € 500.000 opgenomen. Deze middelen zijn bedoeld om financiële tegenvallers op te vangen en te voorkomen dat direct aanvullende bezuinigingen nodig zijn. Bij de Midterm Review in 2028 wordt beoordeeld of deze middelen, gezien het financiële perspectief en de risico's, nodig blijven.
Totaal	**-7.152**	**-10.925**	**-13.347**	**-13.749**	**-13.575**	**-13.575**	

Beleidsintensiveringen	2026	2027	2028	2029	2030	*waarvan structureel*
2. Een samenleving voor iedereen		**500**	**500**			
Naar een houdbaar sociaal domein, inclusief preventie en jeugdgezondheidshulp		500	500			
2.1. Grip op bestaanszekerheid en inkomen		**1.025**	**1.025**	**800**	**800**	***300***
Budgetten participatie		500	500	500	500	
Meedoenregeling		200	200	200	200	*200*
Stichting Leergeld		100	100	100	100	*100*
Vroegsignalering		225	225			
2.2. Iedereen een eerlijke kans	**280**	**2.027**	**2.178**	**892**	**922**	
Gezondheidsbeleid		300	300			
Jeugdagenda		570	570			
School als vindplaats		130	130			
Jeugdhulp op school		300	300			
Leeuwarden-oost	280	727	878	892	922	
2.3. Gezond samenleven als basis	**100**	**3.211**	**1.248**	**1.751**	**1.576**	***1.570***
De Klomp		225	200	175		
Mienskipsfonds		200	200	200	200	*200*
OZB-compensatie maatschappelijk vastgoed		160	160	160	160	*160*
Keti Koti		6	6	6	6	
Kleedkamers Nijlan		5	18	18	18	*18*
Kunstgrasveld Wiarda		15	64	64	64	*64*
Sportpark Middelsee			500	1.128	1.128	*1.128*
Sportpark Middelsee		2.500				
Sportparkmanagers	100	100	100			
3.1. Goed wonen in leefbare dorpen en wijken	**950**	**3.965**	**1.840**	**2.625**	**1.700**	***3.000***
Alternatieve woonvormen	450					
Stimulering sociale woningvoorraad	500					
Pandenbrigade		240	240			
Strategische investeringsagenda		125	1.250	1.875	2.250	*2.250*
MFC Wirdum			50	50	50	*50*
MFC Wirdum		3.300			-1.300	
Mobiliteitshubs				700	700	*700*
Erfgoed-Kerkgebouwen		300	300			
3.2. Werken aan een duurzame en groene omgeving	**200**	**290**	**394**	**344**	**344**	***319***
Onkruidbestrijding verhardingen	200	200	200	200	200	*200*
Dierenwelzijn		25	25	25	25	
Terugdringen zwerfafval		50	50			
Verduurzaming eigen vastgoed		15	119	119	119	*119*
4.1. Economisch stevige basis		**1.738**	**1.438**	**1.438**	**1.438**	***428***
Academisch klimaat		300	300	300	300	
Wetsus, water- en bodemcampus		1.010	710	710	710	
Innovatiefonds		188	188	188	188	*188*
Samenwerkingsverbanden en netwerken		240	240	240	240	*240*
4.2. Marketing, recreatie en toerisme	**230**	**665**	**665**	**665**	**665**	***665***
Culturele programmering		275	275	275	275	*275*
Festivals en evenementen	230	230	230	230	230	*230*
Marketing		160	160	160	160	*160*
4.3. Het belang van cultuur	**340**	**1.375**	**775**	**375**	**375**	***40***
Innovatiebudget cultuur		60	60	60	60	
Additionele subsidie SML	20	20	20	20	20	*20*
Additionele subsidie amateurkunsten	20	20	20	20	20	*20*
Natuurmuseum	300					
We the North		125	125	125	125	
Explore the North		50	50	50	50	
Harmonie		50	50	50	50	
City of literature		50	50	50	50	
Arcadia		1.000	400			
5. Een veilige en weerbare samenleving			**1.180**	**975**	**975**	***475***
Capaciteit handhaving			475	475	475	*475*
Voortzetting aanpak ondermijning			705	500	500	
6. Een betrouwbare en herkenbare gemeente	**280**	**960**	**1.150**	**850**	**470**	***470***
Handgeld bewonersinitiatieven			20	20	20	*20*
Jongerenparticipatie	280	480	650	380		
Samenwerking Europa		275	275	275	275	*275*
Samenwerking landelijk		175	175	175	175	*175*
Samenwerking landelijk		30	30			
Totaal	**2.380**	**15.756**	**12.393**	**10.715**	**9.265**	***7.267***

Ruimtescheppende maatregel	2026	2027	2028	2029	2030	*waarvan structureel*
2. Een samenleving voor iedereen		**50**	**79**	**229**	**1.783**	***1.783***
Naar een houdbaar sociaal domein, inclusief preventie en jeugdgezondheidshulp		50	79	229	1.783	*1.783*
2.1. Grip op bestaanszekerheid en inkomen		**500**	**500**	**500**	**500**	***500***
Stoppen met basisbanen		500	500	500	500	*500*
2.3. Gezond samenleven als basis			**220**	**220**	**220**	***220***
Optimalisatie budgetten wijk- en dorpsbudgetten en activiteitensubsidies			220	220	220	*220*
3.1. Goed wonen in leefbare dorpen en wijken		**220**	**220**	**370**	**370**	***370***
Aanpassen fasering investering mobiliteit		120	120	120	120	*120*
Afbouw Atelier Stadsbouwmeester				150	150	*150*
Afhandeling meldingen openbare ruimte		100	100	100	100	*100*
3.2. Werken aan een duurzame en groene omgeving			**300**	**300**	**300**	***300***
Programma Volhoudbaar			300	300	300	*300*
4. Een innovatief, circulair en bruisend Leeuwarden		**-35**	**80**	**80**	**80**	***80***
Verminderen budget exposities HCL		-35	80	80	80	*80*
4.1. Economisch stevige basis		**88**	**88**	**88**	**88**	***88***
Verlagen uitvoeringsbudget economische zaken		88	88	88	88	*88*
4.2. Marketing, recreatie en toerisme		**377**	**377**	**377**	**611**	***611***
Verhoging toeristenbelasting		377	377	377	611	*611*
6. Een betrouwbare en herkenbare gemeente		**50**	**80**	**100**	**100**	***100***
Aanpassen avondopenstelling			30	30	30	*30*
Niet meer vertalen website				10	10	*10*
Samenwerking regionaal		50	50	50	50	*50*
Bijlage II - Financiën	**-2.800**	**4.029**	**6.442**	**9.801**	**9.701**	***9.701***
Taakstelling eigen organisatie	-3.000	500	1.000	3.500	3.500	*3.500*
Eenmalige lagere indexatie gesubsidieerde instellingen			210	210	210	*210*
Optimalisatie kostentoerekening rioolheffingen		400	400	400	400	*400*
Verhogen kostendekkendheid afvalstoffenheffingen		766	1.326	1.885	1.885	*1.885*
Verhogen kostendekkenheid bouwleges		200	400	600	600	*600*
Verhogen OZB (2x 2%)		883	1.766	1.766	1.766	*1.766*
Verhogen parkeerinkomsten door inzet scanauto		1.000	1.000	900	800	*800*
Diverse technische mutaties	200	280	340	540	540	*540*
Totaal	**-2.800**	**5.279**	**8.386**	**12.065**	**13.753**	

Bedragen x € 1.000

Taakmutaties	2026	2027	2028	2029	2030		Toelichting
Wet handhaving sociale zekerheid	76	19	19	19	19		De nieuwe Wet handhaving sociale zekerheid gaat in op 1 januari 2027. De uitvoeringsconsequenties voor gemeenten zijn inzichtelijk gemaakt met artikel 2 (Fvw 1997) te onderzoeken. Het ene onderzoek richtte zich op nieuwe of gewijzigde taken in het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid en onderliggende besluiten. Het andere onderzoek richtte zich specifiek op wijzigingen voor het (tussentijdse) maatregelenbesluit. Mede op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken ontvangen gemeenten een bijdrage in de uitvoeringskosten van het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid.
Uitstel abonnementstarief WMO		1.956					De invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage in de Wmo (ter vervanging van het abonnementstarief) is uitgesteld van 1 januari 2027 naar 1 januari 2028. Hierdoor valt de eerder ingeboekte besparing in 2027 tijdelijk weg. Om dit op te vangen wordt in 2027 een bedrag overgeheveld van de begroting van het ministerie van VWS naar het gemeentefonds en toegevoegd. Over dit bedrag is geen accres opgebouwd, omdat de besparing al eerder was verwerkt. Daarom wordt het accres in 2027 incidenteel verhoogd.
Bezuiniging huishoudelijke hulp				-8.850	-8.850		Het kabinet heeft besloten dat huishoudelijke hulp niet langer via de Wmo wordt vergoed voor mensen die dit zelf kunnen betalen. Deze maatregel gaat in op 1 januari 2029. Hierdoor stopt huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wmo. Het gevolg is dat gemeenten minder kosten hebben voor deze voorziening. Omdat gemeenten minder hoeven uit te geven, wordt er juist geld uit het gemeentefonds gehaald.
Kinderopvang pleegouders	73	73					De Rijksoverheid stelt extra geld beschikbaar om pleegouders te helpen bij de kosten van kinderopvang en buitenschoolse opvang (bso) voor hun pleegkinderen. Deze regeling geldt voor alle pleegouders, ook als de plaatsing vrijwillig is. Pleegouders betalen nu vaak nog een eigen bijdrage nadat zij kinderopvangtoeslag hebben ontvangen. De extra middelen zijn bedoeld om deze resterende kosten te verlagen. Bij decembercirculaire 2025 is voor 2025 eenmalig € 10,7 miljoen toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. In de meicirculaire 2026 zijn deze middelen voor 2026 en 2027 ook aan het gemeentefonds toegevoegd.
Compensatieregeling niet-beoogde koste	-549						Op 16 juni 2025 is de SPUK “Niet beoogde jeugdzorgkosten vanwege verblijf” verlengd voor de zorgkosten over de jaren 2024 en 2025, met een aanpassing die op 24 november 2025 is gepubliceerd. Ten behoeve van deze regeling is in 2026 een bedrag van € 60 miljoen beschikbaar gesteld op de begroting van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), afkomstig uit de algemene uitkering van het gemeentefonds. In het derde kwartaal van 2026 zal de beoordeling van de aanvragen plaatsvinden. Na beoordeling van de aanvragen over de jaren 2024 en 2025 zal het eventuele restant terugvloeien naar de algemene uitkering van het gemeentefonds.
Weeffout jeugdzorg	-94	-94	-94	-94	-94		Bij de decentralisatie van de jeugdzorg in 2015 is geld overgeheveld van het provinciefonds naar het gemeentefonds. Daarbij is een fout gemaakt: er is toen structureel te veel naar gemeenten gegaan. Dit kwam doordat geen rekening werd gehouden met het feit dat grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag al zelf verantwoordelijk waren voor jeugdzorg. Deze fout wordt nu hersteld. Vanaf 2026 wordt deze correctie structureel doorgezet.
Wet op de lijkbezorging	-25	25					De overheid wilde de Wet op de lijkbezorging moderniseren, waardoor gemeenten extra taken zouden krijgen, bijvoorbeeld voor de gemeentelijke lijkschouwer. De invoering van deze nieuwe wet is echter uitgesteld van 2026 naar 2028. Ook de voorbereiding (implementatie) schuift een jaar op, van 2026 naar 2027. Hierdoor schuiven de in 2026 gereserveerde middelen voor implementatie door naar 2027.
Ketensystemen jeugd	-5	-5	-5				Gemeenten gaan vanaf 2026 jaarlijks € 652.000 extra bijdragen aan landelijke ketensystemen voor jeugd, justitie en veiligheid door een aangepaste verdeelsleutel en prijsbijstelling. De totale gemeentelijke bijdrage stijgt hierdoor in de periode 2026-2028. Vanaf 2029 wordt de systematiek opnieuw beoordeeld.
BRP: centralisering inschrijving jeugd	2						Enkele gemeenten ontvangen extra middelen voor het beheren van een BRP-straat, een voorziening voor bijzondere inschrijvingen in de Basisregistratie Personen. Door gewijzigde aantallen inschrijvingen en kosten wordt in 2026 € 265.000 toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds.

IU/DU	2026	2027	2028	2029	2030		Toelichting
Maatschappelijke opvang en OGGz	8	8	8	8	8		De verdeling voor 2024 en 2025 is geactualiseerd en definitief vastgesteld. Hiervoor worden nieuwe trimfactoren toegepast zodat het totale budget volledig wordt verdeeld. Dit kan leiden tot lichte verschuivingen tussen gemeenten. Het totaalbudget blijft gelijk.
Vrouwenopvang	-18	-18	-18	-18	-18		De verdeling is aangepast door actualisatie van maatstaven zoals woonruimten, centrumfunctie en adressendichtheid. Ook de bedragen voor 2025 zijn hierdoor gewijzigd. De wijzigingen kunnen herverdeeleffecten veroorzaken. Het betreft een actualisatie en geen uitbreiding van het budget.
Voorschoolse voorziening peuters	2	2	2	2	2		Deze uitkering ondersteunt toegang tot voorschoolse voorzieningen voor peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag. De bedragen voor 2026 zijn geactualiseerd op basis van recente volumecijfers. Hierdoor sluiten de middelen beter aan bij de doelgroep. De verdeling kan per gemeente veranderen.
Beschermd Wonen (IU)	1.862	1.862	1.862	1.862	1.862		Het budget stijgt door een loon- en prijsbijstelling vanaf 2026. De extra middelen worden verdeeld naar rato van de bestaande verdeling. Hierdoor blijven de onderlinge verhoudingen gelijk. Gemeenten ontvangen structureel meer middelen.
Participatie (IU)	622	676	639	718	526		Het budget neemt toe door loon- en prijsbijstelling, maar loopt op termijn af. Daarnaast wordt de verdeling voor beschut werk aangepast via een nieuwe verdeelsleutel. Dit kan leiden tot herverdeeleffecten. Gemeenten krijgen meer middelen met gewijzigde verdeling.
Jeugdhulp kinderen in een AZC	-15	-15	-15	-15	-15		Gemeenten zijn verantwoordelijk voor jeugdhulp aan kinderen in AZC's. Hiervoor is een structureel budget beschikbaar. De verdeling is gebaseerd op recente realisatiecijfers. Deze wordt voorlopig doorgetrokken naar volgende jaren.
Wet betaalbare huur	11	10	11	4			Gemeenten ontvangen middelen voor toezicht en handhaving van huurprijsregulering. Het budget loopt door tot en met 2029 met een aflopend profiel. De middelen zijn bedoeld voor uitvoering van taken rond huurprijzen. De verdeling volgt een bestaande verdeelsleutel.
Nationaal Actieplan Dakloosheid	6	6	6	6	6		De middelen worden verdeeld volgens het model voor maatschappelijke opvang. De verdeling is geactualiseerd. Gemeenten ontvangen middelen om dakloosheid aan te pakken. Het betreft een herverdeling binnen bestaand beleid.
Impulsbudget arbeidsmarktregio's	97						Regio's ontvangen tijdelijk extra budget voor samenwerking en dienstverlening. Voor 2026 is een aanvullend bedrag beschikbaar gesteld. Dit wordt gelijk verdeeld over centrumgemeenten. Het geld is bedoeld voor implementatie en communicatie.
Overheidsbrede Dienstverlening	12	12	12	12	12		De regeling vervangt eerdere financiering van informatiepunten digitale overheid. Gemeenten krijgen middelen voor laagdrempelige dienstverlening aan inwoners. Het budget wordt structureel verhoogd. Dit versterkt de rol van gemeenten in dienstverlening.
Erfgoed en Overheid	20						Er is een impuls voor versterking van erfgoedtaken bij gemeenten. Projecten krijgen cofinanciering. Het doel is verbetering van capaciteit en deskundigheid. Het totale budget is beperkt en projectgericht.
Koplopersprogramma Gebiedsgericht Be	100						Tien gemeenten ontvangen middelen voor innovatief gebruik van bestaande gebouwen. Dit moet bijdragen aan de woningbouwopgave. Elke deelnemende gemeente krijgt een vaste bijdrage. De opgedane kennis is bedoeld voor bredere toepassing.
Faciliteitenbesluit opvangcentra	12						Gemeenten met opvanglocaties ontvangen middelen voor diverse kosten rondom opvang. Dit betreft onder meer onderwijs, voorlichting en ondersteuning. Het budget is structureel beschikbaar. De regeling ondersteunt gemeenten met opvangtaken.
Alleenverdienersproblematiek	200						Gemeenten kunnen huishoudens met financiële knelpunten ondersteunen via bijzondere bijstand. Hiervoor is een budget beschikbaar inclusief nabetaling. De middelen zijn deels incidenteel. Dit helpt om inkomensproblemen te verzachten.
Aanvullende ondersteuning lokale energi	219						Gemeenten krijgen middelen om energiearmoede aan te pakken. Hiervoor worden data en lokale aanpak gecombineerd. De verdeling is gebaseerd op de mate van energiearmoede. Dit maakt gerichte ondersteuning mogelijk.
IBO Problematische schulden	264						Extra middelen zijn beschikbaar voor aanpak van schulden en vroegsignalering. Doel is vergroting van bereik en effectiviteit. Gemeenten krijgen middelen op basis van participatiemaatstaven. De aanpak loopt tot en met 2029.
Re-integratiedienstverlening gericht op j	187	366	546	725	932		Er komt structureel extra budget voor arbeidsinschakeling van jongeren. Gemeenten en centrumgemeenten krijgen aanvullende middelen. Het budget groeit in de tijd. De focus ligt op duurzame arbeidsparticipatie.
Ondersteuning lokale politieke partijen	33						Gemeenten ontvangen incidenteel middelen om lokale partijen te ondersteunen. De verdeling is gebaseerd op het aantal zetels. Het bedrag per zetel varieert naar inwonertal. Dit versterkt de lokale democratie.
Cap. klimaat- en energiebeleid (CDOKE)		4.545					Gemeenten ontvangen omvangrijke middelen voor klimaat- en energietaken. De verdeling gebeurt deels via verdeelsleutels en deels via plannen. Dit ondersteunt uitvoering van de energietransitie. Het vraagt ook om uitvoeringscapaciteit.
Gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen		18					Gemeenten ontvangen middelen voor preventie van discriminatie. De financiering gebeurt via een bedrag per inwoner. Dit is aanvullend op bestaande middelen. De inzet richt zich op lokale preventie en ondersteuning.

De structurele en incidentele mee- en tegenvallers leidt tot onderstaande kredieten voor 2026:

Tabel Investeringsoverzicht 2026 **Bedragen in € excl. BTW**

Omschrijving	Totaal
Milieu, Volkshuisvesting, LO en Sted.vern.	
Veiligheid en functionaliteit speeltoestellen	400.000
Veilige opslag elektrisch gereedschap	200.000
Play Skate Court in Grou	50.000
Projecten Speel- en Beweegroute en Stadsoase	33.000
Cultuur	
Herstel gevel Historisch Centrum Leeuwarden	900.000
Personenlift foyer De Harmonie	150.000
Economie	
Vervangingsinvesteringen marktkasten	132.000
Verkeer, vervoer en waterstaat	
Vervangingsinvesteringen verkeersregelinstallaties	400.000
Mobiliteitshub De Fellingen	265.380
Fietstunnel Redbadwei	231.350
Projecten binnenstad Nieuwestad en Ruiterskwartier	212.500
Ondersteuning	
Renovatie dak stadshal + gasloos	844.000
Vervanging noodstroomaggregaat gemeentehuis	172.000
Herstel brandveiligheid gemeentehuis	100.000
Totaal	**4.090.230**

Bijlage B. Meerjareninvesteringsprogramma

Investeringsoverzicht

Tabel Investeringsoverzicht **Bedragen in € excl. BTW**

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
Programma Kansengelijkheid								
Uitbreidings- en vervangingsinvesteringen								
Doarpsskoalle Wurdum	307.400		307.400		307.400			
Piter Jelles Stedelijk Gymnasium	4.362.000		4.362.000		4.362.000			
IKC Plataan - levensduur verlengende renovatie	5.758.000		5.758.000		5.758.000			
IKC Teresa - uitbreiding locatie Zuidlanden (bijstelling)	1.105.100	1.002.300	102.800		102.800			
IKC Professor Wassenberghskoalle - nieuwbouw kinderopvang	1.537.200	1.418.550	118.650		118.650			
IKC Professor Wassenberghskoalle (bijstelling)	5.275.200	4.898.400	376.800		376.800			
IKC Sint Thomas - uitbreiding (bijstelling)	650.057	546.000	104.057		104.057			
Onvoorzien	200.000		200.000		200.000			
Spoedeisend	200.000		200.000		200.000			
Totaal	**19.394.957**	**7.865.250**	**11.529.707**	**0**	**11.529.707**	**0**	**0**	**0**

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
Programma Wonen en ruimte								
Uitbreidingsgebieden								
Heechterp	3.366.186		3.366.186		1.252.534	456.811	725.832	931.009
Wirdum Hikkemieden	1.175.240		1.175.240		388.041	119.766	407.508	259.925
Steenslan Fase II	4.844.901		4.844.901		2.784.774	180.554	149.253	1.730.320
Oude Skalm	460.437		460.437		290.021	23.641	146.775	0
De Zuidlanden - Techum	394.950		394.950		174.250	220.700	0	0
De Zuidlanden - Jabikswoude	46.973		46.973		46.973	0	0	0

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
De Zuidlanden - Wiarda	131.550		131.550		68.500	63.050	0	0
De Zuidlanden - De Klamp	398.868		398.868		258.808	101.308	38.752	0
De Zuidlanden - Overijsselselaan Oost	48.153		48.153		42.150	5.503	500	0
De Zuidlanden - Middelsee/De Werp	42.397.125		42.397.125		16.576.291	9.852.184	7.684.088	8.284.562
De Zuidlanden - Unia	10.169.700		10.169.700		4.671.032	2.722.323	1.817.091	959.254
De Zuidlanden - De Hem	12.738.687		12.738.687		6.148.058	1.584.983	1.731.849	3.273.797
Nieuw Oud Oost	4.514.247		4.514.247		2.587.871	405.516	687.078	833.782
Bedrijfs- en kantoorgebieden								
Zwette IV	1.017.015		1.017.015		272.081	255.232	419.859	69.843
Zwette V	2.502.192		2.502.192		541.125	1.014.448	707.310	239.309
Grou - Frisia	317.177		317.177		317.177	0	0	0
Totaal grondexploitatie gebieden	**84.523.401**		**84.523.401**	1)	**36.419.686**	**17.006.019**	**14.515.895**	**16.581.801**
Uitbreidings- en vervangingsinvesteringen vastgoed								
Programma Ondersteuning								
Huisvesting gemeentehuis	332.000		332.000		80.000	82.000	84.000	86.000
Programma Cultuur								
Harmonie - brandventilatievoorziening	201.000		201.000		201.000	0	0	0
Programma Gezond samenleven								
Vervangen en reconstructie (kunstgras)velden	4.291.000		4.291.000		350.000	2.224.000	1.717.000	0
Renovatie atletiekbaan	316.000		316.000		316.000	0	0	0
Instandhouding infrastructuur sportpark	84.000		84.000		0	84.000	0	0
Instandhouding bouwkundig sportaccommodaties	2.624.000		2.624.000		84.000	64.000	9.000	2.467.000
Instandhouding installaties sportaccommodaties	1.836.000		1.836.000		0	191.000	300.000	1.345.000
Totaal investeringen vastgoed	**9.684.000**		**9.684.000**		**1.031.000**	**2.645.000**	**2.110.000**	**3.898.000**
Totaal	***94.207.401***	***0***	***94.207.401***	***0***	***37.450.686***	***19.651.019***	***16.625.895***	***20.479.801***
Programma Mobiliteit, water en groen								
Doorfietsroutes en fietsstraten binnen de bebouwde kom	6.536.900	4.800.000	1.595.000	141.900	385.000	360.000	450.000	400.000

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
Doorfietsroutes en fietsstraten buiten de bebouwde kom	8.699.250	5.393.250	2.030.000	1.276.000	0	210.000	555.000	1.265.000
Knelpunten dorpen	3.048.900	1.370.000	1.390.000	288.900	390.000	1.000.000	0	0
Optimalisatie verkeersveiligheid	400.000	0	400.000	0	100.000	100.000	100.000	100.000
Kleine infrastructurele aanpassingen	600.000	0	600.000	0	150.000	150.000	150.000	150.000
Ontwikkelingen:								
- Fietspad Franklinstraat (oostzijde) Vliet en Kanaalweg	140.000	40.000	100.000	0	100.000	0	0	0
- Truerderdyk Stiens incl. It Noarderfjild	400.000	300.000	100.000	0	100.000	0	0	0
- Rotonde Oostergoweg-Hoekemastraat	870.000	270.000	200.000	400.000	0	200.000	0	0
- Luchtenrek - aanpassing kruispunt	600.000	400.000	200.000	0	0	200.000	0	0
- Merelstraat herprofilering i.c.m. klimaatadaptatie	200.000	0	200.000	0	200.000	0	0	0
Uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid:								
- 50 km/uur-wegen met fietsstroken	3.176.800	1.319.000	1.250.000	607.800	100.000	250.000	650.000	250.000
- 50 km/uur-wegen zonder fietsvoorzieningen	2.400.000	0	2.400.000	0	0	800.000	800.000	800.000
- aanpak onveilige oversteeklocaties 50 km-wegen	2.835.000	935.000	1.900.000	0	100.000	500.000	1.000.000	300.000
- aanpak onveiligheid binnenring	2.942.000	760.000	2.000.000	182.000	0	1.000.000	1.000.000	0
- aanpak fietsveiligheid	5.564.900	3.345.000	1.710.000	509.900	1.035.000	275.000	0	400.000
- uniformiteit rotondes binnen de bebouwde kom	1.245.800	550.000	575.000	120.800	325.000	250.000	0	0
- aanpak veiligheid op 30 km/uur en 60 km/uur wegen	935.000	495.000	440.000	0	440.000	0	0	0
Totaal wegen, straten en pleinen	**40.594.550**	**19.977.250**	**17.090.000**	**3.527.300**	**3.425.000**	**5.295.000**	**4.705.000**	**3.665.000**
Uitbreidings- en vervangingsinvesteringen								
Programma Wonen en ruimte								
Meetapparatuur GEO	120.100	0	120.100	0	0	0	120.100	0
Auto GEO	65.700	0	65.700	0	0	0	65.700	0
Programma Mobiliteit, water en groen								
Drachtsterplein VRI	400.000	50.000	350.000	0	350.000	0	0	0
Hemriksein VRI	270.000	0	270.000	0	0	0	270.000	0

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
Totaal overige investeringen	***855.800***	***50.000***	***805.800***	***0***	***0***	***0***	***455.800***	***0***
Totaal	***41.450.350***	***20.027.250***	***17.895.800***	***3.527.300***	***3.775.000***	***5.295.000***	***5.160.800***	***3.665.000***
Programma Milieu								
Rioleringswerken								
Rioleringsprogramma (PWR)	21.346.909	0	21.346.909	2)	5.237.710	5.327.767	5.390.716	5.390.716
Rioleringsprogramma bovengronds	2.332.999	0	2.332.999	0	583.000	583.333	583.333	583.333
Totaal rioleringen	**23.679.908**	**0**	**23.679.908**	**0**	**5.820.710**	**5.911.100**	**5.974.049**	**5.974.049**
Uitbreidings- en vervangingsinvesteringen								
Programma Mobiliteit, water en groen								
Vervangingsinvesteringen tractie	3.941.300	0	3.941.300	0	1.525.200	478.400	1.078.300	859.400
Civiele kunstwerken	56.060.000	0	56.060.000	0	12.270.000	22.930.000	18.250.000	2.610.000
Walkeringen	4.620.000	0	4.620.000	0	2.640.000	1.280.000	700.000	0
Reconstructie verhardingen	4.000.000	0	4.000.000	0	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Openbare verlichting	6.239.100	0	6.239.100	0	1.509.900	1.542.200	1.574.000	1.613.000
Vervanging verkeersborden	244.000	0	244.000	0	58.000	60.000	62.000	64.000
Speelvoorzieningen	4.003.000	0	4.003.000	0	976.000	992.000	1.009.000	1.026.000
Vervanging openbaar groen	6.200.000	0	6.200.000	0	1.625.000	1.525.000	1.525.000	1.525.000
Programma Milieu								
Begraafplaatsen	345.200	0	345.200	0	70.800	36.300	0	238.100
Programma Wonen en ruimte								
Elektriciteitskasten havens woonschepen	113.600	0	113.600	0	113.600	0	0	0
Totaal overige investeringen	**85.766.200**	0	**85.766.200**	0	**21.788.500**	**29.843.900**	**25.198.300**	**8.935.500**
Totaal	***109.446.108***	***0***	***109.446.108***	***0***	***27.609.210***	***35.755.000***	***31.172.349***	***14.909.549***
Totaal	**245.103.859**	**20.027.250**	**221.549.309**	**3.527.300**	**68.834.896**	**60.701.019**	**52.959.044**	**39.054.350**
Programma Ondersteuning								

Omschrijving	Totaal	Al beschikbaar / geïnvesteerd	Alg.middel. t/m 2030	Overige bijdragen	2027	2028	2029	2030
Uitbreidings- en vervangingsinvesteringen								
Inrichting gemeentekantoor	0	0	0	0	0	0	0	0
Vervangingsinvesteringen ICT / IM	9.951.000	0	9.951.000	0	2.486.000	1.927.000	1.897.000	3.641.000
Totaal	**9.951.000**	**0**	**9.951.000**	**0**	**2.486.000**	**1.927.000**	**1.897.000**	**3.641.000**
Eindtotaal	**274.449.816**	**27.892.500**	**243.030.016**	**3.527.300**	**82.850.603**	**62.628.019**	**54.856.044**	**42.695.350**

[1)] Grondexploitatie

[2)] Rioolheffing/Voorziening Rioleringen

Verloop algemene middelen (investeringsvolume)

Tabel Verloop algemene middelen (investeringsvolume) — **Bedragen in € excl. BTW**

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Saldo Investeringsprogramma Infrastructuur	1.466	4.466	-792.534	-1.929.534
- Investeringen 2027-2030 (stelpost infrastructuur)	3.428.000	3.498.000	3.568.000	3.639.000
- Indexering	0	0	0	0
- Voorgesteld Investeringsprogramma Infrastructuur in jaren	-3.425.000	-4.295.000	-4.705.000	-4.665.000
Netto beschikbaar	**4.466**	**-792.534**	**-1.929.534**	**-2.955.534**

Bijlage C. Overzicht subsidies aan instellingen

Deze bijlage is uitsluitend bedoeld als wettelijke grondslag voor subsidieverlening.

Onderstaande vermelding vormt voor de betreffende subsidies de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht. Dat houdt in: de gemeente vermeldt in de begroting de naam van de subsidieontvanger en het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld.

De genoemde organisaties kunnen geen rechten ontlenen aan de in de tabel opgenomen bedragen of de te subsidiëren activiteiten. Elke subsidieaanvrager moet te allen tijde voldoen aan het gestelde in de Algemene Subsidieverordening Leeuwarden.

Bedragen in €

Aanvrager subsidie	Onderwerp subsidie	Maximale bedrag 2027
Grafisch Atelier Friesland	Beeldende kunst	34.920
Haniahof | Kunstruimte H47	Beeldende kunst	31.630
Media Art Friesland	Beeldende kunst | LUNA	104.300
Fotografie Noorderlicht	Beeldende kunst	21.950
Voorheen de Gemeente (VHDG)	Beeldende kunst	61.810
Vrijdag Alles Mag	Beeldende kunst | Writer's Block	27.300
Dbieb	Bibliotheken en documentatiecentrum	4.114.700
Documentatiestichting Leeuwarderadeel	Bibliotheken en documentatiecentrum	1.760
Kunstkade	Kunst en cultuur	1.941.500
Stoereloer	Cultuureducatie	11.740
Meeuw | Jonge theatermakers	Cultuureducatie | talentontwikkeling	94.100
Uniastate & Tsjerke | Bears	Cultuureducatie	6.000
Befrijdingsfestival Fryslân	Festivals en evenementen	61.810
Liet 91 | Fries Songfestival	Festivals en evenementen	9.420
Explore the north	Festivals en evenementen	243.800
Harmonie | Fries Straatfestival	Festivals en evenementen	83.500
Yana | Kroft&Smids | Decemberlicht	Festivals en evenementen	31.630
Film in Friesland	Film | Festival | Archief	246.500
Afûk	Fryske taal	13.100
Popfabryk	Talentontwikkeling	120.800
It 4 maaie komitee	Herdenking 4 mei en veteranendag	650
Herdenking van de gevallenen	Herdenking 4 mei en veteranendag	15.610
Veteranendag Friesland Leeuwarden	Herdenking 4 mei en veteranendag	5.860
Vocaal Ensemble Leeuwarden	Herdenking 4 mei en veteranendag	3.330
City of Literature	Letteren	108.750
Omroep Leeuwarden	Lokale publieke omroep	180.730
Princessehof Keramiekmuseum	Musea	382.030
Aed Levwerd | Lwd Historische Vereniging	Open Monumentendag	2.600
Noord Nederlands Orkest	NOC-activiteiten	24.240
FERS | Tomke	Onderwijsachterstanden	9.070
Bruist | Prinsentuinconcerten	Podiumkunsten	32.760
Harmonie	Podiumkunsten	4.583.800
Neushoorn Popcultuur	Podiumkunsten	1.045.400

Orgelconcerten Grote Kerk Leeuwarden	Podiumkunsten	4.370
Tryater	Podiumkunsten	116.000
Iepenloftspul Jorwert	Podiumkunsten	2.920
Samenwerkende Muziekverenigingen Leeuwarden	Podiumkunsten | Mooie zondagen	5.150
Aed Levwerd | Lwd Historische Vereniging	Podiumkunsten | Stadsorganist	6.100
Jazz 058	Podiumkunsten	9.830
Jeugd Dansopleiding	Podiumkunsten en Talentontwikkeling	41.680
Popwaarts	Popronde	6.100
Friesland Pop	Talentontwikkeling	72.850
Taptoe	Proud event	9.710
Samenwerkende Muziekverenigingen Leeuwarden	Jeugdopleidingen en talentontwikkeling	63.100
Harmonie | Over de drempel	Eenzaamheid	82.400
Generatiehuis	Inclusie | Kunst in je buurt	43.680
Dolci	Uit in huis	10.670
DOAS	Huisvesting jonge makers	15.000
MFC Camminghaburen	Accommodatiebeheer	35.170
MFC Westeinde | It Hiem	Accommodatiebeheer	16.350
Wijkvereniging Zuiderburen	Accommodatiebeheer	32.710
MFC Het Westenkwartier	Buurthuisbeheerders	34.200
Wijkcentrum Heechterp-Schieringen	Buurthuisbeheerders	45.120
Wijkcentrum Nijlân	Buurthuisbeheerders	27.200
Wijkvereniging Bilgaard	Buurthuisbeheerders	40.180
Wijkcentrum 't Knooppunt	Buurthuisbeheerders	36.060
Dielnimme	Burgerkracht	48.130
Time to Connect	Burgerkracht	21.800
Cambuur verbindt	Burgerkracht	56.600
Bezoek & Co	Burgerkracht	10.390
De Skalm | Stiens	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	111.500
Wijkcentrum 't Knooppunt	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	15.560
Wijkvereniging Bilgaard	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	19.290
De Blokkendoos | Vrijheidswijk	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	5.340
Cambuursterhoek	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	4.040
De Bining | Hempens-Tearns	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	9.330
De Frosk | Aldlân	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
De Golle | Wirdum-Swichum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	18.640
De Twirre | Wytgaard	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	18.640
De Weeme | Lekkum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	15.560
d'Ald Skoalle | Jellum-Bears	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Britsenburgh | Britsum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
De Bining | Jelsum-Koarnjum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
De Kampioen | Hijum-Fijnsum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Doarpsbelang Húns-Leons	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Twa Tine | Hilaard-Hoptille	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Boppeseal | Jorwert	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Wjukken | Mantgum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
De Jister | Oosterlittens	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Us Gebou | Alde Leije	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Dorpscentrum Weidum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Speeltuin Gerard Dou | Huizum-West	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Hollander Huske | Hollanderwijk	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	6.840
Wijkorganisatie Huzum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200

Ien en Mien | Goutum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	19.880
Buurthuis Insulinde | Heechterp-Schieringen	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
It Iepen Stee | Warten	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
It Lokaal | Idaerd, Eagum en Hoflân	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
It Lokaeltsje | Friens	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
MFC Camminghaburen	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	20.470
It Kattehûs | Jirnsum	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
Rengerspark | Transvaalwijk	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Wijkcentrum Nijlân	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	12.420
Oranjewijk	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	3.920
De Roekeflecht | Warten	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	3.740
It Skiphus | Schepenbuurt	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	15.020
Dorpshuis Baard	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	7.460
Buurthuis Tjerk Hiddes	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	10.570
Us Doarpshûs | Wergea	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	11.200
MFC Het Westenkwartier	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	21.120
Buurt- en speeltuin De Vluchtheuvel	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	8.060
De Toekomst | Vosseparkwijk	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	15.560
Welgelegen | Indische buurt	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	5.290
Wijkbelang Westeinde	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	13.050
De Kobbekooi | Wielenpolle	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	9.950
Wijkcentrum Heechterp-Schieringen	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	15.560
Wijkvereniging Camminghaburen	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	6.190
Wijkvereniging Zuiderburen	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	24.200
Cultureel Centrum Mahatma Gandhi	Buurt-, wijk- en dorpshuizen	14.600
Spulwike Littenseradiel	Jeugdwerk	8.310
Wijkvereniging 't Knooppunt	Buurtkamer	8.180
Netwerkcentrum Leeuwarden "de Klomp"	Buurtkamer	8.180
MFC Het Westenkwartier	Buurtkamer	8.180
Wijkvereniging Bilgaard	Buurtkamer	8.180
De Skalm | Stiens	Buurtkamer	8.180
Wjukken | Mantgum	Buurtkamer	8.180
Kringloop | Grou	Buurtkamer	8.180
Wijkcentrum Heechterp-Schieringen	Buurtkamer	8.180
MFC Camminghaburen	Buurtkamer	8.180
De Frosk | Aldlân	Buurtkamer	8.180
Us Doarpshûs | Wergea	Buurtkamer	8.180
Odensehuis Gerard Smit Leeuwarden	Odensemaatjes	69.680
Gehandicaptensportvereniging DOV	Gehandicaptensport	17.440
Spelend sporten	Gehandicaptensport	10.180
COC Friesland	Emancipatie	22.000
Tûmba	Diversiteit en inclusie	188.750
Comité 30 juni | 1 juli Fryslân	Herdenking en viering afschaffing slavernij	6.000
Vier het Leven	Inclusie	3.270
Leeuwarden Student City	Academisch klimaat	222.100
Rijksuniversiteit Groningen | Campus Fryslân	Academisch klimaat	81.600
Firda	Sterk in Firda	623.800
Aeres	De stap methodiek	94.600
OVO Fryslân-Noord	School als vindplaats	301.600
Proloog	Taalschool	60.500

Het buro | André Saris	Trajectbegeleiding voortijdig schoolverlate	79.000
Baljée	Weekendschool	25.760
OVO Fryslân-Noord | Fonk Fryslân	Onderwijszorgarrangementen	400.000
Sinne Kinderopvang	Speelleergroep AZC-COA	89.400
Werkgroep Toegankelijkheid gemeente Leeuwarden	Bevorderen toegankelijkheid	8.230
IXTA NOA	GGZ - Inloopvoorziening	258.000
GGZ Friesland | Mind Up	GGZ - Inloopvoorziening	41.720
Straatpastoraat Leeuwarden	Dak- en thuislozen	7.140
Netwerkcentrum Leeuwarden "de Klomp"	Wmo ondersteuning	225.000
Adviesraad Sociaal Domein Leeuwarden	Clientenraad Sociaal Domein	62.510
Humanitas	Centrum Jeugd en Gezin	420.200
Present Leeuwarden	Armoedebeleid	18.300
Jeugdfonds Sport & Cultuur Friesland	Armoedebeleid	346.300
Leergeld Leeuwarden	Armoedebeleid	558.600
JINC Leeuwarden	Armoedebeleid	58.830
Buurtservicepunt	Armoedebeleid	141.000
Schuldhulpmaatje	Armoedebeleid	32.710
Urgente Noden	Armoedebeleid	21.800
Voedselbank Leeuwarden	Armoedebeleid	20.090
Jeugdeducatiefonds	Armoedebeleid	78.000
Volwassenenfonds Sport & Cultuur	Meedoenregeling	544.100
Stjoer	Zelfregie en herstel	257.800
Kredietbank Nederland	Armoedebeleid | Ping loket	97.700
Vluchtelingenwerk	Juridisch steunpunt	127.100
Stjoer	Onze familie in Leeuwarden	98.300
Tienskip	Jongerenplatform	20.000
Aanloophuis	Maatschappelijke opvang Weekendopvang i	14.213
Fier Fryslân	DUVO/DUUP	4.329.860
GGZ Friesland	GGZ - Crisisbeoordelingslocatie	153.990
GGZ Friesland	OGGZ algemeen	1.200.136
Leger des Heils	DUUP steun- en informatiepunt Xenia	150.000
Leger des Heils	GGZ - Inloopvoorziening Hier en Nu de Tuin	1.121.330
Leger des Heils	Jeugdreclassering en jeugdbescherming	3.444.792
Limor	Maatschappelijke opvang Crisisopvang	2.270.703
RAV Fryslân	Rapid Responder GGZ	200.000
Regiecentrum Bescherming en Veiligheid	Jeugd- en gezinsbescherming	16.767.669
Regiecentrum Bescherming en Veiligheid	Plaatsingscoördinatie Noord voor Jeugdzor	155.190
Regiecentrum Bescherming en Veiligheid	Veilig Thuis Friesland inclusief MDA ++	11.561.453
Elker	Plaatsingscoördinatie Noord voor Jeugdzor	155.190
Veiligheidshuis Friesland	OGGZ - Escalatiepool	514.567
Verslavingszorg Noord Nederland	Heroïne behandelunit Leeuwarden	1.048.900
Verslavingszorg Noord Nederland	OGGZ - algemeen	3.176.160
Wender	Maatschappelijke opvang	9.492.674
William Schrikker	Jeugdreclassering en jeugdbescherming	6.806.503
Zorgbelang Fryslân	Cliëntparticipatie	119.349

Stichting Villa Pinedo	Scheidingssituaties	89.061
Humanitas	Begleide omgangsregeling Humanitas	128.133
Leger des Heils	Trajectbegleiding CT&R	150.000
Leger des Heils	Skills - Startplek 2027/2028	875.000
Leger des Heils	Skills - Huismeester 2027/2028	1.215.300
Stichting pleegwijzer	Pleegzorg Friesland	63.800
Wetsus	Ondersteuning onderzoeksprogramma	500.000
Watercampus	Cross sectoraal acceleratie programma	210.000
Poldermolens de Lege Midden	Instandhouding poldermolens	8.500
Monumenten Boarnsterhim	Onderhoud monumentenbezit	37.500
Monumentenzorg Leeuwarderadeel	Onderhoud en beheer 4 kerktorens	23.000
Fryske Mole	Instandhouding molens	24.000
Behoud Amerikaanse Windmolens Goutum/Wirdum	Instandhouding windmolens	2.500
Zeilcentrum Grou	Exploitatie san. voorz passantenhaven	13.900
Museumhaven Leeuwarden	Onderhoud en exploitatie	12.300
Arcadia	Cultuurtriënnale	1.100.000
		88.158.283

Bijlage D. Overzicht kengetallen

Tabel Overzicht kengetallen **Bedragen x € 1.000**

		Rekening 31-12-25	Prognose 31-12-26	Begroting 31-12-27	Begroting 31-12-28	Begroting 31-12-29	Begroting 31-12-30
1a	**Netto schuldquote**						
	Vaste schulden	316.928	378.579	423.314	431.547	418.667	391.461
	Netto vlottende schuld	47.145	47.145	47.145	47.145	47.145	47.145
	Overlopende passiva	190.278	189.278	186.678	184.078	181.478	178.878
A	Bruto schuld	554.351	615.001	657.136	662.770	647.290	617.484
	Financiële vaste activa	37.962	36.149	35.649	35.149	34.649	34.149
	Uitzettingen < 1 jaar	53.319	53.319	53.319	53.319	53.319	53.319
	Liquide middelen	17	17	17	17	17	17
	Overlopende activa	56.773	45.873	45.873	45.873	45.873	45.873
B	Vorderingen	148.071	135.358	134.858	134.358	133.858	133.358
C	Netto schuld (A-B)	406.280	479.643	522.278	528.412	513.432	484.126
D	Totale baten	829.711	848.522	828.974	809.032	783.999	785.135
1a	**Netto schuldquote (C/D)**	**49,0%**	**56,5%**	**63,0%**	**65,3%**	**65,5%**	**61,7%**
1b	**Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen**						
	Vaste schulden	316.928	378.579	423.314	431.547	418.667	391.461
	Netto vlottende schuld	47.145	47.145	47.145	47.145	47.145	47.145
	Overlopende passiva	190.278	189.278	186.678	184.078	181.478	178.878
A	Bruto schuld	554.351	615.001	657.136	662.770	647.290	617.484
	Financiële activa	42.281	40.243	39.518	38.793	38.068	37.343
	Uitzettingen < 1 jaar	53.319	53.319	53.319	53.319	53.319	53.319
	Liquide middelen	17	17	17	17	17	17
	Overlopende activa	56.773	45.873	45.873	45.873	45.873	45.873
B	Vorderingen	152.390	139.453	138.728	138.003	137.278	136.553
C	Netto schuld (A-B)	401.960	475.549	518.409	524.767	510.013	480.932
D	Totale baten	829.711	848.522	828.974	809.032	783.999	785.135
1b	**Netto gecorrigeerde schuldquote (C/D)**	**48,4%**	**56,0%**	**62,5%**	**64,9%**	**65,1%**	**61,3%**

		Rekening 31-12-25	Prognose 31-12-26	Begroting 31-12-27	Begroting 31-12-28	Begroting 31-12-29	Begroting 31-12-30
2	**Solvabiliteitsratio**						
A	Eigen vermogen	180.290	139.753	128.564	114.670	105.258	102.999
B	Balanstotaal	809.453	824.310	831.449	808.205	777.833	739.437
2	**Solvabiliteitsratio (A/B)**	**22,3%**	**17,0%**	**15,5%**	**14,2%**	**13,5%**	**13,9%**
3	**Grondexploitatie**						
A	Totale boekwaarde grond	172.313	184.724	182.427	153.196	122.733	98.643
B	Totale baten	829.711	848.522	828.974	809.032	783.999	785.135
3	**Grondexploitatie**	**20,8%**	**21,8%**	**22,0%**	**18,9%**	**15,7%**	**12,6%**
4	**Structurele exploitatieruimte**						
	Structurele baten	734.744	848.436	828.888	808.946	783.913	785.049
	Structurele lasten	712.778	854.876	826.770	817.728	791.704	785.839
A	Verschil	21.966	-6.440	2.118	-8.782	-7.791	-790
	Structurele onttrekkingen aan reserves	288	834	883	904	1.116	1.100
	Structurele toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
B	Verschil	288	834	883	904	1.116	1.100
	Verschil struct. baten/lasten & onttrekk./toevoeg.						
C	Reserves (A+B)	22.254	-5.606	3.001	-7.878	-6.675	310
D	Totaal structurele baten	734.744	848.436	828.888	808.946	783.913	785.049
4	**Structurele exploitatieruimte**	**3,0%**	**-0,7%**	**0,4%**	**-1,0%**	**-0,9%**	**0,0%**
							Bedragen x € 1
5	**Belastingcapaciteit**						
	OZB-lasten gezin gemidd. WOZ waarde	283	282	319	319	319	319
	Rioolheffing gezin gemidd. WOZ waarde	171	176	181	181	181	181
	Afvalstoffen gezin	346	397	496	496	496	496
A	Totale woonlasten	800	855	996	996	996	996
B	Woonlasten landelijk gemiddelde t-1	1.052	1.053	1.095	1.095	1.095	1.095
	gemiddelde WOZ waarde	264.000	270.000	315.000	315.000	315.000	315.000

		Rekening 31-12-25	Prognose 31-12-26	Begroting 31-12-27	Begroting 31-12-28	Begroting 31-12-29	Begroting 31-12-30
5	**Belastingcapaciteit**	**76,0%**	**81,2%**	**90,9%**	**90,9%**	**90,9%**	**90,9%**

Gemeente Leeuwarden